

**10 anys d'Enquesta
de seguretat pública
de Catalunya.
Experiències europees.
Balanç i reptes de futur**

**10 anys d'*Enquesta
de seguretat pública
de Catalunya.*
Experiències europees.
Balanç i reptes de futur**

Generalitat de Catalunya
Departament d'Interior,
Relacions Institucionals i Participació
Secretaria de Seguretat

10 anys d'Enquesta de seguretat pública de Catalunya: experiències europees: balanç i reptes de futur

Recull de les ponències del seminari internacional, celebrat els dies 21, 22 i 23 d'octubre de 2009 a Barcelona. – Referències bibliogràfiques

I. Catalunya. Secretaria de Seguretat II. Títol: Deu anys d'Enquesta de seguretat pública de Catalunya

1. Seguretat ciutadana – Enquestes – Catalunya – Congressos 2. Seguretat ciutadana – Enquestes – Europa – Congressos 3. Víctimes de delictes – Enquestes – Catalunya – Congressos 4. Víctimes de delictes – Enquestes – Europa – Congressos

303.6:351.75(467.1)(061.3)

Aquesta publicació recull presentacions, ponències i intervencions del seminari internacional "10 anys d'Enquesta de seguretat pública de Catalunya. Experiències europees. Balanç i reptes de futur", que va tenir lloc a Barcelona els dies 21, 22 i 23 d'octubre de 2009.

Totes les idees i opinions expressades en els articles són responsabilitat exclusiva dels autors.

© Dels autors pels capítols respectius

© Generalitat de Catalunya. Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació.
Secretaria de Seguretat
sseguretat.interior@gencat.cat

Primera edició: Barcelona, setembre de 2010

Tirada: 500 exemplars

Dipòsit legal: B-38.700-2010

Disseny: Fons Gràfic

Impressió: Ramon Ruiz Bruy

Sumari

Presentació	7
Jesús Solores	
Les enquestes sobre la delinqüència com a eines per a la creació de polítiques	9
Martin Killias	
<i>L'Enquesta de victimització i opinió sobre la seguretat a Barcelona:</i> una opció estratègica de política pública de seguretat	21
Josep Maria Lahosa	
<i>L'Enquesta de seguretat pública de Catalunya.....</i>	37
Bernat Jesús Gondra	
Les enquestes de seguretat al nostre país. Reptes de futur	63
Les enquestes de seguretat a Catalunya.....	65
Marta Murrià	
Vint-i-cinc anys de cultura constitucional en seguretat pública: un balanç crític en l'articulació de polítiques públiques.....	75
Àlex Bas	
<i>El Moniteur de sécurité de Bèlgica.....</i>	83
Isabelle van den Steen	
Per què la veu de les víctimes és important per millorar la policia?	103
Betsy Stanko	
L'Enquesta nacional de victimització francesa.....	117
Christophe Soulez	
Combinant indicadors: la <i>British Crime Survey</i> i l'estadística policial. L'experiència britànica	141
Katharine Thorpe	

6	Àmbits específics	153
	Enquestes amb metodologia ICVS a Espanya.....	155
	Fátima Pérez	
	Enquestes sobre violència escolar. L'experiència catalana.....	165
	Javier Elzo	
	El projecte pilot d' <i>Enquesta europea de victimització</i>	177
	Geoffrey Thomas	
	És viable una <i>Enquesta europea de victimització</i> ?	193
	Geoffrey Thomas	195
	Christophe Souleuz	205
	Bernat Jesús Gondra	211
	La cultura política de la societat catalana.....	215
	Gabriel Colomé	
	Cloenda.....	237
	Joan Delort	

Presentació

A partir de l'èxit del seminari internacional "10 anys d'*Enquesta de seguretat pública de Catalunya*. Experiències europees. Balanç i reptes de futur", celebrat els dies 21 a 23 d'octubre de 2009 a Barcelona i promogut per la Secretària de Seguretat de la Generalitat de Catalunya, hem decidit optar per la publicació de les ponències que s'hi van presentar, amb vista a difondre les diverses reflexions hagudes sobre aquests instruments de mesurament de la seguretat que, cada vegada més, són eines innovadores per conèixer millor l'estat de la seguretat i les dinàmiques conflictives i afavorir el disseny de polítiques de seguretat.

Les enquestes de seguretat permeten obtenir informació complementària de les estadístiques i les dades dels registres policials i de l'opinió de la ciutadania sobre seguretat –creuant i analitzant les dades per aconseguir-ne una valoració més fiable i més adequada a la realitat–, i també de les tendències en aquesta matèria.

Al seminari es va avaluar la trajectòria de l'*Enquesta de seguretat pública de Catalunya*, una eina innovadora en el nostre context. En paral·lel, també es va analitzar l'*Enquesta de convivència escolar i seguretat a Catalunya* i la proposta de realització de la primera enquesta sobre violència masclista amb entrevistes a 14.000 dones i 1.000 homes. El conjunt de reflexions exposades ajuden a conèixer millor les dinàmiques conflictives en aquest àmbit, la qual cosa pot afavorir el disseny de polítiques preventives per al futur.

Ha estat també extremament rellevant la participació de representants de diversos països d'Europa on s'han desenvolupat iniciatives en matèria d'enquestes de seguretat. Es va analitzar la *British Crime Survey*, líder i exemple de les enquestes d'aquest tipus, i es van presentar algunes experiències com el *Moniteur de sécurité* de Bèlgica i la nova enquesta francesa *Cadre de vie et sécurité*, que és la més recent. Paral·lelament, es van analitzar les enquestes de satisfacció d'usuari del món anglosaxó, experiències interessants que cal estudiar i analitzar.

Altres elements destacats d'aquest seminari, i que apareixen reflectits en aquest llibre, són la valoració de la necessitat d'obrir àmbits específics, estudiant nous projectes que s'estan implementant en l'entorn europeu, a fi d'aportar noves idees, perspectives i metodologies per millorar el disseny de futures enquestes. Es va abordar

també la viabilitat d'una enquesta europea de victimització i els seus problemes, així com la necessitat d'elaborar indicadors harmonitzats en l'àmbit europeu i els mecanismes necessaris per assolir aquest objectiu. Totes aquestes eines són mètodes eficaços per fer comparacions en l'àmbit internacional i, per tant, són útils a l'hora d'avaluar els efectes de les diverses polítiques en l'espai i en el temps.

Amb tot aquest material volem proposar i oferir a tots els investigadors i estudiosos de les polítiques de seguretat i les seves metodologies de treball uns elements adequats per reflexionar i avançar en la consecució d'instruments per poder fer més eficaços els registres policials i poder aportar elements d'anàlisi adequats als diversos estudis d'aquest camp. La seguretat no solament és el nostre repte, sinó també el nostre compromís institucional.

Jesús Solores

*Cap del Gabinet de Seguretat
Secretaria de Seguretat
Departament d'Interior,
Relacions Institucionals i Participació*

Les enquestes sobre delinqüència com a eines per a la creació de polítiques

Martin Killias

*Universitat de Zuric. President del projecte European Sourcebook
of Crime and Criminal Justice Statistics*

Comparacions internacionals: una aventura impossible?¹

Tots estem d'acord que necessitem la recerca comparativa internacional. Els responsables polítics necessiten punts de referència perquè volen saber on ens trobem en comparació amb ara fa vint anys, o per què estem pitjor o millor que els altres. Els responsables polítics, com a mínim els que volen tenir una imatge més àmplia, també volen explicacions. Per què som on som, per què funciona o no funciona allò que fem, on podem ser d'aquí a deu anys si continuen les tendències actuals, i què podem fer per canviar el futur. Aquesta ha estat una de les preocupacions dels responsables polítics durant períodes de temps prolongats. En l'àmbit del crim, la primera necessitat òbvia és conèixer el desenvolupament del crim a través del temps i de l'espai. Quételet va començar comparant les dades de la justícia i les condemnes des de la dècada del 1830. Va assumir que la 'xifra oculta' es mantindria constant en el temps i l'espai. Aquesta idea ja no la comparteix la comunitat científica, i de fet ja va ser refusada pels mateixos contemporanis de Quételet, com el ginebrí Candolle, que molt encertadament va identificar els diferents orígens de les deficiències en les estadístiques de criminalitat.

Hi ha obstacles obvis en les definicions legals –aquest és, per dir-ho d'alguna manera, el problema de les estadístiques que coneixen bé tots els advocats. Tanmateix, quan es tracta de comparar les dades de la policia les definicions legals no són tan importants. Són molt més problemàtiques les normes de recompte que els departaments policials apliquen a tot el món per fer el recompte dels delictes. Encara que el robatori o l'atracament no estan definits de forma uniforme als diferents països europeus, quantitativament és molt més important la qüestió de si la policia compta els delictes quan li són denunciats o bé si registra el delicte després d'una primera investigació (estadístiques d'entrada o de sortida). La situació és encara pitjor si mirem com es registren els delictes de repetició i especialment els delictes en sèrie. A Suècia, per exemple, en els casos de violència domèstica o d'abús sexual es compten tots els incidents del passat com si s'haguessin comès de cop, si és necessari mitjançant una extrapolació. Si, per exemple, una dona denuncia haver

¹ Es poden sol·licitar referències i dades a l'autor: martin.killias@rwi.uzh.ch

estat agreddida pel seu marit, la policia preguntaria si ha estat un incident aïllat o si s'han produït actes similars anteriorment. En aquest últim cas, preguntaran amb quina freqüència i quan de temps va durar la relació –i al final potser registraran 100 incidències d'agressió domèstica si la víctima diu haver estat assaltada un cop a la setmana en una relació que va durar dos anys. Totes aquestes dificultats han assetjat les comparacions estadístiques des dels seus inicis –especialment a través de l'espai. Ben aviat van dur a un descoratjament general. Quan vam començar l'*European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics* (Guia europea de les estadístiques sobre delictes i justícia criminal), molts observadors pensaven que no tenia cap sentit iniciar una recopilació d'estadístiques dels diferents països europeus. Per la meua banda, jo era més optimista perquè estava familiaritzat amb l'*American Sourcebook of Criminal Justice Statistics* (Guia nord-americana d'estadístiques sobre justícia criminal). Els Estats Units tenen cinquanta estats, cadascun amb la seva pròpia legislació, i jo no podia acceptar que nosaltres fracasséssim allà on ells reeixien.

Pot semblar estrany, però els haig de dir que, després de la primera reunió, probablement hauríem marxat a casa i mai ens hauríem tornat a reunir si el secretari del nostre comitè no hagués organitzat una bonica excursió a un majestuós castell, que va acabar en un acollidor hostel on ens van servir excel·lents especialitats alsacianes. Aquell vespre, tothom es va començar a relaxar i la conclusió general va ser que, tot i que comparar estadístiques semblava no tenir gaire sentit per a molts de nosaltres, havíem de seguir reunint-nos a Estrasburg. És a dir, un sopar i una companyia excel·lents van salvar el projecte, i el pessimisme ràpidament es va diluir quan ens vam endinsar en el tema. De fet, vam entendre que comparar les estadístiques implica comparar les definicions dels delictes i les normes dels recomptes. Els països que fan servir estadístiques de sortida òbviament tindran un índex de criminalitat més baixos que els països que compten els delictes d'entrada, i els països que compten els delictes en sèrie (com les agressions domèstiques repetides o el tràfic de drogues) com a incidents separats tindran uns índexs molt més elevats que els que compten, en aquests casos, tots els crims múltiples com un únic esdeveniment. Marcelo Aebi (Universitat de Lausana i Universitat Autònoma de Barcelona) i Hanns von Hofer (Universitat d'Estocolm) han documentat bé els efectes d'aquestes normes basant-se en les dades de la *Guia europea de les estadístiques sobre delictes i justícia criminal*. Per exemple, d'acord amb aquesta Guia, Suècia té set vegades més casos de violació registrats per la policia per cada 100.000 habitants que Espanya, mentre que els dos països, segons les enquestes internacionals de victimització, tenen índexs prou similars de violacions i assalts sexuals.

Les enquestes sobre la criminalitat i el renaixement de la recerca comparativa internacional

Això em porta a les enquestes sobre les víctimes dels delictes. Els inicis d'aquests estudis els trobem a la dècada dels 60, quan el president Lyndon B. Johnson es va enfrontar a una difícil reelecció. El seu oponent republicà, el senador d'Arizona Barry Goldwater, ha-

via convertit la criminalitat en un tema important, probablement per primera vegada en una campanya electoral d'un país occidental. El president Johnson, igual que els polítics liberals i d'esquerres actuals quan s'enfronten al problema de la criminalitat, se sentia mal preparat en aquests temes. I va fer allò que els polítics sempre fan quan no saben com reaccionar: va nomenar un comitè. Aquest comitè estava presidit pel seu ministre de Justícia, el fiscal general Katzenbach, i va publicar el 1967 un famós informe amb un títol molt americà: *The Challenge of Crime in a Free Society* (El repte de la criminalitat en una societat lliure).

El comitè també va tractar el tema de l'avaluació comparativa i el mesurament de la criminalitat. Li semblava que l'índex de l'FBI, l'estadística policial oficial dels Estats Units, no era satisfactori, i que les enquestes podien proporcionar un millor mesurament de la criminalitat. Després d'un parell d'enquestes pilot dutes a terme a diferents ciutats nord-americanes, l'Oficina d'Estadístiques de Justícia va desenvolupar, des del 1973, la *National Crime Survey* (Enquesta nacional sobre la criminalitat), que més endavant es va rebatejar amb el nom de *National Crime Victimization Survey* (Enquesta nacional sobre criminalitat i victimització). En aquell moment, els indicadors subjectius eren la nova gran moda de les ciències socials. Més que intentar mesurar conceptes difícils, com la criminalitat, la inflació, l'habitatge o l'atur, preguntar la gent què pensaven sobre la criminalitat, el desenvolupament dels preus o el mercat immobiliari o laboral es considerava una alternativa millor. La criminalitat era un dels candidats obvis per ser mesurat amb indicadors subjectius. Més que comptar els delictes realment comesos o denunciats, es podia preguntar la gent si havien experimentat algun delicte o quina era la sensació de seguretat que experimentaven quan passejaven pel seu barri.

Poc després de les primeres enquestes pilot realitzades a ciutats nord-americanes, el mariscal B. Clinard (que va morir el passat 30 de maig de 2010 als 98 anys) va desenvolupar, els anys setanta, la idea que les enquestes podien convertir-se en un mitjà formidable per comparar el crim a través de diferents països. Amb les enquestes de criminalitat i victimització dutes a terme a Zuric i Stuttgart (Alemanya) el 1973, Clinard va realitzar les primeres enquestes sobre la criminalitat fora dels Estats Units i la primera comparació internacional basada en enquestes sobre la criminalitat. És cert que les enquestes internacionals permeten uniformar les definicions del delicte i estandarditzar els mètodes de mostreig i de realització de les entrevistes. Naturalment, és possible fer preguntes addicionals a cadascun dels països participants, però les preguntes clau han de ser idèntiques. Richard Block, un altre criminòleg americà que durant els anys 80 va intentar comparar els índexs criminals entre diferents països enderrocant les dades de les enquestes nacionals existents (realitzades des dels 70 o des de principis del 80 a Anglaterra, els Països Baixos i Suïssa), va mostrar la importància de la estandardització dels qüestionaris i el treball de camp. De fet, aquest esforç va resultar ser relativament insatisfactori i va estimular la recerca d'enquestes realment internacionals. La realització d'aquests plans, però, precisava una innovació tècnica que no va estar disponible fins als anys 80: les entrevistes telefòniques assistides per ordinador.

Tècniques innovadores de recerca

Aquesta nova tècnica es va fer servir per primer cop a Suïssa en el context d'una enquesta nacional. En aquella època (1984), Suïssa tenia un índex inusualment elevat de penetració del telèfon, amb un 98% a les llars, i les companyies dedicades a les enquestes van començar a oferir el servei de les entrevistes telefòniques assistides per ordinador sota condicions favorables. Més enllà d'un gran estalvi en els costos (costa menys del 15 per cent d'una entrevista personal tradicional), aquesta tècnica ofereix una sèrie d'avantatges que són molt rellevants per a les enquestes sobre criminalitat i victimització. El més important pot ser que l'ús dels qüestionaris electrònics permet l'aplicació de filtres molt complexos. Per exemple, si un enquestat diu a l'entrevistador que ha estat víctima d'un atracament, passarà per unes 50 preguntes relatives als articles robats, les denúncies a l'asseguradora o a la policia, la reacció de la policia, possibles lesions, la seva naturalesa i el seu tractament, etc. Si l'enquestat no ha patit cap atracament, totes aquestes preguntes s'ignoraran. En el cas d'un qüestionari en paper, òbviament totes aquestes preguntes estarien impreses, i l'entrevistador hauria de passar desenes de pàgines per trobar la pregunta pertinent que hauria de fer a continuació, i l'enquestat podria desanimar-se en veure que l'entrevistador obre un qüestionari gruixut com una guia telefònica. Per telèfon, en canvi, la majoria de les entrevistes no duraven més de 10 o 15 minuts, i només algunes (amb enquestats que havien patit delictes greus) podien durar una hora. Per tant, la complexitat dels filtres és una característica crucial quan l'entrevistador ha de fer moltes preguntes a poques persones (i poques preguntes a moltes persones), com sol ser el cas de les enquestes sobre la criminalitat. Les enquestes telefòniques assistides per ordinador ofereixen avantatges inestimables en aquest aspecte.

Un altre dels avantatges és l'anonimat. Com van revelar els estudis sobre les polítiques relatives a la sida (en què es feien preguntes molt incòmodes a les enquestes), les entrevistes telefòniques assistides per ordinador oferien un grau més d'anonimat als enquestats per comparació a altres mètodes de realització d'entrevistes. Als països més petits, haver d'adreçar-se personalment a l'enquestat significa que es perdrà un cert grau d'anonimat en la interacció perquè mai es pot estar segur que l'entrevistador no es trobarà l'enquestat en algun equip de treball o que visitarà el mateix club o pub unes setmanes més tard.

Però l'avantatge clau pot seguir-se trobant en els costos. Si es gasten menys diners per entrevista, ens podem permetre treballar amb una mostra més àmplia. Atesa la diferència de preu per comparació a les entrevistes cara a cara, les entrevistes telefòniques assistides per ordinador permeten entrevistar sis vegades més persones. Si assumim que els delictes greus poden representar, en qualsevol any, potser un u per cent de la mostra, entrevistar una mostra de 1.000 persones vol dir localitzar potser 10 víctimes d'assalts greus. Amb aquestes xifres, no es poden dur a terme anàlisis sofisticades. Si el seu pressupost li permet entrevistar 6.000 persones, però, trobarà 60 víctimes i podrà estudiar les coses de forma molt més sofisticada. Per tant, els costos més baixos per entrevista afecten directament el potencial científic d'una enquesta.

Em complau parlar aquí, a Barcelona, sobre aquests temes, perquè va ser aquí on es va dissenyar l'enquesta internacional sobre criminalitat i victimització durant una reunió entre Jan van Dijk, Pat Mayhew i jo mateix amb alguns amics catalans el 1988. Atesa l'experiència del passat amb les enquestes nacionals suïsses sobre la criminalitat del 1984 i el 1987, es va decidir que adoptariem les entrevistes telefòniques assistides per ordinador com a mètode d'entrevista. Gràcies al baix pressupost que precisava aquest mètode, 11 països d'Europa, Austràlia, el Canadà i els Estats Units van poder participar en l'enquesta.

El mètode no és tan important com la forma de fer les preguntes

Després de la publicació dels resultats clau, la *International Crime Victimization Survey* (ICVS – Enquesta internacional sobre criminalitat i victimització) va ser molt criticada. Es va dir que investigàvem les experiències greus i eventualment traumàtiques de les persones a través d'un instrument de recerca de màrqueting dissenyat per a la venda de xampús o productes cosmètics. Moltes persones també pensaven que les entrevistes cara a cara haurien estat molt més adequades per a aquest tema. Ara bé, els càlculs són fàcils: si haguéssim optat per fer les entrevistes cara a cara en comptes de les entrevistes telefòniques assistides per ordinador, l'enquesta internacional mai s'hauria posat en marxa per motius pressupostaris. Molts països es podien permetre una despesa de 30.000 euros, però amb sis vegades aquest pressupost potser hi haurien pogut participar 3 o 4 països. Mentrestant, els altres mètodes alternatius, com els qüestionaris per correu, han quedat obsolets.

Les entrevistes telefòniques assistides per ordinador es van comparar experimentalment amb les enquestes cara a cara i els qüestionaris per correu als Països Baixos, Suïssa i Alemanya. En tots els casos, la conclusió comuna va ser que en realitat el mètode de realització de l'entrevista no és important, sinó la forma de redactar les preguntes, tot i que normalment es presta molta menys atenció al disseny del qüestionari. És especialment important la forma d'ubicar els esdeveniments en una escala temporal. La forma habitual de preguntar "què li ha passat *durant els últims 12 mesos*" normalment provoca moltes ubicacions temporals errònies. És molt més precís demanar als enquestats que diguin què els ha passat durant els últims cinc anys (o què els ve al cap), i demanar en una segona pregunta que precisin quan van tenir lloc els esdeveniments (per exemple, durant aquest any, l'any passat, l'any anterior o fa més temps). Totes aquestes conclusions s'han confirmat recentment en relació amb la *International Self-reported Delinquency Project* (Projecte internacional sobre la delinqüència autoinformada): un cop més, allò que és important no és el mètode de realització de l'entrevista (Internet enfront de qüestionaris en paper) sinó la forma de formular les preguntes (especialment les relatives a la ubicació temporal).

Una qüestió interessant és per què els europeus (com ara és el cas dels dissenyadors de les enquestes sueques i franceses sobre la criminalitat) s'aferrin tant a la fórmula habitual dels "*últims 12 mesos*". El motiu podria ser que ens costa moltíssim apartar-nos d'un

estàndard assolit als Estats Units i el fet que la *National Crime Victimization Survey* (NCVS – Enquesta nacional sobre criminalitat i victimització) fa servir un format similar. El disseny de l'NCVS dels Estats Units, però, va indicar que la mateixa llar és entrevistada cada sis mesos, és a dir, set vegades en total en tres anys i mig. Quan visita una llar, l'entrevistador sap el que havia dit la persona durant les entrevistes anteriors i, per tant, pot estar segur que el nou incident denunciat no és idèntic a un esdeveniment denunciat en una visita anterior. Aquest disseny, però, és extremament car i inassequible per a qualsevol país europeu. Atès que no podem seguir el model americà, òbviament hauríem d'adaptar els nostres qüestionaris al disseny de la nostra enquesta. Fora dels Països Baixos i Suïssa, ningú ha pensat mai a provar experimentalment els efectes de la "fórmula plana dels 12 mesos", malgrat la magnitud de les mostres (i els pressupostos considerables) d'Anglaterra, Suècia i França. Com suggereixen els experiments duts a terme als Països Baixos per Annette Scherpenzeel, el límit de 12 mesos produeix uns índexs de criminalitat entre un 100 i un 200 per cent massa elevats. Hi ha motius per assumir que els índexs de les enquestes franceses i sueques estan inflats de forma similar.

Hi ha tres motius més per preguntar a les víctimes sobre els incidents que fa més de 12 mesos que han passat. En primer lloc, no trobem tantes víctimes de delictes greus en una determinada mostra. Si preguntem sobre els últims cinc anys, podem tenir una base molt millor per a les anàlisis estadístiques. En segon lloc, pot ser molt frustrant per a la víctima (i eventualment per a l'entrevistador) que un delictes molt greu no es pugui tenir en compte perquè ha passat poc abans del límit dels 12 mesos. En tercer lloc, els responsables polítics certament estaran interessats a veure com avalua la víctima la reacció de la policia i altres organismes (com els programes de suport a les víctimes). La resolució d'un delictes normalment triga més de dotze mesos. Si no ens preocupem dels incidents més antics, els responsables polítics mai obtindran informació crucial sobre el sentiment de les víctimes en relació amb el tractament del seu cas.

La iniciativa de Barcelona va ser una història d'èxit. El 1990 vam començar amb 14 països. El 1992 ja n'hi havia vint. El 1996 el qüestionari es va revisar i ampliar per incloure altres delictes, com la corrupció. Els dos sondeigs del 2000 i el 2005 van seguir la mateixa línia i van cobrir uns 60 països. El 2010, i gràcies a l'expansió de la telefonia mòbil, pot ser que les entrevistes telefòniques assistides per ordinador ja no siguin el mètode de primera elecció. Per tant, Internet s'afegirà al menú per a totes les llars que hi tinguin accés, i les entrevistes telefòniques assistides per ordinador serviran com a opció addicional per a la resta. Aquesta nova enquesta serà experimental i es limitarà a cinc països de la UE (els Països Baixos, el Regne Unit, Dinamarca, Alemanya i Polònia) i Suïssa. Atès que l'enquesta suïssa oficialment serà independent, podem afegir una sèrie de proves experimentals addicionals que poden ser útils per al futur model de l'ICVS (o enquesta de la UE).

Mesurament dels delictes nous a través de les enquestes

L'ICVS (Enquesta internacional sobre criminalitat i victimització) també va ser innovadora en relació amb el mesurament de la corrupció. En preguntar a les persones enquestades si mai havien subornat algun agent (o si mai cap agent els havia demanat un suborn) durant els últims 5 anys, per després preguntar de forma més precisa quan va ser i en quines circumstàncies, vam poder elaborar una escala d'interval de tots els països participants. Transparency International (TI), per la seva banda, va elaborar una escala ordinal. Lamentablement, aquests dos mesuraments no es poden correlacionar tan bé com podríem esperar perquè l'índex de TI atorga un pes considerable a diferències mínimes (com hem vist a Europa Occidental) que, en l'escala de l'ICVS mai es considerarien estadísticament significatives, i redueix les grans diferències en l'extensió de la corrupció a altres parts del món a un assumpte d'uns quants rangs. Un altre problema és la forma que té la TI de mesurar la corrupció, que és a través de percepcions (o, per dir-ho francament, prejudicis). Moltes vegades he intentat, sense èxit, obtenir més informació sobre allò que mesuren realment. Com poden entendre, l'ICVS ofereix un mesurament millor i molt més fiable per al futur. També permet mesurar variables crítiques relatives a possibles causes de corrupció, com els retards indeguts en la tramitació burocràtica de les demandes legítimes dels ciutadans. Per exemple, podem imaginar un punt del qüestionari que preguntí als enquestats quan de temps es pot trigar, en el seu país, a rebre un nou carnet de conduir quan el perden. El robatori de bosses de mà o moneders amb el carnet de conduir a dins pot passar a qualsevol país del món. Per tant, els enquestats de tot el món estarien en situació de respondre a aquesta pregunta, i les diferències detectades podrien ser reveladores. Fa poc em vaig assabentar del cas d'un estudiant italià al qual van robar la bossa amb el carnet de conduir a dins, i que va trigar nou mesos a obtenir-ne un duplicat. En una situació similar, jo vaig tardar tres dies al meu país.

Estadístiques i enquestes com a indicadors de tendències

Les enquestes sobre la criminalitat són també útils per avaluar les tendències del crim. En general, les tendències del crim basades en les enquestes coincideixen bastant bé amb les tendències del crim registrat per la policia. Les enquestes sobre la criminalitat també permeten avaluar si les víctimes tenen cada cop més tendència a denunciar les victimitzacions a la policia. De fet, sembla ser que això no és així a la majoria de països i en termes més substancials. Les enquestes sobre la criminalitat, com a tals, mostren, per cert, que –en oposició al robatori– els crims violents no han disminuït en general a Europa, com molts observadors podrien creure. L'experiència americana no arriba a Europa necessàriament amb un retard de diversos anys, com molta gent assumeix de forma intuïtiva. Hi ha, però, tendències sorprenentment divergents *entre* els diferents països que, fins, ara, no s'acaben d'entendre. En relació amb la violència, els canvis poden estar relacionats amb una revolució en les

activitats d'oci i altres activitats rutinàries que fins ara no s'han documentat del tot.

Si mirem les coincidències entre els delictes registrats per la policia i els mesurats per les enquestes *entre els diferents països*, hi trobem correlacions sorprenentment bones per als delictes com el robatori amb violació de domicili, robatori d'efectes personals i agressió. Hauria d'afegir-hi, tanmateix, que les dades de la policia provenen de l'*European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics* (Guia europea de les estadístiques sobre delictes i justícia criminal), on es van dedicar esforços considerables per "optimitzar" les definicions i les normes de recompte al màxim. L'excepció és l'atracament, però aquest delicte sovint afecta negocis que no queden inclosos en les enquestes sobre la criminalitat.

En resum, per tant, les dades registrades per la policia (recopilades per l'*European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics*) poden competir amb les dades de les enquestes sota determinades condicions. Malgrat que els resultats són esperançadors, les enquestes encara poden millorar a l'hora de captar les diferències internacionals (o interregionals), mentre que el crim registrat per la policia pot ser més eficient a l'hora d'identificar les tendències del crim. El motiu és que les normes de recompte varien considerablement a cada país, però no tant en el temps. La policia i les asseguradores que s'ocupen de les lesions probablement tracten formes de violència més greus, mentre que les enquestes poden veure's molt influenciades cap a formes d'agressió més trivials.

En qualsevol cas, la qüestió no és saber si són preferibles les dades de la policia o les de les enquestes, sinó com es pot fer que els mesuraments de les enquestes siguin més significatius. Per tant, suggereixo que hauríem de recopilar més variables *independents* rellevants per entendre millor per què el crim augmenta o disminueix. Seria extremament útil tenir més dades sobre estils de vida, activitats rutinàries, vida nocturna, hàbits relacionats amb l'alcohol, consum de drogues, etc. Les enquestes poden explicar molt bé les diferències entre els diferents països (o les variacions en el temps). Per oferir-los només un exemple, ahir a la nit m'havia de trobar amb un amic aquí a Barcelona per anar a sopar. Al voltant de les 11 de la nit em va dir que havia de marxar en uns deu minuts perquè l'últim tren que anava a casa seva (als afores) sortia en uns 20 minuts. Això ja ha passat a la història al meu país. Avui dia, a Zuric i altres zones urbanes importants de Suïssa, els trens funcionen tota la nit. Això ha canviat dràsticament els estils de vida i, naturalment, ha provocat un augment dels crims violents. Si centenars de milers de joves es troben al centre de la ciutat entre la mitjanit i les sis del matí, per quin motiu això no hauria d'afectar també els delictes? Lamentablement, de moment tenim molt poques dades comparatives sobre aquest tipus de variables.

Com es pot fer que les enquestes sobre la criminalitat siguin encara més rellevants

A les futures enquestes de victimització també hauríem de prestar més atenció a les característiques dels delinqüents. És fàcil preguntar a les víctimes dels delictes de contacte si el delinqüent era un

home o una dona, l'edat que tenia i si la víctima creu que era del país o estranger. La *International Crime Victimization Survey* (Enquesta internacional sobre criminalitat i victimització) mai va recopilar aquestes dades. Si ho hagués fet, com vaig suggerir ja l'any 1990, tindriem, més enllà de les estadístiques policials, molta informació crucial disponible sobre el paper de la migració en la criminalitat. Lamentablement vam deixar passar l'oportunitat, però encara podem intentar-ho en el futur.

En resum, les enquestes sobre la criminalitat són indispensables per tal que els responsables polítics puguin veure on són, on podrien ser en el futur i com poden haver canviat les coses. Per tal d'aconseguir aquests objectius, és important que les enquestes sobre la criminalitat incloguin moltes variables independents rellevants, que tinguin en compte els esdeveniments passats (i no només les victimitzacions experimentades durant els últims 12 mesos), i que puguin repetir-se periòdicament (tot i que no necessàriament cada any). És a dir, és crucial que respectin alguns límits pressupostaris i que no s'afavoreixi cap aspecte individual a costa dels altres. Per exemple, no seria gens encertat ampliar les mostres més enllà de les 10.000 o 20.000 entrevistes, o fer servir mètodes d'entrevista cars, com les entrevistes cara a cara. Aquestes decisions, siguin quins siguin els arguments estadístics que es puguin presentar a favor seu, necessàriament exigiran retalls en altres nivells crítics, com per exemple tota la sèrie de variables independents. Això proporcionarà als responsables polítics mesuraments sobre la criminalitat molt sofisticats, però sense variables explicatives que puguin ajudar a entendre les diferències, les tendències i els canvis. Difícilment els responsables polítics podran estar interessats en aquestes enquestes —és fàcil endevinar que, durant la pròxima crisi pressupostària i atesos els elevats costos que comporten, seran objectius fàcils de les retallades.

*L'Enquesta de victimització
i opinió sobre la seguretat
a Barcelona: una opció
estratègica de política pública
de seguretat*

Josep M. Lahosa

Director dels Serveis de Prevenció. Ajuntament de Barcelona

La presa en consideració per part del Govern municipal de Barcelona, l'any 1984, del mètode d'enquesta per avaluar els impactes de la victimització i de la inseguretat en la vida de la ciutat, va ser tributària de les aproximacions desenvolupades per la Comissió Tècnica de Seguretat Urbana, constituïda per l'alcalde Pasqual Maragall a final del 1983.

En tot cas potser caldrà explicar, encara que breument, el context en què l'alcalde Maragall pren aquesta decisió, que sens cap mena de dubte es pot qualificar, per l'època en què es pren, d'excursionista.

Al final de la dècada dels setanta les ciutats europees, com a centres productors de valors, d'estils de vida i de referents socials i polítics, vivien el que hom pot qualificar de crisi de confiança. Aquesta crisi tenia l'epicentre en les limitacions i incapacitats dels models d'intervenció pública per fer front a les noves situacions generades en el medi urbà, que es concretaven en les dificultats del mercat laboral per absorbir els nous contingents i també en les dificultats de la comunitat per reelaborar els valors de socialització i del rol que hi havien de jugar les institucions de transmissió cultural: la família, l'escola, els mitjans de comunicació, la política o el sistema de control.

A Espanya aquesta situació, tot i la intensitat del fenomen, no va ser percebuda fins als anys vuitanta, coincidint amb els primers processos electorals democràtics i molt especialment amb les primeres eleccions municipals. En aquest sentit, cal dir que, pel fet que la prioritat política era el traspàs de la dictadura al sistema democràtic, la presa de consciència de la crisi es va desplaçar en el temps; així mateix, quan aquesta ens va abraçar, els processos de reordenació i organització de les noves estructures politicoadministratives i dels serveis públics afegiren intensitat als seus efectes.

És en aquest marc que es va produir a Espanya, i de forma molt intensa a les grans ciutats, el que hem denominat "episodi de por", això es, un augment generalitzat de la sensació d'inseguretat i, com a conseqüència, una demanda creixent de polítiques i, sobretot, de serveis de seguretat –va ser el primer període de vaques grosses del sector de la seguretat privada.

Barcelona no va ser aliena a l'impacte d'aquest episodi; ara bé, la informació amb què comptava el Govern municipal (estadístiques

policials, judicials, dels serveis socials, etc.) no semblaven justificar una relació causal entre la intensitat de l'episodi i la realitat delictiva, tot i que s'havia produït un augment de l'activitat delictiva.¹

Maragall nomena Josep M. Socias Humbert² comissionat amb l'encàrrec de coordinar els treballs de la Comissió Tècnica de Seguretat Urbana³ –que serà coneguda com a Comissió Socias–, que tenia la finalitat “d’elaborar el programa d’actuació, definir els aspectes bàsics d’actuació i proposar a l’equip de govern les mesures per a una actuació eficaç en l’àmbit de la seguretat ciutadana”. El mateix decret de constitució de la Comissió⁴ explicitava el caràcter transversal i obert de la visió que el Govern municipal tenia de la cosa pública, també de la seguretat a la ciutat. En aquest sentit, quan hom comprova la dimensió organitzativa de la comissió, els deu grups de treball específics –menors, joventut, escola, drogues, estrangers, policia, administració de justícia, sistema penitenciari, seguretat al comerç i mitjans de comunicació–, més el grup d’anàlisi, evidencia aquesta visió transversal, complexa, polièdrica de la ciutat i dels afers que l’afecten.

L’amplada de les seves aproximacions, la mateixa composició de la Comissió, el flux d’idees generades i debatudes pel més d’un centenar de persones que hi van participar, junt amb les conclusions i recomanacions que es van fer,⁵ van permetre construir les principals línies de pensament que configurarien el tremp conceptual en què s’ha assentat la política municipal de seguretat pública de Barcelona, una de les principals: mantenir una línia permanent d’anàlisi criminològica a la ciutat.

Coneixement de la (in)seguretat i el municipi

Iniciar un procés de recol·lecció de dades sobre la seguretat, especialment per part d’una Administració local, i més si es té en compte que parlem de l’any 1984, és a dir, tot just després de les segones eleccions municipals i quan encara s’estava consolidant el sistema democràtic espanyol, no era fàcil. La visió que es tenia –encara avui es així– sobre la qüestió de la seguretat com a patrimoni de l’Administració central, les desconfiances sobre l’ús que es podia fer d’unes dades no controlades pels aparells de seguretat de l’Estat, la possibilitat de “descobrir” la tan famosa xifra negra i la innegable confrontació que es produiria entre les dades oficials –les estadístiques, i les obtingudes a partir d’eines i mètodes diferents–, junt amb la manca de referències acadèmiques i d’altres recerques d’aquest estil, era un dels reptes que, tant en l’àmbit polític com acadèmic, calia superar.

El pla de treball de la Comissió es va desenvolupar en tres fases: la primera, l’anàlisi; la segona, la definició metodològica dels criteris de treball i primeres recomanacions sobre els paràmetres en què calia assentar la proposta de política de seguretat ciutadana que havia de substituir el model de manteniment de l’ordre públic vigent, i la tercera, ja amb els treballs elaborats pels deu grups temàtics, la definició de les propostes d’actuació sobre la seguretat a Barcelona.

Pel que interessa a aquest seminari sols referirem la primera fase, és a dir, l’anàlisi i més concretament els primers anys de l’*Enquesta de victimització i opinió sobre la seguretat a Barcelona* (EVB).

1 Som de l’opinió que una gestió interessada dels poders fàctics, encara massa proclius al règim anterior, de la reforma Ledesma, genera la sortida de les presons de milers d’interns preventius (“El espectacular incremento de delitos desde que la reforma penal de 1983 puso en la calle a 7.000 presos preventivos hizo dar marcha atrás a los socialistas, que se han plegado a la exigencias de la gran derecha ante la psicosis generalizada de inseguridad ciudadana”. *El País*, 1.04.1984).

2 Josep M. Socias Humbert havia estat alcalde de la ciutat en el període de desembre de 1976 a gener de 1979.

3 Decret d’Alcaldia de 23 de desembre de 1983.

4 La Comissió estava formada pels coordinadors municipals de Serveis Socials, de Joventut i Esports, de Salut Pública i de Protecció Ciutadana; per un director de Serveis de districte; un magistrat de l’Audiència de Barcelona; un jutge de primera instància dels jutjats de Barcelona; un advocat; un regidor de districte; un notari; un economista; dos professors universitaris i un representant de la Prefectura Superior de Policia de Barcelona. El decret de constitució de la comissió també preveia la necessitat de constituir grups de treball sectorial.

5 Estratègies per a una política de seguretat. Informe Socias. Ajuntament de Barcelona. Col·lecció “Estudis i recerques”. Sèrie “Protecció ciutadana” núm. 2. 1986.

En aquesta primera fase l'anàlisi dels diversos indicadors –pocs, parcials i sovint mal elaborats– sobre seguretat/inseguretat existents, va posar en relleu la necessitat d'obtenir un diagnòstic general sobre la delinqüència i la inseguretat, així com una aproximació a les seves causes. En conseqüència, un dels primers acords de la comissió fou constituir un Grup d'anàlisi⁶ amb l'encàrrec d'elaborar un informe que recollís: el volum del sentiment d'inseguretat i de l'activitat delictiva; l'organització dels dispositius de control, tant els clàssics de seguretat com els socials i de l'Administració de justícia, les seves relacions i les possibilitats de la participació ciutadana, així com els condicionants socioeconòmics de la seguretat urbana.

Les fonts d'informació principals van ser:

1. Una enquesta sobre seguretat ciutadana que tenia dos objectius bàsics: conèixer l'extensió de la victimització i abastar l'opinió de la població sobre la seguretat, la policia, la justícia i les tasques de l'Administració.
2. Informació del Cuerpo Superior de Policia, de la Policia Nacional i de la Guàrdia Urbana.
3. Informació de l'Administració de justícia.
4. Informació de les àrees de Joventut, de Sanitat i de Serveis Socials de l'Ajuntament de Barcelona.

L'enquesta de Barcelona (EVB)

La prediagnosi de la Comissió Tècnica de Seguretat Urbana situava l'aproximació a la seguretat ciutadana des de la perspectiva que aquesta és una construcció social i, com a tal, estructurada a partir d'elements objectius –els actes delictius, les experiències viscudes– i aspectes subjectius –les percepcions, les pors, etc. Manifestar això en l'àmbit d'aquest seminari pot semblar una bajanada; no obstant això, al llarg dels primers anys de l'enquesta va caldre repetir-ho sovint.

Com ha exposat Sabaté,⁷ en l'àmbit del delicte o de la seguretat coexisteixen diferents definicions del que hom considera com a fet delictiu: la definició jurídicopenal, la de la policia i la dels ciutadans que no entenen de conceptes jurídics. Per tant, és rellevant tenir en compte, en el moment d'elaborar els mecanismes de recerca i anàlisi de la informació, l'existència d'aquestes realitats diferents.

Així doncs, si la política pública havia de tenir en compte tant l'aproximació del coneixement sobre la base de la definició social de la delinqüència o la (in)seguretat com les dimensions "objectives" i la dimensió de construcció social, ens calia estructurar l'obtenció del coneixement a partir d'ambdós paràmetres i dissenyar una eina d'anàlisi que ens permetés aproximar-nos a aquesta realitat dual: la dimensió "objectiva" (l'impacte de les infraccions penals) i la dimensió "subjectiva" (les percepcions, l'opinió, les pors). Així, hom va optar pel mètode de l'enquesta com el més apropiat per assolir aquest coneixement. Estàvem, i encara ho estem, convençuts que és la millor aproximació al coneixement real de la victimització i la (in)seguretat, perquè el que vol mesurar no és l'activitat dels serveis, ans al contrari, la seva vocació és mesurar el que els passa als i les ciutadanes; també és una eina que mesura els impactes i les dimensions subjectives, i les pors de la gent; que permet les desagregacions

⁶ Aprofito per retre reconeixement explícit als seus membres, Manel Garriga (director), Pedro Cabezas, Jaume Guardia, Jordi Mirats, Josep M. Raya, Miquel Sanlehi, Montserrat Solsona, Montserrat Vendrell i, de forma especial, al Dr. Juli Sabaté i Delgado, que, al llarg de més de vint-i-tres anys, va seguir implicat en la recerca criminològica a Barcelona, i a Josep M. Aragay. També vull expressar el meu reconeixement a altres acadèmics que varen participar en aquest viatge al coneixement: Francisco Pascual, Elisabeth Torrelles i Anna Alabart.

⁷ *L'Enquesta de victimització de Barcelona i de l'Àrea Metropolitana, vint-i-dos anys*. Barcelona: Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona, 2005.

territorials necessàries i, sempre que es faci en períodes temporals entenedors per als entrevistats, no té les dificultats temporals que sí que tenen les estadístiques de l'activitat judicial (sentències que fan referència a assumptes d'anys anteriors) o les policials (resolució de casos en períodes diferents de la comissió dels il·lícits).

L'*Enquesta de victimització i opinió sobre la seguretat a Barcelona* no neix de l'interès en la contraposició amb altres eines de coneixement, com les estadístiques policials o judicials; ans al contrari, la seva justificació es troba tant en l'ordre conceptual del que hom entén que són les realitats de la ciutat –això és: la participació de la ciutadania en la decisió de quines son les seves necessitats, i l'ajustament de les polítiques a la realitat dels territoris de la ciutat– com del convenciment que la seguretat també és una responsabilitat dels governs municipals i que la seva gestió en proximitat requeria de noves eines i noves aproximacions.

Aproximacions sobre les quals va caldre desenvolupar una intensa activitat “pedagògica”, tant en l'àmbit polític, és a dir, en l'intern del mateix Ajuntament, on la tendència a comparar les dades policials i les de l'enquesta sovint generaven desinformacions i contradiccions en el discurs i la política comunicativa, com en la socialització de les dades de l'enquesta en l'àmbit dels òrgans de participació: els consells de seguretat de Barcelona i dels districtes.

Alguns trets metodològics de l'enquesta de Barcelona

Un dels trets significatius, per l'època en què s'inicia l'EVB (1984), és la periodicitat. L'EVB –per cert, criticada per molts com a supèrflua– va optar per operacions anuals, si bé sempre ens hem preguntat: quina utilitat té per a la gestió de la seguretat, quan estem parlant d'una eina de coneixement necessària per a la definició de polítiques públiques i no sols d'una operació purament acadèmica, obtenir índexs de victimització o l'opinió dels i les ciutadanes per períodes triennals o quinquennals?

Perquè, efectivament, la ciutat és un dels organismes socials més rics i alhora vitals, i als seus governants se'ls exigeix capacitat d'adaptació, de comprendre els canvis que s'hi produeixen. Una estratègia de coneixement cal que prevegi i traslladi precisament aquestes necessitats d'adaptació als instruments i als mètodes utilitzats. Adaptació a la realitat viva de la ciutat que explica alguns dels trets metodològics de l'enquesta de Barcelona.

L'estructura que adopta l'EVB, tant pel que fa a la mostra com a l'anàlisi, és eminentment urbana, ja que el que hom analitza és també un fenomen urbà. En aquest sentit, la mostra s'estructurà, els primers anys, sobre la base del pes poblacional de cada un dels districtes, amb mostres que superaven les 7.000 entrevistes. Més endavant, en el procés de confluència amb l'*Enquesta de seguretat pública de Catalunya*, i després de constatar els ajustaments necessaris per no perdre la sèrie, la mostra utilitzada es va situar en les 400 entrevistes a cada un dels districtes de Barcelona, amb un marge d'error de $\pm 1,33\%$ per al conjunt de la ciutat i de $\pm 4,30\%$ com a màxim per als districtes.

L'EVB opta per l'individu com a productor primari de la informació. Aquest és un altre tret metodològic que, al nostre entendre,

és bàsic en l'anàlisi de fenòmens socials i, concretament, la victimització i la (in)seguretat. Es tracta, a més, d'un tret amb molta rellevància a les ciutats. La nord-americana *National Crime Survey* o la *British Crime Survey*, al contrari, opten per la unitat familiar o residencial. En el cas de l'EVB optar per l'individu suposa dotar de la mateixa entitat els homes i les dones, la gent gran i la joventut, sense respostes interposades, la qual cosa crec que era absolutament necessari.

La primera operació que inicia el llarg període de recerca sobre la seguretat a Barcelona es desenvolupa al llarg dels mesos de març i abril del 1984 referida a la victimització de l'any anterior, és a dir, del 1983, i té un abast territorial que supera els límits administratius de Barcelona. En aquest sentit, el terme municipal de Barcelona, com el de la majoria de les ciutats i viles d'una conurbació, és avui un fet merament administratiu i no social. Avaluar les relacions socials i la victimització n'és un, requereix anàlisis que prevegin aquestes realitats en el marc de la ciutat real; en el cas de Barcelona, en la que podríem anomenar *ciutat metropolitana*. És per això que en la primera enquesta es defineix una mostra per a Barcelona (4.550 entrevistes) i per a dues ciutats del que en aquells moments era la Corporació Metropolitana de Barcelona: Gavà (500) i Santa Coloma de Gramenet (500). Cinc anys després, l'EVB s'ampliaria als municipis metropolitans i s'inicia la seva pròpia sèrie d'anàlisi.

Si hom observa el primer qüestionari i els primers resultats, comprova les nostres limitacions de coneixement; ara bé, la feina realitzada al llarg de més de vint-i-cinc anys per l'equip acadèmic i de l'Ajuntament ens ha permès, a banda de validar les modificacions respectives del qüestionari, enriquir-lo, construir nous indicadors o desestimar aquells que es va comprovar que no eren útils per al coneixement. La llista d'indicadors utilitzats i creats és llarga: els índexs de victimització, la troballa dels indicadors dels àmbits de seguretat (personal, vehicles, domicilis, negocis i comerç) com a variables independents, els índexs de risc pel que fa als vehicles i al comerç, les relacions entre els mapes de victimització i la por, la constatació de la seguretat que ofereix l'espai més conegut i reconegut per la ciutadania: el barri, el funcionament de la delinqüència a partir de criteris de benefici econòmic, junt amb la relació entre mobilitat i delinqüència, l'anàlisi dels costos psicològics i econòmics de la victimització o les taxes de denúncia i de confiança en el sistema en són alguns.

Un altre dels aspectes sobre els quals l'EVB ha posat molta atenció és l'estructura urbana de la ciutat. En aquest sentit, interessa conèixer el que passa a Barcelona, però també a cada un dels deu districtes de la ciutat: quines diferències s'estableixen, conèixer els impactes de la victimització i la (in)seguretat al centre de la ciutat i als barris perifèrics, si hi ha diferències en relació amb les seves estructures socials, en relació amb l'activitat principal del districte, etc.

Sobre això, les investigacions que operen amb bases territorials àmplies –grans ciutats, país, regions, àrees metropolitanes– han de tenir en compte aquest abast territorial tant en la definició operativa de la investigació com en l'estructura de la mostra; en cas contrari, desenvolupen el que anomenem «fal·làcia ecològica», és a dir, és dóna a tot el territori analitzat una homogeneïtat que no té.⁸

⁸ Unifiquen zones rurals amb urbanes o zones industrials amb zones de serveis, o, en el cas d'una ciutat, homogeneïtzen un districte benestant amb un de popular; per concretar: és o succeeix el mateix a les Corts que a Sant Andreu?

Algunes recerques associades

Els indicadors principals de l'EVB són prou coneguts, tant per la seva presentació pública com per la publicació dels seus resultats. En aquest sentit, és de referència l'*Enquesta de victimització de Barcelona i de l'Àrea Metropolitana, vint-i-dos anys*, de Juli Sabaté, editada per l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona l'any 2005. Aquesta obra presenta tant les dimensions teóricoconceptuals d'aquest llarg període de recerca criminològica com les xifres, els resultats i les conclusions principals.

Ara bé, hi ha altres recerques associades a l'EVB que són menys conegudes i que en l'àmbit d'aquest seminari pot ser d'interès donar a conèixer, atès que constitueixen derivades de la línia d'estudi criminològic impulsada per l'Ajuntament de Barcelona. Tot i que la recerca principal ha estat l'EVB, aprofitant les operacions estadístiques anuals, s'han desenvolupat recerques sobre les drogues, l'Administració de justícia, la policia, els joves, i una sèrie de vuit anys en què es va aprofundir en l'anàlisi sobre seguretat i espai públic.

Presentarem aquí una ressenya breu d'aquesta darrera recerca.

L'anàlisi de la victimització requereix, pel fet que és una variable escassa, mostres d'una grandària suficient per obtenir dades estadísticament rellevants; a més, en el cas de Barcelona, la voluntat de conèixer les particularitats de l'impacte de la victimització a escala de districte va conformar una mostra, al llarg del període 1984-2000, de prop de 7.000 entrevistes anuals. La necessitat de cercar una gestió eficient dels recursos públics posats a disposició de la recerca criminològica –poc habituals i, per tant, molt importants– ens van portar a explorar la possibilitat d'aprofitar aquesta grandària de la mostra.

Mitjançant la incorporació d'algunes preguntes al qüestionari inicialment, i després amb el fraccionament per terços de les 7.000 entrevistes, vam administrar tres qüestionaris d'opinió, ja que, a diferència de la victimització, la variable opinió és universal, tothom és productor d'opinió. Així, per exemple, de la mostra total de victimització (7.000), a un terç (2.106) s'administrava el qüestionari sobre opinió sobre la seguretat; a un altre terç (2.106), l'enquesta sobre mobilitat, i a la resta de la mostra (aproximadament 3.000), un qüestionari sobre espai públic.

Així, a banda del coneixement de la victimització i l'opinió de la seguretat als districtes de la ciutat, la Direcció de Serveis de Prevenció,⁹ conjuntament amb les secretaries tècniques de Prevenció dels districtes,¹⁰ ens vam plantejar, una vegada més amb la valuosa direcció acadèmica dels professors Sabaté i Aragay, aprofundir en aquest coneixement obrint una línia d'investigació sobre l'espai urbà de la ciutat i com incideix en la percepció de la seguretat.

Cal dir que, tot i l'evolució que han tingut les disciplines acadèmiques que tenen en la percepció de l'entorn el seu àmbit d'anàlisi, pel que fa a la seguretat la producció tant teòrica com empírica ha estat molt mins; pel que fa a aquesta qüestió, va caldre anar avançant, tant en la construcció de les eines d'anàlisi –els qüestionaris– com en les línies d'estudi. Així, al llarg d'aquests anys de recerca (1998-2002), es va anar redireccionant l'estudi sobre l'espai urbà i la seguretat: des de la percepció que els ciutadans i ciutadanes tenien del seu espai més proper, el barri, a intentar esbrinar quins elements eren els prin-

9 Responsable de l'àmbit de recerca criminològica de l'Ajuntament de Barcelona.

10 Les secretaries tècniques de Prevenció dels districtes assessoren la direcció del districte en la presa de decisions mitjançant l'anàlisi i la interpretació de la realitat territorial i de la seva construcció social en termes de seguretat.

cipals productors de seguretat, ja siguin de tipus social (la gent o l'ús social dels espais) com de característiques físiques o morfològiques (il·luminació, mobiliari urbà, grandària, espais oberts o tancats, etc.).

La seguretat en espais emblemàtics de la ciutat de Barcelona

L'anàlisi s'inicia l'any 1998 amb la incorporació al qüestionari d'algunes preguntes sobre la freqüència d'ús i el nivell de seguretat de dotze espais de la ciutat considerats emblemàtics. Les respostes ens permeten establir una certa gradació d'ús d'aquests dotze espais, i permet construir tres escales de freqüència:

1. Els més freqüentats: aquells amb major centralitat tant institucional i d'oci com simbòlica: la plaça Catalunya, les Rambles, la zona comercial del passeig de Gràcia i la Rambla Catalunya, i el Gòtic.
2. Un segon grup format per aquells que s'anaven conformant com a noves centralitats de la ciutat: les platges (i/o la Vila Olímpica), l'Illa Diagonal, el Maremàgnum i el Centre Comercial Glòries.
3. Un tercer nivell format pels grans parcs de la ciutat: Montjuïc, el parc de la Ciutadella, Collserola/Tibidabo i el parc Güell.

Així mateix, l'avaluació del nivell de seguretat configurava tres blocs caracteritzats per la concentració comercial, per l'aglomeració o centralitat i, el tercer, constituït pels grans parcs urbans de la ciutat:

1. Els més segurs: l'eix passeig de Gràcia – Rambla Catalunya, l'Illa Diagonal, el Maremàgnum i el Centre Comercial Glòries.
2. Els quatre llocs d'aglomeració (més o menys centrals): la plaça Catalunya, les platges (Vila Olímpica), les Rambles i el Gòtic.
3. Finalment, els espais menys segurs: Montjuïc, Collserola/Tibidabo, el parc de la Ciutadella i el parc Güell.

Els espais públics com a generadors d'inseguretat

Vam dirigir la nostra observació a conèixer les preferències en l'ús de l'espai (els entrevistats havien de triar una opció entre les parelles antagòniques proposades) i la seva avaluació com a generadors de seguretat (a partir de l'avaluació de les anteriors i afegint-ne dues relatives a il·luminació –carrer il·luminat / carrer fosc).

La taula següent compara i associa preferències i seguretat, confirmant la relació entre preferència i seguretat.

La gent prefereix: la llum, la companyia, la proximitat i els espais oberts; també la seguretat que li ofereixen els territoris coneguts, amb llum (de dia, en un carrer il·luminat i en un lloc obert), acompanyada i on hi ha molta gent.

- El barri propi és el més segur (7,53), el centre de la ciutat es considerava menys segur i rebia una nota de 6,67, i qualsevol altre barri de la ciutat era menys segur encara (6,00).

Una altra de les línies de treball desenvolupades pretenia conèixer si hi havia una relació entre l'estructura dels espais i la producció de la seguretat.

Preferències en relació amb l'espai i nivell de seguretat

Preferència	Percentatge	Nivell de seguretat	Avaluació
que sigui de dia	90,9	de dia	8,28
a la vora de casa	78,4	a la vora de casa	7,75
estar acompanyat	77,2	acompanyat	8,30
en un lloc obert	68,6	en un lloc obert	7,39
on hi ha poca gent	57,5	on hi ha poca gent	6,45
en transport públic	64,6	en un carrer il·luminat	8,03

Preferència	Percentatge	Nivell de seguretat	Avaluació
que sigui de nit	9,1	de nit	5,96
ser lluny de casa	21,6	lluny de casa	6,59
estar sol	22,8	sol	7,27
un lloc tancat	31,4	un lloc tancat	7,25
on hi ha molta gent	42,5	on hi ha molta gent	6,91
en transport privat	35,4	en un carrer fosc	4,76

Elements de l'espai físic que influeixen en el sentiment de seguretat

83,6	que hi hagi molta gent	que hi hagi poca gent	16,4
95,3	els carrers amples	els carrers estrets	4,7
96,8	espais oberts	espais amb racons	3,3
90,2	zones modernes	zones de casc antic	9,8
86,1	zones d'habitatges	zones d'oficines	13,9

El sentiment de seguretat en relació amb diferents espais i equipaments públics de la ciutat

Un dels aspectes que vam analitzar era el sentiment de seguretat que hom té quan fa ús dels diferents equipaments i espais públics de la ciutat. Aquesta qüestió es va abordar mitjançant la inclusió d'una llista d'equipaments i d'espais sobre els quals es demanava la freqüència d'ús i l'avaluació del sentiment de seguretat.

En les respostes dels entrevistats es torna a confirmar la tesi sobre la seguretat del que és proper, del que és conegut; els espais més segurs són les botigues i les instal·lacions culturals i esportives, mentre que quan es fa referència als espais menys segurs, resulten els de tipus lúdic i els espais públics i/o oberts.

El 50,7% dels entrevistats atribueixen la màxima seguretat a les botigues d'alimentació; en segon lloc, el 12,0% consideraven que el lloc més segur eren els cinemes, els teatres i els museus. En tot cas, sorprèn que sols el 8,6% creien que la màxima seguretat la donaven les escoles d'ensenyament primari (CEIP).

De les anàlisis d'aquests anys es desprèn que un lloc pot ser segur o insegur per a la gent (que hi viu o hi va) i menys per les seves característiques físiques; cada un d'aquests dos arguments

Nivell de seguretat segons tipus d'espai o equipament públic

Llocs del barri	Avaluació seguretat	Avaluació freqüència
botigues d'alimentació	8,00	6,81
altres botigues (papereries, quioscos, etc.)	7,77	6,16
cinemes, teatres, museus (si n'hi ha)	7,47	3,65
escoles d'ensenyament primari	7,09	1,74
instal·lacions esportives (si n'hi ha)	7,03	2,79
parades d'autobús	6,70	4,96
la plaça (si n'hi ha)	6,69	4,52
institut d'ensenyament secundari	6,66	1,38
el parc (si n'hi ha)	6,35	4,25
bars	6,31	2,86
estacions de metro	6,02	5,19
discoteques (si n'hi ha)	4,52	1,41

(la gent i el lloc) es desagrega en els seus components principals, i l'entrevistat decideix els que afecten l'espai que ha definit com a més segur i més insegur.

Així, hom observa com la seguretat o inseguretat d'un espai depèn molt més de la gent que de l'entorn físic.

- El 84,3% dels entrevistats estaven d'acord que la **SEGURETAT** d'un lloc depèn de la gent i només el 50,2% creien que depèn del mateix entorn del lloc.
- Pel que fa a la **INSEGURETAT**, el 72,1% dels entrevistats creien que depèn de la gent i només el 43,8% estaven d'acord en la major influència de les característiques del lloc.

D'altra banda, un 21,6% atribueix la seguretat a la gent que hi passa / hi va / el freqüenta; un 16,3% es refereix a la bona fama o al bon ambient del lloc, i un 12,4% creu que és segur a causa de la vigilància. Pel que fa a l'estructura física (disseny, il·luminació, etc.) obté l'acord d'un 9,2%.

L'associació més significativa és probablement la que atribueix la inseguretat dels parcs i places als joves i a les drogues: gairebé la meitat de la inseguretat de parcs i places la causa el tàndem joves i drogues.

Canvis en l'estructura urbana i l'espai públic que generen seguretat o inseguretat

Els canvis que generen un increment del sentiment de seguretat són més nombrosos que els que generen inseguretat. Les obres a la via pública i els altres canvis en l'estructura urbana eren els dos tipus de canvis més esmentats quant a la seguretat (gairebé el 60% de les cites corresponents). Els tres canvis menys citats feien referència a la "gent que ha arribat" o "que se n'ha anat", i a canvis en què l'entrevistat feia menció expressa de la droga (disminució, tractament, etc.).

La gent i el lloc. Influència sobre la (in)seguretat

Els motius de la seguretat i de la inseguretat	% seguretat	% inseguretat
LA GENT	84,3	72,1
és gent tranquil·la / gent conflictiva	76,0	46,0
la coneix / la desconeix	67,9	54,0
hi ha gent de totes les edats	67,8	
té bona fama / té mala fama	61,2	49,6
és gent del país / no és gent del país	35,9	22,9
EL LLOC	50,2	43,8
hi ha bon ambient / hi ha mal ambient	46,6	34,8
és un lloc ben il·luminat / molt fosc	46,4	32,8
manteniment de les instal·lacions bo / dolent	45,3	30,0
resulta conegut / és desconegut	43,6	25,1
dimensions permeten que l'usi tota mena de gent / no	39,7	22,0
hi ha un bon mobiliari urbà / mobiliari urbà en mal estat	38,3	27,1
és un lloc amb bona fama / és un lloc amb mala fama	38,0	29,8

Arguments per a la seguretat i la inseguretat

Motius	% seguretat	% inseguretat
proximitat o distància personal	35,1	0,3
la gent que hi passa	21,6	10,6
fama, ambient, vigilància	28,7	17,5
estructura física	9,2	31,1
la gent que hi viu (els veïns)	4,3	6,8
proximitat a algun lloc, centre, entitat	0,1	0,8
nivell de renda i/o centralitat	0,3	-
drogues (drogoaddictes, tràfic, mercat)	-	15,1
joves (conflictius, tribus, <i>skates</i> , etc.)	-	14,6
altres problemes	-	2,5
altres	0,7	0,9

A la inversa, els tres canvis més esmentats pel que fa a la inseguretat eren “la gent que ha arribat”, “els canvis expressament relacionats amb la (in)seguretat” i “altres canvis socials (obrir o tancar bars, discoteques, centres cívics, escoles, pensions, etc.)”. I entre els menys citats hi ha “les grans obres d’infraestructura”, “les obres –o manca d’obres– a les cases” i “els altres canvis en l’estructura urbana”.

Canvis que donen seguretat al barri

Canvis que han fet el barri més segur	% respostes
obres a la via pública (reformes, obrir o tancar carrers, places, jardins...)	33,5
altres canvis en l'estructura urbana (peatonalització, il·luminació, neteja...)	24,3
canvis relacionats amb la seguretat: comissaries, policia, delinqüència	23,8
canvis socials (obrir o tancar bars, discoteques, centres cívics, pensions)	5,2
obres a les cases (enderroc, rehabilitació...)	4,4
grans obres (olímpiques, rondes, MACBA, Diagonal Mar, infraestructures)	3,6
gent que ha arribat	3,3
gent que se n'ha anat	1,4
referències explícites a la droga	0,6
Total	100,0

Canvis que donen inseguretat al barri

Canvis que han fet el barri més insegur	% respostes
gent que ha arribat	36,6
canvis relacionats amb la seguretat: comissaries, policia, delinqüència	17,9
canvis socials (obrir o tancar bars, discoteques, centres cívics, pensions)	17,2
obres a la via pública (asfaltat, obrir o tancar carrers, places, jardins...)	10,4
referències explícites a la droga	8,2
altres canvis en l'estructura urbana (manca de neteja, il·luminació...)	6,0
obres a les cases (deteriorament, degradació)	2,2
grans obres (olímpiques, rondes, MACBA, Diagonal Mar, infraestructures)	0,7
gent que se n'ha anat	0,7
Total	100,0

Usos dels espais i nivell de seguretat percebut. Influència dels elements estructurals

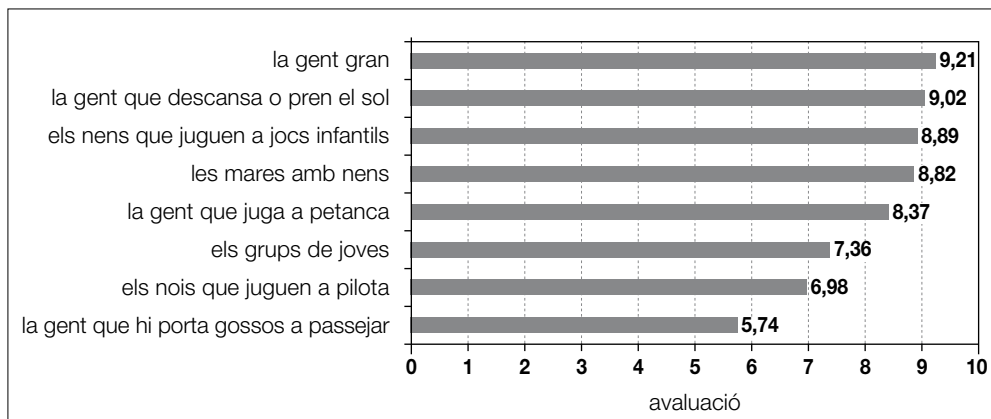
L'any 2000 vam centrar la investigació en dos aspectes: el primer, sobre els usos dels espais, sobretot els usos segurs, identificant les preferències de cohabitació o ús compartit, i també els usos insegurs; el segon, intentant una categorització dels espais per veure la possibilitat de poder definir tipologies d'espais amb característiques "criminògenes".

L'espai públic és, per definició, compartible per a gent diversa que en fa usos diferents. Per això, l'estudi de les preferències va consistir a esbrinar amb qui s'estava disposat/ada a compartir un parc o una plaça. Es consideraven dues grans possibilitats de fer servir l'espai (admetent el risc d'un esquematisme excessiu): un ús més aviat estàtic i/o de descans, o bé un ús més aviat dinàmic i/o d'activitat.

Les avaluacions mostren clarament la preferència pels usos estàtics i de descans; principalment, la gent gran (i els que descansen o prenen el sol... que també sol ser gent gran), així com les mares i els nens, que fan activitats tranquil·les.

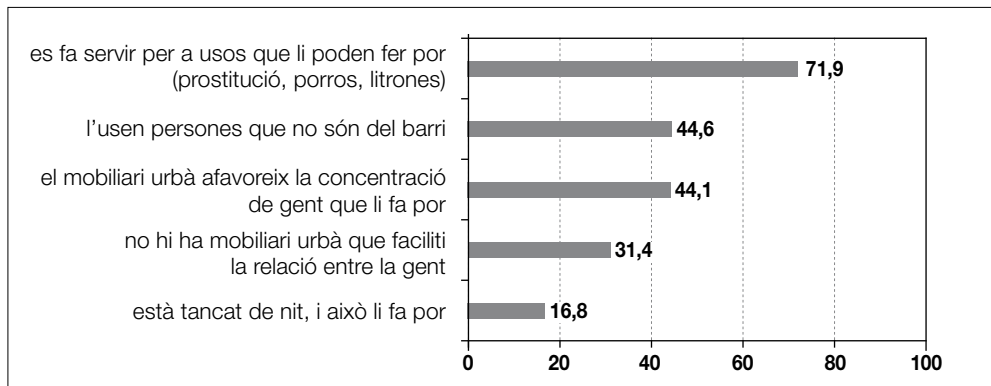
Els menys preferits són els gossos (la gent que els porta), els joves que s'hi estan i els nens que juguen a pilota.

Preferències en relació amb les característiques i les activitats de les persones que es troben compartint l'espai

34

Aspectes pels quals un espai pot ser considerat insegur

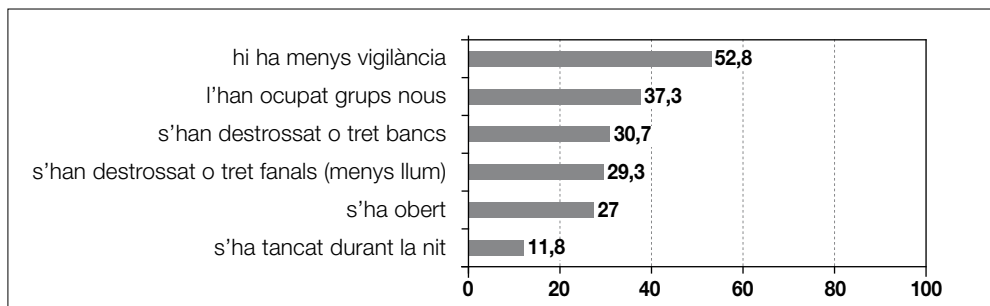
De l'anàlisi de correlacions, se'n van derivar dues conclusions:

- Hi ha un major o menor grau d'associació en funció de les molèsties que poden causar-se mútuament les diferents activitats: jocs de pilota amb descans, gossos amb nens...
- Es detecten dos grups d'associacions: d'una banda, hi ha tots els grups on hi ha nens, gent gran, gent que descansa i gent jugant a petanca; i, d'altra banda, els nois que juguen a pilota, els grups de joves i la gent que hi passeja gossos.

Els coeficients de correlació més elevats relacionaven els usos estàtics:

- Les persones disposades a compartir la plaça amb nens (que juguen o que són amb les seves mares) també estan disposades a compartir-la amb la resta de grups, sobretot amb els que en fan usos estàtics (gent gran i els que descansen).
- Ara bé, aquesta preferència és menor quan es tracta de grups de joves i de gent que passeja gossos.

Canvis esdevinguts en l'espai que han influït en la percepció de major inseguretat

Pel que fa als usos dinàmics, tenen una menor relació de preferència entre ells:

- La correlació més elevada es dona entre els nois que juguen a pilota i els grups de joves.
- La preferència per la gent que hi porta gossos és la que té una correlació més baixa amb tots els altres grups (tant dinàmics com estàtics).

La possibilitat que un espai s'hagi tornat insegur els darrers mesos va portar a fer-ne una pregunta expressa: *"Si abans no feia por i ara en fa, per què li sembla que ha passat, què ha canviat?"*.

En la meitat dels casos, es declara que havia disminuït la vigilància i la presència policial. Els altres canvis semblaven afectar menys la percepció d'inseguretat:

- Un 37,3% estaven ocupats per grups nous.
- Prop del 30% havien patit actes de vandalisme.

També apuntava que l'obertura dels espais generava més inseguretat (27,0%) que el tancament (11,8%).

Una conclusió era evident: les preferències de la gent delimitaven espais independents entre ells en funció de les activitats que s'hi portin a terme, en definitiva, espais especialitzats, posició contrària a la que hom entén com un espai públic generador de ciutadania, on la barreja d'usos i la capacitat de socialització sigui una de les funcions principals. I aquí tenim un veritable repte de política pública: assolir un espai públic generador d'identitat, que converteixi els espais en llocs, és a dir, en espais significatius per a la ciutadania, espais que permetin la gent definir relacions de pertinença, és fonamental per a la construcció de ciutats més cohesionades socialment i segures.

Es en aquesta dimensió de construir ciutat que cal ressenyar el compromís dels governs municipals de Barcelona: tant per la dedicació dels recursos financers necessaris per desenvolupar aquest àmbit de recerca criminològica a la ciutat com amb la voluntat de definir polítiques públiques, també les de seguretat ciutadana a partir d'una dimensió de coneixement nova i innovadora, i que avui és patrimoni col·lectiu, tant de l'acadèmia com de l'Administració pública i de la ciutadania.

L'Enquesta de seguretat pública de Catalunya (ESPC)

Bernat Jesús Gondra

Director de l'Enquesta de seguretat pública de Catalunya

L'origen i l'evolució de l'ESPC

La primera enquesta catalana de victimització es va fer a Barcelona, l'any 1984, a iniciativa de l'Ajuntament. El disseny de l'operació, així com l'elaboració dels informes finals, va anar a càrrec d'un equip format per Anna Alabart, Josep Maria Aragay i Juli Sabaté i pels responsables dels serveis municipals de prevenció, en especial, de Josep Maria Lahosa i Maria Paz Molinas. És destacable que, a partir de la primera edició, l'*Enquesta de victimització de Barcelona* s'hagi dut a terme cada any, sense interrupcions. I que, addicionalment, el 1989 s'estengués als 27 municipis de l'àrea metropolitana de Barcelona, mantenint la periodicitat anual.

Del 1984 al 1991 es seleccionava la mostra utilitzant el sistema de rutes aleatòries, i a partir de 1992 es va implantar la selecció de llars a partir dels llistats de telèfons fixos, escollint –sempre aleatòriament– un dels residents a la llar de 16 anys o més. Des del 1991 l'entrevista ha estat, doncs, telefònica i a partir de l'any 2000 s'ha dut a terme amb el suport d'un sistema CATI (*Computer Assisted Telephone Interview*). En xifres rodones, durant els anys noranta es feien unes 7.000 entrevistes a la ciutat de Barcelona i per sobre de 5.500 a la resta de municipis de l'àrea metropolitana.

Paral·lelament, l'any 1999 la Generalitat de Catalunya va iniciar la prova pilot d'una gran enquesta sobre seguretat i policia al conjunt del país, també amb periodicitat anual. L'existència de dues operacions estadístiques en àmbits d'estudi similars o idèntics va plantejar la necessitat d'una confluència per raons d'economia i en compliment de la normativa estadística vigent. En conseqüència, des de l'any 2002 es va dur a terme una única operació de camp, amb un qüestionari comú i mòduls adaptats a les necessitats de cada institució.

La unificació d'aquestes operacions va requerir la signatura de diversos convenis de col·laboració. Sobretot entre la Generalitat de Catalunya, l'Ajuntament de Barcelona i la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, que es fan càrrec conjuntament del cost de l'operació, però també amb l'Institut d'Estadística de Catalunya, que és formalment responsable de supervisar l'operació, ja que l'ESPC forma part de l'estadística oficial catalana.

Les mostres d'aquesta operació conjunta van assolir un màxim cap a l'any 2002, superant les 18.000 entrevistes al conjunt de Catalunya, però darrerament s'han estabilitzat al voltant de les 14.000. El disseny de la mostra no és proporcional, per assegurar que als territoris rellevants es garanteixin nivells d'error estadístic acceptables. Addicionalment, els municipis que ho desitgin poden augmentar la mostra en el seu terme municipal, cobrint només la despesa que comporti l'augment de la submostra en el seu territori, però són pocs els ajuntaments que s'han acollit a aquesta possibilitat d'ampliació.

Fora d'això, en un futur immediat s'haurà de tenir en compte la utilització creixent del telèfon mòbil i l'augment del nombre d'usuaris de telèfon fix que no apareixen als registres telefònics. La penetració del telèfon fix ja està per sota del 80% al conjunt de l'Estat espanyol i aquesta evolució és particularment intensa entre els joves i la població estrangera. D'acord amb l'estudi d'Isabel Peleteiro i José Andrés Gabardo, "els que no tenen telèfon fix a la llar són més joves que la mitjana (gairebé 8 anys de diferència respecte al total de la població), amb una proporció superior de solters, divorciats i actius laboralment parlant (hi ha un 18% més d'actius que en el conjunt de la població), i gairebé una quarta part són estrangers. Aquest és probablement el tret que més els diferencia: si entre els espanyols la no possessió de telèfon fix està en un 16%, entre els estrangers residents a Espanya arriba al 60%".¹ Encara no s'ha pres cap decisió definitiva pel que fa a la mostra de l'ESPC, però és evident que es tracta d'un problema de primer ordre que obligarà a introduir canvis.

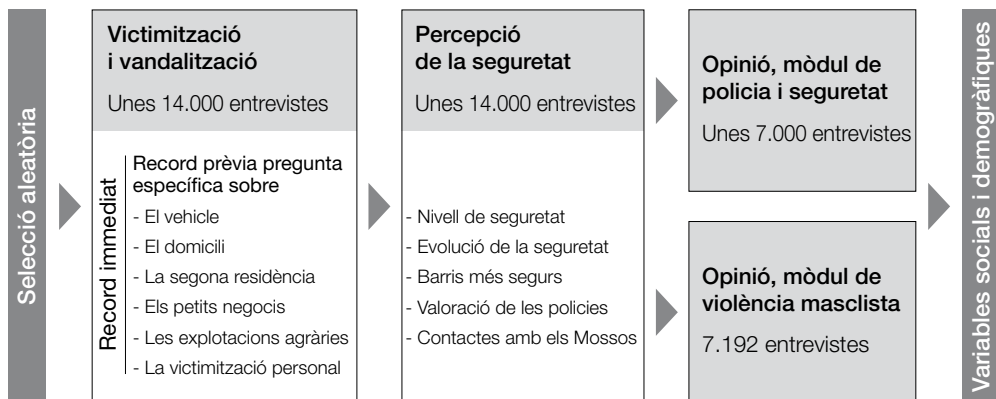
L'esquema del qüestionari i la cistella de fets

La victimització constitueix un fenomen estadísticament infreqüent, mentre que l'opinió en matèria de seguretat, policia, trànsit, violència domèstica o incivisme –per posar només uns exemples– constitueixen assumptes sobre els quals la gran majoria de la població té alguna opinió. Això explica que, al llarg d'aquests anys, s'hagi optat per un esquema de qüestionari en el qual les preguntes sobre les variables infreqüents, sobretot les preguntes sobre victimització, es formulaven a la totalitat de la mostra, mentre que les variables d'opinió formaven dos o tres blocs (segons l'any) que s'administraven –sempre aleatòriament– a la meitat o a la tercera part de la mostra.

És a dir, alguns anys s'ha optat per comptar amb tres mòduls d'opinió amb subpoblacions de 4.000 o 5.000 individus, la qual cosa comporta uns marges d'error encara acceptables, excepte quan es formulen requeriments de desagregació territorial per a municipis o districtes de dimensions reduïdes.

La durada mitjana d'una entrevista és d'uns 16 minuts i el treball de camp s'inicia a principis de gener. Es considera que aquest moment és el més adequat per formular preguntes sobre victimització referides als fets experimentats "l'any passat". Per exemple, es pregunta si *"durant l'any passat, van robar o intentar robar al seu domicili"*. En conseqüència, les dades sobre la victimització experimentada es recullen al llarg del primer trimestre de l'any, però estan referides a l'any anterior. Això no obstant, la percepció subjectiva del nivell de seguretat –per exemple, *"valori el nivell de seguretat que hi ha al seu municipi..."*– es refereix al moment mateix de l'entrevista.

¹ Peleteiro, I. i Gabardo, J.M. (2006), "Los hogares 'exclusivamente móviles' en la investigación telefónica de audiencia", *Metodología de encuestas*, volumen 8, 113-136.

ta. I això explica les diferències de datació de les taules de l'ESPC. Esquemàticament, les dades de victimització estan referides a l'any anterior i les dades de percepció al moment en el qual es porta a terme el treball de camp.

A l'ESPC, les preguntes sobre la victimització es concentren en una sèrie de fets que exclouen els delictes sense víctima (sobretot el tràfic de drogues) o els delictes contra les persones jurídiques (sobretot els fets contra les empreses), amb excepció dels robatoris, els atracaments i les destrosses als petits negocis, que sí s'inclouen a l'ESPC. En el nostre sistema d'informació, les enquestes sobre consum de drogues han estat tradicionalment competència del Departament de Salut i la realització d'enquestes de victimització a empreses és un projecte pendent que podria ser objecte d'una operació diferenciada en el futur.

Les modalitats de victimització que estudia l'ESPC tampoc inclouen la victimització dels menors de 16 anys ni les formes específiques de violència contra les dones. Pel que fa als menors d'edat, els serveis d'interior de la Generalitat de Catalunya han optat per dur a terme una enquesta específica cada quatre anys, l'*Enquesta de convivència escolar i seguretat de Catalunya* (ECESC), que ja s'ha dut a terme dues vegades i es reeditarà durant el curs 2010-2011. Aquesta operació es porta a terme en el marc escolar, amb costos econòmics significativament inferiors a l'enquesta general, amb una no-resposta pràcticament limitada a l'absentisme i majors possibilitats d'adaptació del qüestionari i de l'administració de l'entrevista a les necessitats específiques d'aquest segment de la població.

En un sentit similar, s'ha considerat preferible que les formes de violència que afecten les dones siguin objecte d'una enquesta de victimització especial, l'*Enquesta de violència masclista a Catalunya* (ECMC), que es durà a terme per primera vegada la primavera de l'any 2010, en principi amb periodicitat quadriennal. Això no obstant, s'està estudiant la possibilitat d'incloure en el futur un mòdul sobre violència masclista a l'ESPC.

Esquemàticament, doncs, els fets que estudia l'ESPC són els següents:

Incidents estudiats per l'Enquesta de seguretat pública de Catalunya

El record espontani (basat en una pregunta genèrica a l'inici de l'entrevista)

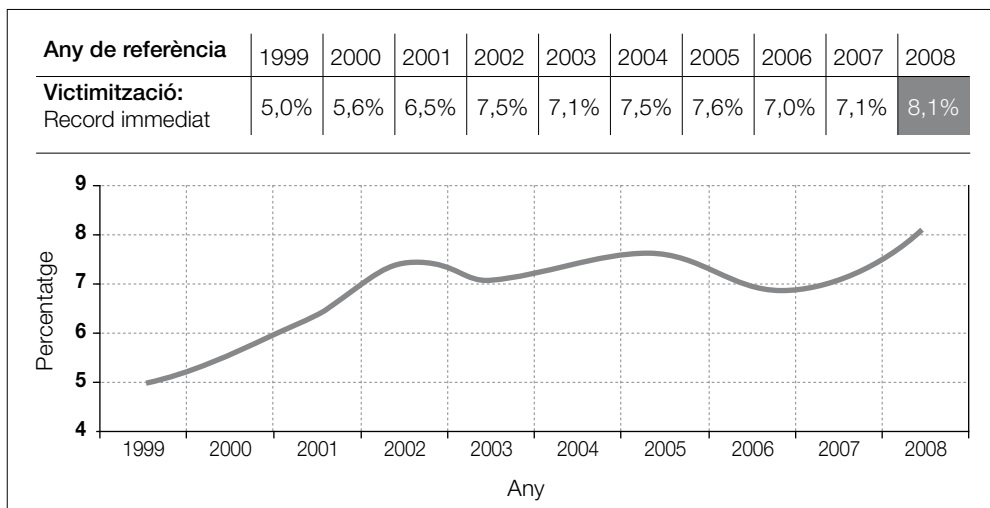
Recorda si l'any passat (2008) va ser víctima d'algun delictes (robatori, atracament, agressió...)?

La prevalença (basada en preguntes específiques sobre els àmbits de victimització següents)

Incidents	Victimització	Fets contra la seguretat personal
		Robatori del vehicle
		Intent de robatori del vehicle
		Robatori d'objectes de l'interior del vehicle
		Robatori d'accessoris del vehicle
		Fets contra l'habitatge principal
		Robatori al domicili
		Intent de robatori al domicili
		Fets contra la segona residència
		Robatori a la segona residència
		Intent de robatori a la segona residència
		Fets contra el comerç o l'empresa
		Atracament al comerç o l'empresa
		Intent d'atracament al comerç o l'empresa
		Robatori al comerç o l'empresa
		Intent de robatori al comerç o l'empresa
		Fets contra el sector agrari
		Robatori de maquinària agrícola, productes del camp o bestiar
		Intent de robatori de maquinària agrícola, productes del camp o bestiar
		Victimització de proximitat
		Atracament
		Intent d'atracament
		Estrebada ("tirón")
		Intent d'estrebada ("tirón")
		Robatori de bossa o cartera
		Intent de robatori de bossa o cartera
		Robatori del telèfon mòbil
		Intent de robatori del telèfon mòbil
		Agressió física
		Intent d'agressió física
		Amenaces, coaccions o intimidacions
	Vandalització	Destrossa d'objectes o d'accessoris del vehicle
		Destrosses al domicili
		Destrosses a la segona residència
		Destrossa al comerç, a l'empresa o als productes
		Destrossa de maquinària agrícola o de productes del camp

Evolució del record espontani de victimització, 1999 – 2008

Percentatge de les persones que recorden immediatament haver estat víctimes d'algun il·lícit

La victimització i els sentiments d'inseguretat

El record immediat d'haver estat víctima d'un delict

El record espontani de la victimització experimentada al llarg de "l'any passat" constitueix un indicador inusual en altres enquestes de victimització i, per tant, requereix algun comentari. S'obté directament de la pregunta inicial del qüestionari: "Recorda si l'any passat va ser víctima d'algun delict (robatori, atracament, agressió...)?", i els resultats corresponents als darrers anys es mostren a la taula anterior.²

Com ja s'ha indicat, el treball de camp de l'ESPC es porta a terme durant els primers mesos de l'any, precisament per facilitar el record dels fets experimentats "l'any passat". Però aquesta primera pregunta del qüestionari no mesura el percentatge de les persones victimitzades, sinó el percentatge de les que ho recorden de manera immediata. Al llarg de l'entrevista, en plantejar preguntes més específiques, es rememoren fets que no encaixen amb la percepció espontània del que és un delict, inicialment oblidats o no considerats prou importants per la persona entrevistada.

Aquestes dades no mesuren, doncs, la prevalença al llarg de l'any, és a dir, el percentatge total dels que han estat objecte d'algun il·lícit al llarg de l'any, sinó el percentatge d'aquells que conserven un record "despert" d'aquesta experiència. En aquest sentit, la variable constitueix un indicador d'impacte ja que els resultats obtinguts mesuren el rastre dels fets sobre el record de les víctimes. I hem de començar constatant que aquest indicador ha augmentat: a l'edició de l'ESPC de l'any 2009, un 8,1% de les persones entrevistades recordaven immediatament haver estat víctimes d'algun robatori o d'alguna agressió al llarg del 2008, i aquesta xifra és la més alta enregistrada durant els darrers deu anys.

² Indicador "brut": (entrevistats amb records espontanis de victimització/total entrevistats) x 100.

Els fets que més es recorden són els que comporten cert grau de violència o intimidació, com ara els atracaments o les estrebades. Fins i tot podríem dir que, en termes generals, la proximitat a l'agressor impacta, de manera que, en xifres rodones, en l'àmbit de la seguretat personal el record immediat pot superar el 60% de la prevalença, mentre que en matèria de fets contra els vehicles el record immediat no arriba al 20%.

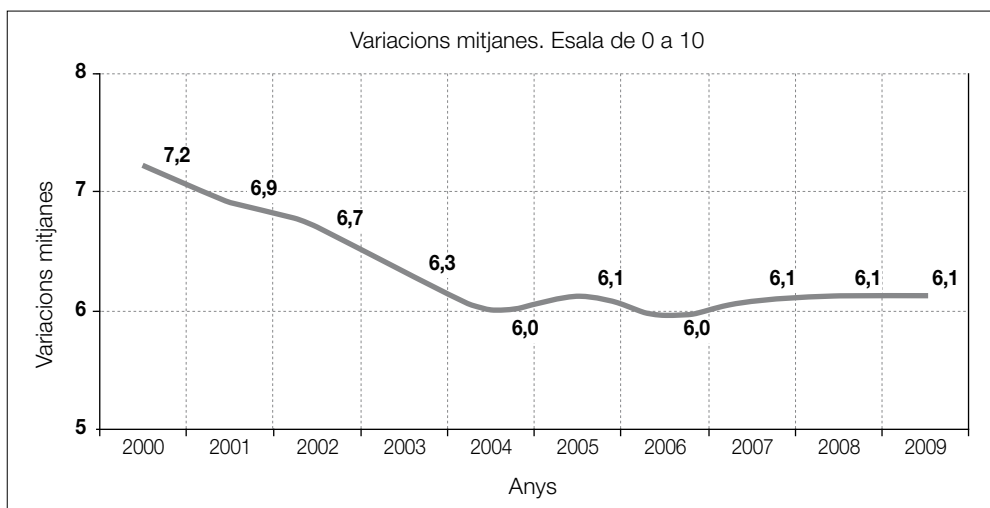
Fora d'això, els fets que es recorden immediatament enregistren unes molèsties associades més elevades (7,8 contra 6,8 en una escala de 0 a 10). El seu impacte psicològic és també més intens (6,5 contra 5,6 punts, sempre de 0 a 10). I es tracta de fets força més denunciats: els incidents delictius (amb destrosses incloses) que es recorden immediatament, han estat denunciats l'any 2008 en el 56,2% dels casos, mentre que els incidents rememorats posteriorment al llarg de l'entrevista només han estat denunciats en un 25,5% dels casos.

La victimització experimentada i la percepció del nivell de seguretat

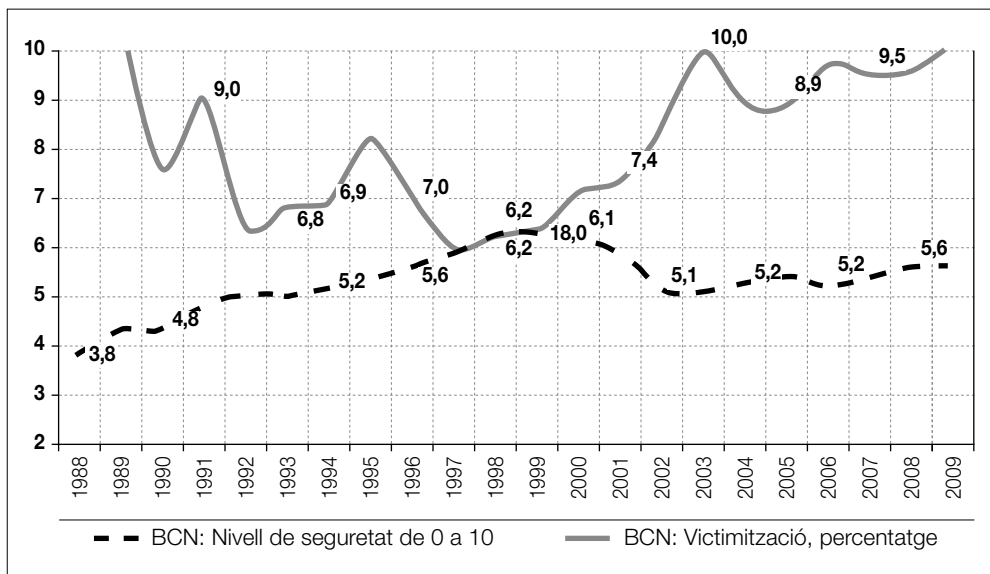
Adicionalment, el record espontani d'haver estat víctima correlaciona de forma força satisfactòria amb la percepció subjectiva del nivell de seguretat. A l'ESPC, la percepció subjectiva del nivell de seguretat s'obté a partir d'un redactat que intenta evitar les càrregues emocionals de les preguntes sobre la por. La formulació literal és la següent: "Valori en una escala de 0 (mínim) a 10 (màxim) el nivell de seguretat que hi ha al seu municipi". I aquests han estat els resultats obtinguts:

La correlació entre la percepció del nivell de seguretat i el record espontani de victimització és elevada, i lògicament negativa, amb un coeficient lineal de Pearson de $-0,909$. És a dir, quan el record espontani entre les víctimes és més elevat, la percepció de la seguretat en el conjunt de la població és menor. Aquest càlcul està basat només en 10 edicions de l'enquesta i, per tant, no permet treure

Nivell de seguretat del municipi de residència, 2000-2009

Record espontani de victimització i percepció del nivell de seguretat Barcelona, 1988 - 2009

conclusions definitives, però suggereix l'existència d'una associació intensa entre el nombre de persones que recorden immediatament haver estat víctimes (l'any 2009, un 8,1%, és a dir, 1.180 individus) i la percepció del nivell de seguretat obtingut a partir de les respostes de les valoracions de tots els membres de la mostra (14.983 individus).

Això no obstant, la sèrie més llarga disponible a Catalunya –la del municipi de Barcelona– no mostra una correlació tan forta. Amb preguntes comparables i 22 mesuraments (1988-2009), la forma general de les corbes insinua aquesta associació i, per tant, s'han dibuixat a continuació les dues corbes en un mateix gràfic, de manera que l'eix d'ordenades en el cas del record espontani representa el percentatge de la mostra que recorda immediatament haver estat víctima, i el mateix eix d'ordenades, en el cas de la percepció del nivell de seguretat, representa l'escala de 0 (mínim) a 10 (màxim).

Això no obstant, en aquest cas l'associació és més feble; concretament, el coeficient lineal de Pearson és de $-0,612$. De fet, hi ha associacions més intenses, com ara la correlació entre la prevalença de la victimització delictiva (sense destrosses) i la percepció del nivell de seguretat ($-0,883$), però per obtenir aquest indicador s'han de formular força preguntes, i l'especial interès del record immediat rau en la simplicitat de la seva formulació.

La prevalença de la victimització

Com ja s'ha indicat, l'ESPC s'interessa de manera més sistemàtica pels il·lícits experimentats en sis àmbits de victimització força independents: els fets contra els vehicles, els habitatges, les segones residències, els comerços o els petits negocis, l'economia agrària i la seguretat personal. La formulació de preguntes específiques sobre la victimització experimentada en cada un d'aquests àmbits permet detectar fets que no es mencionen espontàniament en les respostes

a una primera pregunta genèrica. Per calcular la prevalença es formulen, doncs, les preguntes per cada un dels sis àmbits i, quan escau, s'insisteix tant en les experiències de victimització "típiques" (robatoris, agressions, amenaces, coaccions...) com en la vandalització de béns privats, és a dir, en les destrosses patides pels ciutadans.

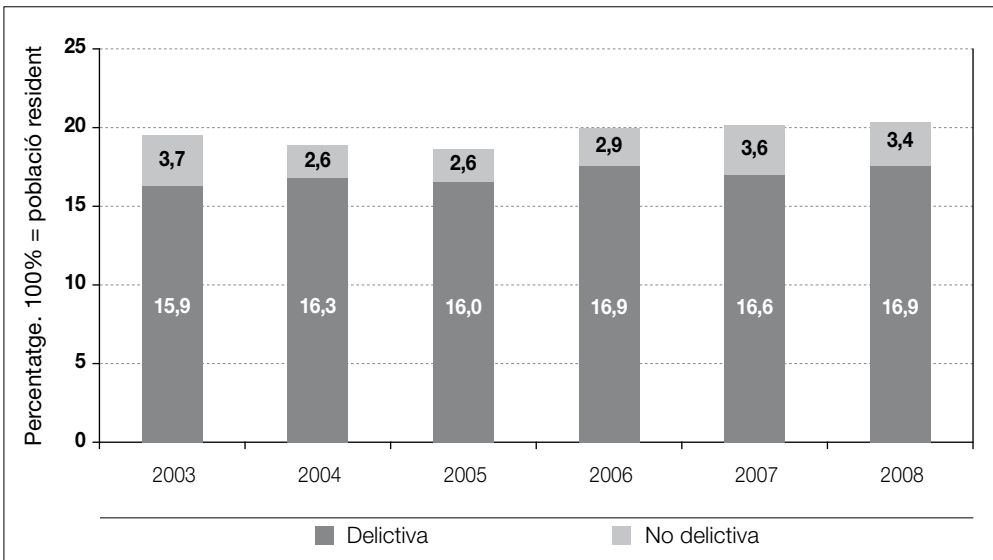
Com hem pogut observar, el record espontani recull fets de major impacte, mentre que la prevalença, és a dir, el percentatge de persones que recorden haver patit robatoris, agressions, amenaces o coaccions (victimització) o bé destrosses (vandalització), després de contestar a una bateria sistemàtica de preguntes, proporciona un registre més ampli dels il·lícits patits pels ciutadans. Tant és així que les dades sobre prevalença inclouen fets que les mateixes víctimes no consideren delictius.

Comencem per presentar, en la taula següent, la victimització sense la vandalització, és a dir, sense les destrosses a béns privats.

Com podem observar, les persones que s'han considerat víctimes d'algun fet delictiu (robatori, agressió amenaça o coacció...) durant l'any 2008 han arribat al 16,9% de la població resident i les víctimes d'il·lícits que elles mateixes no consideren delictius conformen un 3,4% addicional. La prevalença global de la victimització, és a dir, el percentatge total de les persones victimitzades per qualsevol fet al llarg de l'any passat, s'ha mantingut, doncs, estable. Els canvis són massa prims per resultar significatius: pugen tres dècimes les víctimes de fets que elles mateixes consideren delictius, baixen dues dècimes les víctimes d'il·lícits que elles mateixes no consideren delictius; en definitiva, unes oscil·lacions que no arriben a resultar significatives.

D'altra banda, la distribució territorial de la victimització segueix un esquema que no presenta gaire variacions d'un any a l'altre. Centrant-nos ara en la victimització considerada delictiva per les mateixes víctimes, constatem que Barcelona, el Camp de Tarragona, Girona i les Terres de l'Ebre tenen una victimització superior a la

Prevalença de la victimització, 2003-2008

Distribució territorial de la victimització delictiva, 2004 - 2008

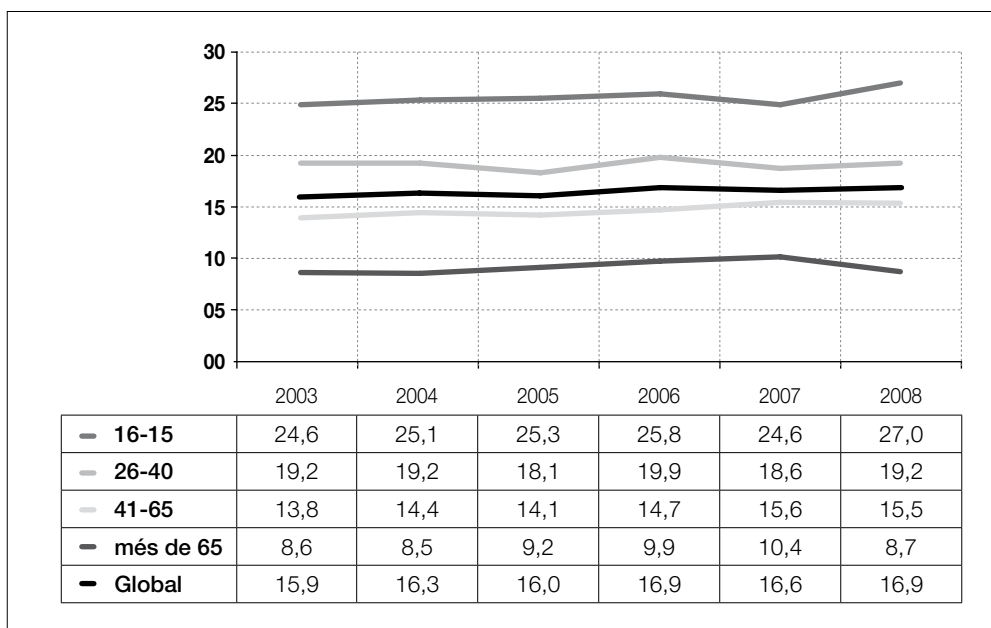
Percentatge de persones victimitzades sobre la població total

Àmbits territorials	Prevalença de la victimització delictiva				
	2004	2005	2006	2007	2008
Municipi de Barcelona	20,2	20,7	21,1	20,5	20,1
Resta Regió Metropolitana	15,9	15,0	15,8	16,1	16,0
Camp de Tarragona	18,6	18,5	19,9	18,2	18,2
Terres de l'Ebre	17,8	17,9	16,6	18,7	19,2
Regió de Girona	15,7	14,1	15,3	15,0	18,3
Comarques Centrals	9,5	9,6	12,8	10,6	10,7
Regió de Ponent	10,6	12,4	12,6*	15,2	12,8
Pirineu Occidental	8,7	6,0		9,4	7,6
TOTAL	16,3	16,0	16,9	16,7	16,9

* L'any 2006 no es va diferenciar entre les regions de Ponent i del Pirineu Occidental.

Prevalença de la victimització delictiva per grups d'edat

Excepte robatoris o furts de telèfon mòbil. Percentatge de víctimes respecte al seu grup d'edat

mitjana. I aquesta ha estat una constant en els estudis catalans de victimització, amb la important excepció de les comarques gironines, que havien estat per sota de la mitjana fins l'any 2008.

Barcelona ha tingut sempre, com és lògic, un nivell de victimització superior a la mitjana, ja que la centralitat també comporta una concentració de les activitats victimitzadores. Això no obstant, en

edicions anteriors de l'ESPC cridava l'atenció que la diferència respecte a la mitjana catalana fos creixent, és a dir, s'incrementés gradualment cada any durant la primera meitat de la dècada, i aquesta tendència fa dos anys que no s'enregistra.

La distribució de la victimització per edats també requereix algun comentari. S'afirma sovint que la gent jove està més victimitzada que la resta de la població i les dades de l'ESPC ho confirmen. Així, si ens referim de nou a la victimització considerada delictiva per les mateixes víctimes observem que la franja més jove de la població està sistemàticament més victimitzada que la resta i, el que és potser encara pitjor: les tendències alcistes que anem detectant estan precisament concentrades en aquest segment.

Els àmbits de victimització

Al llarg dels darrers anys, la victimització per àmbits mostrava un augment continuat dels fets contra la seguretat personal, és a dir, de la victimització "de contacte" (robatoris de bossa o cartera, furts, estrebades, atracaments, agressions...). I, en aquest sentit, una de les novetats més importants de l'enquesta de 2009 consisteix en l'estabilitat d'aquest indicador per tercer any consecutiu. Els primers signes d'estabilització ja es van registrar l'any 2007, però només s'apreciaven si s'exceptuaven els robatoris de mòbil. L'any 2008 l'estabilitat es detecta ja en tots els tipus de fets, i en algun cas fins i tot s'aprecien disminucions.

Tornarem sobre les modalitats de victimització "de contacte" més importants, però, abans, destaquem que l'estabilitat és força general, fins i tot en l'àmbit dels vehicles (furts d'ús, robatori de vehicles,

Victimització delictiva i no delictiva per àmbits, 1999 – 2008

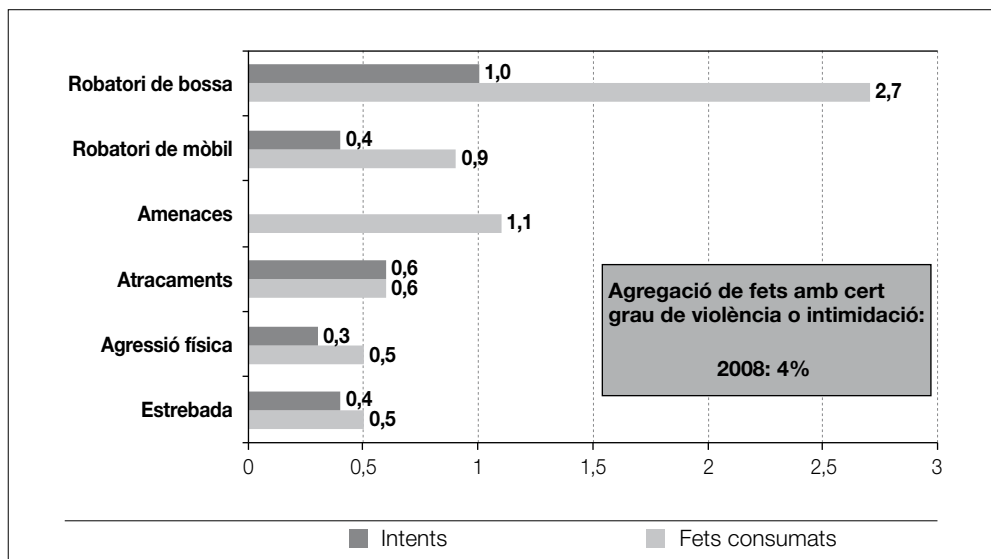
Percentatge de persones victimitzades sobre la població total, en sis àmbits
Victimització delictiva i no delictiva, exceptuant la sostracció de telèfons mòbils*

Prevalença de la victimització delictiva i no delictiva*	1999	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Contra els vehicles	7,4	6,4	6,4	7,6	7,4	6,9	8,6	6,8	7,4
Contra el domicili	1,6	1,8	1,6	1,7	1,8	1,1	2,1	1,9	1,8
Contra la segona residència	0,7	0,9	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8	0,6	0,7
Contra els petits negocis	0,7	1,1	1,0	1,0	0,9	0,9	1,0	1,1	0,9
Contra l'economia agrària	0,8	0,6	0,7	0,8	0,6	0,6	0,5	0,8	1,0
Contra la seguretat personal	3,7	5,6	6,3	7,1	7,9	8,2	8,8	8,7	8,8
Fets contra la seguretat personal (agressions, amenaces, atracaments, estrebades i robatoris de bossa) Fets consumats o en grau de temptativa									
Amb mòbil, només fets delictius				7,3	8,0	8,1	7,8	9,0	8,3
Amb mòbil, fets delictius i no delictius				8,7	9,6	9,7	9,7	10,3	9,9

*La diferenciació entre fets delictius i no delictius va ser incorporada a l'ESPC en estudiar la victimització de l'any 2003. Aquella mateixa edició de l'ESPC va introduir una pregunta específica sobre els robatoris de telèfon mòbil.

Victimització contra la seguretat personal, 2008

Fets considerats delictius per les víctimes

robatoris a l'interior, danys...), on l'any 2008 s'aprecia un increment respecte al 2007 (del 6,8% i del 7,4% respectivament) i, no obstant això, els nivells enregistrats l'any 2008 no s'allunyen de manera alarmant de la mitjana del període.

Pel que fa a la victimització contra la seguretat personal, tot i que hi ha un nombre important de fets sense violència ni intimidació (sobretot els robatoris de bossa o cartera), hem de reconèixer que el nucli més dur del problema, és a dir, els atracaments i les agressions físiques consumades, no constitueixen una xifra insignificant (1,1%), i menys si es tenen en compte les temptatives (estaríem parlant ja d'un 2,0%). No cal ressaltar que la inclusió addicional de les estrebades i les amenaces, consumades o en grau de temptativa, conformen un considerable 4,0%.

Tot i que el robatori de bossa continua sent el tipus de victimització més esmentat en aquest àmbit, i no ha disminuït, és evident que els fets que comporten cert grau de violència o intimidació, és a dir, els atracaments, les agressions físiques, les estrebades i les amenaces, consumades o en grau de temptativa, tenen un impacte particularment intens sobre les víctimes i generen una alarma social superior. En aquest sentit, les disminucions que registra la darrera edició de l'ESPC són encara insuficients, però constitueixen una evolució en la bona direcció.

La totalitat dels il·lícits experimentats. La vandalització

Ja hem pogut comprovar que, malgrat l'estabilitat d'algunes xifres, també es detecten increments en la victimització o en el seu impacte subjectiu. En aquest sentit, hem assenyalat anteriorment l'augment en el record espontani de victimització i podem assenyalar ara l'augment dels fets que les mateixes víctimes consideren il·lícits però no delictius, és a dir, d'un conjunt d'experiències on sovint

Indicadors globals d'incidents delictius i no delictius, 2004 - 2008

Percentatge global d'incidents 100% = població de 16 anys i més		2004	2005	2006	2007	2008
Incidents delictius	Victimització	16,3	16,0	16,9	16,7	16,9
	Vandalització	5,0	6,0	4,8	7,2	6,8
TOTAL VÍCTIMES D'INCIDENTS DELICTIUS		19,7	20,4	20,2	23,4	21,6
Incidents no delictius	Victimització	2,5	2,5	2,9	2,4	3,4
	Vandalització	2,5	2,5	2,9	2,4	3,4
TOTAL VÍCTIMES INCIDENTS NO DELICTIUS		3,9	4,0	4,0	4,3	6,3

es concentren els actes incívics patits de manera directa. I el fet que les víctimes no els considerin delictius no significa que siguin trivials.

Fins i tot es pot afirmar que l'augment d'aquest tipus d'experiències constitueix una de les característiques de l'any 2008. Afegim que els increments no són alarmants, però sí significatius. Per situar el seu pes en el conjunt, presentem, a la taula anterior, un resum general de tots els indicadors de prevalença, delictius i no delictius, en l'àmbit de la victimització (robatoris, agressions, amenaces...) i de la vandalització (danys contra béns privats).

Els indicadors agregats no són la suma aritmètica dels indicadors parcials, ja que una mateixa persona pot haver estat objecte de victimització i, a més, pot haver patit algun fet vandàlic.

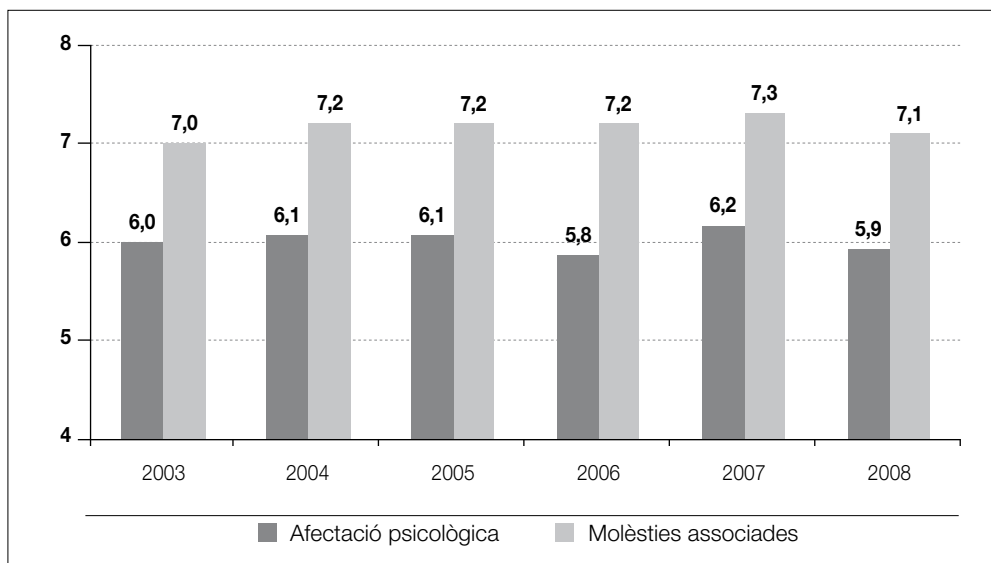
En tot cas, les dades globals confirmen una estabilitat en l'àmbit dels incidents delictius i un increment significatiu de les experiències que les mateixes víctimes consideren no delictives. Amb altres paraules, la situació actual sembla, si més no, parcialment caracteritzada per una estabilitat de la victimització "típica" i un augment del vandalisme.

L'afectació subjectiva

L'afectació subjectiva de les persones victimitzades es mesura a l'ESPC mitjançant dos indicadors, en una escala de 0 (gens) a 10 (moltíssim). El primer indicador valora les molèsties associades al fet ("*Valori ... les molèsties que li va ocasionar aquest fet*") i el segon pretén avaluar l'afectació psicològica de la víctima ("*Valori ... com el va afectar psicològicament el fet*"). Tenint en compte la predominança estadística dels fets més lleus, no pot sorprendre que la valoració mitjana de les molèsties sigui superior a l'afectació psicològica. A l'edició d'enguany, referida a la victimització experimentada l'any 2008, les molèsties associades han rebut una valoració mitjana de 7,1 punts, molt similar a de l'any 2007, i una afectació psicològica de 5,9 punts, tres dècimes per sota de l'edició anterior, però en línia amb la tònica d'estabilitat que estem assenyalant.

En el període 1999-2002 es va poder constatar un increment suau però continuat de l'afectació psicològica, que va passar de 5,2 punts l'any 1999 a 6,0 l'any 2003, així com un augment de les molèsties associades a la victimització, que també van augmentar lleugerament (de 6,6 a 7,0). Però a partir de l'any 2003 l'estabilitat

Afectació subjectiva a la victimització 1999-2008

d'aquests indicadors és notable. L'afectació psicològica es mou en una forquilla de quatre dècimes i les molèsties associades en una forquilla de tres dècimes, que permeten parlar d'impactes tècnicament equivalents.

Les diferències amb el període anterior s'han d'interpretar amb cautela ja que, en part, són degudes a una modificació de les bases de càlcul introduïda l'any 2003. En el període 1999 - 2002 el càlcul es basava en els fets "més importants" que havien patit les víctimes, i a partir de l'any 2004 es basa en la totalitat dels fets. Això no obstant, la modificació d'aquest criteri de càlcul hauria d'haver afectat l'indicador a la baixa, i el cert és que s'ha mantingut, la qual cosa ens porta a concloure que, efectivament, s'ha produït primer un increment i després una estabilització d'aquests indicadors.

Fora d'això, aquests increments es distribueixen de manera desigual per àmbits i subpoblacions. Alguns tipus de victimització, com ara els fets contra l'habitatge (consumats o no) i els fets contra les persones amb violència o intimidació estan entre els que causen més molèsties i més afectació psicològica, i aquest fenomen és particularment intens entre les poblacions que es senten més vulnerables.

Com indica la taula següent, en termes generals, l'afectació psicològica és menor entre els joves i els homes. A l'edició de l'ESPC de l'any 2009, la franja de persones victimitzades entre els 16 i els 25 anys d'edat informen d'una afectació psicològica mitjana d'uns 5,2 punts sobre 10, mentre que les persones majors de 65 anys la valoren en 7,1 punts. La mitjana dels homes és de 5,4 i la de les dones de 6,6. Per contra, la distribució de les molèsties associades a la victimització és similar en tots els grups d'edat.

Salvant les distàncies, retrobem el mateix fenomen en qualsevol subpoblació relativament vulnerable: la victimització afecta més els que es troben en una posició de feblesa relativa. A tall d'exemple,

Segmentació de l'afectació psicològica per sexe i edat. ESPC, 2009

Afectació psicològica	Mitjanes. Escales 0 - 10						TOTAL
	Sexe		Edat				
	Homes	Dones	16 - 25	26 - 40	41 - 64	65 i més	
Vehicle	5,5	6,1	5,2	5,7	5,9	6,6	5,7
Domicili	5,7	7,2	5,5	6,1	7,1	6,6	6,4
2a residència	6,4	7,1	4,0	6,6	7,5	6,5	6,7
Negoci	5,7	6,8	4,7	6,2	5,9	6,6	6,0
Sector primari	6,3	5,9	5,0	6,7	5,9	6,8	6,1
Seguretat personal: GLOBAL	5,0	7,0	5,2	6,0	6,7	6,9	6,1
AMENACES	4,9	7,8	5,4	5,9	6,8	8,4	6,2
INTENTS AGRESSIÓ FÍSICA	3,8	7,6	4,6	5,1	4,8	7,4	5,0
AGRESSIÓ FÍSICA	5,9	7,9	6,2	7,4	7,4	6,4	6,8
TOTAL	5,4	6,6	5,2	5,9	6,3	6,8	5,9

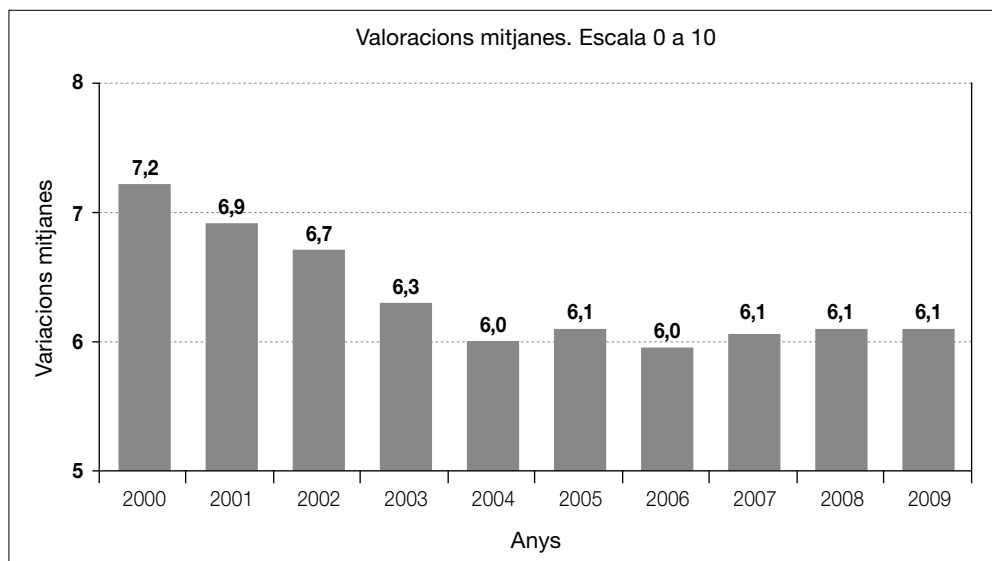
entre les persones victimitzades que tenen menys renda, l'afectació psicològica ha estat de 7,2 punts en una escala de 0 a 10, contra 5,2 punts entre els victimitzats que declaren més ingressos.

Sentiments de seguretat i valoració de la policia

Les percepcions sobre la seguretat

Tal com s'ha assenyalat anteriorment, durant el primer trimestre de 2009 la població catalana ha valorat el nivell de seguretat existent al seu municipi amb una mitjana de 6,1 punts sobre 10. És a dir, amb una puntuació idèntica o similar a la de les darreres edicions de l'ESPC.

Nivell de seguretat del municipi de residència, 2000-2009

Evolució de la seguretat al municipi de residència. 1999 - 2008

Percentatges verticals

Pregunta: Quina és la seva opinió sobre l'evolució de la seguretat al seu municipi en l'últim any?									
	1999	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ha millorat	32,8	26,7	22,5	21,2	23,0	21,2	20,3	22,9	20,9
Segueix igual	54,4	55,4	59,1	52,2	52,3	52,0	48,5	54,3	54,9
Ha empitjorat	10,1	14,8	14,2	20,3	20,3	21,8	23,7	18,7	19,9
Ns/Nc	2,6	3,2	4,1	6,2	4,4	5,1	7,5	4,1	4,3
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Evolució futura de la seguretat al municipi de residència

Edicions de l'ESPC 2004 - 2009

Any	Millorarà	Seguirà igual	Empitjorarà	Ns/Nc	Diferència millorarà - empitjorarà
2004	33,7	31,4	15,3	19,6	+18,4
2005	35,0	27,8	21,4	15,8	+ 13,6
2006	30,6	34,9	19,1	15,4	+11,5
2007	26,3	31,3	21,1	21,3	+ 5,2
2008	29,0	38,8	17,1	15,2	+11,9
2009	23,3	37,6	26,3	12,9	-3,0

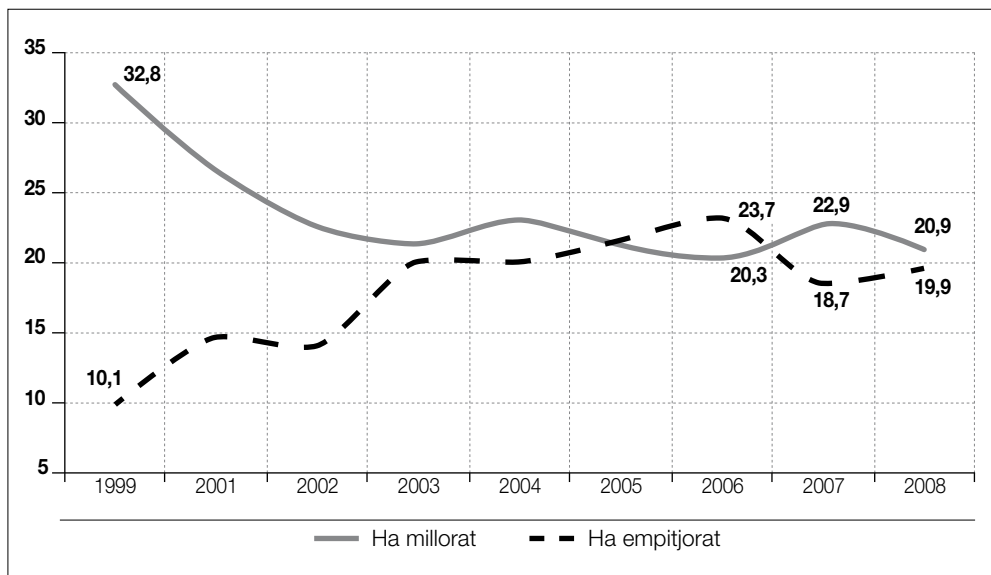
Són xifres que es troben lluny de les puntuacions que s'enregistren cap a l'any 2000, situades al voltant dels 7 punts, però confirmen l'estabilitat de les percepcions malgrat els elements d'erosió existents.

Per contra, les respostes a una pregunta complementària de l'ESPC ("Quina és la seva opinió sobre l'evolució de la seguretat al seu municipi en l'últim any?") expressen una visió més crítica. Els que creuen que la situació segueix igual, que eren ja la majoria (54,3% amb referència al 2007), s'incrementen encara unes dècimes (54,9% amb referència al 2008). Però, sobretot, els que creuen que la situació ha empitjorat augmenten més d'un punt (de 18,7% al 19,9%) i els que creuen que ha millorat disminueixen dos punts (del 22,9% al 20,9%).

Adicionalment, aquest increment de les posicions crítiques es produeix en un entorn caracteritzat per un augment enèrgic dels que pensen que la situació empitjorarà en un futur immediat. Les respostes a la pregunta de l'ESPC en aquest punt ("Com creu que evolucionarà la seguretat al seu municipi durant el proper any?") constitueixen el registre més pessimista des que es va començar a fer aquesta pregunta l'any 2004.

Aquesta evolució comporta òbviament un senyal d'alerta. Minories importants i creixents de la població pensen que la seguretat ha empitjorat (19,9%) o tendeix a empitjorar (26,3%). I això resulta particularment significatiu quan tenim en compte que el segment optimista de la població, és a dir, el subgrup que esperava millores en

Percepció sobre l'evolució de la seguretat, 1998 - 2008

el futur, havia estat més nombros que el segment pessimista de l'any 2004 l'any 2008. Però el diferencial a favor de l'optimisme, que havia arribat a ser de 18 punts l'any 2004, s'ha anat reduint progressivament i enguany la relació s'ha invertit, de manera que el segment que creu que la seguretat empitjorarà l'any vinent és tres punts superior al que manté expectatives de millora.

I, no obstant això, també és cert que la valoració mitjana del nivell de seguretat es manté estable al voltant dels 6,1 punts sobre 10 des l'any 2004 (veure gràfic 6). I l'erosió de les expectatives de futur no ens autoritza a parlar d'una disminució en els nivells actuals de seguretat. En un sentit similar, la percepció sobre com ha evolucionat la seguretat ciutadana els darrers anys assenyalava inequívocament unes oscil·lacions a la baixa que encara no es reflecteixen en la puntuació mitjana dels nivells actuals de seguretat. En definitiva, el nivell actual de seguretat es manté encara estable, però les variables que mesuren la seva evolució passada i la seva possible evolució futura indiquen la fragilitat de la situació.

El gràfic anterior ho mostra comparant l'evolució de les subpoblacions que creuen que la seguretat ha millorat amb les subpoblacions que pensen que ha empitjorat, per destacar les oscil·lacions que caracteritzen les percepcions actuals sobre l'evolució de la seguretat.

No entrarem a descriure la distribució territorial d'aquests indicadors, perquè estan significativament correlacionats amb els nivells de victimització. És a dir, els àmbits territorials que enregistren una victimització més elevada obtenen unes valoracions dels nivells de seguretat més baixes. A l'ESPC la percepció del nivell de seguretat i la victimització enregistrada és congruent i recorda la utilitat que poden tenir els indicadors subjectius en la realització de mesuraments ràpids.

La valoració dels serveis policials

La valoració del servei que presten els Mossos d'Esquadra, és a dir, la policia de la comunitat autònoma de Catalunya, ha mostrat una tendència a la baixa, suau però persistent, entre l'any 2000 i el 2007, per establir-se posteriorment al voltant dels 6,5 punts sobre 10. I la valoració dels serveis que presenten les policies municipals, per la seva banda, també va disminuir lleugerament durant la primera meitat de la dècada i es va establir després, en aquest cas al voltant dels 6 punts. Aquesta evolució es mostra amb detall en la taula següent, en la qual no consten les puntuacions dels cossos estatals dels darrers anys ja que es va deixar de preguntar per la valoració dels seus serveis l'any 2007.

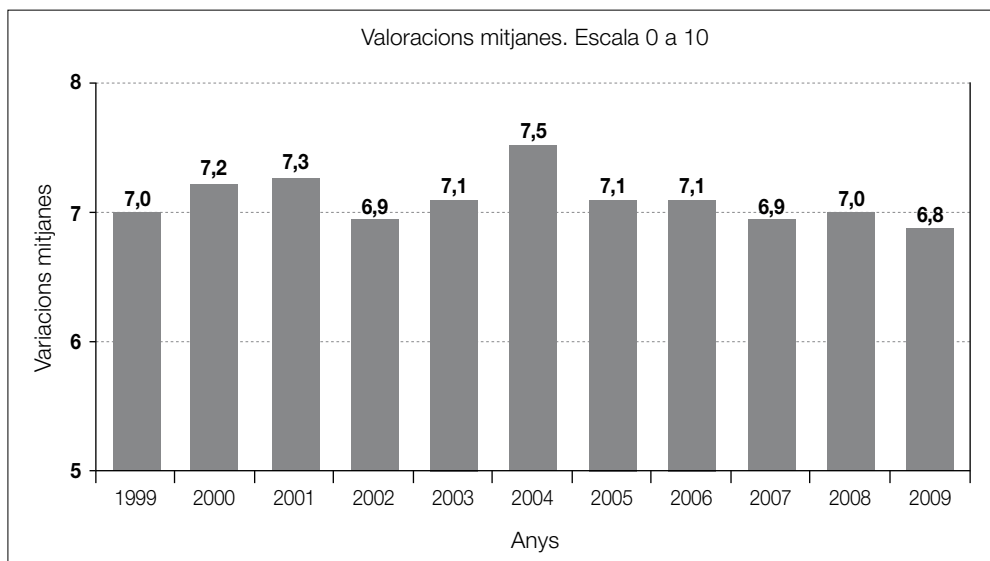
La lleugera erosió de les puntuacions afecta, de fet, tots els cossos durant la primera meitat de la dècada, i hi ha motius per associar aquesta evolució a l'augment de la victimització que es va produir aquells anys. Això no obstant, l'erosió de les puntuacions dels Mossos d'Esquadra sembla afectada per alguns factors addicionals, com ara el reajustament a la baixa de les expectatives que va generar el seu desplegament.

Valoració global dels serveis policials. Anys 2000 - 2009

Valoracions mitjanes. Escala de 0 a 10

Serveis policials	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Mossos d'Esquadra	7,3	6,7	7,0	7,0	6,8	6,7	6,5	6,6	6,5
Policies locals	6,5	6,1	6,2	6,2	5,9	6,0	6,0	6,1	6,1
CNP	6,6	6,3	6,5	6,4	6,2	6,3	-	-	-
Guàrdia Civil	6,5	6,3	6,4	6,5	6,2	6,1	-	-	-

Valoració del desplegament dels Mossos d'Esquadra 1999-2009

Al llarg d'aquests anys, la substitució dels cossos estatals pels Mossos d'Esquadra ha estat objecte d'un seguiment diferenciat a l'ESPC, és a dir, d'una banda l'enquesta valorava el treball que portaven a terme els diferents cossos policials (“...pot valorar globalment el servei que donen...” i, de l'altra, es valorava el procés de substitució dels cossos estatals pels Mossos d'Esquadra. I, en termes generals, la tasca dels Mossos d'Esquadra era valorada més críticament que el procés de substitució. És a dir, el servei finalment rebut era valorat per sota de la política pública de substitució, que ha rebut gairebé sempre puntuacions superiors als 7 punts sobre 10.

A Catalunya ha existit, doncs, una opinió pública estable a favor del nou model policial, i aquesta opinió favorable ha pogut generar unes expectatives que la realitat no sempre ha satisfet. Molt probablement, és aquesta diferència entre expectatives i servei finalment rebut la que explica algunes disminucions en la valoració dels Mossos d'Esquadra.

A tall comparatiu, observem en el gràfic anterior les puntuacions que ha rebut al llarg d'aquests anys el procés de substitució dels cossos estatals per la Policia de la Generalitat.

Els mòduls monogràfics en àmbits d'especial interès

Un exemple: l'evolució de les actituds sobre la violència masclista

Cada edició de l'ESPC dedica un mòdul sencer a tractar monogràficament algun tema rellevant de la seguretat interior, com ara els comportaments incívics, la immigració, la conflictivitat juvenil o els valors ciutadans en matèria de violència masclista. Tenint en compte

Els principals problemes de Catalunya. Respostes espontànies, ESPC 2008

Màxim tres respostes

Les problemàtiques més citades (suma de tres mencions superiors al 5%)	SUMA dels % tres mencions		Mencionat en 1r lloc	Mencionat en 2n lloc	Mencionat en 3r lloc
	2007	2008	2008		
Inseguretat ciutadana	44,2	34,0	18,1	10,5	5,4
Immigració	35,1	30,2	18,3	8,1	3,7
Atur, condicions laborals	20,7	26,2	10,1	10,9	5,2
Habitatge	23,6	17,9	8,8	5,7	3,4
Problemes econòmics	5,7	13,3	5,4	4,0	3,9
Infraestructures	8,6	6,5	1,9	2,7	1,9
Sanitat		5,4	1,1	2,0	2,3
Educació	4,9	5,2	1,4	2,1	1,7
Incivisme, brutícia	7,2	4,9	1,7	1,8	1,4
...
Violència contra la dona	1,1	1,8	0,6	0,7	0,5
No sap, no contesta*	55,6	75,3	17,7	34,6	25,9
TOTAL (n=7.087)		300	100%	100%	100%

que l'ESPC constitueix una operació estadística convinguda entre el Govern autònom i els municipis de l'àrea metropolitana de Barcelona, és habitual que aquest mòdul es dediqui a les problemàtiques d'interès municipal, sobretot a les relacionades amb la convivència als espais públics i als comportaments incívics.

Això no obstant, l'any 2008 aquest mòdul es va dedicar a estudiar les actituds de la població en relació amb la violència masclista. Es tractava de comprovar empíricament l'evolució dels valors ciutadans en aquest àmbit durant uns anys caracteritzats pel disseny de programes públics més incisius.

L'ESPC assenyalava que, en pregunta oberta ("*...quins són els tres problemes principals que té avui la societat catalana...*"), la violència masclista ocupava un lloc modest entre les grans preocupacions ciutadanes, situant-se en la posició 17 de la classificació.

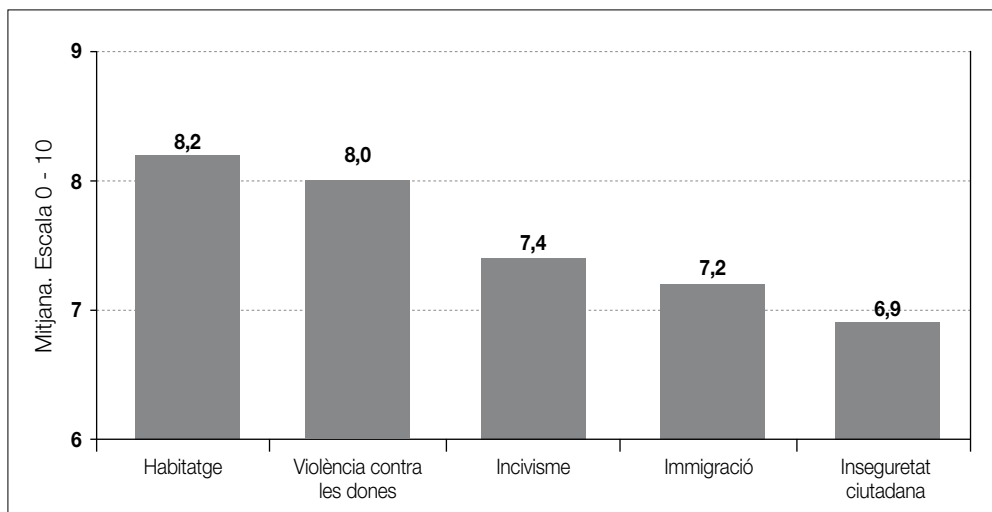
Això no obstant, si es passava de les preguntes obertes a les preguntes tancades, i es demanava explícitament per la importància d'un seguit de problemes de seguretat en una escala de 0 a 10, la violència contra les dones rebia puntuacions més elevades que la inseguretat ciutadana o l'incivisme. Podríem dir que la violència contra les dones no formava part espontàniament de "l'imaginari de la inseguretat", però sí era considerada un dels problemes més importants.

En aquest context, semblava necessari precisar les nocions sobre la violència domèstica existents entre la població i la seva evolució en el temps. I, per fer-ho, es va proposar que les persones entrevistades valoressin fins a quin punt un seguit de comportaments constituïen formes de violència domèstica. Aquests van ser els supòsits estudiats i les puntuacions mitjanes obtingudes:

D'entrada, es pot constatar un augment del retret associat a tots aquests comportaments des del 2003. I en segmentar les dades per sexes observem que l'augment del retret ha estat general, tant entre els homes com entre les dones, amb increments enèrgics en alguns

Valoració de la importància de diferents problemes a Catalunya, ESPC 2008

Preguntes tancades. Valoracions en una escala de 0 a 10

Valoració de comportaments problemàtics que poden produir-se a les parelles

Evolució temporal, 2003 - 2009

Formulació de la pregunta: “Fins a quin punt li sembla que aquests comportaments són formes de violència a la parella? Pot valorar-ho de 0 (gens ni mica) a 10 (del tot)?”

Comportament	Valoració. Mitjana, escala 0 a 10		
	2003	2004	2008
Tenir una discussió forta i donar-li una bufetada	8,2	9,1	9,3
Tenir una discussió forta i llançar-li un objecte	8,1	9,2	9,1
Pressionar la parella a mantenir relacions sexuals	--	--	9,1
Impedir que disposi de diners per a les seves despeses diàries	6,8	7,9	8,6
Criticar o ridiculitzar el que fa la parella	6,9	7,8	8,5
No deixar que parli amb persones de l'altre sexe	6,7	7,8	8,6
No tenir mai en compte la seva opinió	--	7,9	8,6
Controlar on és i què fa en tot moment	--	--	8,4
Controlar les relacions que té amb familiars i amics	6,4	7,7	--

Valoració de comportaments problemàtics que poden produir-se a les parelles

Distribució per gènere

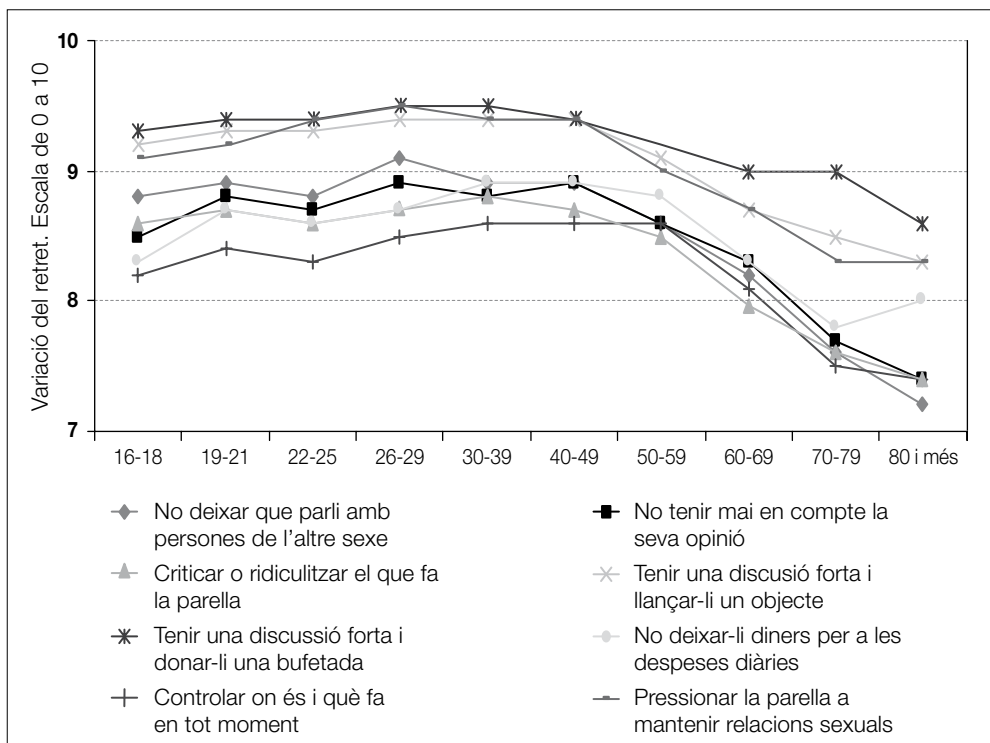
Formulació de la pregunta: “Fins a quin punt li sembla que aquests comportaments són formes de violència a la parella? Pot valorar-ho de 0 (gens ni mica) a 10 (del tot)?”

Comportament	Valoració. Mitjana, escala 0 a 10		
	Homes	Dones	Total
Tenir una discussió forta i donar-li una bufetada	9,1	9,4	9,3
Tenir una discussió forta i llançar-li un objecte	8,9	9,3	9,1
Pressionar la parella a mantenir relacions sexuals	8,8	9,3	9,1
Impedir que disposi de diners per a les seves despeses diàries	8,4 (6,5)*	8,9	8,6 (6,8)*
No deixar que parli amb persones de l'altre sexe	8,4 (6,5)*	8,9 (6,9)*	8,6 (6,7)*
No tenir mai en compte la seva opinió	8,3	8,8	8,6
Criticar o ridiculitzar el que fa la parella	8,2 (6,7)*	8,8	8,5 (6,9)*
Controlar on és i què fa en tot moment	8,1	8,7	8,4

* Les valoracions mitjanes inferiors als 7 punts, en una escala de 0 a 10, obtingudes en l'edició 2003 de l'ESPC, s'indiquen entre parèntesis, amb l'objectiu de destacar l'especial augment del retret social en aquests àmbits.

supòsits, com ara el control sobre els diners, el control sobre les relacions amb persones de l'altre sexe i les crítiques o les ridiculitzacions de la parella.

El retret és elevat en tots els segments sociodemogràfics, però s'incrementa amb el nivell d'estudis i també amb el nivell d'ingressos familiars. Pel que fa a la distribució per edats, és freqüent contraposar la “gent jove”, més igualitària, a la “gent gran”, més condicionada pels valors tradicionals, la qual cosa s'ajusta a les dades obtingudes, però requereix certes precisions. El retret mitjà s'incrementa suaument dels 16 als 50 anys, i després declina, mantenint-se però sempre a nivells relativament alts, és a dir, per sobre dels 7 punts en una escala de 0 a 10.

En termes generals es pot assenyalar, doncs, un increment generalitzat del retret social associat a la violència masclista, la qual cosa no exclou la persistència de grups minoritaris que tendeixen a considerar certs comportaments de poca importància o que limiten el seu retret a les agressions físiques. Aquests segments de la població es poden quantificar de manera directa, identificant el percentatge de la mostra que valora el retret amb les puntuacions més baixes.

Amb altres paraules, entre un 2,4% i un 5,2% de la població catalana tendeix a trivialitzar aquests comportaments (puntuacions de 0 a 4) i entre un 12% i un 27% els consideren lleus (puntuacions de 5 a 6), la qual cosa suposa un canvi considerable respecte a la situació de l'any 2003, però està lluny de constituir una situació satisfactòria.

Fora d'això, alguns individus tendeixen a considerar que tots aquests supòsits són trivials o, al contrari, que tots tenen la màxima gravetat. I, per tant, també podem classificar els individus de la mostra respecte de totes les variables simultàniament en grups mútuament excloents, intentant maximitzar la homogeneïtat dintre de cada grup i la heterogeneïtat entre grups.

En aquest sentit, s'han estudiat diverses classificacions possibles i s'ha optat per una solució en cinc grups que permeten comparar l'evolució des del 2003. En el primer grup s'han inclòs els individus que tendeixen a valorar tots els comportaments por sota de quatre punts sobre 10 i s'ha considerat que una puntuació d'aquest nivell comporta un retret pràcticament inexistent. En el segon grup s'han agrupat els individus que tendeixen a retreure els comportament ex-

Puntuació del retret de vuit supòsits de violència masculista

Percentatge de la població que valora el retret amb puntuacions inferiors a 7 punts sobre 10

Comportament	Percentatge sobre la població total		Mitjana escala de 0 a 10
	Valors 0-4	Valors 5-6	Mitjana
Tenir una discussió forta i donar-li una bufetada	2,4%	12,2%	9,3
Tenir una discussió forta i llançar-li un objecte	3,0%	14,4%	9,1
Pressionar la parella a mantenir relacions sexuals	3,3%	14,6%	9,1
Impedir que disposi de diners per a les seves despeses diàries	4,2%	22,6%	8,6
No deixar que parli amb persones de l'altre sexe	4,6%	23,8%	8,6
No tenir mai en compte la seva opinió	4,8%	24,2%	8,6
Criticar o ridiculitzar el que fa la parella	4,9%	25,7%	8,5
Controlar on és i què fa en tot moment	5,2%	26,8%	8,4

Agrupacions en funció del retret associat a sis supòsits de violència masculista

Retret mitjà en sis supòsits. ESPC 2003 i 2008

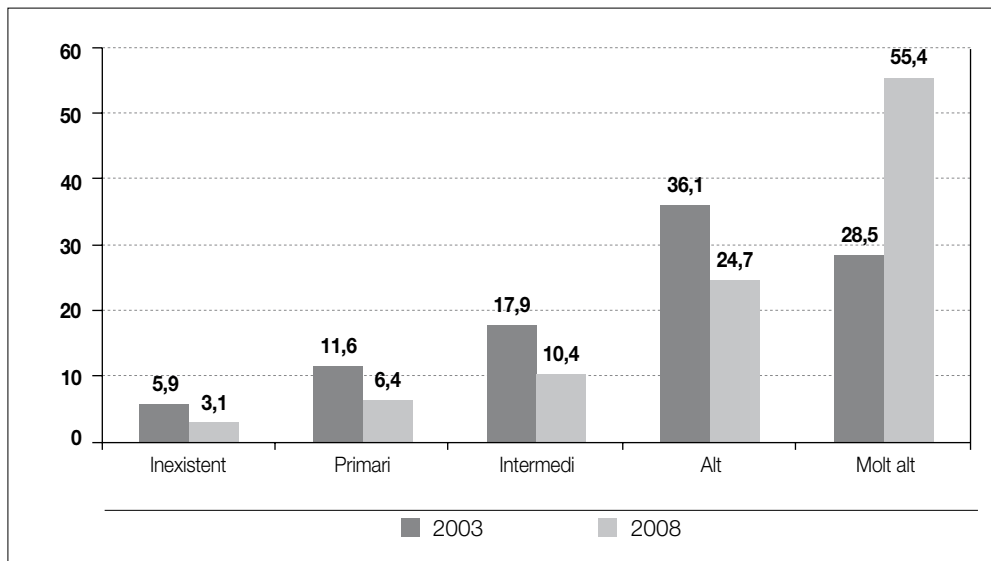
Grup	Valoracions mitjanes. Escala de 0 a 10											
	Donar bufetada		Llançar objecte		Criticar, ridiculitzar		Impedir tenir diners per despeses diàries		No deixar parlar amb altre sexe		Controlar on és, què fa	
Retret associat	2003	2008	2003	2008	2003	2008	2003	2008	2003	2008	2003	2008
Inexistent	2,7	3,3	2,7	3,3	2,2	3,9	2,4	3,7	1,7	3,2	2,1	3,6
Primari	8,8	8,1	8,6	7,7	4,8	5,7	4,1	5,1	3,1	4,7	2,7	4,7
Intermedi	6,2	8,5	5,9	7,8	5,9	6,0	5,4	8,2	5,6	6,8	5,5	8,1
Alt	8,8	9,3	8,6	9,3	7,2	8,6	7,2	7,8	7,3	8,7	6,6	7,3
Molt alt	9,7	9,9	9,6	9,8	9,3	9,5	9,2	9,8	9,3	9,7	9,1	9,7
Total	8,2	9,3	8,1	9,1	7,0	8,5	6,8	8,6	6,7	8,7	6,4	8,4

plícitament violents (com ara una bufetada o llançar un objecte), però que es mostren relativament permissius amb comportaments com ara impedir tenir diners (5,1), no deixar parlar amb persones de l'altre sexe (4,7) o controlar on és i què fa en tot moment (4,7). La resta de grups s'han constituït en funció d'un retret creixent al conjunt d'aquests comportaments.

Utilitzant els mateixos criteris d'agrupació que es van fer servir l'any 2003, comprovem que les puntuacions, és a dir, el retret, s'ha incrementat en tots els grups, però no únicament hi ha una actitud més crítica en cada un dels grups considerats, també hi ha diferències molt importants en les seves dimensions.

Podríem dir que la violència contra les dones és rebuda amb un retret d'intensitat creixent per part de segments cada cop més amplis de la població. Amb altres paraules, no únicament s'ha intensificat el

Agrupacions en funció del retret associat a sis supòsits de violència masclista

retret, també han crescut les subpoblacions que es posicionen més enèrgicament contra totes les formes de masclisme estudiades.

La subpoblació que expressa retrets molt alts s'ha incrementat més de 25 punts respecte a l'any 2003. La minoria on el retret és pràcticament inexistent ha disminuït del 5,9% al 3,1%, i el segment de la població que hem denominat "primari", és a dir, que només reacciona contra els fets que comporten violència física, però és permissiu amb altres formes de violència masclista, també ha disminuït.

En definitiva, s'ha proposat una distribució en cinc grups, però és evident que hi ha afinitats entre ells, sobretot entre els retrets "alts" i "molt alts" i entre els retrets "primaris" i "inexistents". En hipòtesi, aquestes dues poblacions valoren els fets des d'òptiques diferents, gairebé contraposades. Els primers semblen fonamentar les seves valoracions en els drets a la igualtat i a la integritat moral i els segons semblen considerar-los com a problemes difícilment evitables als quals cal resignar-se establint algun límit. Entre aquests dos blocs contraposats, s'intueix una sensibilitat de transició representada pel grup "intermedi", que s'inclina a corregir-los sense emfasitzar la seva transcendència. En aquest sentit, i sempre en hipòtesi, podem distingir tres grans tendències, tres grans "sensibilitats":

1. La sensibilitat igualitària: els fets plantegen una qüestió de drets fonamentals.
2. La sensibilitat transaccional: els fets plantegen un problema de convivència.
3. La sensibilitat resignada: només l'agressió física planteja problemes, i no sempre.

Podríem dir que les diverses posicions s'ordenen en un arc que, en un extrem, accepta les desigualtats tradicionals de gènere i, en l'altre extrem, s'inspira en la igualtat constitucional dels homes i les dones. I la corba és asimètrica, és a dir, està nítidament inclinada a favor de la sensibilitat igualitària.

Bibliografia

Els informes de les diferents edicions de l'*Enquesta de seguretat pública de Catalunya* elaborats pel Departament d'Interior de la Generalitat de Catalunya es poden consultar a: <<http://www.gencat.cat/portal/site/interior/>>.

DÍEZ RIPOLLÉS, J.L. i GARCÍA ESPAÑA, E. (dirs.). *Encuesta a víctimas en España*, Màlaga: Instituto Andaluz Interuniversitario de Criminología, 2009.

Demandas de seguridad y victimización. Madrid: Ministerio del Interior. Dirección General de Policía. Instituto de Estudios Políticos, 1996, núm.7.

LAHOSA, J. M. «Delincuencia y ciudad. Hacia una reflexión geográfica comprometida». A: *Revista Bibliográfica de Geografía y Ciencias Sociales*. 2002, vol. VII, núm. 1.349.

LUQUE, E. *Les víctimes del delict*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1999, col·lecció «Justícia i Societat», núm. 20.

RICO GARRI, M. *Percepción y realidad de la criminalidad en España*. Madrid: Instituto de Estudios Políticos, 1994.

SABATÉ DELGADO, J. *L'enquesta de victimització de Barcelona i de l'Àrea Metropolitana, vint-i-dos anys*. Barcelona: Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona, 2005.

SABATÉ DELGADO, J. «Víctimes i delinqüents». GINER, Salvador (ed.). *La societat catalana*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya, 1998, pàg. 757-771.

STANGELAND, P. *The Crime Puzzle. Crime Patterns and Crime Displacement in Southern Spain*. Màlaga: Miguel Gómez Publicaciones, 1995.

STANGELAND, P.; DÍEZ RIPOLLÉS, J. L. i DURÁN, M. A. (eds.). *El blanco más fácil. La delincuencia en zonas turísticas*. València: Tirant lo Blanch/IAIC, 1998.

Les enquestes de seguretat
al nostre país. Reptes de futur

Les enquestes de seguretat a Catalunya

Marta Murrià

Cap de l'Àrea de Seguretat de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona

La història de les enquestes de victimització i seguretat comença a Catalunya ara fa més de 25 anys, quan el 1984 l'Ajuntament de Barcelona impulsava l'*Enquesta de victimització i opinió sobre la seguretat de Barcelona* (EVB), que uns anys després, el 1990, s'ampliava a la seva àrea metropolitana (*Enquesta de victimització de l'Àrea Metropolitana de Barcelona* (EVAMB). El 1999 el Departament d'Interior de la Generalitat impulsava una prova pilot per a la realització d'una enquesta de seguretat dirigida al conjunt de la població catalana. Va ser així com va néixer l'*Enquesta de seguretat pública de Catalunya* (ESPC), que dos anys més tard ja formava part del Pla estadístic de Catalunya.

L'any 2002 l'ESPC i l'EVB-EVAMB van entrar en un procés de confluència. Les sinergies que van sorgir van permetre aprofitar les economies d'escala (científiques, polítiques i econòmiques) d'ambdues operacions. Es definí un qüestionari comú sobre victimització, acompanyat de mòduls específics de preguntes que es podien anar adaptant a les necessitats d'informació pròpies de cada institució (les dels ajuntaments en l'àmbit local, i les del Departament d'Interior en l'àmbit general de tot Catalunya). Des d'aleshores, els mòduls específics han permès completar l'estudi de la victimització i la percepció de seguretat amb altres aspectes d'interès, tals com l'opinió dels ciutadans sobre el procés de desplegament i l'assumpció de competències per part de la policia autonòmica, el recompte i la valoració dels contactes de la població catalana amb els serveis policials, així com la percepció sobre el civisme i els conflictes de convivència als barris, o la violència masclista, entre d'altres. La confluència de les dues operacions també significà el disseny d'una única mostra i una sola operativa de treball de camp per tal d'obtenir la màxima rendibilitat i la construcció d'indicadors comparables per als diferents nivells d'agregació territorial (Barcelona i districtes, àrea metropolitana, regions policials...).

Des dels seus inicis, les enquestes de victimització i seguretat a Catalunya han estat una de les fonts d'informació estadística de què s'ha dotat el sistema de seguretat pública. El procés progressiu d'assumpció de competències en matèria de seguretat ciutadana i de policia per part del Govern de Catalunya comportava la necessitat de disposar d'informacions que permetessin estudiar i avaluar

la implantació del model de seguretat que s'estava portant a terme a tot el territori català. Les enquestes van esdevenir una eina de suport al procés de transició policial i d'assumpció de competències. Paral·lelament, els efectes dels canvis en la realitat social catalana es van anar incorporant en l'anàlisi de la percepció de la inseguretat, amb l'estudi de temes com l'incivisme i els conflictes de convivència a l'espai públic. Així doncs, les enquestes permetien adaptar-se als requeriments del nostre país mitjançant la inclusió al qüestionari de preguntes específiques, d'acord amb les necessitats d'informació i d'anàlisi de cada moment. És així com tant l'ESPC com l'EVB-EVAMB han anat teixint la seva història amb les mateixes vicissituds de l'esdevenir de la política pública de seguretat i de l'evolució de la societat catalana.

L'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB) treballa en l'àmbit de la seguretat ciutadana i de la convivència des de l'ampliació de l'EVB a l'àmbit metropolità l'any 1990. Des d'aleshores, el seu equip de recerca ha col·laborat, de la mà del Departament d'Interior de la Generalitat, l'Ajuntament de Barcelona i la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, en la producció de bases de dades sobre la seguretat ciutadana, participant tant en el disseny dels qüestionaris com en l'anàlisi dels resultats. Les experiències acumulades al llarg d'aquests anys permeten afirmar, sens cap mena de dubte, que les enquestes de victimització han estat una eina clau per al coneixement de la realitat criminològica catalana. En efecte, en un moment de canvi en el model de seguretat i de transició del model policial, les enquestes de seguretat han permès oferir informació sobre el grau d'exposició de la població a les manifestacions més freqüents de l'activitat delictiva, han facilitat l'estudi de les seves relacions amb els serveis policials i han aportat informació sobre la percepció de seguretat als municipis de Catalunya.

Els reptes de futur

Una vegada finalitzat el procés de desplegament de substitució de la Policia de la Generalitat — Mossos d'Esquadra (PG-ME) i gràcies a les importants millores en les tecnologies de recollida d'informació i d'explotació dels sistemes estadístics dels serveis de policia, sembla un bon moment per tornar la vista enrere i fer balanç, examinar els avenços, les limitacions i els reptes de futur que es plantegen a les enquestes de victimització i seguretat que es porten a terme al nostre país. Aquest treball vol ser una síntesi de les reflexions de l'equip de recerca de l'IERMB davant els interrogants que s'obren entorn de les utilitats i les possibilitats d'aquestes enquestes. Des del nostre punt de vista, i a grans trets, els reptes principals que es plantegen són els següents:

1. Consolidar les enquestes de victimització
2. Avançar en l'anàlisi territorial i la comparabilitat
3. Avançar en el coneixement del sentiment d'inseguretat
4. Recuperar el potencial de les enquestes quant a l'opinió ciutadana
5. Compensar els límits de coneixement

Consolidar les enquestes de victimització

En un seguit d'estudis avui ja clàssics, investigadors americans (i més tard britànics) van mostrar que la detecció i la resolució de delictes sovint no depèn d'allò que els serveis de policia poden arribar a fer, sinó que la seva capacitat real de maniobra es veu limitada pels fluxos d'informació que els arriben des de la ciutadania.¹ En efecte, la manca de motivació per interposar una denúncia pot provocar una disminució en els fets registrats pels serveis policials, i això malgrat el nombre de persones que pateixen aquests delictes s'hagi vist incrementat. I, a la inversa, una bona predisposició dels ciutadans per donar a conèixer determinats fets pot comportar un increment en el nombre de denúncies registrades pels serveis de policia, sense que s'hagi produït un increment real en el nombre de fets que han passat.

Des de la segona meitat del segle xx, l'anàlisi criminològica dels delictes que no s'arriben a denunciar ha donat passes de gegant amb les enquestes de victimització. Aquests estudis presenten l'avantatge de quantificar el nombre de fets que ha patit una població, en demanar-los quantes vegades s'han sentit víctimes d'un seguit de fets que es consideren delictius. També permeten saber quants d'aquests fets s'han posat en coneixement de la policia o el jutjat.

Amb una sèrie estadística de més de vint-i-cinc anys a la ciutat de Barcelona, de vint anys a la seva àrea metropolitana i de deu anys al conjunt de Catalunya, els indicadors sobre la victimització i la denúncia s'han establert com una font d'informació consolidada per a l'estudi i l'anàlisi sobre l'estat de la seguretat ciutadana al nostre país. De fet, aquestes enquestes han estat l'única font estadística global sobre la seguretat interior a Catalunya mentre es desplegaven els Mossos d'Esquadra.² És per aquest motiu que formen part dels dispositius d'informació propis del sistema de seguretat pública de Catalunya, com un complement natural dels registres policials.³

Tanmateix, un cop finalitzat el procés de desplegament i quan els avenços tecnològics han permès l'estandardització dels processos de recollida i de tractament de les dades que arriben a coneixement dels serveis de policia, els investigadors i els gestors de la seguretat pública d'aquest país ens trobem davant un repte similar al que es plantejava als Estats Units ara fa uns anys: el d'examinar les possibilitats d'una anàlisi comparativa de l'estadística policial i de les enquestes de victimització.

La comparació de resultats de les enquestes de victimització amb els registres de la policia ha suposat sempre un intent per determinar la *xifra negra* de la delinqüència, amb el propòsit de mesurar un presumpte *nivell vertader de la delinqüència*.⁴ Aquesta aproximació ha estat especialment important als Estats Units. En aquest país, la *National Crime Victimization Survey* (NCVS) del Bureau of Justice Statistics va ser dissenyada per complementar les dades de l'*Uniform Crime Reports* (UCR) del Federal Bureau of Investigation (FBI), de manera que totes dues fonts d'informació comparteixen moltes similituds que permeten la comparació, si bé també apareixen diferències metodològiques i tècniques importants.

A Catalunya aquesta possibilitat esdevindria un xic més difícil, atès que no s'ha produït aquest exercici d'harmonització de les fonts de dades; tanmateix, aquestes diferències es podrien controlar a

1 DIXON, David. "Why Don't the Police Stop Crime?", publicat a: ORTIZ, Íñigo y PONCE, Juli (coords.). *Convivencia ciudadana, seguridad pública y urbanismo. Diez textos fundamentales del panorama internacional*. Fundación Democracia y Gobierno Local, 2008.

2 GONDRA, Josu. "Els indicadors en l'àmbit de la seguretat interior: sobre la mesura de resultats", publicat a la *Revista Apunts de Seguretat*, núm. 3, abril 2009. Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació. Generalitat de Catalunya.

3 Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació. *Enquesta de seguretat pública de Catalunya. Síntesi de resultats. Edició 2006*. Generalitat de Catalunya, 2006.

4 VAN DIJK, Jan. *Approcher la vérité en matière de délinquance. La comparaison des données d'enquêtes en population générale avec les statistiques de police sur la délinquance enregistrée*. Brochure n°4. CRIMPREV, 2009.

posteriori. No obstant això, hom hauria de ser conscient que no seria possible combinar aquestes fonts de dades per tal d'obtenir una mesura única del nivell delictiu d'una societat o d'un país.⁵ És per aquest motiu que molts autors han optat per destacar el caràcter únic i diferenciat que es deriva d'aquestes dues fonts d'informació. Amb aquest coneixement, es tractaria més aviat d'integrar i de complementar informacions (no de combinar-les), el que permetria obtenir una panoràmica més àmplia sobre el problema de la delinqüència, aportant elements que ajudin a detectar i a comprendre possibles variacions en les informacions obtingudes.

Avançar en les possibilitats d'anàlisi territorial

Els canvis socials i demogràfics dels darrers anys han modificat el paisatge dels pobles i les ciutats de tot Catalunya, en àmbits tan diversos com les condicions de vida dels seus habitants i l'estat de la seguretat. Aquest fet obliga a les administracions a adaptar-se ràpidament a les noves situacions. Davant la complexitat creixent en les causes i en els processos que generen inseguretat, es tractaria de dissenyar un sistema de seguretat que permeti als municipis i les regions de Catalunya definir objectius comuns i assegurar una utilització eficaç de les recerques, connectant-los als coneixements necessaris, de manera que puguin trobar les seves pròpies solucions als reptes específics de seguretat que se'ls plantegen a cada moment.

Les successives edicions de l'EVB i, des de l'any 1990, de tota la seva àrea metropolitana, han permès contrastar i validar aquesta metodologia com una eina vàlida per a la gestió urbana de la seguretat. En aquest sentit, es tractaria de desplegar tot el potencial de les enquestes de victimització, per tal de facilitar una visió tan nítida com sigui possible de la realitat permanentment canviant dels problemes d'inseguretat ciutadana, assegurant fórmules d'accés i d'adhesió a les informacions sobre l'estat de la seguretat ciutadana i de la convivència per al conjunt de municipis o agrupacions de municipis de Catalunya.

Aquesta necessitat és especialment remarcable en l'àmbit local i, sobretot, regional. La separació creixent dels llocs de residència i els de treball ha contribuït a modificar les pautes de mobilitat de la població i, amb aquestes, les oportunitats delictives i el risc de victimització. També ha suposat l'aparició d'un seguit de problemàtiques comunes, algunes de les quals estan íntimament interrelacionades, de la mateixa manera que ho estan els fluxos de població, posem per cas. Cal, doncs, fomentar el potencial de les enquestes que es porten a terme a Catalunya com a instruments per a una gestió de la seguretat ciutadana en proximitat.

La possibilitat d'identificar millor les situacions en què es troben els territoris catalans ens permetrà obtenir una informació periòdicament actualitzada de l'estat de la seguretat ciutadana al nostre país, millorant les possibilitats de tractament cartogràfic de les dades. També significarà un esforç d'adaptació constant a aquestes noves realitats.

La possibilitat d'adaptació permanent de les enquestes a la situació dels territoris presenta avantatges clars, però limita les possibilitats de comparació internacional dels resultats. Per raons de cost, un estudi comparatiu normalitzat ha de ser relativament modest tant

en els seus objectius com en la mida de la mostra. Aquesta característica limita inevitablement la capacitat de les enquestes internacionals per produir estimacions fiables, perquè sovint les mostres d'aquests estudis només consideren les ciutats més poblades de cada país, plantejant dubtes seriosos sobre la seva representativitat.⁶ D'altra banda, la recerca de dades comparables limita considerablement les possibilitats del qüestionari d'adaptar-se a les realitats i a les necessitats de cada país.⁷

Les dificultats d'aquest model es van fer paleses a Catalunya l'any 1996, quan es va impulsar la realització d'una enquesta de victimització ajustada al qüestionari i als criteris metodològics de l'*International Crime Victimization Survey* (ICVS). Com ha succeït a molts països, aquests estudis no van tenir continuïtat i es va acabar optant per mantenir una enquesta de victimització adaptada a les mateixes necessitats d'informació. Aquesta decisió ha generat una gran heterogeneïtat en el nombre d'estudis sobre la victimització. Tot i això, molts d'aquests estudis presenten moltes similituds quant a la metodologia.

Recentment l'Eurostat ha començat a publicar les estimacions dels canvis en les estadístiques policials de diferents estats membres i països associats.⁸ Aquests estudis es basen en la idea d'alguns autors que van observar que les taxes de remissió i de registre es mantenen més o menys estables a cada país, de forma que les estadístiques de delictes registrats per la policia es podrien utilitzar per mesurar els canvis en el temps en diferents països. De la mateixa manera semblaria possible, fins i tot adequat, participar en la creació d'un sistema d'indicadors concernents a l'evolució de la delinqüència, la convivència i la inseguretat ciutadana en l'àmbit europeu, fins i tot internacional, que aprofités les investigacions i els estudis ja existents, i fomentant-ne la utilització allà on aquestes enquestes no existeixen.

Avançar en el coneixement del sentiment d'inseguretat

Davant la complexitat creixent en les causes i en els processos de construcció de la inseguretat ciutadana, han sorgit diverses iniciatives arreu d'Europa que reconeixen la necessitat d'integrar una àmplia varietat de coneixements en l'avaluació de les amenaces i de les estratègies per fer front als diversos problemes de seguretat ciutadana. Aquest canvi de paradigma parteix de la constatació que l'estabilitat i el clima social de les ciutats també poden generar temor entre la població.

La seguretat o inseguretat que els veïns d'una ciutat atribueixen al seu barri o municipi remet a alguna cosa més que a la por al delicte: és un baròmetre sobre la qualitat de vida al territori i sobre la cohesió social de la ciutat.⁹ Els pobles i les ciutats de Catalunya han conegut un període de ràpid creixement que planteja reptes específics per a la gestió de la seguretat ciutadana. El creixement demogràfic i social, caracteritzat per un augment de la població gran i de la població infantil i juvenil; l'augment i la diversificació de la població estrangera, amb un flux especialment intens en els darrers anys; la consolidació del turisme com un dels sectors clau de l'economia catalana; l'ampliació de les ciutats més enllà dels seus límits administratius, que ha fet de les àrees metropolitanes molt més que meres estructures urbanes, tot plegat ha generat noves situacions que deriven en pro-

6 DAMMERT, Lucía (dir.). *¿Políticas de seguridad a ciegas?: desafíos para la construcción de sistemas de información en América Latina*. FLACSO, 2008.

7 ZAUBERMAN, Renée (dir.). *Victimization et insécurité en Europe. Un bilan des enquêtes et de leurs usages*. L'Harmattan. París, 2008.

8 TAVARES, Cynthia; THOMAS, Geoffrey. *Crime and Criminal Justice. Statistics in focus. Population and social conditions*, Eurostat Report (European Communities), 2008.

9 LAHOSA, Josep M. i MOLINAS, Paz. *La seguretat, un compromís de la ciutat. Model Barcelona. Quaderns de gestió*. Aula Barcelona, 2003.

bles de convivència per l'ús d'uns espais públics que són limitats i que s'han convertit, avui, en una de les fonts principals de conflictitat ciutadana i d'inseguretat.

La gestió d'aquestes problemàtiques ha de ser un eix fonamental de les polítiques de prevenció i de seguretat ciutadana que ha d'implicar tant la prevenció i la neutralització de la criminalitat com també la promoció d'una vivència més segura de la vida quotidiana, la transversalitat i la millora de la qualitat dels serveis. En aquest sentit, un aspecte fonamental de les enquestes de victimització i seguretat rau en la seva capacitat per proporcionar informació sobre les percepcions i la vivència subjectiva de la seguretat de la població. Això en fa un dels pocs instruments que no només poden aportar informació sobre la dimensió objectiva de la seguretat ciutadana (els índexs de victimització i la caracterització dels fets delictius patits per la població que n'ha estat víctima), sinó que també permeten l'anàlisi de la dimensió subjectiva de la seguretat (tot allò que pot incidir en la construcció social de la seguretat).

Recuperar el potencial de les enquestes quant a l'opinió ciutadana

Les informacions sobre seguretat ciutadana, més enllà de ser un element per a la reflexió, haurien de ser eines per desenvolupar respostes operatives davant els reptes de seguretat, proporcionant informacions precises sobre el rendiment dels serveis de protecció (policials, judicials o de la comunitat) en la prevenció del delictes i en la millora del sentiment de seguretat.

Tanmateix, els estudis de seguretat al nostre país han dedicat un major èmfasi a quantificar i analitzar el problema de la inseguretat ciutadana i les seves manifestacions, més que no pas a avaluar la repercussió que tenen en l'estat de la seguretat ciutadana les actuacions portades a terme per part de les administracions. Això comporta una absència d'indicadors que permetin dimensionar correctament i exhaustivament l'impacte real de les diferents polítiques de seguretat, tant en l'activitat delictiva com en el sentiment de seguretat de la població.¹⁰

En aquest sentit, el repte que es planteja és el d'aprofitar el potencial que tenen les enquestes de victimització i seguretat per proporcionar informacions útils amb vista a avaluar el funcionament del sistema de seguretat pública, aportant dades sobre la satisfacció dels ciutadans amb el servei policial, la valoració i les expectatives respecte a les polítiques públiques de seguretat o bé sobre el funcionament del sistema de justícia. Això permetria crear un sistema d'avaluació que, complementàriament als indicadors basats en els registres policials, esdevingués un instrument que servís per avaluar l'impacte de les polítiques de seguretat ciutadana i la satisfacció dels ciutadans amb el sistema de seguretat pública, un instrument que permetés conèixer fins a quin punt i com influeixen les actuacions de cada operador en l'estat de la seguretat ciutadana.¹¹

Compensar els límits de coneixement

L'estadística policial ofereix una bona aproximació a l'evolució general de la delinqüència en entorns institucionals molt estables,¹² però els resultats dels informes nacionals i altres estudis suggereixen que les estadístiques policials, encara que essencials per a l'avaluació de

10 CURBET, Jaume; GONZÁLEZ, Carlos i MURRIÀ, Marta. *Inseguretat ciutadana, el fet i la percepció. L'estat de la seguretat ciutadana a l'Àrea Metropolitana de Barcelona, 2007*. Informe de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona, 2007.

11 A la Gran Bretanya, per exemple, el sistema d'indicadors nodrit per l'enquesta de victimització (BCS), els registres administratius i policials es constitueix com un dels sistemes clau per a l'avaluació de la policia.

12 GONDRA, Josu. *Op. cit.*, 2009.

delictes greus i poc comuns, no són indicadors fiables dels nivells i les tendències de la delinqüència de masses.¹³ Al contrari, les enquestes de victimització són un bon instrument per mesurar la delinqüència convencional, però no per quantificar i caracteritzar els fenòmens específics de la delinqüència. Això és així a causa, principalment, que les enquestes de victimització tenen les limitacions pròpies derivades de la metodologia d'enquesta. S'adrezen, generalment, a una mostra representativa de la població resident en un territori de més de 15 anys i es fan mentre la persona entrevistada és al seu domicili (sigui telefònicament o presencialment). Finalment, s'han d'ajustar a un temps limitat, fent que en els qüestionaris no es pugui aprofundir tant en els temes com seria desitjable per als investigadors.

Per tant, les enquestes generals de victimització quantifiquen únicament víctimes individuals que han patit fets contra els seus béns i la seva seguretat personal per part, preferentment, de delinqüents convencionals,¹⁴ quedant excloses algunes de les manifestacions de la delinqüència, com la que afecta els infants i els joves (violència escolar...), la que pateix la població no resident al territori (turistes, treballadors no residents...) i la delinqüència no convencional amb víctima col·lectiva (fraus, corrupció, delictes contra la salut pública...). Tampoc són un bon instrument per mesurar la victimització en l'àmbit domèstic (contra gent gran, infants i dones) perquè l'entrevista es fa en el mateix medi on s'ha pogut produir l'agressió i això pot generar un dèficit en la resposta. A més, treballen amb marges d'error derivats de la grandària de la mostra i aquests incrementen quan els resultats es desagreguen atenent a les diverses subpoblacions que la componen, de manera que no permeten estudiar amb prou fiabilitat fenòmens que afecten percentatges petits de la població (delinqüència contra comerços i negocis, violència masclista, delinqüència informàtica...).

L'estudi de poblacions i problemàtiques específiques, més enllà de la petita delinqüència convencional, requeria el disseny d'estudis específics, tant a partir de la metodologia de les enquestes com amb l'anàlisi de dades que ofereixen altres fonts, com poden ser les estadístiques policials. Per obtenir una anàlisi tan exhaustiva com sigui possible de l'estat de la seguretat ciutadana es fa necessari dedicar atenció tant a les manifestacions més comunes de la delinqüència que afecten una major proporció de població (per exemple, els petits furts) com a aquells altres que contribueixen a expandir la percepció d'inseguretat, encara que la seva extensió sigui petita (per exemple, fenòmens de caràcter violent, com els homicidis), a la vegada que implementar estudis específics atenent als grups de població més vulnerables, com els joves, la gent gran o les dones.

Conclusions

L'emergència de nous riscos i inseguretats, les ansietats recurrents respecte al canvi social, els nous conflictes de convivència que incideixen en la qualitat de vida i en el sentiment de seguretat de la població, els sistemes de control i prevenció de la delinqüència que no es manifesten del tot eficaços, tot plegat ha contribuït a modificar els objectius del sistema de seguretat. Es palesa una necessitat –aprofitant l'experiència aportada fins ara pels equips tècnics i po-

¹³ VAN DIJK, Jan. *Op. cit.*, 2009.

¹⁴ SABATÉ, Juli. *L'enquesta de victimització de Barcelona i de l'Àrea Metropolitana, vint-i-dos anys. Una proposta d'anàlisi de la seguretat urbana des de l'administració local*. Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona, 2005.

lítics responsables de les enquestes de victimització i seguretat del nostre país i les experiències internacionals– de crear els instruments necessaris per afrontar l'anàlisi de la seguretat ciutadana incloent-hi les seves vessants múltiples. Els reptes que s'han plantejat al llarg d'aquest document es resumeixen a continuació.

- Davant la conveniència de garantir polítiques públiques de seguretat basades en el coneixement: crear un sistema d'indicadors que permeti la integració de les diverses fonts d'informació concernents a l'evolució de la delinqüència, la inseguretat ciutadana i la convivència (enquestes de victimització i opinió sobre la seguretat, estadístiques policials i judicials, dades sobre trucades per demandes i queixes dels ciutadans entorn dels conflictes de convivència, dades dels registres municipals, estadístiques sobre mobilitat i condicions de vida de la població i sobre opinions i expectatives dels ciutadans, etc.).
- Davant el debat sobre la possible implementació d'una enquesta de seguretat i victimització que proporcioni dades comparables entre els països membres de la Unió Europea: assegurar que no es faci sense aprofitar els avenços metodològics aconseguits des de les primeres enquestes de victimització ni en detriment de l'anàlisi de realitats territorials més petites com els pobles i les àrees metropolitanes, tot garantint fórmules d'accés i d'adhesió local i regional a les informacions que permetin una utilització eficaç de les recerques i dels coneixements en la gestió pública de la seguretat.
- Davant els canvis en la manera d'entendre i de viure la seguretat per part de la població arran de les transformacions demogràfiques i socials viscudes a Catalunya els darrers anys: desplegar el potencial de les enquestes de victimització per estudiar el conjunt de processos que generen inseguretat, entre ells la por al delictes, però també posant un èmfasi especial en el tema dels conflictes en la convivència i l'ús dels espais públics i l'impacte que poden tenir en el sentiment de seguretat.
- Davant la manca d'un sistema d'avaluació consolidat sobre l'efecte de les polítiques públiques de seguretat en l'estat de la seguretat ciutadana: dedicar l'atenció dels estudis a crear un sistema d'indicadors per avaluar les actuacions que es porten a terme per prevenir la delinqüència i gestionar els nivells de por.
- Davant les limitacions metodològiques i de coneixement inherents a les enquestes de victimització: millorar els sistemes d'informació sobre problemàtiques concretes en la seguretat ciutadana a partir de la implementació d'estudis específics sobre fenòmens delinqüencials i grups especialment vulnerables mitjançant tant les enquestes com altres fonts de dades.

Bibliografia

CURBET, Jaume; GONZÁLEZ, Carlos i MURRIÀ, Marta. *Inseguretat ciutadana, el fet i la percepció. L'estat de la seguretat ciutadana a l'Àrea Metropolitana de Barcelona, 2007*. Barcelona: Informe de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona, 2007.

DAMMERT, Lucía (dir.). *¿Políticas de seguridad a ciegas?: desafíos para la construcción de sistemas de información en América Latina*. Santiago de Chile: FLACSO, 2008.

Enquesta de seguretat pública de Catalunya. Síntesi de resultats. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació, 2006.

<<http://www20.gencat.cat/portal/site/interior/>>

DIXON, David. «Why Don't the Police Stop Crime?». A: ORTIZ, Íñigo i PONCE, Juli (coords.). *Convivencia ciudadana, seguridad pública y urbanismo. Diez textos fundamentales del panorama internacional*. Barcelona: Fundación Democracia y Gobierno Local, 2008.

GONDRA, Josu. «Els indicadors en l'àmbit de la seguretat interior: sobre la mesura de resultats». *Apunts de Seguretat*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació, abril de 2009, núm.3.

<<http://www20.gencat.cat/portal/site/interior/>>

LAHOSA, Josep M. i MOLINAS, Paz. *La seguretat, un compromís de la ciutat. Model Barcelona. Quaderns de gestió*. Barcelona: Aula Barcelona, 2003.

SABATÉ, Juli. *L'enquesta de victimització de Barcelona i de l'Àrea Metropolitana, vint-i-dos anys. Una proposta d'anàlisi de la seguretat urbana des de l'administració local*. Barcelona: Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona, 2005.

TAVARES, Cynthia i THOMAS, Geoffrey. «Crime and Criminal Justice. Statistics in focus. Population and social conditions». *Eurostat Report*. European Communities, 2008.

VAN DIJK, Jan. «Approcher la vérité en matière de délinquance. la comparaison des données d'enquêtes en population générale avec les statistiques de police sur la délinquance enregistrée». *CRIMPREV*. 2009, núm. 4.

ZAUBERMAN, Renée (dir.). *Victimation et insécurité en Europe. Un bilan des enquêtes et de leurs usages*. Paris: L'Harmattan, 2008.

Vint-i-cinc anys de cultura constitucional en seguretat pública: un balanç crític en l'articulació de polítiques públiques

Àlex Bas

Conseller del Consell de Garanties Estatutàries i professor associat del Departament de Dret Públic i Ciències Historicojurídiques (UAB)

La constitucionalització: democratització i Estat de les autonomies. (Asimetria i conflictivitat competencial)

El procés constituent de 1978 va tenir entre el seus objectius principals la democratització i la modernització de la seguretat pública. D'aquesta manera es substituïa el tradicional concepte jurídicopolític d'*ordre públic* –entès com a clàusula general habilitant de la intervenció governativa– pel nou, formalment, de *seguretat pública*. Així, l'incipient model constitucional configurava la matèria en la norma fonamental com a funció (art. 104 de la Constitució espanyola) i alhora com a títol competencial (art. 149.1.29 CE).

La seguretat pública, si bé en la vessant de la garantia dels drets i les llibertats va assolir un ampli consens, per contra, en la discussió del model d'organització política i territorial es va situar en l'espai de la controvèrsia. El debat constituent i, poc després, l'estatutari permetran visualitzar en aquest àmbit, com en molt pocs d'altres, la intensa contraposició de les diferents visions del model d'Estat que representaven i defensaven les diverses forces polítiques amb representació parlamentària. De fet, s'evidenciava la profunda i complexa relació entre l'aparell conceptual de la seguretat i l'ordre públic o, traslladat a un pla doctrinal més ampli, sobre els límits de la sobirania estatal i la descentralització política en el nou sistema constitucional.

L'article que finalment va entrar en vigor (149.1.29 CE), malgrat edificar-se sobre l'atribució formal de la competència exclusiva de la seguretat pública a l'Estat, configurava al mateix temps un marc de partida que podia permetre, amb l'impuls polític corresponent, la construcció d'una geometria variable pel que fa al reconeixement d'un règim singular per a determinades nacionalitats, com Catalunya i el País Basc, que es dotessin de cossos policials propis.

Poc temps després, l'Estatut de 1979 regulava la seguretat pública en els articles 13 i 14. Tot i això, el model restava obert i posat a les futures previsions de la Llei orgànica de Forces i Cossos de Seguretat, que en part ja estaven determinades per les funcions expressament reservades a l'Estat en el mateix text estatutari (art.13.4), a manca encara de la legislació orgànica corresponent. L'any 1986 les Corts aprovaven la Llei orgànica 2/1986, de 13 de

març, de Forces i Cossos de Seguretat (LOFCS), que completava i, per tant, tancava el bloc de constitucionalitat previst als articles 104.2, 148.1.22 i 149.1.29 CE. D'aquesta manera, entrava en vigor –set anys després de l'Estatut– la norma que mitjançant la reserva material corresponent havia de contribuir a completar el model de distribució competencial en la matèria. El resultat, a banda del seu perfil restrictiu per a l'autogovern català, es caracteritzava per introduir una dosi significativa de confusió tècnica, com a conseqüència del bucle de remissions entre la Constitució, l'Estatut i ella mateixa, circumstància que s'accentuava amb la disposició final segona, que eximia de manera parcial Catalunya de la seva aplicació (a diferència del supòsit basc, en què era completa).

Es tracta d'una llei orgànica de contingut eminentment residencial en la seguretat ciutadana i la funció policial que, alhora que renunciava a un desenvolupament constitucional de la seguretat pública de visió més àmplia en el contingut i compartit en les competències, evidenciava, en el cas català, les conseqüències de la remissió explícita de l'Estatut de 1979 a la futura legislació estatal. L'autogovern en seguretat pública restava en aquell moment, d'acord amb aquests condicionants, pendent encara d'activació, en una situació embrionària i amb el llast d'una norma bàsica que restringia formalment la potencialitat de desplegament de la dimensió més material de l'autonomia política. Una realitat que, com es veurà a continuació, haurà de ser superada més per la via de fet que per la de dret, més pel pacte polític i institucional que per l'aprovació o la reforma d'una legislació i una doctrina favorables a la preeminència dels poders centrals.

El període 1994-1997 constitueix l'etapa clau per a la comprensió de la natura del procés de desenvolupament de l'autogovern de Catalunya en l'àmbit de la seguretat pública. El desplegament, activat com a resultat dels diversos acords polítics i institucionals de la sisena i setena legislatures de les Corts,¹ es traduïa en avenços importants com el desplegament territorial del cos de Mossos d'Esquadra (assumpció progressiva de la condició d'autoritat governativa i de les funcions de seguretat ciutadana i ordre públic), la supressió de la figura dels governadors civils (reforma de l'Administració perifèrica de l'Estat) i la transferència de les competències executives de trànsit (primer i únic supòsit d'ús del 150.2 CE en el supòsit català), que contribuïen decisivament a transformar la Generalitat en l'autoritat i l'administració principal i ordinària en el camp de la seguretat a Catalunya.²

D'aquesta manera, es superava la paràlisi o, en altres paraules, la lectura restrictiva del model que s'havia anat instal·lant en el període 1978. La via institucional contribuïa, així, a una interpretació i reforma a l'alça de la legislació disponible favorable a l'autogovern, fins al punt que, l'any 2003, el Parlament aprovava la Llei 4/2003, de 7 d'abril, d'ordenació del sistema de seguretat pública de Catalunya, que incorporava per primer cop el concepte *seguretat pública* en l'espai de les competències de la Generalitat. La llei esmentada tenia per finalitat completar el bloc normatiu català integrat per les lleis de coordinació de les policies locals (1991), la Policia de la Generalitat –Mossos d'Esquadra (1994) i les lleis de protecció civil i del Servei Català de Trànsit (1997), contribuint a configurar un espai de seguretat pública amb perfil propi i singular.³

1 Acords entre l'Estat i la Generalitat com a conseqüència de la posició decisiva del Grup parlamentari de Convergència i Unió en la investidura i suport dels presidents dels governs de l'Estat, primer socialista (1993) i després popular (1996).

2 El desplegament territorial és concretà mitjançant els acords de la Junta de Seguretat de Catalunya de 17 d'octubre de 1994, la supressió dels governadors civils a partir de la Llei 6/1997, de 14 d'abril, d'organització i funcionament de l'Administració General de l'Estat (LOFAGE), i la transferència de les capacitats en trànsit d'acord amb la Llei orgànica 6/1997, de 25 de desembre, de transferència de competències executives en matèria de trànsit i circulació de vehicles de motor a la Comunitat Autònoma de Catalunya.

3 El Parlament, en l'etapa anterior a l'inici del desplegament de les seves competències en seguretat ciutadana, va aprovar la Llei 16/1991, de 10 de juliol, de les policies locals i la Llei 10/1994, d'11 de juliol, de la Policia de la Generalitat – Mossos d'Esquadra. Posteriorment, es dotà de la Llei 4/1997, de 20 de maig, de protecció civil de Catalunya i de la Llei 14/1997, de 24 de desembre, de creació del Servei Català de Trànsit.

Les polítiques públiques com a servei en lloc de com a model (L'Enquesta de seguretat pública de Catalunya com a fonament)

La finalització de la primera etapa del desplegament territorial del cos de Mossos d'Esquadra, juntament amb l'assumpció de les competències executives en matèria de trànsit, tot i que no va comportar ni de lluny el tancament del procés d'assumpció per part de la Generalitat de les competències en matèria de seguretat pública, sí comportava, però, un punt d'inflexió necessari. Si bé l'esdevenir del projecte executiu encara estava mancat de l'episodi definitiu de l'arribada a les àrees metropolitanes del país –principalment a la de Barcelona, però també a la tarragonina–, ja indicava la necessitat d'iniciar el debat i la planificació en el camp de les polítiques públiques en matèria de seguretat. En altres paraules, la dimensió executiva de creació i organització dels serveis públics havia de començar a completar-se amb la fixació d'objectius i prioritats que orientessin l'activitat i les competències en la matèria.

El sector de la seguretat pública d'ençà d'èpoques històriques pretèrites, arribant fins al període constitucional encetat amb el nou règim democràtic, havia vinculat l'àmbit esmentat amb la funció estrictament policial. És a dir, l'equiparació entre seguretat i policia, entre òrgan i funció, havia esdevingut una realitat constant i persistent. D'aquesta manera, el Govern de la Generalitat, mitjançant el Departament d'Interior, considerava imprescindible una evolució política i alhora intel·lectual que facilités aquest trànsit cap a posicions més substantives i menys instrumentals.

El disseny i la implementació de les polítiques pròpies:

Les polítiques públiques, enteses com a decisions estratègiques dels poders i les institucions públiques adreçades a incidir i intentar transformar determinats fenòmens que afecten la societat contemporània, en el cas de Catalunya i de l'Estat no comptaven amb una tradició ni una doctrina pròpies ni mínimament consolidades en l'àmbit de la seguretat. Per descomptat, el nostre país no disposava de l'experiència ni el balanç de dècades –o fins i tot segles– de govern democràtic que altres estats o nacions acumulaven en les seves llargues trajectòries de règims constitucionals respectuosos amb els drets i les llibertats. Òbviament, no hi havia antecedents ni valors propers als que havien desenvolupat els països que lideraven els sistemes i les organitzacions més reputades en l'àmbit de la seguretat pública i la policia. Sens dubte Anglaterra i el context del món anglosaxó, en sentit més ampli, serien els exemples més remarcables. Però la tradició centralista i militarista que havia determinat l'evolució de l'Estat espanyol en els dos darrers segles, fins i tot també es mostrava allunyada d'aquelles tradicions que, malgrat incorporar un important pòsit i perfil centralista i uniformitzador, per contra havien gaudit de períodes de democràcia estable, com serien els casos de França o Itàlia.

En conseqüència, el camp de la seguretat no únicament encarava la dificultat general de dotar-se d'eines de modernitat en la gestió de les polítiques públiques –problemàtica també present en altres sectors de l'Administració pública– sinó que, a més, la complexitat s'agreujava per les connotacions que havia tingut la funció de la se-

guretat en la història espanyola més recent. No hem d'oblidar que la transformació d'aquesta competència en una garantia dels drets i les llibertats en lloc d'una clàusula d'intervenció i control de l'autoritat governativa dictatorial no es remuntaven més enllà del nou ordre constitucional nascut el 1978.

D'aquesta manera, el repte de fer avançar l'acció de govern cap a la cultura del disseny i l'aplicació de polítiques pròpies per part de la Generalitat en matèria de seguretat pública esdevenia un repte necessari però alhora extremament complex. El ritme dependria no únicament de les adaptacions organitzatives necessàries que ho fessin possible, sinó també i molt especialment de la consolidació progressiva de la Generalitat com a principal institució responsable de la seguretat en el conjunt del territori català i també de la capacitat d'interactuar amb el context institucional i social que conformava Catalunya en el tombant del segle xx al xxi.

Un cop arribats en aquest punt convé fixar, al fil del present relat, el contingut del concepte de polítiques públiques amb la finalitat d'identificar el mínim denominador comú que pretenia guiar la futura obra de govern de la Generalitat en aquells anys. Per aquest objectiu ens serviria la definició ja clàssica del politòleg de la Universitat Autònoma de Barcelona Joan Subirats: "Les polítiques públiques han de considerar-se com a propostes de regulació pública dels múltiples problemes i contradiccions que afronten les societats actuals. Tota política pública suposa un mecanisme d'assignació de recursos i oportunitats, més enllà de la lògica mercantil, entre els diferents grups socials amb interessos i preferències en conflicte. En conseqüència, les polítiques impliquen opcions de fons arrelades en valors, paradigmes i idees. Traslladen, de manera més o menys explícita, concepcions i referents normatius a l'esfera de la decisió col·lectiva. I tot això, en un marc d'interaccions concretes entre actors polítics."⁴

Aquesta sintètica aproximació teòrica ens permet introduir els elements que havien d'intentar orientar la política del Govern i del mateix Departament d'Interior en el període que comprendria la darrera legislatura, la compresa entre els anys 1999 i 2003. En aquest sentit, la mateixa creació del Departament d'Interior, segregat del que havia estat d'ençà de l'any 1980 el Departament de Governació, contribuïa a facilitar aquest nou enfocament.⁵ El nou departament permetia la singularització de les competències en l'àmbit de la seguretat pública, alhora que permetia la visualització formal de la seva equiparació amb els organismes homòlegs de naturalesa similar, en l'àmbit estatal i internacional.

L'adopció de la denominació d'*Interior*, a banda del seu valor simbòlic explícit en el marc institucional d'un estat que tradicionalment havia reservat aquest tipus de nominalismes per als poders centrals, comportava implícitament una declaració de principis clara i contundent: la Generalitat aspirava a normalitzar el seu rol com a poder públic ordinari i general de l'autoritat i l'ordre públic a Catalunya. Així, el context de la política catalana possibilitava que les competències en seguretat pública assolissin un espai i un perfil propis. El Departament d'Interior naixia l'any 1999 i s'ha mantingut singularitzat fins a l'actualitat, llevat de l'etapa 2002-2003, en què acumularia transitòriament les competències de Justícia.⁶

La línia que havia començat a apuntar el conseller de Governació Xavier Pomés en la seva compareixença parlamentària l'any 1998

4 Subirats, J. i Gomà, R. *Políticas públicas en España. Contenidos, redes de actores y niveles de gobierno*, Ariel, Barcelona, 1998. En l'àmbit de les polítiques públiques en matèria de seguretat destaca la darrera aportació de: Recasens, A. *La seguridad y sus políticas*, Atelier, Barcelona, 2007.

5 El Departament d'Interior fou creat mitjançant el Decret 297/1999, de 26 de novembre, de creació i reorganització de departaments de l'Administració de la Generalitat de Catalunya (DOGC 3025, de 29.11.1999). El rerefons polític que contribuïa a aquesta reestructuració responia en bona part a l'equilibri entre les forces que integraven la coalició de Govern. Així, J. A. Duran i Lleida va ser designat titular del nou Departament de Governació i Relacions Institucionals.

6 Mitjançant el Decret 284/2002, de 19 de novembre, d'estructuració i reestructuració parcial de diversos departaments de l'Administració de la Generalitat es fusionaven els departaments d'Interior i Justícia, amb la finalitat d'optimitzar recursos i coordinar les polítiques en sectors vinculats. A la pràctica, tenint en compte també la limitada duració temporal de la reestructuració, els efectes d'aquesta reordenació van transcendir escassament la dimensió formal.

adquiriria major nitidesa un any i escaig després. El febrer de 2000 tornava a la Comissió de Justícia, Dret i Seguretat Ciutadana ara ja com a titular del Departament d'Interior i la seva intervenció no s'aixoplugava sota el paraigua tradicional del "model policial català", sinó que apel·lava per primer cop directament a les polítiques de seguretat: "Sessió informativa del conseller d'Interior perquè informi sobre l'estructura i les polítiques que s'impulsaran des del seu departament".⁷ D'aquesta manera, els precedents de les sessions informatives per a la presentació del *Pla director del desplegament de la Policia de la Generalitat – Mossos d'Esquadra*, de 13 de març de 1997, i per a informar sobre el model policial català, de 3 de novembre de 1998, deixaven pas –com a mínim en el nivell de prioritats en la futura obra de govern– a un enfocament més material que instrumental. Si bé és cert que en la compareixença de 1998 ja es consignava la voluntat de transitar cap a posicions més substantives en el camp de la seguretat, a la pràctica l'anunci de l'avançament del desplegament territorial a la Regió I –la primera i segona corona metropolitana de Barcelona– en lloc del Camp de Tarragona –segons les previsions inicials del Pla director de 1997– havien acaparat tota l'atenció i el protagonisme de la sessió esmentada.

L'Enquesta com a evidència d'una mancança encara persistent

En aquest context i amb aquests condicionants, l'any 1999, com és ben sabut, nasqué la prova pilot de l'*Enquesta de seguretat pública de Catalunya*. L'ESPC va tenir el seu origen en la vocació d'esdevenir un instrument que, en la mesura que complementés el sistema estadístic administratiu i judicial de fets coneguts de la justícia i la policia, podia contribuir a aportar informació necessària i útil en la presa de decisions que havien d'articular les polítiques públiques en l'àmbit de la seguretat.

El seu contingut transversal i multisectorial en la recollida de dades (victimització, percepció i opinió), prenent com a referència l'antecedent de l'*Enquesta de victimització de Barcelona* –amb la qual s'unificaria pocs anys després–, és el que justificà la seva incorporació en el Projecte de Llei d'ordenació del sistema de seguretat pública de Catalunya, que finalment fou aprovat l'abril de 2003 per unanimitat dels grups parlamentaris catalans. L'Enquesta s'integrava així en el sistema de seguretat de Catalunya que havia de proveir el país de les polítiques pròpies en aquesta matèria tan nuclear de tota comunitat política. La Llei, de fet, regulava un seguit d'autoritats, estructures i instruments que havien de facilitar el disseny i la implementació de polítiques públiques en règim de cooperació i col·laboració entre els diferents nivells d'administracions i institucions, la local –la Generalitat–, però també l'estatal i fins i tot els representants del poder judicial.

Es tractava d'una legislació ambiciosa, allora que complexa, perquè el fonament principal no era la coordinació de base imperativa sinó la de tipus cooperatiu, és a dir, la que cerca la creació de sinergies entre els diferents operadors del sistema des de les responsabilitats i capacitats respectives. En aquest marc, adquirien sentit els plans locals de seguretat que s'enquadraven en el Pla general de seguretat de Catalunya. És en aquest context que trobaven la seva raó de ser la Comissió del Govern per a la Seguretat, el Consell de

⁷ Sessió informativa en el si de la Comissió de Justícia, Dret i Seguretat Ciutadana, dijous 17 de febrer de 2000, DSPC, VI legislatura, C-6, pàg. 3-21.

Seguretat de Catalunya o la mateixa organització regional, que coincidiria amb els àmbits que avui anomenem *vegueries*.

Doncs bé, més de sis anys després de l'aprovació de la legislació esmentada i tres de l'entrada en vigor del nou Estatut –que reconeix i consolida la capacitat de Catalunya per dotar-se de polítiques pròpies, malgrat els recursos d'inconstitucionalitat– podem sostenir que l'articulació de polítiques pròpies de seguretat és una qüestió sensible encara pendent de l'autogovern català i de la mateixa obra de Govern de l'executiu català. Els principis i els instruments que haurien de contribuir a la seva realització efectiva estan pendents d'aplicació o bé, en el millor dels casos, tenen una existència merament formal o incipient. A tall d'exemple d'aquesta darrera afirmació, n'hi hauria prou amb esmentar la inexistent dinàmica de coordinació interdepartamental de la Comissió de Govern per a la Seguretat o el mer formalisme institucional que constitueix l'elaboració del Pla general de seguretat de Catalunya.

Aquesta situació és una ombra d'un balanç de vint-i-cinc anys que, en altres aspectes, presenta autèntiques i radiants llums, tal com s'ha exposat en aquest mateix text. Amb l'ànim de fer justícia i d'observar l'equanimitat necessària, cal remarcar que probablement l'èmfasi *administrativista* en la prestació del servei públic de seguretat respon més a dos segles d'absència de cultura constitucional democràtica i inèrcia centralista que no pas a la responsabilitat dels poders més immediatament contemporanis. Tot i això, vint-i-cinc anys després, els antecedents preconstitucionals ja comencen a exhaurir-se com a explicació i excusa de la situació present i, per descomptat, futura.

Bibliografia

- AGIRREAZKUENAGA, I. *La coacción administrativa directa*. Madrid: Instituto Vasco de Administración Pública Civitas, 1990.
- AGIRREAZKUENAGA, I. «Reflexiones sobre el modelo policial vasco». *Revista Vasca de Administración Pública*. Oñati: 2000, núm. 56, pàg. 9-35.
- AGIRREAZKUENAGA, I. «Síntesis en materia de orden y seguridad». *Revista Vasca de Administración Pública*. Oñati: 2001, núm. 61, pàg. 237-266.
- AGIRREAZKUENAGA, I. «Les competències estatals i autonòmiques en matèria de seguretat pública i privada. Canvis amb el nou Estatut per a Catalunya». *Revista Catalana de Seguretat Pública*. Barcelona: 2006, núm. 17, pàg. 59-79.
- AGUADO CUDOLÀ, V. *Derecho de la Seguridad Pública y Privada*. Pamplona: Thomson/Aranzadi, 2007.
- BARCELONA LLOP, J. «Reflexiones constitucionales sobre el modelo policial español». *Revista Española de Derecho Constitucional*. Madrid: 1996, núm. 48, pàg. 81-118.
- BARCELONA LLOP, J. «Policías locales y competencias municipales en materia de seguridad y policía». *Revista Española de Derecho Administrativo*. Madrid: 1997, núm. 95, pàg. 365-384.
- BARCELONA LLOP, J. *Policía y Constitución*. Madrid: Tecnos, 1997.
- BAS VILAFRANCA, A. «La Llei d'ordenació del sistema de seguretat pública de Catalunya». *Autonomies. Revista catalana de dret públic*. Barcelona: 2005, núm. 30, pàg. 173-176.
- BAS VILAFRANCA, A. «L'autogovern de Catalunya en seguretat pública: balanç i perspectives del marc competencial (1978-2006)». *Activitat Parlamentària*. Barcelona, 2009, núm. 17, pàg. 39-46.
- BAS VILAFRANCA, A. *L'Avantsala de l'Estatut. L'Autogovern de Catalunya a la llum de la seguretat pública (1978-2006)*. Barcelona: Institut d'Estudis Autonòmics, 2009.
- BAS VILAFRANCA, A. «La doctrina del Tribunal Constitucional en Seguretat Pública». *Revista Jurídica de Catalunya*. Barcelona: 2009, núm. 2, pàg. 451-478.
- CASTELLS ARTECHE, J. M. *La Policía Autónoma*. Oñati: Instituto Vasco de Administración Pública, 1988.
- CASTELLS ARTECHE, J. M. «El marco normativo de los Cuerpos de Seguridad Pública». A: GÓMEZ-FERRER, R. *Libro Homenaje a Villar Palasí* (coord.). Madrid: Civitas, 1989, pàg. 207-228.
- CASTELLS ARTECHE, J. M. «La Policía Autónoma: problemática actual». *Estudios sobre el Estatuto de Autonomía del País Vasco*. Oñati: Instituto Vasco de Administración Pública, 1991, pàg. 479-530.
- CASTELLS ARTECHE, J. M. *El modelo policial en el Estado Español*. Barcelona: Institut d'Estudis Autonòmics, Generalitat de Catalunya, 1997.
- CRUZ VILLALÓN, P. *El estado de sitio y la Constitución*. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales, 1980.
- CRUZ VILLALÓN, P. «El nuevo derecho de excepción. Ley Orgánica 4/1981, de 1 de junio». *Revista Española de Derecho Constitucional*. Madrid: 1981, núm. 2, pàg. 93-130.
- CRUZ VILLALÓN, P. *Estados excepcionales y suspensión de garantías*. Madrid: Tecnos, 1984.
- L'Enquesta de seguretat pública de Catalunya*, edicions 1999-2004. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Interior (Gabinet d'Estudis).
- FERNÁNDEZ, G. «Sobre la distribución de competencias en materia de seguridad pública entre el Estado y las Comunidades Autónomas a la luz de la jurisprudencia de conflictos del Tribunal Constitucional». *Revista Española de Derecho Constitucional*. Madrid: 1985, núm. 14, pàg. 203-232.
- GARRIDO FALLA, F. «Poderes de policía en relación con los espectáculos públicos». *Revista Española de Derecho Administrativo*. Madrid: 1992, núm. 76, pàg. 501-510.
- GONZÁLEZ BOTIJA, F. «Distribución de competencias entre Estado y Comunidades Autónomas a la luz de los conceptos de seguridad pública y policía contenidos en el artículo 149.1.29 de la CE. Comentario a la sentencia del Tribunal Constitucional 235/2001, de 13 de diciembre de 2001». *Revista Española de Derecho Administrativo*. Madrid: 2002, núm. 114, pàg. 275-304.
- IZU BELLOSO, M. J., «Los conceptos de orden público y seguridad ciudadana tras la Constitución de 1978». *Revista Española de Derecho Administrativo*. Madrid: 1998, núm. 58, pàg. 233-252.

IZU BELLOSO, M. J. «El sistema de protección civil en la jurisprudencia del Tribunal Constitucional». *Revista Española de Derecho Administrativo*. Madrid: 1991, núm. 69, pàg. 99-118.

LÓPEZ GARRIDO, D. *La Guardia Civil y los orígenes del Estado centralista*. Barcelona: Crítica, 1982.

LÓPEZ GARRIDO, D. *El aparato policial en España*. Historia, sociología e ideología. Barcelona: Ariel, 1987.

MARTÍN RETORTILLO, L. *Libertad religiosa y orden público*. Madrid: Tecnos, 1970.

MARTÍN RETORTILLO, L. *Las sanciones de orden público en Derecho español. Memoria sobre la jurisprudencia contencioso-administrativa del Tribunal Supremo en materia de orden público*. Madrid: Tecnos, 1973.

MARTÍN RETORTILLO, L. *La cláusula de orden público como límite –impreciso y creciente– del ejercicio de los derechos*. Madrid: Civitas, 1975.

MARTÍN RETORTILLO, L. «Notas para la historia de la noción de Orden público». *Revista Española de Derecho Administrativo*. Madrid: 1983, núm. 36, pàg. 19-37.

PALAU MARGINET, A. *La conflictivitat competencial en seguretat pública*. Institut d'Estudis Autonòmics. Barcelona: 1996.

RECASENS, A. *La seguridad y sus políticas*. Barcelona: Atelier, 2007.

REQUEJO PAGÉS, J. L. [et al.]. «Actividad del Tribunal Constitucional: relación de sentencias dictadas en el tercer cuatrimestre». *Revista Española de Derecho Constitucional*. Madrid: 2000, núm. 58.

SUBIRATS, J. i GOMÀ, R. *Políticas públicas en España. Contenidos, redes de actores y niveles de gobierno*. Barcelona: Ariel, 1998.

VIVER PI-SUNYER, C. *Materias competenciales y Tribunal Constitucional*. Barcelona: Ariel, 1989.

VIVER PI-SUNYER, C. i AJA, E. «Valoración de 25 años de autonomía», *Revista Española de Derecho Constitucional*. Madrid: 2003, núm. 69, pàg. 69-113.

El Moniteur de sécurité de Bèlgica

Isabelle van den Steen

Policia Federal. Bèlgica

Introducció

El *Moniteur de sécurité* (Monitor de seguretat), organitzat per la Policia federal belga (Direcció d'Informació Policial Operativa, Servei de Dades de Gestió), és una enquesta telefònica estandarditzada realitzada a la població belga. Inclou preguntes sobre els problemes dels barris, el sentiment d'inseguretat, la victimització i les denúncies, els contactes entre els ciutadans i els serveis policials, el funcionament dels serveis de policia i les característiques personals dels enquestats.

El *Moniteur de sécurité* està basat en el *Politiemonitor* (Monitor policial) neerlandès, però és una versió «a la belga».¹ Des de 2008, es torna a fer el *Nederlandse Politiemonitor*, entre altres enquestes, dins del *Veiligheidsmonitor Rijk*. L'elecció d'aquest nom segurament és lògica, però hi ha cert risc de confondre'l amb el *Moniteur de sécurité* belga que existeix des de 1997.

La finalitat d'aquesta enquesta, bàsicament, és conèixer l'opinió de la població per poder desenvolupar una millor política de seguretat i policial i avaluar la política duta a terme, tant en l'àmbit local com federal.

El *Moniteur de sécurité*, com a complement dels instruments que existeixen a part de les estadístiques oficials de la policia i de la justícia, permet tenir una visió dels fenòmens de seguretat/inseguretat. A més de sondejar les necessitats de la població en matèria de seguretat i de policia, el *Moniteur de sécurité* proporciona dades que permeten tenir una idea de les xifres reals en matèria de seguretat i de victimització a Bèlgica. Les estadístiques de la policia en matèria de criminalitat només recullen els delictes que han estat denunciats a la policia. El *Moniteur de sécurité* és una eina que permet tenir una idea d'aquests delictes no declarats. Aquest nombre de delictes que queda fora de l'àmbit policial, i que no apareix a les estadístiques policials, forma l'anomenada «xifra negra» (*dark number*)². El *Moniteur de sécurité* és un instrument que permet tenir una imatge de la criminalitat efectiva i de la victimització.

¹ Politiemonitor Bevolking. Landelijke rapportage, meting 2001, Politie Den Haag/Hilversum, juny 2001, 116 pàgines.

² La «xifra negra» correspon al nombre de fets criminals que no han estat objecte de denúncia ni de declaració.

Antecedents

A principis de l'any **1997**, a petició del ministre de l'Interior, va començar per primera vegada el *Moniteur de sécurité* a escala federal per una banda i a escala local per l'altra, a les ciutats i municipis que tenien una agenda local de seguretat (creació de projectes de socioprevisió per lluitar contra la inseguretat) i a les zones interpolicials pilot. El qüestionari del *Moniteur de sécurité* belga està basat en el *Nederlandse Politie-monitor* (Monitor Policial dels Països Baixos), però s'ha adaptat a la situació belga.

L'any **1998**, va aparèixer una segona enquesta de població. Tot i que hi va haver pocs canvis pel que fa a la metodologia i al contingut, el *Moniteur de sécurité* de 1998 incloïa algunes millores, relatives principalment a l'ampliació de la mostra per augmentar-ne la precisió i sobretot per obtenir resultats significatius a una escala geogràfica més afinada. A més, els municipis que no disposaven d'agenda local de seguretat s'hi van poder adherir mitjançant adhesions locals.

Es va passar una versió del *Moniteur de sécurité* en paper en una setantena de municipis, als barris, com a alternativa més econòmica que les enquestes telefòniques. També es va decidir dur a terme el *Moniteur de sécurité* cada dos anys perquè una organització anual (pel que fa al pressupost i a les anàlisis) era massa feixuga. D'aquesta manera, es poden prioritzar altres projectes relacionats amb l'exploació de les dades del *Moniteur de Sécurité*.

A finals de 1999, el ministre de l'Interior va voler donar prioritat en el qüestionari de **2000** al pla federal de seguretat del govern. Un grup de treball es va encarregar de dur a terme aquesta recerca, que va conduir a algunes adaptacions, com ara el fet de tenir en compte les prioritats del pla federal de seguretat en la part del qüestionari dedicada a les tasques policials i incloure els delictes sexuals en el mòdul de victimització. Com a resultat d'aquests adaptacions, el qüestionari quedava massa llarg, de manera que el mòdul de prevenció, que anteriorment en formava part, es va suprimir.

L'any **2002**, el qüestionari del quart *Moniteur de sécurité* no va patir canvis respecte al contingut. Ara bé, hi va haver una modificació més important de la mostra. Com a resultat de la reforma de les policies i de la creació de les zones policials, va deixar de ser útil treballar amb les zones interpolicials pilot. En lloc de realitzar el *Moniteur* local a les 20 zones interpolicials pilot, es va realitzar a les 22 zones policials pilot. També es va tenir en compte el fet que els 29 municipis amb agenda local de seguretat podien formar una zona policial amb altres municipis. Així, per poder mantenir la comparació amb els anys anteriors i seguir tenint resultats a les zones, es van fer enquestes addicionals als altres municipis de la zona policial.

Les enquestes del *Moniteur de sécurité* de **2004** també es van fer als municipis que tenien una agenda local de seguretat i prevenció, així com als altres municipis que formaven part de la mateixa zona policial (58). Així, es va ampliar la mostra, ja que aquesta nova enquesta va incloure 73 municipis en lloc dels 29 de l'any 2002. A més, la mostra federal va passar de 6.000 enquestes a 12.000 amb la finalitat de disposar de resultats més fiables i de reduir els intervals de confiança.

L'any **2006**, la mostra va ser idèntica a la de 2004. Estava formada pels 73 municipis amb agenda local de seguretat i prevenció,

així com pels altres municipis que formen part de les zones plurimunicipals. La mostra federal es va mantenir en 12.000 enquestes i les adhesions locals van ser 14, tres de les quals van ampliar la seva mostra.

Finalment, els anys **2008-2009**, l'enquesta del *Moniteur de sécurité* es va realitzar per setena vegada a escala de tot Bèlgica d'una banda, i a escala local de l'altra (municipis i zones policials). Així, durant el darrer *Moniteur de sécurité*, es van enquestar més de 37.000 llars.

Una enquesta telefònica

Des de l'inici del *Moniteur de sécurité*, i tenint en compte l'important nombre d'enquestes que calia fer, es va optar per una modalitat d'enquesta de tipus telefònic. Ha quedat demostrat que aquest mètode és un instrument de realització d'enquestes avantatjós. Per comparació a una entrevista cara a cara, i d'una enquesta per correu, l'enquesta telefònica presenta molts punts a favor en termes de flexibilitat. Certament, permet fer un major nombre d'entrevistes en un lapse de temps clarament més curt. També ofereix un nombre no menyspreable d'avantatges metodològics, principalment en termes de codificació automatitzada. A més, econòmicament, l'entrevista telefònica resulta més barata que les entrevistes cara a cara. Així, doncs, no hi ha pèrdues de temps ni costos relacionats amb els desplaçaments dels entrevistadors. A més, l'índex de respostes és relativament elevat i el contacte amb l'entrevistador roman relativament anònim. Finalment, aquesta tècnica de realització d'enquestes permet exercir fàcilment un control escrupolós en tot el procés de recollida de dades (veure entre d'altres el sistema CATI). Malgrat els avantatges que ofereix l'entrevista telefònica per comparació a altres tècniques, és un instrument que també té uns límits considerables que cal recordar a l'hora d'interpretar-ne les dades. Evidentment, som conscients dels biaixos que poden derivar d'una enquesta telefònica, perquè una part de la població ja no disposa de línia fixa. Però ara per ara encara no hi ha cap altra alternativa segura per fer una enquesta d'aquesta importància. S'han dut a terme recerques³ més profundes sobre la possibilitat de fer enquestes combinades (amb Internet o per correu ordinari, per exemple) amb la finalitat de reduir el biaix generat per una enquesta telefònica.

Aquest mètode, anomenat *mixed-mode*, té l'avantatge de poder arribar a les persones que no disposen de línia fixa a través d'un altre canal, com les enquestes postals o per Internet, o fins i tot cara a cara. És resultat dels estudis que mostren que els enquestats que no disposen de línia fixa tenen un perfil diferent dels que sí que en tenen. Així, les persones que viuen en un pis, els joves, els independents, els obrers, disposen significativament menys sovint d'una línia fixa. Aquests ciutadans podrien participar a l'enquesta per escrit. Una dificultat important consisteix a «barrejar» les diferents modalitats de realització (telefònica i escrita), ja que una de les conclusions de la recerca és que els enquestats donen respostes lleugerament diferents segons el mètode utilitzat.

Els enquestats potencials (mostra en brut, aproximadament 2,5 vegades la mida de la mostra) reben prèviament una carta de pre-

³ De Waele Maarten, Heerwegh Dirk en Geert Loosveldt, 2008, Leuven, NOTESUMO: 'Nonresponse to a Telephone Survey such as the Security Monitor' Deel II: Evaluatie van een mixed mode survey design: Centrum voor Sociologisch Onderzoek, 143 p.

sentació enviada en nom del governador de la seva província per informar-los de la iniciativa i convidar-los a participar al sondeig. Per a cada adreça telefònica, hi ha hagut deu intents de contacte amb la persona enquestada. S'ha posat a disposició dels enquestats potencials un telèfon gratuït per si volen demanar més informació sobre l'enquesta i per comunicar possibles problemes.

La mostra

La mostra del *Moniteur de sécurité* està composta per 12.000 persones i considera la població belga a partir de 15 anys. Per tal de garantir la màxima representativitat, cada llar s'escull a l'atzar entre els números de la guia telefònica. Per preservar el caràcter aleatori del sorteig, durant el contacte telefònic es tria la persona enquestada segons el mètode de «la data d'aniversari» (la persona de la família que participarà a l'enquesta és la que celebri primer el seu aniversari). La composició d'aquesta mostra procedeix de dues fonts: els *moniteurs* locals d'una banda i enquestes realitzades específicament en l'àmbit federal de l'altra.

Els criteris de selecció dels enquestats estan establerts prèviament per pre-estratificació tenint en compte la distribució de la població (de 15 anys endavant) a les diferents regions, províncies i tipus de municipis. A més, la mostra federal també va ser objecte d'una post-estratificació segons les categories d'edat i de sexe. Aquesta post-estratificació es va fer en l'àmbit de la província i de la tipologia dels municipis, i resulta útil quan certs grups de població estan sobrerrepresentats en la mostra de persones enquestades.

El qüestionari

El qüestionari inclou les parts següents:

1. **Contacte:** La persona que serà enquestada és la persona de la família de 15 o més anys que celebra en primer lloc el seu aniversari. Els enquestadors han rebut formació per motivar els enquestats a participar. La carta de presentació que han rebut o la possibilitat de trucar al número gratuït augmenta l'índex de participació.

2. **Problemes de barri o de veïnat:** Les primeres preguntes són sobre disset problemes de barri identificats pels ciutadans. Se'ls demana en quina mesura viuen alguna cosa com a un problema i no la freqüència amb què es produeix alguna cosa al veïnat.

3. **Valoració del funcionament de la policia:** Les primeres preguntes tracten de la policia a Bèlgica en general i les preguntes següents són relatives a la policia de la zona o del municipi de la persona enquestada.

4. **Sentiment d'inseguretat:** Després d'una pregunta general sobre el sentiment d'inseguretat, les preguntes tracten sobre els comportaments d'evitació i el risc de ser víctima d'algun delictes en els 12 mesos següents.

5. **Ser víctima i posar demandes:** Aquesta part comença amb dues preguntes sobre la seva situació com a víctima durant els darrers 5 anys. A continuació vénen preguntes sobre els darrers 12 mesos. Els delictes es divideixen en dos grups:

- Els comesos a la llar: l'enqu Coastat o un membre de la seva família n'ha estat víctima (assalt amb robatori, intent d'assalt a casa, robatori de cotxe, robatori dins del cotxe, danys a un vehicle, robatori de moto, danys a una moto, robatori d'una mobilette, robatori d'una bicicleta i destrucció).
- Els comesos en la persona: el mateix enqu Coastat n'ha estat víctima, no els membres de la família (robatori de la persona amb violència, robatori de la persona sense violència, robatori en absència de la víctima, violència física, amenaça de recórrer a la violència física, delictes de fuga al volant, delictes de caràcter sexual i altres delictes).

Per a tots els tipus de delictes, es formulen les preguntes següents:

- N'ha estat vostè la víctima?
- Quantes vegades durant els darrers dotze mesos?
- Quantes vegades entre l'1 de juliol de 2008 i el 31 de desembre de 2008?

Es formulen altres preguntes a l'enqu Coastat sobre les darreres cinc vegades que ha estat víctima del delictes en qüestió.

- Es va produir de dia o de nit?
- Va avisar algun servei de policia?
- La declaració es va produir al servei de policia del mateix municipi o zona policial?
- A quin servei de policia de quin municipi va fer la declaració?

Aquesta informació complementària es recull per tal de comparar-la amb altres estadístiques de la policia i per deduir-ne la xifra negra.

6. Altres contactes amb la policia: Aquestes preguntes tenen a veure amb els contactes ocasionals que es poden tenir amb els serveis de policia a banda d'una victimització: en el cas d'una infracció, d'un certificat administratiu, per preguntar per una adreça o per conversar amb l'agent de barri, etc.

7. Característiques personals: Les darreres preguntes tracten sobre les característiques sociodemogràfiques dels enqu Coastats amb la finalitat de creuar aquests perfils amb les respostes donades a les altres preguntes. Les preguntes principals d'aquesta part són sobre l'edat, el títol acadèmic de més nivell obtingut, la professió, la situació familiar, l'estabilitat laboral, els ingressos, el tipus d'habitatge, etc.

L'ús del qüestionari del *Moniteur de sécurité*, un dels objectius del qual és identificar tendències, ha de trobar l'equilibri entre l'adaptació o la no-adaptació de les preguntes després de les reformes de la policia, de les iniciatives polítiques, de les reaccions de les persones enqu Coastades i dels enqu Coastadors, per exemple. Les adaptacions impliquen afegir, suprimir o modificar preguntes, la qual cosa redueix les possibilitats d'establir comparacions al llarg del temps. Les poques modificacions del qüestionari no han tingut un impacte fonamental en la comparabilitat dels resultats, la qual cosa permet al *Moniteur de sécurité* fer una avaluació correcta de la seguretat percebuda pels ciutadans al llarg dels anys (entre 1997 i 2008-2009). El nombre elevat d'enquestes dóna la possibilitat de treballar amb intervals de confiança més reduïts, la qual cosa permet treure'n conclusions més fiables i representatives per al conjunt de Bèlgica.

Índex de participació a l'enquesta

Per realitzar les 37.000 entrevistes telefòniques del *Moniteur de sécurité* de 2008, es van utilitzar 86.975 números, dels qual 19.133 no van donar lloc a cap comunicació. El fet de saber el nombre de negatives i el nombre d'entrevistes en curs permet calcular l'índex de participació. L'any 2008, aquest índex de participació va ser del 63%, una xifra elevada tractant-se d'una enquesta telefònica. La participació es fomenta de manera important amb l'enviament d'una carta de presentació oficial, signada pel governador de la província en qüestió, als potencials enquestats. El fet de disposar d'un número gratuït els permet comprovar l'autenticitat de l'enquesta i demanar-ne informació complementària.

Tenint en compte que en una enquesta telefònica existeix la possibilitat real de no respondre, volíem entendre la natura i l'abast d'aquests casos des del punt de vista qualitatiu. En aquest sentit, la representativitat de l'enquesta es pot veure afectada a partir del moment en què el perfil de les persones enquestades es diferencia sistemàticament del de la població. És molt important intentar fer col·laborar tots els enquestats i preguntar a tothom. Per tal de reduir el nombre de negatives, es prenen certes precaucions necessàries. Així, només es contracten entrevistadors professionals que han rebut instruccions precises per fomentar la motivació de les persones enquestades a participar a l'enquesta. Tanmateix, totes aquestes precaucions no poden evitar cert nivell de no resposta. És el motiu pel qual mirem de determinar les característiques de les persones que no responen. Per delimitar el perfil d'aquests enquestats que es neguen a participar a l'enquesta del *Moniteur de sécurité*, hi ha un qüestionari a part d'uns 3 minuts de durada. Aquest petit qüestionari pregunta únicament el motiu de la negativa i un nombre (reduït) de dades sociodemogràfiques. D'aquesta manera, podem examinar el perfil de les persones que es neguen a respondre i establir si aquest difereix o no de les persones que sí que han respost.

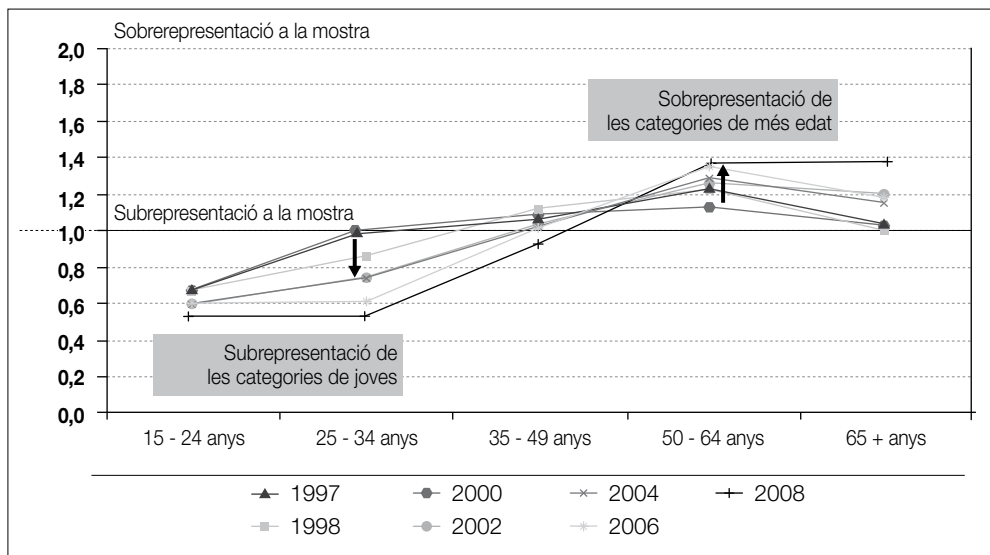
En comparació amb el perfil dels enquestats que realment han participat a l'enquesta del *Moniteur de sécurité*, es pot deduir que les persones que es neguen a participar-hi són sobretot les persones més grans, les dones, els enquestats que no tenen estudis superiors o únicament un diploma d'ensenyament primari. Observant la resposta donada a la pregunta «De manera general, creu que a Bèlgica els serveis de policia fan una bona feina?», resulta que els enquestats que han participat a l'enquesta completa són més positius (88%) que els que només participen al qüestionari sobre la negativa a participar (56%). Tanmateix, les opinions no són clarament més negatives, perquè només el 8% dels enquestats responen de manera negativa en ambdós casos. La diferència prové del 25% dels enquestats que no volen donar la seva opinió sobre la pregunta en el qüestionari sobre la negativa a participar-hi.

Quan es pregunta el motiu pel qual els enquestats no volen participar a l'enquesta, un 35% respon que no els interessa.

Perfil dels enquestats

La distribució de la mostra s'ha comparat amb la distribució real de la població de Bèlgica segons les categories d'edat i de sexe. La

Sobrerrepresentació i subrepresentació de les classes d'edat en la mostra 1997-2008

distribució entre homes i dones a la mostra és semblant a la de la distribució de la població.

La categoria d'edat millor representada és la de 35-49 anys. Les categories d'edat menys representades són les classes més joves, de 15-24 anys i de 25-34 anys, i que disposen probablement més sovint d'un telèfon mòbil i ja no estan abonats a una línia fixa. A la inversa, les categories d'edat més elevades (50-64 anys i més de 65 anys) estan sobrerrepresentades a la mostra. Aquesta subrepresentació i sobrerrepresentació de certes categories d'edat en la població ja s'observava en el passat, però s'accentua any rere any.

Tenint en compte la subrepresentació creixent de les categories més joves, resulta pertinent consultar altres modalitats de realització (Internet, correu). Tanmateix, caldrà estudiar la viabilitat de combinar els resultats obtinguts amb aquests diferents tipus d'enquestes, per telèfon d'una banda i per Internet de l'altra (*mixed-mode*).

Actualment s'utilitza una ponderació segons l'edat i el sexe dels enquestats, anomenada post-estratificació, per fer front a aquestes diferències de distribució. Això significa que s'assigna un pes (més o menys gran) a cada enquestat segons si la categoria (edat i sexe) a la qual pertany està subrepresentada o sobrerrepresentada a la mostra.

Resultats

Després de la recollida de dades per part de l'oficina d'enquestes, el departament de Dades de Gestió de la Policia federal CGOP/B elabora uns informes sobre la base de quadres diferents per a l'enquesta federal i les enquestes locals. Aquests inclouen taules de freqüència per a la majoria de les preguntes que figuren a cadascun dels mòduls del qüestionari. Sobre la base de les taules presentades,

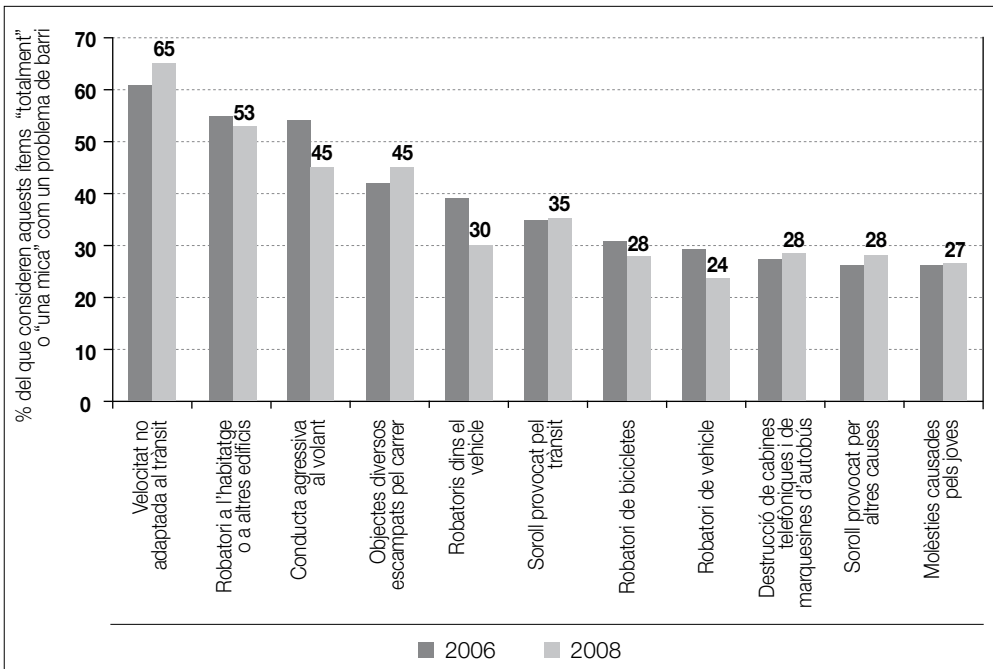
es pot veure l'evolució dels resultats de l'enquesta en el temps i en l'espai en relació amb la situació de 1997, 1998, 2000, 2002, 2004, 2006 i 2008. Aquest informe també ofereix una anàlisi dels resultats en funció de les característiques generals dels ciutadans, com ara l'edat, el sexe, el nivell de formació i l'activitat professional. A part d'aquest informe a base de taules, també es fa un informe comparatiu, que conté una anàlisi dels resultats principals de l'enquesta, tant en el temps (2006, 2008) com en l'espai (regions, províncies, districtes, tipologia de municipis, categories de les zones policials i districtes judicials).

Finalment, l'equip del *Moniteur de sécurité* fa també una anàlisi dels informes de taules a escala federal. En l'informe de les grans tendències, els resultats es comparen amb l'edició anterior i també s'hi inclouen els resultats més significatius entre el 1997 i el 2008 tant en text com en imatge (gràfics). A continuació apareixen els fets principals més significatius de l'anàlisi 2006-2009 a tot Bèlgica.

Problemes de barri

Entre els disset problemes de barri abordats, quatre problemàtiques afecten més especialment els ciutadans: la *velocitat no adaptada al trànsit* (65%), els *robatoris als habitatges* (53%), la *conducta agressiva al volant* (45%) i els *objectes diversos escampats pel carrer* (45%). Prop de la meitat dels ciutadans enquestats considera aquestes quatre situacions «totalment» o «una mica» problemàtiques. Per compa-

Els problemes de barri. Comparació 2006-2008. El gràfic agrupa les respostes «totalment» i «una mica» a la pregunta: «Els fets següents constitueixen un problema al seu barri?»

ració al 2006, la problemàtica dels objectes diversos escampats pel carrer afecta més els ciutadans.

Aquests quatre problemes no són els únics que preocupen la gent. No es poden obviar les altres problemàtiques considerades importants pels ciutadans. Les problemàtiques següents són considerades com un problema per més d'un de cada tres ciutadans enquestats: les molèsties sonores causades pel trànsit, els robatoris dins dels cotxes, les altres formes de molèsties sonores, el robatori de bicicletes, la destrucció de marquesines d'autobús i les molèsties causades per grups de joves.

També cal destacar diferents evolucions estadísticament significatives que han augmentat aquests darrers dos anys (2006-2008). Es tracta bàsicament de la velocitat inadaptada al trànsit (augment del 61 al 65 %), dels objectes escampats pel carrer (augment del 42% al 45%), de les altres formes de molèsties sonores (petit augment del 26% al 28%) i dels murs o edificis bruts (augment del 21,5 al 24%) que preocupen més els ciutadans que l'any 2008 o el 2006. A la inversa, alguns problemes de barri experimenten una disminució, com la conducció agressiva al volant (reducció d'un 10%: del 54% al 45%), els robatoris dins dels cotxes (del 39% al 30%) i els robatoris de cotxes (del 30% al 24%).

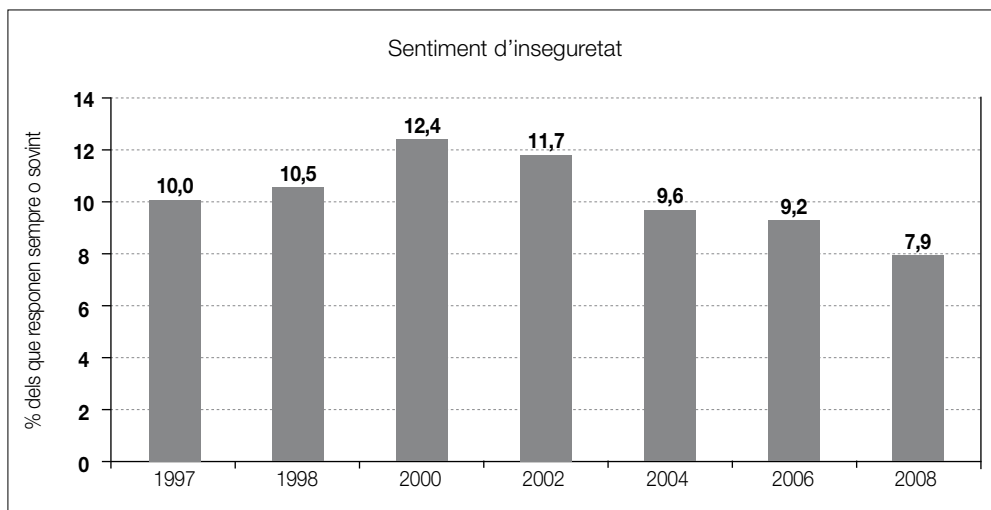
Sentiment d'inseguretat

Evolució del sentiment d'inseguretat al llarg del temps

Després de l'augment en la proporció de persones entrevistades que se sentien «sempre» i «sovint» insegures entre els anys 1997 i 2002, el sentiment d'inseguretat mostra una disminució significativa des del 2002 per acabar establint-se aproximadament al 8% de les persones enquestades que se senten «sempre» i «sovint» insegures els anys 2008-2009 en l'àmbit nacional.

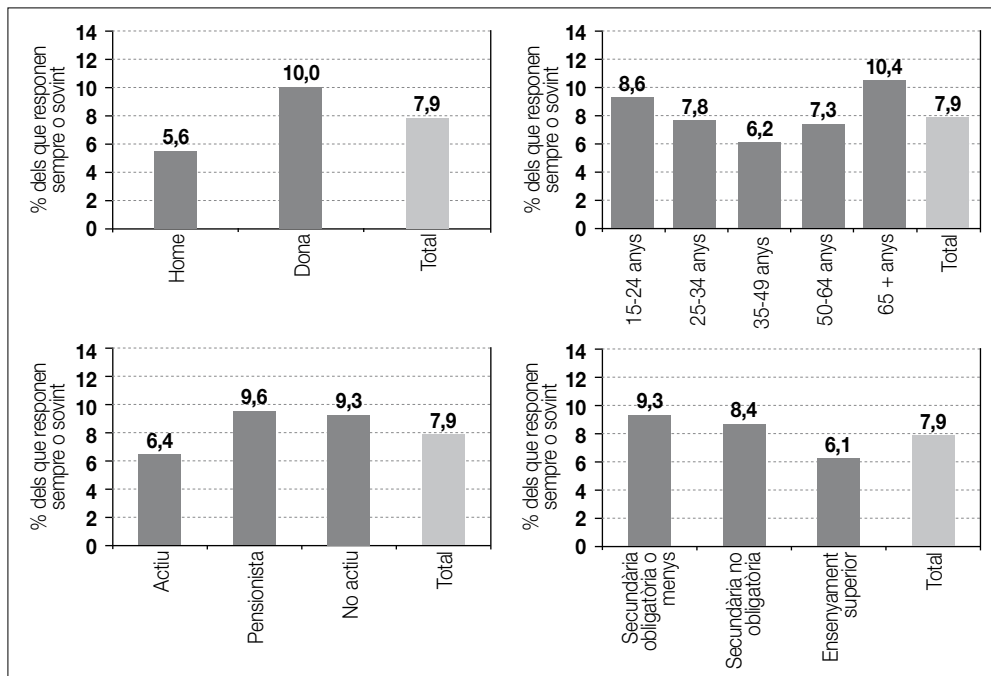
Sentiment d'inseguretat. Comparació entre 1997 i 2008.

Pregunta general pel que fa al sentiment d'inseguretat: «De vegades se sent insegur/a? Li passa sempre, sovint, de vegades, rarament o mai?»

Sentiment d'inseguretat segons les característiques personals l'any 2008. Segons el sexe, les categories d'edat, l'activitat professional i el nivell de formació

Pregunta general sobre el sentiment d'inseguretat: «De vegades se sent insegur/a? Resposta: sempre i sovint insegur/a»

El sentiment d'inseguretat segons les característiques personals

El sentiment d'inseguretat és percebut de manera bastant desigual entre la població. És més present entre les persones més grans, sobretot les de més de 65 anys. A la inversa, les persones entrevistades que componen la categoria d'edat compresa entre 35 i 49 anys es consideren menys sovint en situació d'inseguretat que el conjunt de la població de la mostra. Pel que fa a les altres classes d'edat, és difícil concloure que hi ha diferències considerables perquè les diferències observades no són significatives.

La inseguretat també és més percebuda per les dones que pels homes.

Pel que fa a les activitats professionals, val a dir que les persones actives senten menys inseguretat que els pensionistes i la població no activa. En aquest darrer cas, podem acceptar la hipòtesi que la inseguretat mesurada tradueix menys una inseguretat respecte a la seguretat pròpiament dita que una inseguretat social relacionada amb la inestabilitat laboral, per exemple.

Finalment, els enquestats que tenen un títol d'ensenyament superior se senten més segurs que les persones que només disposen d'un títol de primer cicle de secundària o inferior.

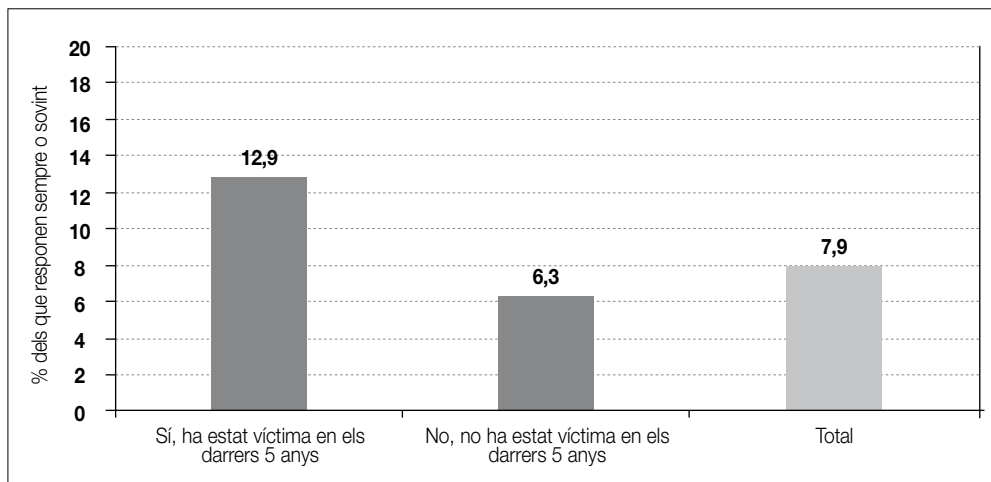
Relació entre sentiment d'inseguretat i victimització

Es pot fer un paral·lelisme entre altres característiques dels enques-

tats i la noció de sentiment d'inseguretat, com el sentiment d'haver estat víctima d'un delictes durant els darrers cinc anys.

Els ciutadans entrevistats que han estat víctimes durant els darrers cinc anys d'un o més delictes se senten, de manera estadísticament significativa, més (sempre i sovint) insegurs que la resta. Així, el percentatge d'enquestats que se senten insegurs es duplica quan han estat víctimes d'un delictes durant els darrers cinc anys; un 12,9% se sent insegur contra el 6,3% de persones que no han patit cap delictes durant aquest període.

Sentiment d'inseguretat segons si s'ha estat víctima o no durant els darrers cinc anys, el 2008

La victimització

Delictes contra la llar

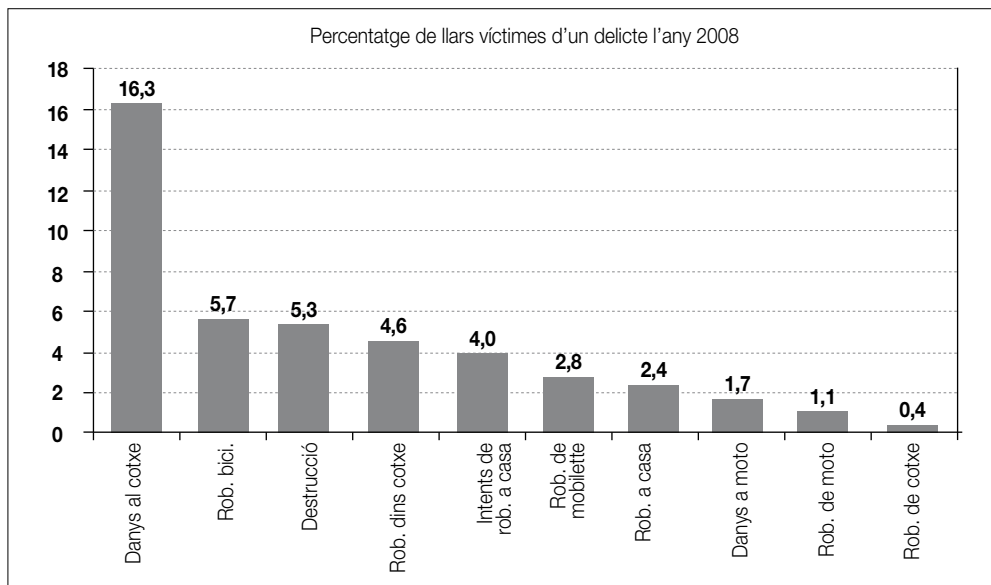
Els delictes contra la llar engloben la victimització dels membres de la família i les infraccions contra un bé de la llar.

La infracció «danys al cotxe» és la més patida durant els darrers dotze mesos pels ciutadans enquestats (16% de llars víctimes l'any 2008). A continuació apareixen tres altres infraccions de les quals els ciutadans han estat víctimes durant els darrers dotze mesos: els «robatoris de bicicletes», les «destruccions» i el «robatori dins dels cotxes» (del 5 al 6% de les llars el 2008).

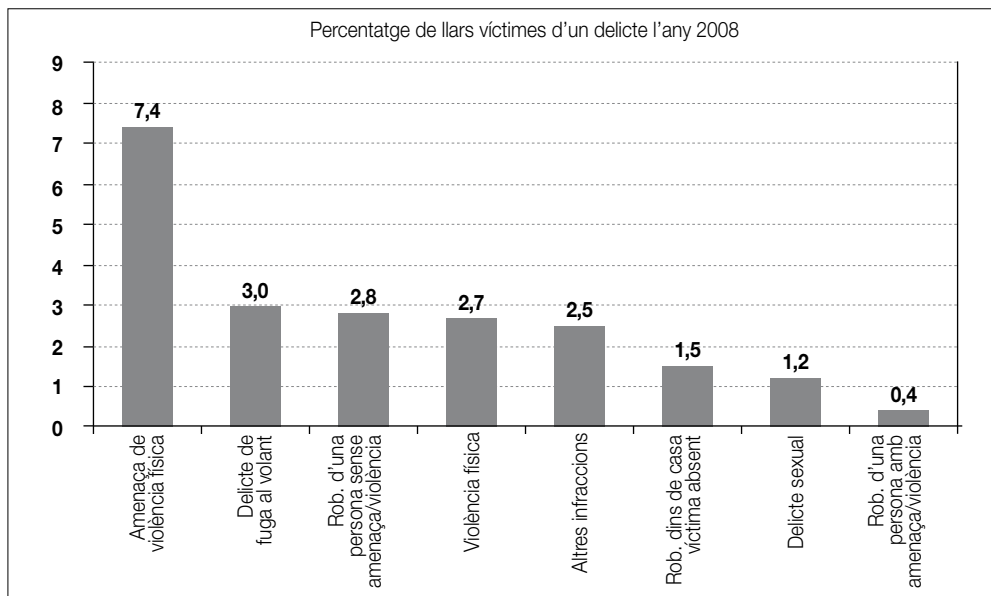
Delictes contra les persones

Des del 1997, el concepte «amença de violència física» encapçala les infraccions contra les persones patides més sovint pels ciutadans durant els darrers dotze mesos. També apareix que un de cada cent belgues ha estat víctima d'un delictes sexual durant els darrers dotze mesos, xifra que roman pràcticament sense canvis al llarg dels anys. Tanmateix, s'observa un lleuger creixement entre el 2006 i el 2008.

Delictes contra la llar el 2008, expressats en percentatge de llars víctimes d'una infracció

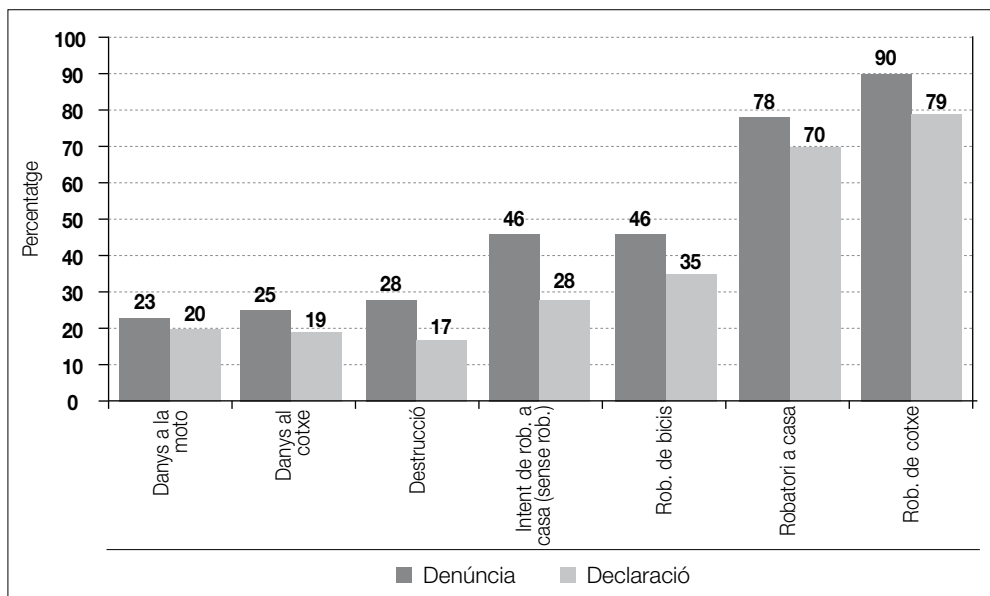
Delictes contra les persones el 2008, expressats en percentatge de persones víctimes d'una infracció

Denúncia i declaració

Els resultats del *Moniteur de sécurité* també ens poden donar una imatge de la criminalitat efectiva (o real) a Bèlgica i de les diferents regions, províncies, districtes, municipis i tipus de zones policials. Les estadístiques policials en matèria de criminalitat només recullen els

Denúncia i declaració dels delictes contra la llar el 2008

delictes que han estat denunciats a la policia. Alguns tipus de delictes, com els robatoris de bicicletes, no es denuncien o es denuncien poc (ni es declaren, per tant no queden registrats a cap atestat), la qual cosa significa que es desconeix el nombre total de bicicletes robades.

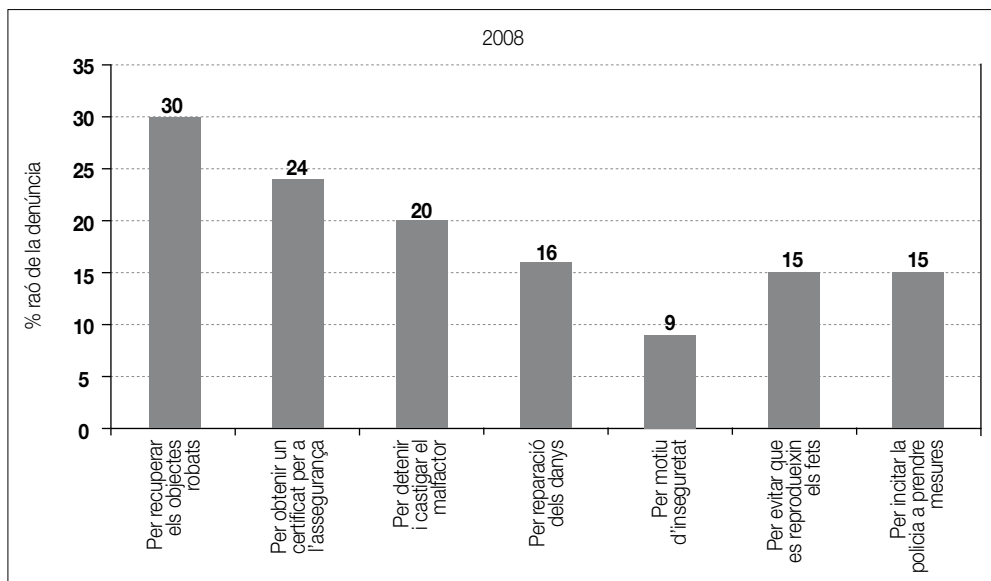
El *Moniteur de sécurité* és una eina que permet tenir una idea d'aquests delictes no declarats. Preguntem a l'enquetat si n'ha estat víctima i quan n'ha estat víctima, i si se'n va fer alguna denúncia. Després es compta el nombre de persones que no han fet cap declaració, la qual cosa permet tenir una imatge de la criminalitat efectiva i de la victimització.

El gràfic que representa alhora l'índex de delictes denunciats i declarats mostra que una denúncia no condueix automàticament a la signatura d'un atestat. De mitjana, només es declara el 30% dels delictes contra les llars esmentats al qüestionari. Això significa que queda un 70% de xifra negra (un 8,7% del qual és xifra grisa). És el cas, bàsicament, dels intents de robatori a casa (28% de declaració contra 46% de denúncia, és a dir un 18% de xifra grisa i un 72% de xifra negra) i els robatoris de bicicletes (35% de declaració contra 46% de denúncia, és a dir un 11% de xifra grisa i un 65% de xifra negra). En canvi, el percentatge de declaracions de robatoris de cotxes i de robatoris a casa és més elevat. Tanmateix, apareixen menys declarats que denunciats.

Detalls sobre el darrer delicte

Es fan altres preguntes relatives a les circumstàncies més concretes de la denúncia pel que fa al darrer delicte del qual han estat víctimes les persones enquestades. D'aquestes preguntes es desprèn que en un terç dels casos la denúncia no la fa la mateixa víctima, bàsicament

Motius principals de la denúncia (en el darrer delictes) el 2008

en el cas dels més joves. La denúncia del darrer delictes, produït durant els darrers dotze mesos, es fa, en un de cada dos casos, a la mateixa comissaria de policia.

Motius principals de la denúncia d'un delictes als serveis de policia

La raó per la qual el (darrer) delictes es denuncia als serveis de policia és, igual que els anys anteriors, «el desig de recuperar l'objecte robat» (30%). Dues altres raons importants formulades pels enquestats són «per obtenir-ne un certificat per a l'assegurança» i «perquè es detingui i se'n castigui l'autor».

Motius principals per no denunciar un delictes als serveis de policia

Els motius principals que evoquen els enquestats per no denunciar el fet a la policia són els següents: «perquè no serveix de res» i «perquè el cas no és tan greu». Els altres motius principals per no denunciar són: «perquè no és important», «perquè no fan res» i «perquè tinc massa poca informació sobre el delictes».

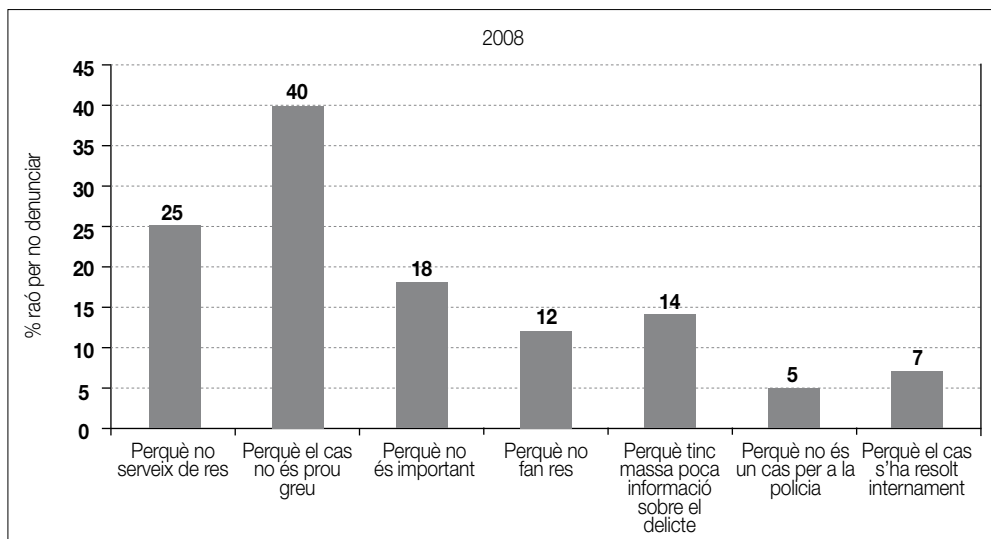
Satisfacció després del contacte policia

Pel que fa a la satisfacció global de les víctimes relativa al contacte amb la policia en el marc de la darrera victimització patida, podem avançar que aquest contacte es considera més sovint positiu (un 55% està satisfet o molt satisfet) que negatiu (un 28% està insatisfet o molt insatisfet).

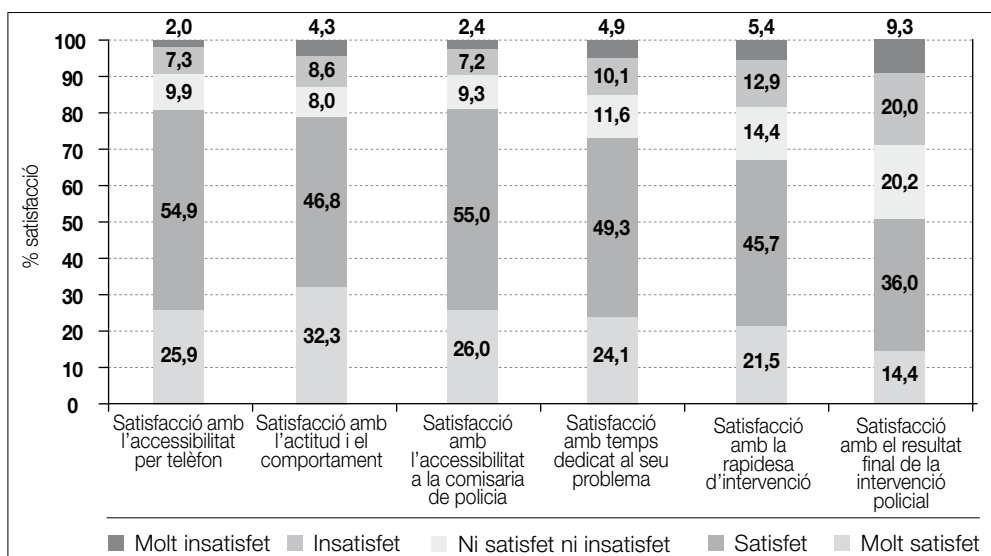
Contactes entre la població i els serveis de policia a banda d'una victimització

Pel que fa a la satisfacció dels ciutadans en relació amb els contactes amb els serveis de policia, s'observa que aproximadament el

Motius principals de la denúncia (en el darrer delictes) el 2008

Satisfacció després del contacte amb la policia el 2008

70% dels habitants de Bèlgica es declara satisfet o molt satisfet en referència al seu darrer contacte amb els serveis de policia. Si dividim les raons de satisfacció en funció del tipus de satisfacció, els resultats mostren que aproximadament el 80% dels ciutadans està (molt) satisfet de l'accessibilitat i de la disponibilitat dels serveis de policia, el 83% del comportament dels serveis de policia i el 74% del resultat de la intervenció policial.

Pel que fa a la satisfacció relativa als «contactes amb els serveis de policia», es percep una diferència significativa entre les víctimes d'un delictes i les persones que s'han adreçat als serveis de policia per altres raons (acte administratiu, sol·licitud d'itinerari, infracció, etc.).

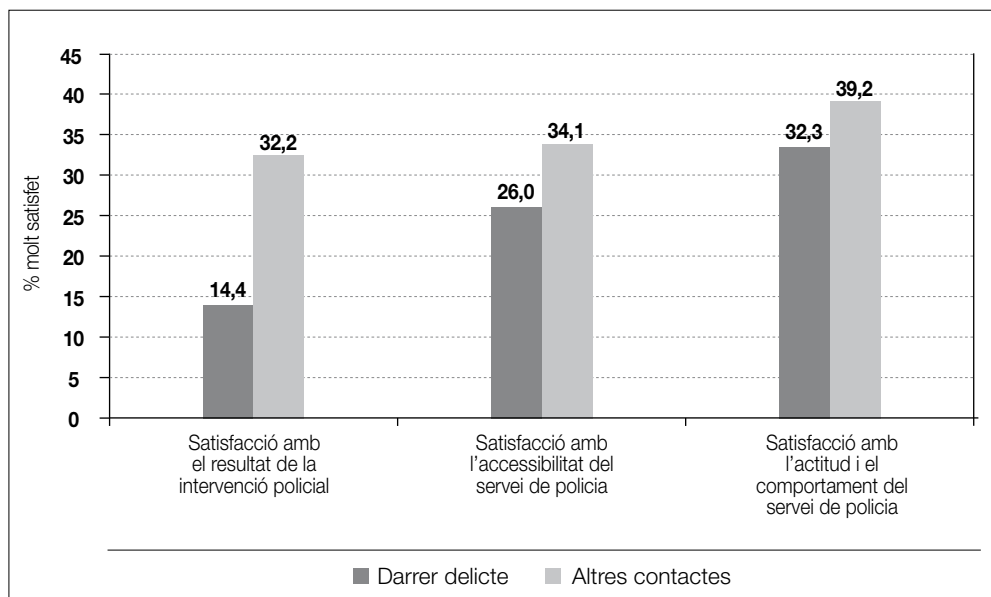
Aquesta diferència és la més important en el marc del **resultat en matèria d'intervenció policial**. Les víctimes, de manera significativa, estan menys satisfetes (14%) que les no víctimes (32%). Així mateix, la satisfacció relacionada amb **la disponibilitat i l'accessibilitat** dels serveis de policia és molt diferent: les víctimes estan molt satisfetes en un 26% contra el 34% en el cas de les no víctimes. Finalment, la «satisfacció relativa a l'**actitud i el comportament** dels serveis de policia» és més elevada en ambdós casos i la diferència entre víctimes i no víctimes és menor que en el cas de la satisfacció amb la intervenció i l'accessibilitat policial, tot i que significativa (39% en el cas de les víctimes, 32% en les no víctimes).

Funcionament dels serveis de policia

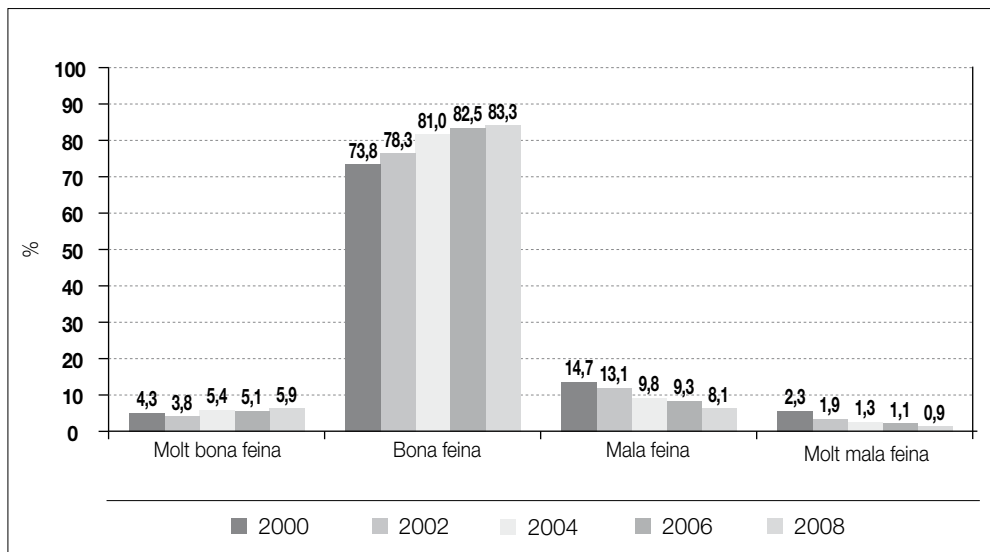
En l'àmbit federal, la majoria dels ciutadans, és a dir un 89,2%, considera que els serveis de policia fan una bona (fins i tot molt bona) feina a Bèlgica. Els ciutadans que consideren que els serveis de policia fan una mala (o molt mala feina) a Bèlgica representen el 9% de la població. El 2% restant eren persones que no tenien cap opinió respecte a això.

Pel que fa a les qualitats reconegudes als policies en l'exercici de la seva tasca, apareix que la implicació en la feina, el sentit de la responsabilitat i el servei al ciutadà són qualitats reconegudes als policies en l'exercici de la seva feina per pràcticament el 50% dels ciutadans enquestats.

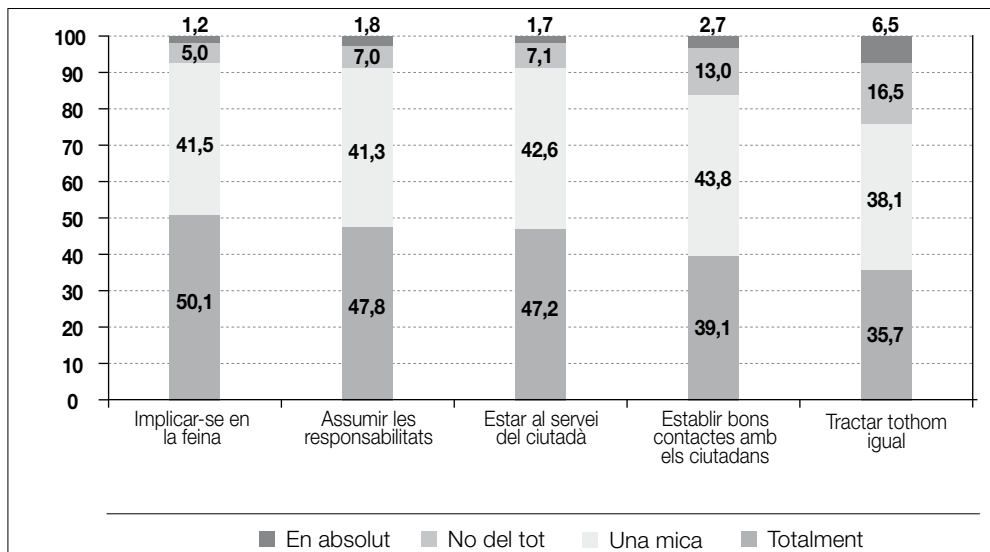
Comparació entre la satisfacció del ciutadà amb el servei de policia en el darrer delictes i en altres contactes (el 2008)

Valoració global del funcionament policial a Bèlgica els anys 2000, 2002, 2004, 2006 i 2008

Qualitats reconegudes als policies en l'exercici de la seva feina el 2008. El problema de la igualtat de tracte dels ciutadans

La situació és una mica diferent pel que fa al tracte igualitari de les persones amb independència de la seva nacionalitat, religió, nivell social o sexe (36%). En el cas d'aquesta darrera qualitat, un major nombre de ciutadans enquestats consideren que els policies no ho tenen realment en compte (16%), fins i tot gens en compte (7%) en l'exercici de la seva feina.

Per què la veu de les víctimes és important per millorar la policia?

Betsy Stanko

*Cap de la Unitat de Recerca, Anàlisi i Estratègia.
Policia Metropolitana de Londres*

Introducció

La confiança de la gent en el servei policial és important. Es basa en el reconeixement, cada cop més estès, que la confiança de la gent és vital de dues formes interrelacionades. En primer lloc, en una societat democràtica la gent espera, i té el dret d'esperar, una policia en la qual es pugui confiar, competent, ètica i centrada en les necessitats de la població local. En segon lloc, hi ha un ampli conjunt de proves que suggereixen que les persones que mostren tenir confiança en la policia, que consideren que la policia és legítima, tenen més probabilitats de quedar satisfetes en les trobades individuals amb els agents, de respectar l'autoritat policial, de voler apropar-s'hi per oferir informació o ajuda quan sigui necessari, i potser és més probable que respectin la llei (Bradford 2009; Tyler 1990; Tyler i Huo 2002; Tyler i Fagan 2008).

Les idees sobre la naturalesa heterogènia de l'opinió pública han influenciat en gran mesura l'interès que mostra el govern per la confiança dels ciutadans en els serveis públics. Els treballs duts a terme als EUA indiquen, de forma consistent, que les opinions sobre l'eficàcia de la policia en la lluita contra el crim, per exemple, són ben diferents de les impressions sobre l'equitat i la transparència del comportament dels agents (Tyler 1990; Tyler i Huo 2002; Reisig *et al.* 2007). I altres opinions més àmplies són igualment rellevants – les preocupacions de la població sobre el crim, les percepcions de desordres de baix nivell a la seva zona i les idees sobre la cohesió social tenen un impacte significatiu en l'opinió que té la gent de la policia (Girling, Loader i Sparks 2000; Jackson i Bradford 2009; Loader i Mulcahy 2003). Els grans canvis socials, com la «disminució del respecte» i l'augment del consumisme, també poden haver tingut un impacte significatiu en la confiança de la població en la policia (Jones i Newburn 2002; Loader i Mulcahy 2003; Reiner 2000).

Les enquestes a les víctimes dels crims són formes importants de captar les experiències de la gent amb el crim i amb la seva interfície amb la justícia. La meua presentació pretén fer una ullada a les converses amb les víctimes en relació amb el servei que reben de la policia. A Anglaterra i Gal·les, el govern laborista va començar a construir els ciments per inserir la veu de la població com a mirall i guia per

millorar els serveis públics més importants. Des del mes d'abril de 2004 es va exigir que els serveis policials fessin una enquesta a les víctimes i que en publicuessin els resultats.

La rutina d'escoltar la veu de les víctimes dels crims forma part d'un llegat de tot el govern en què es pregunta a les persones què opinen dels serveis públics que reben (i per als quals paguen impostos). El 2002 el Gabinet de la Presidència va publicar un estudi que demostrava que quan es preguntava a la gent la seva opinió sobre els serveis públics expressaven opinions més negatives sobre els serveis amb els quals no havien tingut cap experiència directa. Quan se'ls preguntava sobre el seu servei local (o sobre una experiència directa amb algun servei) puntuaven molt millor aquestes experiències. Per exemple, si es preguntava què pensaven del Servei Nacional de Salut, el puntuaven molt més baix que no pas els serveis que rebien del seu metge. Tanmateix, hi havia dos serveis que eren l'excepció d'aquesta tendència: la policia i els ferrocarrils. L'aquest descobriment va provocar l'establiment de les enquestes obligatòries sobre el grau de satisfacció dels usuaris amb el servei de la policia.

La paradoxa sobre la vinculació entre el contacte amb la policia i el grau de satisfacció ha estat objecte d'investigació i debat. Skogan (2006) proposa que la interfície policia-públic està condemnada a la infelicitat. La seva investigació demostra de forma continuada que la confiança i el grau de satisfacció de la població amb la policia disminueix amb el contacte. No obstant això, Jackson, Bradford i Stanko (2009) van trobar un bri d'esperança. La investigació, basada en la *London Metropolitan Police's own Public Attitude Survey* (Enquesta d'actitud pública pròpia de la Policia Metropolitana de Londres), mostra que un bon contacte esmorteix la sensació d'infelicitat de la gent després de tenir contacte amb la policia. El llegat més important del contacte, com confirmen Jackson i Bradford fent servir la *London Metropolitan Police's own Public Attitude Survey* és que l'equitat –la forma com se sent tractada la gent– és crítica quant a l'opinió que acaba tenint la gent sobre la policia. Si la gent se sent tractada justament durant el contacte, les seves opinions no necessàriament empitjoren amb aquest contacte.

Les enquestes a les víctimes no estan exemptes de controvèrsia, especialment quan els resultats es fan servir com a mesura de rendiment d'alt nivell del servei policial. Va ser una de les característiques clau del Marc d'Avaluació del Rendiment Policial (PPAF), que va entrar en vigor l'abril de 2004 i que ara se substituirà per un nou escenari de rendiment del Cos d'Inspectors de Policia de Sa Majestat. Tanmateix, el grau de satisfacció de les víctimes amb el tractament que reben de la policia és un baròmetre crucial per mesurar la bona (i millor) gestió policial a Anglaterra i Gal·les.

En aquesta xerrada m'agradaria començar amb un resum ràpid de la *London Metropolitan Police's own Public Attitude Survey*, passar a debatre quins són els impulsors bàsics de la satisfacció de la gent (segons allò que modelen els resultats de l'enquesta) i obrir un debat sobre com fer servir l'enquesta per solucionar problemes i millorar la receptivitat de cara a les víctimes. Després m'agradaria obrir un debat sobre alguns dels dilemes als quals ens hem enfrontat a l'hora de fer servir una enquesta per tal de millorar. Plantejaré qüestions sobre les veus que s'han exclòs de l'enquesta –especialment les

víctimes de crims amb gran violència i crims sensibles, com les violacions. Finalment, acabaré amb els beneficis que aporten les veus de les víctimes en l'ordre del dia de la reforma policial.

Antecedents: enquestes de satisfacció dels usuaris per a la policia

A Anglaterra i Gal·les, el 2003 el Home Office va començar a treballar per introduir una forma de capturar les experiències de les víctimes amb els serveis policials. La *Met's User Satisfaction Survey* (Enquesta de satisfacció dels usuaris, que primer es va anomenar *Victim Satisfaction Survey*, Enquesta de satisfacció de les víctimes) es va dissenyar i es va establir sobre una base obligatòria (legal), la qual cosa va exigir que els 43 serveis de policia d'Anglaterra i Gal·les preguntessin una llista bàsica de cinc grups de preguntes als «usuaris» dels serveis policials. El grup d'usuaris són víctimes de delictes amb vehicles, algunes víctimes de crims violents, víctimes de robatoris amb violació de domicili, víctimes d'incidents racistes i víctimes d'accidents de trànsit. Aquestes preguntes es basaven en la investigació prèvia, també del Gabinet de la Presidència, que establia els impulsors bàsics de la satisfacció de la gent amb la policia. Per tant, es recopila informació clau sobre: facilitat del contacte inicial, seriositat i respecte amb què la gent s'ha sentit tractada per la policia, què pensava la gent sobre les accions policials, informació de seguiment i satisfacció global amb el servei que reben de la policia.

El Home Office –el departament del govern que gestiona el manteniment de l'ordre a Anglaterra i Gal·les, i que assumeix el paper principal a escala nacional per a la reducció del crim, la seguretat i la immigració – va publicar el 2004 una guia estàndard per a tots els serveis policials que ordenava que els 43 serveis policials recopilassin de forma rutinària informació de les víctimes de crims i dels usuaris del seu servei. Un qüestionari estàndard té una orientació nacional clara que especifica la forma en què s'ha de realitzar l'enquesta. Fins al 2008 les forces policials podien fer les enquestes per correu o per telèfon. La Policia Metropolitana de Londres sempre ha fet enquestes telefòniques per contactar amb les víctimes, i ara totes les forces policials d'Anglaterra i Gal·les fan servir la mateixa metodologia.

Les dades que comparen els 43 serveis policials –i especialment les forces que són més comparables (conegudes com la família més similar de serveis policials)- estan disponibles per tal que els que treballen en el servei policial comparin els resultats i aprenguin els uns dels altres sobre la forma de millorar. Fins l'any passat, el Home Office publicava un resum anual. Actualment s'estan implementant alguns canvis, atès que el control del rendiment policial està passant del Home Office al Cos d'Inspectors de Policia de Sa Majestat, i no se sap del cert si els resultats de les enquestes de satisfacció de les víctimes es publicaran amb comparacions entre les diferents forces policials.

La London Metropolitan Police User Satisfaction Survey

La *London Metropolitan Police User Satisfaction Survey* (Enquesta de satisfacció dels usuaris de la Policia Metropolitana de Londres), es

S'han de fer a tots els usuaris les preguntes clau següents, en l'ordre indicat:

CONTACTE INICIAL¹

Està satisfet, insatisfet o cap de les dues coses amb la facilitat de contactar amb algú que el pogués ajudar?

ACCIONS

Està satisfet, insatisfet o cap de les dues coses amb les accions dutes a terme per la policia?

SEGUIMENT

Està satisfet, insatisfet o cap de les dues coses amb la forma de mantenir-lo informat sobre els progressos?

TRACTAMENT

Està satisfet, insatisfet o cap de les dues coses amb el tractament que va rebre per part dels agents de policia i del personal que el va atendre?

EXPERIÈNCIA GLOBAL

Tenint en compte tota l'experiència, està satisfet, insatisfet o cap de les dues coses amb el servei prestat per la policia en aquest cas?

Font: Guia del Home Office 2009/10 – Enquestes de satisfacció dels usuaris

realitza de forma continuada durant tot l'any, fent servir una mostra estratificada de víctimes. S'entrevisten més de 18.000 víctimes l'any que reflecteixen àmpliament la població de víctimes de Londres. L'amplitud de la mostra permet fer comparacions entre les diferents característiques demogràfiques de les víctimes, a més de comparacions entre víctimes de diferents tipus de delictes. De forma rutinària es fa una exploració del «buit» de satisfacció entre la població blanca i la població negra/minories/víctimes ètniques.

La *London Metropolitan Police User Satisfaction Survey* explora les experiències de cinc «tipus» de víctimes que han presentat denúncia a la policia: delictes relacionats amb vehicles, robatori amb violació de domicili (algunes formes de) crims violents, accidents de trànsit i incidents racials. A més de l'enquesta quantitativa, la meua unitat també ha fet una recerca qualitativa per explorar les expectatives que tenen les víctimes en relació amb la policia i ha treballat amb grups mostra per saber més coses sobre què és el que pot contribuir al fet que algunes víctimes puguin quedar menys satisfetes amb els serveis policials que altres.

Els impulsors clau del grau de satisfacció de la gent (segons els resultats de les enquestes) són els següents:

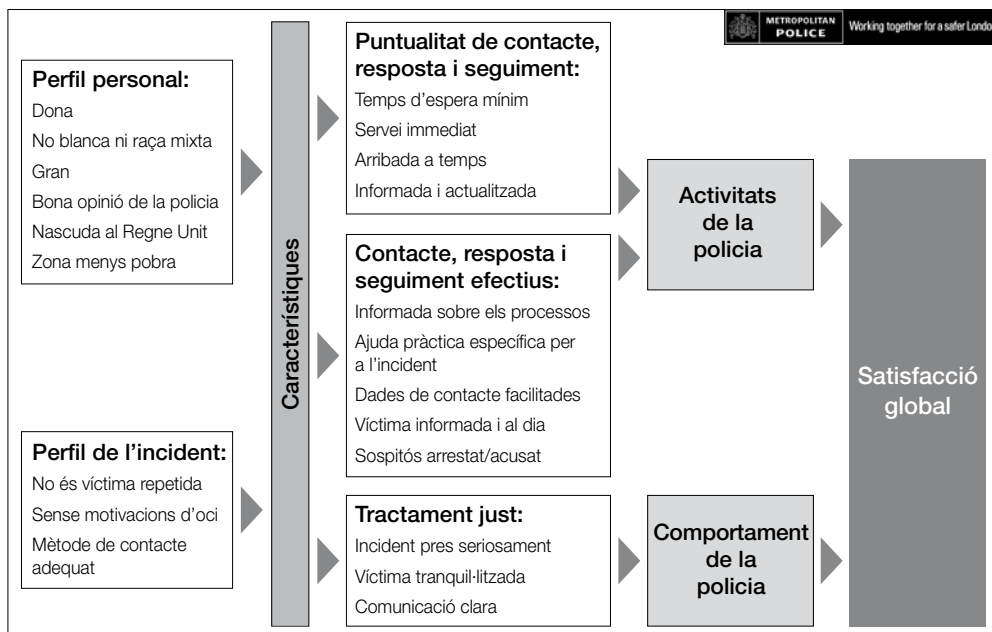
Què és important per a les víctimes?

Hi ha tres aspectes principals en la forma de sentir de les persones que tenen una influència significativa en el seu grau de satisfacció amb el contacte amb la policia:

- Puntualitat: temps mínim d'espera; servei puntual; arribada (i atenció) a temps i ser informats i mantinguts al dia sobre el que ha passat després.
- Resposta adequada de la policia, explicant què passarà després, donant ajuda pràctica; dades de contacte de l'agent que

¹ La creació d'informes i les anàlisis de la primera pregunta clau sobre la satisfacció (facilitat per establir contacte) s'haurien de basar només en les respostes de les persones que havien contactat amb la policia en relació amb aquest incident.

El model de satisfacció

ha contestat la trucada i amb el qual s'hauria de contactar més endavant si fos necessari, i si s'ha arrestat o condemnat algun sospitós com a conseqüència.

- Víctimes reconfortades: s'ha pres seriosament la seva denúncia? S'han sentit ben tractades?

Les víctimes valoren clarament sentir-se tractades de forma justa i seriosa. A partir de les dades sabem que més del 90% dels entrevistats van trobar que va ser fàcil contactar amb la policia, i que aquest punt ha anat millorant durant el període en què s'ha anat fent l'enquesta (des del 85% el 2005/6, per exemple, fins al 92% actual). El que s'ha de millorar és la forma de mantenir informada la gent sobre els progressos del seu delicte (s'ha arrestat algú?).

En termes de donar consells al servei policial com a conseqüència de l'enquesta, intentem destacar que hi ha coses que la policia pot fer després de registrar la denúncia d'un delicte o d'un accident de trànsit (un exemple d'un motiu habitual pel qual les persones contacten amb la policia). S'agrupen en «accions policials» orientades a implementar millores. També hi ha formes de comportament de la policia que poden fer sentir les víctimes que les seves preocupacions es prenen seriosament i que són assumptes que mereixen l'atenció de la policia. S'hi pot fer referència com a «comportament policial».

Totes les víctimes estan igualment satisfetes amb els serveis policials?

Hi ha un buit en el grau de satisfacció global dels serveis policials: les víctimes de raça blanca estan més satisfetes en general i les víctimes d'actes de violència són les menys satisfetes. Tant per a les víctimes

blanques comper a les no blanques, les opinions prèvies sobre la policia estan fortament vinculades amb l'edat. I les opinions prèvies actuen de filtre respecte al fet d'estar o no satisfets amb els serveis policials.

Una altra contribució a la insatisfacció és que és més probable que les víctimes de violència (i les víctimes que no són de raça blanca) siguin víctimes d'una victimització repetida. Per tant, les possibles millores s'han de fonamentar en una anàlisi més holística de les trobades entre la policia i els ciutadans, a més de saber quines víctimes són els objectius més probables d'actes de violència o quines viuen a les zones més delictives. L'anàlisi de la Policia Metropolitana de Londres mostra que la pobresa s'associa negativament amb el grau de satisfacció amb la policia. És molt més probable que les víctimes negres/de minories ètniques visquin a les zones més pobres de Londres. També és més probable que aquestes víctimes sentin que la policia és «incapaç» o no està «disposada» a prendre les mesures necessàries per desafiar els patrons als quals s'enfronten aquestes víctimes. Finalment, aquestes dades subratllen la importància de tractar els ciutadans de forma equitativa. Com diu Skogan (2009), «la qualitat és important» en les trobades policia/ciudadà, i les trobades negatives ressonen molt més lluny que el contacte individual. La gent comparteix la seva experiència amb altres persones. És per aquest motiu que és tan important el fet de saber com la policia tracta les víctimes. Controlar aquestes trobades víctima/policia és important a l'hora de mesurar la qualitat del servei que la policia ofereix a tota la comunitat. La *London Metropolitan Police User Satisfaction Survey* pregunta a la gent quina era la seva opinió prèvia sobre la policia i si aquesta opinió ha canviat després de denunciar un delicte (Bradford, 2009). Les valoracions per part de les víctimes dels contactes que han tingut amb la policia són valoracions d'aquell contacte, però també es veuen influenciades per les seves opinions prèvies.

Utilització de l'enquesta per solucionar problemes i millorar la receptivitat amb les víctimes

M'agradaria passar a debatre alguns dels dilemes als quals ens hem enfrontat a l'hora de fer servir una enquesta per millorar.

Impulsar la millora de la policia des de la perspectiva dels seus usuaris és força complicat. Sovint (de vegades) els agents de policia mostren escepticisme sobre allò que la gent diu sobre la policia. Els comentaris i les crítiques tenen un historial. Hi ha tot un complex llegat sobre la forma que té la gent d'experimentar el control estatal, la receptivitat estatal, i com «la gent», les persones individuals, s'adapten a la complexitat de les jerarquies socials que hi ha a qualsevol país i regió. La gestió policial és contestada i contestable, i introduir la veu de les víctimes en el marc del rendiment i la millora policial no és dolent. Però entendre les veus és tan complex com entendre la societat en què es produeix aquesta gestió policial. Portar la veu de la gent al cor de la millora policial exigeix que «la policia», com a proveïdora de serveis (potser encara inaccessible al públic en general), estigui disposada a ser públicament transparent. Hi ha la necessitat de traduir aquests resultats en accions pràctiques per a l'organització policial. Hi ha la necessitat de compartir els resultats amb la gent.

Un dels reptes clau és trobar la forma d'aplicar els resultats per «canviar» la forma que té la policia de tractar la gent. Els resultats de l'enquesta es presenten com a resultat del contacte, però el «problema» exacte no s'especifica. Si un 88% de la gent considera que la facilitat d'establir contacte és molt satisfactòria, això vol dir que la policia ha de revisar els seus sistemes de contacte? El problema del 12% dels enquestats que diuen que no estan satisfets amb la seva capacitat de contactar amb la policia és el resultat d'uns processos i sistemes policials antiquats? Hi ha un problema social més ampli amb la distribució i la qualitat dels serveis públics de Londres, com les males condicions d'habitatge i la inseguretat, que fan augmentar la vulnerabilitat d'algunes persones a l'hora de ser víctimes d'un delictes? Recordin que sabem, per exemple, que un dels factors que contribueix al buit de satisfacció entre víctimes blanques i negres/minories és la pobresa i la victimització repetida.

Per tant, la policia hauria d'ocupar-se de la forma d'aturar la victimització repetida. L'evidència criminològica suggereix que la victimització repetida va drenant la qualitat de vida de les persones. La pobresa queda àmpliament fora de l'abast de la policia, però la pobresa està vinculada a una taxa delictiva més elevada, i ocupar-se dels punts calents del crim es troba clarament dins les competències de la gestió policial. Dit això, els resultats de l'enquesta, en ells mateixos, no duen immediatament a mesures concretes per a la millora dels serveis. Això requereix una altra forma de solució de problemes que podria no ser còmoda per als agents més habituats a gestionar el «crim» i no la «satisfacció de les persones».

Normalment hi ha un retard temporal entre el disseny de la millora i el canvi d'opinió de la gent. Un exemple de millora es referia a la forma que tenia la Policia Metropolitana de Londres de gestionar la insatisfacció de la gent a l'hora d'ocupar-se dels accidents de trànsit. La Policia Metropolitana de Londres ha treballat molt per actualitzar la forma en què es registraven les denúncies d'accidents de trànsit. Ha millorat la percepció de la gent sobre el contacte amb la policia en casos d'accidents de trànsit, en part pel fet que el procés administratiu és més clar. Un altre exemple és que les víctimes que denuncien un delictes a la comissaria estan més insatisfetes que les que fan servir el 999 per contactar amb la policia. Tot i que s'ha implementat un programa per millorar l'atenció als taulells de la Policia Metropolitana de Londres, aquesta millora és lenta i encara ha de demostrar que ha canviat la qualitat dels serveis que aquestes víctimes reben de la Policia Metropolitana de Londres.

L'acceptació de les dades o els resultats de les enquestes dins l'organització no sempre ha estat fàcil, especialment si el missatge no era favorable o indicava que calia implementar algun canvi en l'activitat operativa. Introduir un objectiu de millora basat en el sentiment de les víctimes ha estat una píndola difícil d'empassar per a una organització que històricament s'ha jutjat per la seva capacitat de «reduir el crim».

Víctimes de crims molt greus: com podem saber com se senten amb el servei policial que reben?

Les directives governamentals exclouen àmpliament les víctimes molt vulnerables i les víctimes de crims molt greus de les enquestes es-

tàndard. La Policia Metropolitana de Londres està dissenyant una enquesta dirigida específicament a preguntar a les víctimes de violacions sobre les seves experiències amb la gestió policial a Londres. Aquest escenari segueix essent polèmic, i ni tan sols les diferents agències de justícia criminal es posen d'acord sobre si el fet de fer aquesta enquesta és una bona idea. No obstant això, estic convençut que és crucial arribar també a aquestes víctimes, perquè forma part del segell distintiu d'un servei policial madur d'una democràcia preguntar fins i tot als més vulnerables com se senten amb el servei que reben després dels incidents més traumàtics. Naturalment, aquestes víctimes s'hi poden negar. Però per tal de millorar la gestió policial, són les experiències dels més vulnerables les que s'han de recollir.

És important que les víctimes estiguin satisfetes amb el servei policial?

Per acabar, m'agradaria tancar la meua presentació tornant a la pregunta: és important la satisfacció de les víctimes? Jo diria que sí. La *London Metropolitan Police User Satisfaction Survey* ens diu algunes coses sobre com se sent la gent a l'hora de denunciar alguns tipus de delictes. Les víctimes valoren tenir un servei públic accessible, equitatiu i competent. Potser les expectatives de la gent sobre un servei públic són més exigents a les societats democràtiques occidentals, especialment a Europa. Els propers anys, per exemple, aprendrem més coses sobre les diferències entre els europeus en la seva confiança pública en la justícia criminal. Finançat per la Comissió Europea sota els auspicis del 7è Programa Marc, el projecte JUSTIS pretén desenvolupar indicadors basats en enquestes de la confiança de les persones en la justícia criminal. Com a mínim, les víctimes han de confiar en la policia per tal de denunciar els delictes. I per tal de lluitar contra el crim, la policia ha de confiar en la gent, perquè sovint és a través de la seva ajuda que es pot desafiar el crim. A més, hi ha un corpus cada cop més gran de recerca sobre la «justícia processal» que mostra que la confiança en la justícia és crucial per tal que la gent estigui disposada a complir la llei.

La confiança interpersonal basada en les trobades és el que s'està «avaluant» quan es pregunta a la gent el seu grau de satisfacció amb el contacte amb la policia quan són víctimes d'algun delicte. Els sentiments de les víctimes sobre el seu contacte amb la policia en assumptes de victimització són crucials no només per a la seva relació amb la policia, sinó pel fet que les víctimes comparteixen la seva experiència amb la família i els amics, que també poden saber quin nivell de competència o justícia sembla tenir la policia segons l'experiència d'una persona necessitada. La veu de les víctimes s'ha de sentir no com a justificació per castigar els infractors, sinó per tal que el servei policial pugui estar millor preparat com a recurs estatal d'ajuda. Per a mi, aquesta és en última instància la justificació crucial per entendre com s'han de fer servir les enquestes de les víctimes per millorar la gestió policial. Si s'entenen i s'analitzen detingudament, les veus de les víctimes ens duren cap a una gestió policial millor, i amb una assignació clara de responsabilitats en un estat democràtic, la gestió policial hauria de beneficiar la gent. La satisfacció de la gent és una forma més de fer un control de qualitat per aconseguir aquest benefici.

Bibliografia

BRADFORD, B. «The quality of police contact: procedural justice concerns among victims of crime in London». *LSE Working Paper*. Londres: London School of Economics and Political Science, 2009.

BRADFORD, B. i JACKSON, J. «Contact and confidence: evidence from the 2005/2006». London Metropolitan Police Public Attitudes Survey'. *LSE Working Paper*. Londres: London School of Economics and Political Science, 2008.

BRADFORD, B.; JACKSON, J.; STANKO, E. B. «Why Contact Matters: Evidence from Policing for London on Police Support for the Police». *Policing: A Journal of Policy and Practice*. Oxford: Oxford University Press, 2009, núm. 3(2), pàg. 139-148.

BRADFORD, B., JACKSON, J.; STANKO, E. B. «Contact and confidence: Revisiting asymmetry in the impact of encounters with the police». *Policing and Society*. Londres: Routledge, 2009, núm. 19 (1), pàg. 1-19.

GIRLING, E., LOADER, I.; SPARKS, R. *Crime and social change in Middle England*. London: Routledge, 2000.

JACKSON, J.; BRADFORD, B. «Crime, Policing and Social Order: On the Expressive Nature of Public Confidence in Policing». *British Journal of Sociology*. Oxford: Oxford University Press, setembre 2009.

JONES, T.; NEWBURN, T. «The transformation of policing? Understanding current trends in policing systems». *British Journal of Criminology*. Oxford: Oxford University Press, 2002, núm. 42, pàg. 129-146.

LOADER, I.; MULCAHY, A. *Policing and the condition of England*. Oxford: Oxford University Press, 2003.

REINER, R. *The politics of the police* (3a ed.). Oxford: Oxford University Press, 2000.

REISIG, M.; BRATTON, J. et al. «The construct validity and refinement of process-based policing measures». *Criminal Justice and Behaviour*. 2007, núm. 34, pàg. 1005-1027.

SKOGAN, W. «Asymmetry in the impact of encounters with police». *Policing and Society*. 2006, núm. 6, pàg. 99-126.

SKOGAN, W. «Concern about crime and confidence in the police: Reassurance or Accountability». *Police Quarterly*. 2009, núm. 12 (3), pàg. 301-318.

STANKO, E.; BRADFORD, B. «Beyond measuring "how good a job" police are doing: the MPS model of confidence in policing». *Policing: A Journal of Policy and Practice*. Oxford: Oxford University Press, 2009.

TYLER, T. *Why people obey the law*. New Haven: Yale University Press, 1990.

TYLER, T.; FAGAN, J. «Legitimacy and cooperation: why do people help the police fight crime in their communities?». *Ohio State Journal of Criminal Law*. 2008, núm. 6, pàg. 231-275.

TYLER, T.; HUO, Y. *Trust in the law: encouraging public cooperation with the police and courts*. Nova York: Russell Sage Foundation, 2002.

Pàgines web útils per saber més coses sobre Anglaterra i Gal·les

Polícia Metropolitana de Londres:
<www.met.police.uk>

Codi de conducta i directrius de la Societat d'Estudis de Mercat:
<www.mrs.org.uk>

Oficina per a la Reforma dels Serveis Públics (OPSR) – Principis de les respostes dels clients i marc ideal per a la recerca en els serveis públics:
<www.cabinetoffice.gov.uk/opsr/publications/>

Home Office:
<www.homeoffice.gov.uk>

Compromís per la qualitat del servei:
<<http://police.homeoffice.gov.uk/news-and-publications/publication/police-reform/quality-of-service-commitment>>

Codi de les víctimes:
<<http://www.homeoffice.gov.uk/documents/victims-code-of-practice>>

British Crime Survey
<<http://www.homeoffice.gov.uk/rds/bcs1.html>>

Conjunt d'indicadors nacionals Anglaterra i Gal·les:
<<http://www.communities.gov.uk/publications/localgovernment/nationalindicator>>

Enquesta local Anglaterra i Gal·les:
<<http://www.lga.gov.uk/lga/aio/279196>>

<<http://www.communities.gov.uk/publications/localgovernment/newplacesurvey>>

Analysis of Policing and Community Safety (APACS)
<<http://police.homeoffice.gov.uk/apacs>>

Apèndix – Preguntes indicatives de la *London Metropolitan Police User Satisfaction Survey*
(Enquesta de satisfacció de l'usuari de la Policia Metropolitana de Londres), set. 2009

A part de l'incident pel qual us he trucat avui, ha estat víctima d'algun ALTRE incident durant els últims 12 mesos?

Sí
No

Com es va posar en contacte amb la policia per aquell incident?

Trucant al 999
Trucant a un altre telèfon
Anant en persona a la comissaria
Directament a un agent que es trobava al carrer/prop de l'incident
Per Internet/correu electrònic
La policia es va posar en contacte amb vostè
Altres (especificar)
No ho sé / No ho recordo

Va poder parlar amb algú en un termini de temps raonable?

Sí
No
No ho sé

Si va haver de fer cua a la comissaria, aproximadament quant de temps va haver d'esperar abans de parlar amb l'agent de la recepció?

No vaig haver d'esperar
Menys de 5 minuts
Entre 5 i 10 minuts
Entre 11 i 30 minuts
Entre 31 i 60 minuts
Més d'1 hora
No ho sé / No ho recordo

Li van dir quanta estona trigarien a anar a visitar-lo? (En cas afirmatiu, indiqueu el temps)

Sí – Em van dir que vindrien tan aviat com poguessin
Sí – Em van indicar un període de temps específic
Sí – Vaig acordar una hora per tal que vinguessin
No
No ho sé

La policia va complir aquest període de temps? (Llegiu-ho en veu alta)

- Sí – Van arribar quan havien dit
- No – Van trigar més del que van dir
- La policia va arribar abans del que van dir, va anar bé
- La policia va arribar abans del que van dir, no va anar bé
- La policia va tornar a trucar per indicar-me quan vindrien
- No ho sé / No ho recordo

Van oferir-li ajuda pràctica? (p. ex. assegurant les instal·lacions, portant-lo a casa)

- Sí
- No
- No aplicable
- No ho sé

Li van explicar què passaria i per què?

- Sí
- No
- No aplicable
- No ho sé

Per què la policia es va tornar a posar en contacte amb vostè?

- Per demanar més informació sobre l'incident
- Per donar-li més informació sobre l'incident (p. ex. referència del delictes)
- Per facilitar-li dades de contacte
- Per dir-li que les propietats s'havien recuperat
- Per indicar-li les mesures que havien pres
- Per comunicar-li que la investigació s'havia tancat
- Per comunicar-li que la investigació encara continua
- Per comunicar-li que s'havia produït un arrest
- No ho sé / No ho recordo
- Altres (especificar)

Va haver de demanar actualitzacions o li van donar sense demanar-les?

- Me'n van donar sense demanar-les
- Les vaig haver de demanar
- No me'n van donar i no vaig demanar-les
- No me'n van donar però les vaig demanar
- No aplicable
- No ho sé

En relació amb l'actitud dels agents i la resta del personal de la policia que el va atendre, el van tractar correctament?

- Sí
- No
- No aplicable
- No ho sé

En relació amb l'actitud dels agents i la resta del personal de la policia que el va atendre, van demostrar prendre's l'assumpte seriosament?

- Sí
- No
- No aplicable
- No ho sé

En general, pensa que la resposta de la policia va tenir el nivell adequat atesa la gravetat del seu incident? (En cas negatiu, INVESTIGAR: "Pensa que la resposta va ser desmesurada o insuficient?")

- Sí – D'un nivell adequat
- No – Resposta exagerada
- No – Resposta insuficient
- No ho sé

Es va considerar vulnerable en aquest cas? Podria ser per la seva edat, una discapacitat o circumstàncies personals.

- Sí
- No
- No ho sé

Abans d'aquesta experiència, la seva opinió general de la policia era...?

- En general bona
- En general dolenta
- Mixta
- No en tenia cap opinió

Com a resultat del seu contacte amb la policia en aquesta ocasió, indiqui si la seva opinió de la policia ara és millor, pitjor o igual.

- Igual
- Millor
- Pitjor
- No ho sé

L'Enquesta nacional de victimització francesa

Christophe Soullez

Director de l'Observatori Nacional de la Delinqüència. França

Entre els mesos de gener i març del 2008, l'INSEE (Institut Nacional d'Estadística i Estudis Econòmics francès) va emprendre, per segon any consecutiu, una enquesta nacional de victimització, titulada *Cadre de vie et sécurité* (Contexte de vida i seguretat), en el marc d'una cooperació amb l'Observatori Nacional de la Delinqüència (OND).¹ Més de 17.000 famílies, i dins d'aquestes, més de 17.000 persones majors de 14 anys, van poder ser enquestades sobre els danys que haguessin pogut patir el 2006 o el 2007.

L'objectiu del dispositiu d'enquestes anuals de victimització de l'INSEE-INHES/OND, entre d'altres, és elaborar, amb l'eina d'enregistrament dels crims i els delictes constatats per la Policia i la Gendarmeria anomenat *État 4001*, un díptic que permet analitzar estadísticament les evolucions de determinades formes de delinqüència: danys a les persones (violència física o sexual, amenaces o insults) i danys als béns (robatoris amb violència o sense, vandalisme).

Des de fa molts anys, gràcies a l'*État 4001* es poden conèixer les variacions del nombre de fets constatats de diferents tipus de crims i delictes registrats per la Policia i la Gendarmeria. A falta d'informacions complementàries, pot ser temptador confondre un augment o una disminució d'un 2%, en un any, del nombre de robatoris amb força de locals d'habitatge principal (un dels índexs d'infracció de l'*État 4001*) registrats com una evolució del mateix ordre del nombre de fets comesos d'aquesta naturalesa. Ara bé, qualsevol fet comès no es fa conèixer necessàriament a la Policia o la Gendarmeria en forma de denúncia.

Presentar les estadístiques sobre els fets constatats com si es tractés del conjunt dels fets comesos és el mateix que considerar que la delinqüència que no consta als serveis de Policia no existeix. Ratllades a la carrosseria del cotxe, amenaces i insults per part d'un veí, un intent de robatori estirant la bossa al carrer, o fins i tot cops rebuts per part d'un familiar, per diverses raons, pot ser que mai no es facin saber a la Policia o la Gendarmeria.

Funció de les enquestes de victimització per mesurar la delinqüència

La delinqüència registrada només és una part de la delinqüència comesa. No es pot pretendre mesurar directament aquest darrer tipus

¹ Aquesta enquesta es va renovar entre el gener i el febrer del 2009. Els primers resultats es van publicar en l'informe anual de l'OND del novembre del 2009. A la data d'edició del text adjunt, els resultats d'aquesta nova enquesta encara no estaven disponibles. Per això la presentació està basada en l'enquesta del 2008.

de delinqüència, però, tal com es fa als EUA des dels anys setanta, i al Regne Unit des dels anys vuitanta, és possible interrogar una mostra de persones de la població amb referència als danys dels quals han estat víctimes recentment, per tal de calcular la freqüència dels fets patits, tant si han anat acompanyats d'una denúncia com si no. Aquest tipus d'enquesta directa a les víctimes potencials d'actes de delinqüència s'anomena *enquesta de victimització*.

L'OND s'ha basat essencialment en l'exemple americà, amb la l'NCVS (*National Crime Victimization Survey*), del Departament de Justícia, i sobretot en el britànic, amb l'enquesta BCS (*British Crime Survey*), per dur a terme enquestes de victimització a França. El gener del 2007, la col·laboració establerta amb l'INSEE a partir de l'enquesta sobre les condicions de vida de les famílies del 2005 va desembocar en el llançament del dispositiu d'enquestes anuals de victimització *Cadre de vie et sécurité*.

L'OND sempre ha cregut necessari que les enquestes *Cadre de vie et sécurité* tinguessin un caràcter anual. Aquestes enquestes són, tal com defensa l'OND, indispensables per analitzar l'evolució del nombre de casos constats per la Policia i la Gendarmeria en matèria de danys a les persones i els seus béns, estadístiques que es publiquen cada mes en el butlletí sobre la criminalitat registrada de l'OND.

Les primeres enquestes de victimització franceses

El 1996, amb motiu de la posada en funcionament de **les enquestes permanents sobre les condicions de vida** (PCV) de les famílies, l'INSEE va introduir preguntes arran de la victimització en l'enquesta anual del gener. Es van plantejar qüestions sobre els robatoris amb força, els robatoris vinculats amb el vehicle, els robatoris simples i les agressions, entre el 1996 i el 2004, en el marc d'aquest dispositiu. Les estadístiques sobre aquestes victimitzacions es van publicar en el primer informe anual de l'Observatori Nacional de la Delinqüència, de març del 2005. Les enquestes PCV del 1996 al 2004 van comportar que s'interrogessin 5.500 famílies, amb una mitjana d'11.000 individus.

El dispositiu de les enquestes PCV es va programar perquè es poguessin afegir qüestionaris addicionals puntuals als qüestionaris de base. El 1999, l'Institut d'Estudis Superiors de Seguretat Interior (IHESI) va elaborar un qüestionari addicional sobre la victimització. L'INSEE no ha publicat estudis a partir de l'ús d'aquest qüestionari. Els investigadors de l'IHESI es van encarregar de coordinar els treballs d'anàlisi.² L'extensió de l'enquesta PCV del 1999 va portar a interrogar 5.500 famílies i 10.600 individus majors de 14 anys.

Des que es va crear, una de les accions prioritàries de l'OND ha estat posar en funcionament un programa d'enquestes de victimització. Aquest programa havia de proporcionar, alhora, una resposta a curt termini i un dispositiu perenne que era impossible de desenvolupar en un termini ajustat. L'INSEE va proposar fer servir de manera transitòria les enquestes PCV per obtenir de manera ràpida indicadors sobre la victimització,³ i que alhora es treballés amb un nou dispositiu d'enquestes especialitzades estrictament dedicades a la victimització.

² «Mesurar la delinqüència a partir del testimoni de les víctimes: l'enquesta pilot IHESI-INSEE de gener del 1999», de Jean-Paul Grémy (IHESI, 2001).

³ Vegeu «Grand angle n° 2», INHES/OND, octubre del 2005.

El gener del 2005, i després el gener del 2006, el qüestionari PCV es va modificar. La part que estava dedicada a la victimització va evolucionar cap a una mesura més acurada dels danys patits per les famílies o els individus, tenint en compte els resultats de les enquestes PCV de primera generació i, en particular, de l'extensió *victimització* del 1999. A partir de la sol·licitud de l'Observatori Nacional de la Delinqüència, s'hi va afegir un qüestionari addicional titulat *Cadre de vie et sécurité*, per tal d'ampliar la llista de les victimitzacions estudiades. Les enquestes PCV del 2005 i el 2006 es van basar en 6.200 famílies i 12.200 individus. El mòdul addicional *Cadre de vie et sécurité* es va basar en 7.500 famílies (de les quals 1.200 estaven en zones urbanes sensibles) i 12.000 individus (dels quals 2.400 estaven en una zona urbana sensible).

La primera enquesta veritable de victimització INSEE-OND es va dur a terme entre els mesos de gener i febrer del 2007.

L'enquesta nacional de victimització del 2007

El 2007 es va introduir un nou qüestionari. Està dedicat de manera exclusiva a les qüestions de seguretat i de victimització i a les seves conseqüències sobre la vida quotidiana de les persones enquestades. El 2007 es van introduir preguntes i temàtiques inèdites, que es van afegir a preguntes que s'han reproduït de les enquestes *Cadre de vie et sécurité* precedents i a preguntes que s'han modificat.

Les novetats de l'enquesta del 2007 també tenen a veure amb el seu desenvolupament, el que s'anomena *protocol d'atorgament*. A partir de les enquestes PCV, el qüestionari estava format per tres parts: descripció dels membres de la família (anomenada per l'INSEE *el tronc comú família*, TCF), el qüestionari d'àmbit *família* i el qüestionari individual. Aquest darrer es feia a tots els membres de la família majors de 14 anys (amb un límit de cinc). Si hi havia algun membre major de 14 anys que havia de contestar el qüestionari i que es trobava absent, altres membres de la seva família podien contestar per ell (exceptuant les preguntes d'opinió). La persona que contesta en nom d'un membre de la seva família s'anomena *proxy*.

L'enquesta *Cadre de vie et sécurité* del 2007 es desenvolupa en les tres primeres fases segons l'esquema descrit. Tanmateix, després del TCF, el qüestionari d'àmbit família i el qüestionari individual presencial,⁴ es va plantejar un qüestionari autoadministrat enfocat a les violències anomenades sensibles (violència sexual o violència en l'àmbit familiar) a les persones que tinguessin entre 18 i 75 anys.

El protocol de l'enquesta del 2007 ja no preveu que s'intorreguin diverses persones majors de 14 anys, ni que es pugui triar un *proxy* aleatòriament per contestar en nom del membre de la família corresponent. Des de llavors, en cada família enquestada una sola persona major de 14 anys contesta el qüestionari individual presencial i, en cap cas, un altre membre de la família no pot contestar en lloc seu.

Consegüentment, al contrari del que passava amb les enquestes PCV, el nombre de famílies enquestades els mesos de gener, febrer i març del 2007, 17.496, equival al nombre de persones majors de 14 anys enquestades, i cadascuna d'elles va contestar totes les preguntes individuals.

⁴ Recordem que les enquestes PCV i *Cadre de vie et sécurité* són enquestes de l'INSEE la recollida d'informació de les quals es fa a partir d'una trobada d'un enquestador de l'INSEE al domicili de la família. L'enquestador disposa d'un ordinador portàtil programat per permetre-li llegir i encadenar les preguntes tot captant les respostes dels enquestats.

Un calendari de publicació que depèn de la naturalesa de les dades

El gener del 2008, quan l'OND va fer públiques les estadístiques sobre els indicadors relatius als fets constatats, i sobretot els relatius als danys als béns i als danys voluntaris a la integritat física, els enquestants de l'INSEE van començar a visitar les primeres famílies de la mostra de l'enquesta *Cadre de vie et sécurité* del 2008. La recollida sobre el terreny de l'enquesta va acabar a finals de març, després que més de 17.000 famílies acceptessin de contestar-la.

Contràriament a les estadístiques sobre els casos constatats, l'augment nacional de les quals assegurada per la Direcció Central de la Policia Judicial (DCPJ) es fa en menys de deu dies, calen diversos mesos de feina per obtenir la base de dades sobre l'enquesta *Cadre de vie et sécurité*. Aquesta diferència està vinculada a la naturalesa de les dues fonts estadístiques.

L'*État 4001*, l'eina que permet registrar els casos constatats, funciona com un comptador: cada procediment es codifica segons un dels prop de cent índexs de la nomenclatura de registre dels crims i els delictes, i un cop registrat s'afegeix als que ho havien estat anteriorment, durant el període en qüestió. A finals de mes, la DCPJ rep, per part de tots els serveis de Policia i les unitats de Gendarmeria encarregades de registrar els casos constatats, el total obtingut per a cada índex i els confronta. L'estadística anual definitiva s'obté després d'una fase de consolidació que permet integrar-hi els casos constatats al llarg d'un semestre, però que no s'havien transmès a final de mes per raons de procediment.

La constitució de la base de dades de l'enquesta *Cadre de vie et sécurité* segueix un esquema totalment diferent. L'enquesta la porten a terme enquestadors de l'INSEE amb l'ajuda d'ordinadors portàtils. Consta de tres qüestionaris: dos qüestionaris presencials, en els quals l'enquestador de l'INSEE planteja les preguntes als enquestats llegint-les a la pantalla i capta les respostes amb l'ajuda del teclat de l'ordinador, i un qüestionari autoadministrat per l'enquestat, que en aquest cas llegeix les preguntes i hi respon sense la intervenció de l'enquestador.

Un procés d'enquesta més complex

El primer qüestionari presencial està adreçat a la família que viu en l'habitatge enquestat: es tracta d'interrogar els membres de la família, prioritzant una persona anomenada *de referència* o aportador principal de recursos de la família o el seu conjunt, sobre els danys de tipus robatori o actes de vandalisme patits pels béns familiars, l'habitatge o els vehicles (cotxes, motos i bicicletes).

El qüestionari individual presencial es planteja a un membre de la família major de 14 anys triat aleatòriament en funció de la seva data de naixement. Aquesta tria aleatòria és una condició de la representativitat de les respostes. Si la persona triada per atzar no pot contestar, l'enquesta no es pot continuar. Els danys individuals tractats en aquest segon qüestionari són els robatoris personals, amb violència o amenaces o sense, la violència fora del robatori comesa per una persona que no viu amb l'enquestat, així com les amenaces i els insults.

El qüestionari autoadministrat té a veure amb la violència anomenada *sensible*, violència de caràcter sexual o violència física comeses per una persona que viu amb l'enquestat. Únicament està adreçat a persones majors de 18 anys, per raons legals, i a persones d'un màxim de 75 anys, per raons pràctiques relacionades amb la recollida d'informació.⁵

Aquests tres qüestionaris específics de l'enquesta *Cadre de vie et sécurité* van precedits d'un qüestionari introductori comú de totes les enquestes família de l'INSEE, que permet descriure el perfil sociodemogràfic de tots els membres de la família. En total, l'enregistrament informàtic d'una enquesta està format per diversos fitxers, cadascun dels quals conté centenars, i fins i tot més d'un miler de respostes, de les quals les del qüestionari autoadministrat són tancades. Després de l'entrevista, s'han de trametre a les direccions regionals de l'INSEE per entrar en un procés que s'acabarà després d'un gran nombre d'etapes de verificació, de canvis de formats informàtics, d'enriquiment de les dades i de rectificació per adaptar-les a la base nacional de l'enquesta.

Els primers resultats, a la tardor

El 2005 i el 2006, l'OND ja va fer una prova amb el calendari de disposició de les enquestes sobre les condicions de vida de les famílies de l'INSEE a les quals s'havia associat. Va publicar els resultats, respectivament, l'octubre del 2005 i el desembre del 2006. El Consell d'Orientació de l'OND va decidir que, l'any 2007, el primer any per a l'enquesta de victimització nacional *Cadre de vie et sécurité*, l'informe anual, difós prèviament, el mes de març, coincidiria amb la disponibilitat dels primers resultats de l'enquesta. Així doncs, es va triar el mes de novembre com a data de publicació de l'informe anual.

D'aquesta manera, el novembre del 2007, el tercer informe anual de l'OND es va fer públic, i com a primers articles es van incloure els de l'enquesta *Cadre de vie et sécurité* del mateix any. En aquella data, es van poder fer comparacions amb les enquestes sobre les condicions de vida de les famílies dels anys 2005 i 2006 per a alguns danys, tot i que, en algun cas, de manera limitada.⁶

El 2008, després de dues enquestes *Cadre de vie et sécurité*, **per primera vegada des del llançament del dispositiu d'enquestes anuals es van poder comparar els resultats en el temps, entre elles i amb les de l'État 4001**. Va ser una etapa tan important que, tal com ho recorda l'OND des de la seva creació, **són, en primer lloc, les evolucions i les tendències les que revelen els fenòmens en curs**, per poc que les proporcionin fonts estadístiques estables d'un any per l'altre. Quan arribi el moment, després de diverses enquestes anuals *Cadre de vie et sécurité*, l'OND podrà elaborar sèries estadístiques formades per diversos punts, com ja s'ha pogut fer en el cas d'alguns danys.

Dos tipus d'explotacions estadístiques

Com que l'anàlisi dels resultats de les enquestes *Cadre de vie et sécurité* del 2007 i el 2008 es pot fer en evolució, en una perspectiva conjuntural, pot tenir objectius més estructurals. Per tant, es tracta d'unir les dues enquestes per formar un total de famílies o de persones enquestades que superin les 34.000, la qual cosa permetrà

⁵ Per definició, l'enquestat ha de poder contestar el qüestionari autoadministrat sense la intervenció de l'enquestador o d'una tercera persona. Això exigeix, per tant, certa autonomia, sobretot per llegir les preguntes i registrar les respostes. El límit d'edat de 75 anys es va decidir perquè semblava que, més enllà d'aquesta edat, dur a terme el qüestionari sovint seria difícil, i fins i tot impossible. La decisió va ser confirmada per l'experiència de l'enquesta del 2007, quan alguns enquestats, que en la majoria dels casos tenien més de 60 anys, van donar respostes incoherents a causa de dificultats pràctiques. El protocol es va modificar des de llavors, i el límit d'edat es va fixar en 75 anys.

⁶ Vegeu «Victimització i sentiment d'inseguretat el 2006», informe anual OND, novembre del 2007.

estudiar les poblacions de víctimes o les característiques dels danys amb més detall.

Tots els danys tractats en l'enquesta, també anomenats *victimització*, s'introdueixen amb una pregunta, anomenada pregunta *filtre*, construïda a partir del model següent: "El 2006 o el 2007, vas ser víctima de...?". Per tal d'ajudar els enquestats a recordar els incidents en què van estar implicats en els dos anys anteriors a l'enquesta, la pregunta va precedida i seguida d'elements de precisió en la definició dels danys, a més d'alguns exemples.

Per il·lustrar-ho, presentem les preguntes sobre els robatoris personals del qüestionari individual:

"Tornem a les preguntes de seguretat, però tractant, en aquest cas, les que t'afecten personalment, és a dir, excloent tot el que s'hagi pogut produir durant un robatori a l'habitatge o durant un robatori vinculat amb els cotxes, les motos o les bicicletes.

En primer lloc, centrem-nos en els robatoris eventuais que pots haver sofert:

El 2006 o el 2007, vas ser víctima personalment d'un robatori o d'un intent de robatori amb violència física o amenaces?

Exemples: robatori amb cops i ferides, robatori estirant la bossa de mà o el telèfon mòbil, robatori amb amenaces verbals o amb l'ajuda d'una arma, extorsió o intent d'extorsió...

El 2006 o el 2007, vas ser víctima personalment d'un robatori o d'un intent de robatori sense violència física ni amenaces?

Exemples: robatori per part d'un carterista, robatori d'una cartera, d'una bossa, d'un abric, d'un telèfon mòbil o de qualsevol altre bé personal en un lloc públic (restaurant, vestuari) o en el lloc de treball o d'estudi."

Aquestes preguntes de victimització introductòries diferencien, per a cada dany, les persones que es declaren víctimes de les altres. Unes responen a un qüestionari complet sobre el dany o els danys soferts, mentre que les altres continuen l'enquesta, que inclou un gran nombre de preguntes sobre la delinqüència i el sentiment d'inseguretat en el context de la vida quotidiana.

El formulari de descripció de les victimitzacions comença enumerant-les i posant-los data. D'aquesta manera es poden obtenir dos dels indicadors conjunturals principals dels danys soferts: la seva prevalença i la seva incidència durant l'últim any civil. La prevalença és la proporció de famílies o de persones majors de 14 anys que es declaren víctimes almenys d'un dany, i la incidència és el nombre acumulat de danys soferts.⁷

Les víctimes han de descriure les característiques de cada dany, la naturalesa dels casos soferts, les conseqüències físiques, psicològiques o materials i el seguiment eventual, com ara la presentació d'una denúncia. En alguns casos, també es descriu el penúltim dany sofert, però d'una manera més breu.

⁷ Per evitar que una família o que una persona major de 14 anys enquestada pesi massa sobre la incidència, es limita a deu el nombre de danys soferts que entren en el càlcul al llarg de l'últim any civil.

Una enquesta, dues maneres d'interrogar sobre la violència

El qüestionari individual presencial de l'enquesta *Cadre de vie et sécurité* està adreçat a un dels membres majors de 14 anys de la fa-

mília enquestada, que es tria de manera aleatòria segons la data de naixement. El nombre de persones majors de 14 anys enquestades, per tant, ha de ser igual que el nombre de famílies enquestades. En l'enquesta que es va dur a terme entre els mesos de gener i març del 2008 va ser de 17.176, un nombre lleugerament inferior per comparació a la magnitud de la mostra de famílies de l'enquesta del 2007, en què era de 17.496 (vegeu el quadre 1).

El qüestionari individual presencial permet tractar dos tipus de violència: els robatoris amb violència i una part de la violència física (la que ha comès una persona que no viu amb l'enquestat).

La freqüència de la violència *sensible* es mesura segons un protocol adaptat que difereix molt del qüestionari individual de l'enquesta. Es va fer evident, quan es va elaborar l'enquesta *Cadre de vie et sécurité*, que les preguntes considerades més *sensibles* (les relacionades amb la violència sexual, incloent-hi les més greus, com la violació, o les relacionades amb la violència dins de la família, comesa per un cònjuge, un pare o mare, un nen o d'altres) no les podia plantejar l'enquestador de l'INSEE en una entrevista presencial.

Va caldre idear un mode d'interrogatori més impersonal per evitar el rebuig de tractar amb un enquestador esdeveniments dolorosos, que fins i tot la víctima viu amb vergonya. Alhora, el mode d'interrogatori havia de respondre a una exigència de confidencialitat per tal d'evitar que en presència dels altres membres de la família l'enquestat fos incapaç de parlar de qualsevol violència patida per part d'un o diversos membres de la família.

Ara bé, el novembre del 2005, l'INSEE va dur a terme una enquesta del Ministeri de Salut titulada *Vie quotidienne et santé* (Vida quotidiana i salut) que, a partir d'un qüestionari presencial que tractava sobre la victimització i també sobre la salut, preveia interrogar persones de 18 a 75 anys sobre pràctiques de risc per a la salut (consum d'alcohol, consum de drogues i comportament sexual). En aquell moment es va decidir fer servir un qüestionari autoadministrat. Per *autoadministrat* s'entén que l'enquestat llegeix les preguntes per si sol, sense cap tipus d'intervenció exterior, i que les contesta de la mateixa manera. Es troba en una situació en què cap de les persones presents a la sala no sap quines preguntes està contestant ni quines són les seves respostes.

L'OND va recuperar el protocol del qüestionari autoadministrat de l'enquesta *Vie quotidienne et santé*, amb el qual l'INSEE ja tenia experiència, per tal de tractar la violència sensible. També va conservar els límits d'edat d'aquesta enquesta, cosa que exclou de la mostra inicial enquestada de manera presencial les persones menors, de 14 a 17 anys, i les persones de més de 75 anys en el moment de l'enquesta.

En l'enquesta del 2007, i de manera força similar en la del 2008, al voltant de 550 persones d'entre 14 i 17 anys i 1.900 persones de més de 75 anys van contestar només el qüestionari presencial, però no, d'acord amb el límit d'edat, el qüestionari autoadministrat sobre la *violència sensible*.

No s'han d'interpretar els límits d'edat que es van establir com una falta d'interès per la violència patida per les persones menors o per les que tenen més de 75 anys.

Persones majors de 14 anys enquestades amb les enquestes *Cache de vie et sécurité* del 2007 i el 2008. Nombre de persones de 18 a 75 anys susceptibles de contestar el qüestionari autoadministrat i proporció de persones que van contestar aquest qüestionari

	Enquesta <i>Cadre de vie et sécurité</i> 2007		Enquesta <i>Cadre de vie et sécurité</i> 2008	
	Nombre	%	Nombre	%
Persones majors de 14 anys que van contestar el qüestionari presencial	17.496		17.176	
Persones de 14 a 17 anys	551		563	
Persones de 18 a 75 anys	15.053	100,0	14.686	100,0
Persones de 18 a 75 anys que van contestar el qüestionari autoadministrat sobre la 'violència sensible' 14.182	94,2	13,719	93,4	
Persones de 18 a 75 anys que no van contestar el qüestionari autoadministrat sobre la 'violència sensible'	871	5,8	967	6,6
Persones de 76 anys o més	1.892		1.927	

Font: INSEE, enquestes *Cadre de vie et sécurité* 2007 i 2008

Per plantejar a un menor el qüestionari autoadministrat sobre la violència sensible, hagués calgut demanar l'autorització legal dels seus pares. Això, sens dubte, hagués obligat l'enquestador de l'INSEE a descriure'ls els temes dels quals tractarien, entre els quals la violència comesa dins mateix de la seva família. Sembla impossible mesurar un fenomen de violència dependent del consentiment d'un autor potencial.

El límit d'edat màxima, fixada en 75 anys en el cas de l'enquesta *Vie quotidienne et santé*, es va decidir per raons pràctiques. Les respostes del qüestionari autoadministrat les seleccionen els enquestats en un teclat d'ordinador. I, per definició, l'enquestat no pot demanar que una tercera persona intervingui per triar les respostes. Per tant, ha de saber fer servir el teclat. El límit d'edat superior, per tant, és el resultat d'un càlcul de l'edat a partir de la qual es fa difícil contestar de manera autònoma un qüestionari per mitjà d'un teclat d'ordinador.

Un estudi més ampli de la violència sobre una mostra més reduïda

Entre gener i març del 2008, 14.686 persones d'entre 18 i 75 anys van contestar el qüestionari presencial de l'enquesta *Cadre de vie et sécurité*. Segons la informació recollida pels enquestadors de l'INSEE, 328 d'aquestes persones no van poder contestar el qüestionari autoadministrat en francès. Una traducció en una versió resumida en quatre llengües (àrab, turc, portuguès i alemany) va permetre interrogar aquestes 129 persones. La llista d'idiomes no es va establir en funció de la difusió de les llengües estrangeres entre la població,

sinó en funció dels idiomes parlats per més persones de les que no podien contestar el qüestionari en francès.

En total, van contestar el qüestionari autoadministrat el 93,4% de les persones d'entre 18 i 75 anys que ho havien de fer. La mostra de persones enquestades sobre la violència sensible el 2008 està formada per 13.719 persones d'entre 18 i 75 anys.

L'índex de respostes del qüestionari autoadministrat del 2008 és inferior que el de la primera enquesta *Cadre de vie et sécurité*. El 2007, un 94,2% de les persones d'entre 18 i 75 anys de la mostra presencial van contestar el qüestionari autoadministrat, és a dir, 14.182.

El 2008, 967 persones d'entre 18 i 75 anys no van acabar l'enquesta després del qüestionari presencial. La barrera de l'idioma explica la presència de 199 persones que no van contestar. El 2007 en van ser 871, de les quals 206 no entenien el francès.

Per a cada enquesta *Cadre de vie et sécurité* es fan servir dues mostres diferents: la mostra dels majors de 14 anys interrogats de manera presencial, que és la referència per mesurar els danys a les persones fora de la *violència sensible*, i la mostra de persones de 18 a 75 anys que han contestat el qüestionari autoadministrat, que permet conèixer els fenòmens de violència física o sexual, incloent-hi la comesa per part d'un autor que viu amb l'enquestat.

Tant per a un cas com per a l'altre, es planteja la qüestió del biaix de selecció dels individus enquestats. L'enquesta *Cadre de vie et sécurité*, com totes les enquestes de l'INSEE relacionades amb la família, està dirigida a les persones que viuen en un habitatge. Això exclou les persones allotjades en una institució, un asil, un hospital o fins i tot una llar d'acollida, i les que no tenen allotjament, entre les quals hi ha els sense-sostre.

Víctimes que no sempre són accessibles per a les enquestes a la població general

Hi ha un cas en concret, el de les llars d'acollida de les víctimes de violència, que, evidentment, planteja un problema a l'hora de mesurar la violència de manera quantitativa. Més aviat es tracta d'un problema d'exhaustivitat que de selecció de la mostra. En efecte, abans d'abandonar el seu domicili, les futures víctimes de violència acollides en una llar formen part de la població enquestada per l'INSEE. Per tant, en teoria és possible que s'interroguin persones que viuen en un context de violència que les portarà a buscar refugi en una institució. Per contra, per establir estadístiques sobre la violència en un període determinat, sempre faltaran els casos patits per les persones acollides en una institució en el moment de fer l'enquesta.

El biaix de selecció pot tenir lloc en el moment de prendre contacte entre la família i l'enquestador de l'INSEE. Es pot suposar que les famílies en les quals la violència és més present són les més reticents a obrir les portes a l'enquestador. Es poden formular tot tipus d'hipòtesis al voltant de les famílies que no volen contestar. En absència d'informació per part seva, difícilment se'n pot obtenir la invalidació o la confirmació.

En el cas de l'enquesta *Cadre de vie et sécurité*, encara s'ha de fer un estudi de la no-resposta per rebuig. Tot i això, recordem que existeixen mètodes anomenats *de modificació* que, entre d'altres, tenen l'objectiu de corregir-la.

A cada persona que contesta l'enquesta se li atorga un valor numèric, un pes, i la suma d'aquest pes en el conjunt de la mostra correspon a la mida estimada de la població, que és de 42,9 milions de persones per a la franja de 18 a 75 anys. El conjunt dels pesos de les persones de la mostra (o ponderació) es calcula en diverses etapes, l'última de les quals consisteix a fer-la correspondre a les característiques de la població sobre una sèrie de variables anomenada *variables d'apuntament*. **Es tracta, amb l'ajuda d'un algoritme anomenat d'apuntament sobre marge, d'aconseguir que a partir dels criteris com el sexe, l'edat, el perfil familiar o la situació geogràfica de l'habitatge, la repartició en la mostra estigui d'acord amb la de la població.**

Les referències d'apuntament, o marges, tradicionalment es proporcionaven a les enquestes a les famílies de l'INSEE amb l'enquesta d'ocupació. Aquesta situació va canviar a finals del 2008 amb la publicació dels resultats del cens de la població, que es va obtenir a partir d'un mètode renovat.

Entre les categories de població que contesten més difícilment l'enquesta, hi ha l'exemple de famílies en què la persona de referència és jove, però que a l'hora de calcular la mitjana rep un pes mitjà més important que les altres. A la inversa, si en una regió, sempre a títol d'exemple, els índexs de resposta són més elevats que en una altra, el pes mitjà de cada individu d'aquesta regió serà més dèbil.

Si les respostes de la mostra enquestada són representatives del que ha patit la població, la modificació per apuntament sobre marge corregeix els efectes de la no-resposta. Per contra, si un tipus de població més exposat a la victimització no és accessible, la modificació no en podrà corregir l'absència. L'estudi de la no-resposta consisteix, precisament, a investigar-ne l'impacte sobre els fenòmens que interessin.

El rebuig de contestar el qüestionari autoadministrat per part de determinades persones de 18 a 75 anys que han contestat el qüestionari presencial es pot analitzar. Contràriament a les famílies que no han obert les portes als enquestadors de l'INSEE, aquests casos de rebuig parcial tenen lloc en el moment en què es disposa, després del qüestionari presencial, de molta informació de l'enquestat. Aleshores es tracta de determinar quins factors podrien explicar, en el sentit estadístic del terme, la no-resposta.

Víctimes de violència física i de violència sexual el 2005 i el 2006

Sembla que, segons les seves respostes a les preguntes de l'enquesta, prop de 2 milions de persones de 18 a 60 anys, és a dir, un 5,6% de les enquestades, van patir violència física o sexual al llarg dels anys 2005 i 2006.

El nombre de persones que van ser víctimes d'almenys un cas de violència física el 2005 o el 2006 es va avaluar en més d'1,6 milions de persones, la qual cosa correspon a un 4,7% de les persones d'entre 18 i 60 anys. D'una banda, es compten 930.000 víctimes de violència física comesa per una persona que no viu amb elles, anomenada violència fora de la família, i d'altra banda, 820.000 víctimes per part d'un autor que viu amb elles (violència dins de la família).

Proporció de persones de 18 a 60 anys que van declarar que havien patit almenys un cas de violència el 2005 i el 2006, segons la naturalesa de la violència (física o sexual) i el sexe

	Persones de 18 a 60 anys		Homes de 18 a 60 anys		Dones de 18 a 60 anys	
	Nombre	%	Nombre	%	Nombre	%
Totes les persones de 18 a 60 anys	35.292.000	100,0	17.361.000	100,0	17.931.000	100,0
Persones que van declarar que havien patit almenys un cas de violència física o sexual el 2005 o el 2006*	1.990.000	5,6	892.000	5,1	1.098.000	6,1
<i>De les quals</i>						
Persones que van declarar que havien patit almenys un cas de violència física el 2005 o el 2006	1.653.000	4,7	799.000	4,6	854.000	4,8
Persones que van declarar que havien patit almenys un cas de violència sexual el 2005 o el 2006	473.000	1,3	117.000	0,7	357.000	2,0
Persones que no van declarar cap cas de violència el 2005 i el 2006**	33.302.000	94,4	16.469.000	94,9	16.833.000	93,9

Camp: Persones de 18 a 60 anys

Font: Qüestionaris individuals⁸, Enquesta *Cadre de vie et sécurité* 2007, INSEE

* Tant si l'autor de la violència viu amb l'enquestat com si no

** Inclouent-hi les respostes 'no ho sé' i les no contestades: 0,6 % de les persones entre 18 i 60 anys van contestar 'no ho sé' o no van contestar almenys una de les tres preguntes sobre violència del qüestionari autoadministrat. Un 0,2% va contestar 'no ho sé' o no va contestar cap de les tres preguntes.

Són, respectivament, un 2,6% i un 2,3% de les persones de 18 a 60 anys que van declarar que havien patit violència fora i dins de la família, sabent que en algun cas existeixen cúmuls (un 0,3% de les persones entre 18 i 60 anys). La violència física dins de les famílies, poc o mal coneguda fins avui, es revela com un fenomen d'una freqüència comparable amb la dels altres tipus de violència física.

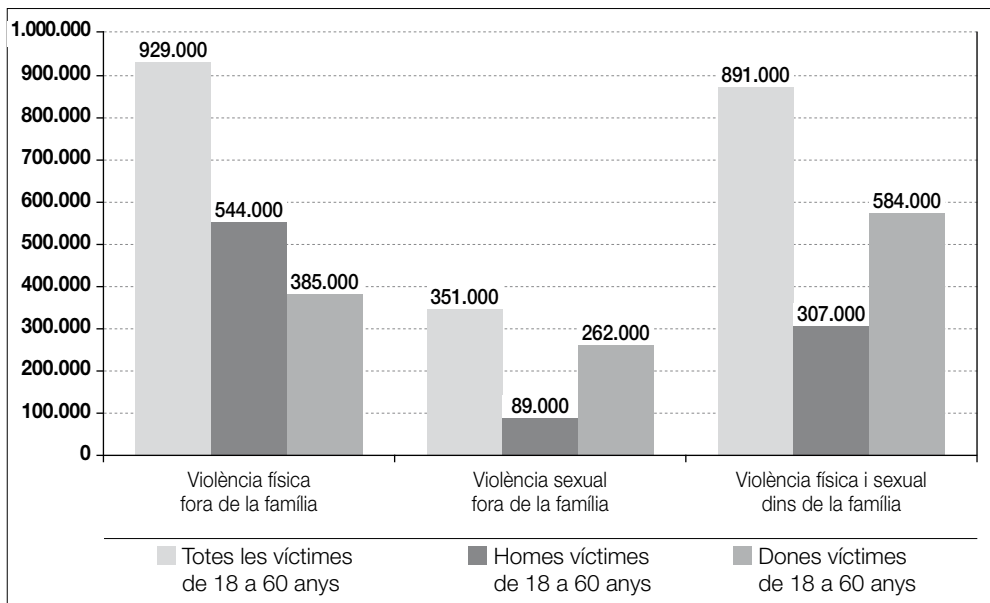
Aquests càlculs es van obtenir a partir d'una mostra de més d'11.200 persones d'entre 18 i 60 anys enquestades al llarg del primer trimestre del 2007.

Preguntades de manera successiva sobre la violència sexual fora de la família i després sobre la que es podia haver comès dins de la família, un 1,3% de les persones de 18 a 60 anys van declarar que havien patit almenys un cas de violència sexual (fora o dins de la família) el 2005 o el 2006. El nombre de víctimes es calcula en prop de 475.000, de les quals les tres quartes parts, és a dir, 350.000 persones, van patir violència sexual fora de la família. Representen l'1% de les persones entre 18 i 60 anys.

Les víctimes de violència sexual dins de la família són menys nombroses (menys de 150.000 víctimes en dos anys, és a dir, un 0,4% de les persones entre 18 i 60 anys). Molt sovint aquestes persones també han patit violència física dins de la seva família. A partir d'aquest fet, doncs, s'entén la violència dins de la família com un

⁸ Qüestionari presencial i qüestionari autoadministrat (vegeu el preàmbul metodològic).

Nombre de persones de 18 a 60 anys que van declarar que havien estat víctimes de violència física o sexual el 2005 o el 2006

Camp: Persones de 18 a 60 anys

Font: Qüestionaris individuals, enquesta *Cadre de vie et sécurité* 2007, INSEE

fenomen que reuneix alhora les víctimes de violència física o sexual per part d'una persona que viu amb elles. Inclou 890.000 víctimes, és a dir, un 2,5% de les persones entre 18 i 60 anys.

A partir de la tipologia de violència física o sexual establerta, es constata que els homes són majoritaris entre les víctimes de violència física fora de la família, mentre que la violència sexual fora de la família i la violència física o sexual dins de la família afecten més sovint les dones.

El 2005 o el 2006, prop de 550.000 homes i 385.000 dones van ser víctimes de violència física fora de la família. Això correspon al 3,1% dels homes i al 2,1% de les dones de 18 a 60 anys. A la inversa, un 3% de les dones i un 1,7% dels homes entre 18 i 60 anys declaren que van patir violència dins de la família, xifra que correspon a més de 530.000 dones i 300.000 homes víctimes. La relació home/dona encara està més desequilibrada en matèria de violència sexual fora de la família: mentre que 260.000 dones en van ser víctimes el 2005 o el 2006, és a dir, un 1,5% de les dones enquestades, la xifra és inferior, 100.000, en el cas de les víctimes masculines, que representen un 0,5% dels homes enquestats.

Si ajuntem totes les formes de violència, prop d'1,1 milions de dones i 900.000 homes entre 18 i 60 anys en van ser víctimes el 2005 o el 2006. En canvi, en les enquestes anteriors, que no incloïen explícitament i de manera diferenciada la violència sexual i dins de la família, la xifra d'homes víctimes de violència era superior que la de les dones, però **ara s'observa una proporció de dones víctimes del 6,1%, que és significativament més elevada que la dels ho-**

mes (5,1%). Encara que es confirma que les dones són menys víctimes que els homes de la violència física fora de la família, les dones estan més exposades, globalment, a la violència física o sexual.

Característiques dels danys patits

El context en què es produeix la violència té un fort impacte en la seva repetició al llarg del període de dos anys estudiat: les víctimes fora de la família van declarar molt sovint que havien patit un sol cas de violència, mentre que, majoritàriament, les víctimes per part d'una persona que viu amb elles van patir dos danys o més. En particular, gairebé la meitat de les dones de 18 a 60 anys víctimes de violència dins de la família van declarar almenys tres actes entre el 2005 i el 2006.

Tant si es tracta de violència física fora de la família com dins de la família, la proporció de víctimes que van patir ferides és al voltant d'un 40%. La freqüència de la violència acompanyada de ferides no difereix en funció del sexe quan es tracta de violència fora de la família. En canvi, mentre que el 50% de les dones víctimes de violència dins de la família van patir ferides, en el cas dels homes víctimes la xifra no supera el 20%. **Per tant, hi ha una gran diferència entre homes i dones víctimes de violència dins de la família, amb referència al nombre, la freqüència, la gravetat dels danys físics i també les conseqüències psicològiques.** Prop d'un 53% de les dones víctimes de violència física dins de la família van declarar que els actes patits els van causar danys psicològics més aviat greus, i fins i tot greus. Aquesta xifra és la meitat de la que correspon als homes víctimes.

Es calcula que el nombre de víctimes d'intents de violació és de prop de 230.000, de les quals una mica més de 130.000 van patir una violació, és a dir, un 28,3% de les víctimes de violència sexual de 18 a 60 anys el 2005 i el 2006. El nombre d'homes que van declarar que havien estat víctimes d'una violació és gairebé nul, cosa que significa que les 130.000 víctimes de violació són dones de manera gairebé exclusiva.

Els autors de la violència

Al voltant d'un 88% dels autors de la violència física fora de la família són homes, i quan la víctima també és un home aquesta proporció arriba al 95%. Les dones víctimes de violència física fora de la família representen el 78% i van ser víctimes d'homes, també, mentre que un 17,8% van ser víctimes d'una altra dona. En aquest tipus de violència, la majoria dels homes (58,8%) són víctimes d'un desconegut, mentre que un 55% de les dones víctimes coneixia l'autor personalment. En el cas d'un 32% d'aquestes dones, es tractava d'un excònjuge: el 2005 i el 2006, al voltant de 120.000 dones van ser víctimes de violència física per part d'un excònjuge.

Sis víctimes sobre deu de violència sexual fora de la família coneixen l'autor de l'agressió. En un 43,5% dels casos, es tracta d'una persona coneguda personalment, i en un 16,1% dels casos, d'una persona coneguda de vista.

En més del 50% dels casos de les 890.000 víctimes de violència física o sexual dins de la família, és a dir, en el cas de 450.000 persones, l'autor dels fets patits era el cònjuge. D'aquesta manera, l'1,8% de les persones de 18 a 60 anys que viuen en parella van ser víctimes de violència física o sexual per part del seu cònjuge el 2005 o el 2006. Aquesta xifra afecta un 2,6% de les

dones de 18 a 60 anys que viuen en parella. Es calcula que el nombre de dones víctimes del seu cònjuge en dos anys és de més de 330.000. És tres vegades superior que el dels homes que van declarar que havien estat víctimes del seu cònjuge.

La gravetat de les conseqüències de la violència patida entre cònjuges està molt diferenciada segons el sexe de la víctima. Menys del 10% dels homes víctimes de violència dins de la família l'autor de la qual és el cònjuge van declarar que els havia causat ferides, mentre que un 48% de les dones víctimes del seu cònjuge sí que en van patir.

La detecció de la violència

La proporció de víctimes de violència sexual fora de la família o de violència dins de la família que va derivar en denúncia no supera el 10%. **El que es pot anomenar taxa de denúncies s'estableix, en el cas de la violència sexual fora de la família, en un 8,4%, i en un 8,8% en els casos de violència dins de la família.** Aquestes xifres són particularment reduïdes, sobretot si tenim en compte la freqüència de denúncies en cas de violència física fora de la família: se situa en un 28,8%, cosa que no és, tanmateix, una xifra intrínsecament elevada.

Encara que la xifra augmenta en cas de violació i intent de violació, o en cas de violència física dins de la família acompanyada de ferides, incloent-hi els danys que es poden considerar els més greus, la taxa de denúncies continua sent reduïda: és inferior al 12% en el cas de la violació i l'intent de violació, i no supera el 16% en el cas de la violència dins de la família amb ferides.

La proporció de dones víctimes de violència comesa pel seu cònjuge que van presentar una denúncia és inferior al 8%. Cap home en aquesta situació no va fer aquest pas entre les persones enquestades, cosa que vol dir que són casos molt rars. El poc volum dels índexs de denúncia per part de les dones que en el moment de fer l'enquesta vivien amb el cònjuge del qual es van declarar víctimes contrasta amb l'índex de denúncia de prop del 50% de les dones que es van declarar víctimes del seu excònjuge.

Més del 75% de les víctimes de violència sexual fora de la família i el 84% de les víctimes de violència dins de la família no van fer cap descripció a la Policia o a la Gendarmeria, tant en forma de denúncia com de declaració. Quan se'ls va preguntar els motius del que s'anomena no declaració, les víctimes de violència sexual van explicar, en una proporció de dues sobre tres, que "no hauria servit per a res", o també que van preferir "trobar una altra solució". Aquest motiu encara és més comú en el cas de les víctimes de violència dins de la família, ja que un 77% el van fer servir per justificar l'absència de declaració. Aquesta voluntat de trobar una altra solució també la van esmentar més del 82% de les dones víctimes de violència dins de la família.

El perfil de les víctimes de violència física en les enquestes *Cadre de vie et sécurité* 2007 i 2008

*Perfil de les persones de 18 a 60 anys que es van declarar víctimes de violència física durant els dos anys establerts unint els resultats de les dues primeres enquestes *Cadre de vie et sécurité*.*

És possible unir les mostres de les enquestes Cadre de vie et sécurité del 2007 i el 2008 per tal de formar un conjunt de més de 22.000 persones de 18 a 60 anys. Se les va interrogar sobre els casos de violència patits en dos anys, 2005-2006 o 2006-2007, segons la data en què els enquestats van contestar les preguntes dels enquestadors de l'INSEE.

Es calcula que, en dos anys, 1.680.000 persones de 18 a 60 anys, és a dir, un 4,8% de les persones enquestades, van declarar que havien patit almenys un cas de violència física (que no tenia a veure amb un robatori ni amb violència sexual). Es pot tractar de violència comesa per una persona que no viu amb l'enquestat, fora de la família, o de violència d'un autor que viu amb l'enquestat, violència dins de la família, que requereix que es faci un qüestionari autoadministrat per l'enquestat.

Més del 46% de les víctimes de violència física en dos anys van declarar que havien patit almenys un cas de violència física dins de la seva família. Al voltant de 800.000 persones de 18 a 60 anys tenen aquest perfil, és a dir, un 2,3%. El nombre estimat de víctimes de violència fora de la família s'acosta al milió de persones, és a dir, un 2,8% de 18 a 60 anys, tenint en compte que el 0,3% van declarar que havien patit alhora almenys un cas de violència física fora i dins de la família.

Homes i dones víctimes de violència

El nombre d'homes i dones de 18 a 60 anys víctimes de violència en dos anys és similar, un 4,7% en el cas dels homes i un 4,9% en el de les dones. Però els tipus de violència que van declarar amb més freqüència són molt diferents.

Dels prop de 810.000 homes víctimes en dos anys, un de cada tres (72,5%) van declarar almenys un cas de violència fora de la família i menys d'un terç va patir almenys un cas de violència dins de la família (32,5%). Més del 60% de les dones víctimes en dos anys, el nombre de les quals s'acosta a 870.000, van patir violència dins de la família.

Les dones de 18 a 60 anys víctimes de violència dins de la família se situen en un 3%, és a dir, el doble que els homes que es van declarar víctimes dels mateixos danys. En canvi, un 3,4% dels homes van patir violència fora de la família en dos anys, és a dir, 1,2 punts més que les dones (2,2%).

Segons la seva declaració, prop del 80% de les dones víctimes de violència en dos anys van ser danyades per una persona coneguda personalment. L'autor d'almenys un cas de violència va ser el cònjuge o un excònjuge en el cas del 42,3% de les dones víctimes, i un membre de la família en un 21,4%.

En dos anys, menys del 18% de les dones víctimes van patir almenys un cas de violència per part d'una persona desconeguda. Aquest perfil afecta un 43,8% dels homes víctimes de 18 a 60 anys, és a dir, gairebé un home víctima de cada dos que va patir almenys un cas de violència per part d'un desconegut. En canvi, menys del 15% d'aquests homes van ser danyats almenys una vegada en aquest període per un membre de la família (13,3%) o per un cònjuge (14,3%).

En conjunt, un 1,4% de les persones de 18 a 60 anys van declarar que havien estat víctimes per part d'un cònjuge o d'un excònjuge en dos anys. Aquesta xifra supera el 2% en el cas de les dones de 18

a 60 anys (2,1%), és a dir, una xifra tres vegades més elevada que la que s'ha observat en el cas dels homes de 18 a 60 anys (0,7%).

Al voltant del 20% de les víctimes van presentar una denúncia almenys per un dels casos patits en dos anys. Aquesta freqüència varia segons el sexe, i s'estableix en un 21,5% en el cas dels homes víctimes i en un 19,3% en el cas de les dones.

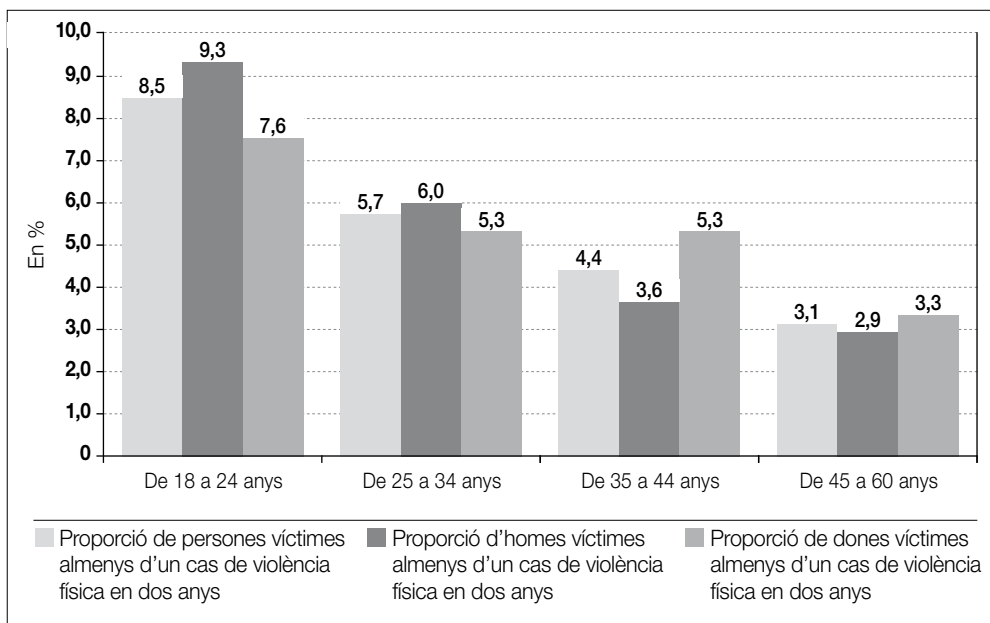
Edat de les víctimes de violència física

Els homes de 18 a 25 anys formen la franja de població més exposada a la violència física: més del 9% van declarar que havien patit almenys un cas de violència física en dos anys. Fins a un 5% d'aquest percentatge van ser víctimes de violència per part d'un desconegut.

En el cas dels homes, l'índex de violència física declarat en dos anys disminueix amb l'edat: canvia de manera notable del 6%, en el cas dels homes de 25 a 34 anys, al 3%, en el cas dels homes de 45 a 60 anys, passant pel 3,6% en el cas dels homes de 35 a 44 anys. A partir de 25 anys, el percentatge de dones víctimes és superior que el dels homes de la mateixa edat: se situa en un 5,3% en el cas de les dones de 25 a 34 anys, així com en el cas de les dones de 35 a 44 anys. És inferior en el cas de les dones de 45 a 60 anys (3,3%).

Les dones més joves, les de 18 a 24 anys, són les que van declarar amb més freqüència que havien patit violència física en dos anys: un 7,6%. Aquesta franja d'edat destaca per l'índex de violència física comesa per un autor conegut personalment: gairebé un 6%. L'índex és del 3% en el cas de la violència per part d'un membre de la família (fora de la parella o excònjuge).

Proporció de persones de 18 a 60 anys que van declarar que havien estat víctimes d'un cas de violència física en dos anys segons l'edat i el sexe

Font: INSEE, enquestes *Cadre de vie et sécurité* 2007 i 2008

Característiques personals principals de les víctimes de violència i de les seves famílies

Les persones de 18 a 60 anys separades o divorciades declaren amb més freqüència que la resta que van patir violència física en dos anys. En el seu cas, l'índex de violència declarada, un 7,6%, és superior, i fins i tot molt superior, que el de les persones solteres (6,6%), el de les persones que viuen en parella però no estan casades (5,3%) i, sobretot, el de les persones casades (3,5%).

Més del 8% de les dones separades o divorciades van patir almenys un cas de violència física en dos anys, un 3,3% de les quals, per part d'un cònjuge o un excònjuge.

Més d'un 8,6% de les persones de 18 a 60 anys que formen part de famílies monoparentals van declarar que havien estat víctimes almenys d'un cas de violència en dos anys, mentre que en el cas de tots els altres tipus de família la xifra no supera el 4,5%. El que explica aquesta diferència és la freqüència de la violència per part d'un autor conegut personalment, i en particular per part d'algun membre de la família: en les famílies monoparentals, un 6,4% de les persones de 18 a 60 anys van declarar casos de violència per part d'un conegut personal, el 3,1% dels quals, per part d'un membre de la família. Els índexs són inferiors en un 3% i un 1%, respectivament, en el cas de les altres famílies. Aquests índexs de danys són la conseqüència de factors de risc que ja s'han esmentat, com el fet de tenir menys de 25 anys, en el cas dels fills d'aquestes famílies, i el fet d'estar separats o divorciats, en el cas dels adults.

Les persones de 18 a 60 anys a l'atur van declarar en més d'un 7% que havien patit casos de violència física en dos anys, és a dir, 3 punts per sobre que el percentatge de les persones actives que estan treballant. La diferència no es deu als casos comesos per autors desconeguts, ja que un 1,3% de les persones de 18 a 60 anys que estan treballant i un 1,7% de les persones aturades van patir almenys un cas per part d'un desconegut en dos anys. En canvi, la xifra de víctimes per part d'un autor conegut personalment és el doble d'elevada en el cas de les persones aturades, 5,3%, per comparació al 2,6% de persones actives que estan treballant.

Gairebé un 6,7% de les persones de 18 a 60 anys de famílies que viuen de lloguer (fora d'habitatges de protecció oficial) i un 6,4% de les persones de famílies que viuen de lloguer en habitatges de protecció oficial van declarar que havien patit violència física en dos anys. Aquestes xifres són dues vegades superiors que les de les persones de famílies propietàries del seu habitatge sense que estiguin en tràmits de ser-ho (3,3%).

Les persones de 18 a 60 anys de famílies que viuen de lloguer van declarar amb més freqüència que les altres que havien patit violència física fora de la família i violència per part d'un cònjuge o excònjuge. Més del 4,2% de les persones de 18 a 60 anys de famílies que viuen de lloguer fora d'habitatges de protecció oficial van ser víctimes de violència fora de la família, i un 2,2% ho van ser de violència per part d'un cònjuge o excònjuge. Aquests índexs són del 3,9% i l'1,8%, respectivament, en el cas de les persones de famílies que viuen de lloguer en habitatges de protecció oficial. Aquests valors contrasten amb els de les persones propietàries sense que estiguin en tràmits de ser-ho, amb un 1,8% de víctimes de violència fora de la família i un 0,8% en els casos en què l'autor és el cònjuge o l'excònjuge.

Violència física comesa pel cònjuge actual

Prop d'un 1,5% de les persones de 18 a 60 que viuen en parella van declarar que havien patit almenys un cas de violència física (fora de la violència sexual) per part del seu cònjuge en el moment de l'enquesta. Aquest índex de danys augmenta fins a més d'un 2% en el cas de les dones de 18 a 60 anys que viuen en parella i menys de l'1% en el cas dels homes.

Les dones de 18 a 24 anys són les víctimes més usuals de violència física per part del seu cònjuge actual: més del 3,1% van declarar almenys un cas de violència en dos anys. La xifra és força estable en el cas de les dones de més edat, ja que és d'un 1,9% en el cas de les dones de 25 a 34 anys i de 45 a 60 anys, i d'un 2,1% en el cas de les dones de 35 a 44 anys. Pel que fa als homes, la xifra disminueix molt amb l'edat, d'un 2,9% per als de 18 a 24 anys a menys d'un 0,5% per als de 45 a 60 anys.

Les dones amb un nivell d'estudis de certificat d'estudis de primària o graduat escolar van declarar amb més freqüència que les altres de 18 a 60 anys que havien patit violència física per part del cònjuge actual: l'índex de violència declarada s'estableix en un 3,5%, mentre que en el cas de les dones sense graduat escolar és d'un 2,3%.

La situació d'atur de la dona, però també del seu cònjuge, és un factor explicatiu de l'exposició a la violència per part del cònjuge actual: un 3,8% de les dones de 18 a 60 anys que estan a l'atur van declarar que havien patit almenys un cas de violència per part del seu cònjuge. Aquesta xifra augmenta fins a un 4,6% en el cas de les dones el cònjuge de les quals és a l'atur. Si la dona o el seu cònjuge treballen, la xifra no supera el 2%.

Els homes de 18 a 60 anys amb un cònjuge que té un nivell d'estudis de batxillerat / COU o superior van declarar amb més freqüència que els altres casos de violència física per part del seu cònjuge actual: un 1,2% dels homes de 18 a 60 anys amb un cònjuge amb el títol de batxillerat / COU van declarar que havien estat víctimes almenys d'un cas de violència per part del seu cònjuge actual en dos anys, i un 1,4% en el cas de cònjuges amb estudis superiors. Pel que fa als homes amb cònjuges amb menys estudis, l'índex de violència en dos anys és inferior, un 0,5%.

La victimització el 2006 i el 2007

Es calcula que el 2007 4.615.000 famílies i persones majors de 14 anys van patir robatoris i intents de robatori. Aquesta xifra va a la baixa amb relació al 2006, un any amb 4.876.000 casos registrats de persones que van ser víctimes de robatoris i intents de robatori.

Al voltant de 2,2 milions de famílies, és a dir, un 8,3%, van patir un robatori o un intent de robatori que afectava un dels seus béns, vehicles o residències. En relació amb el 2006, aquesta xifra disminueix de manera significativa.⁹ Prop d'un 9% de les famílies van declarar que havien estat víctimes almenys d'un robatori o un intent de robatori el 2006. El nombre de robatoris i intents de robatori declarats per les famílies també ha disminuït de manera significativa en un any. Ha passat de prop de 3.050.000 a 2.900.000 casos entre el 2006 i el 2007.

⁹ Terme estadístic per assenyalar les variacions establertes a l'enquesta amb una incertitud inferior al 10%.

Proporció de persones de 18 a 60 anys que viuen en parella i que van declarar que havien estat víctimes de violència física per part del seu cònjuge actual (en el moment de l'enquesta) en dos anys, segons el sexe i el nivell d'estudis i l'ocupació de la persona enquestada i del seu cònjuge

	Persones de 18 a 60 anys que viuen en parella		Homes de 18 a 60 anys que viuen en parella		Dones de 18 a 60 anys que viuen en parella	
	Característiques de la persona enquestada	Caract. del seu cònjuge	Característiques de l'home enquestat	Caract. del seu cònjuge	Característiques de la dona enquestada	Caract. del seu cònjuge
Proporció de persones que van declarar que havien estat víctimes de violència física per part del seu cònjuge actual (en %)	1,5	-	0,9	-	2,1	-
Nivell d'estudis						
Sense titulació	1,5	1,4	0,7	0,5	2,3	2,1
Certificat d'estudis de primària						
Graduat escolar	2,2	1,7	0,6	0,3	3,5	3,2
Certificat d'estudis de secundària / BUP						
Formació professional	1,1	1,3	0,6	0,4	1,7	1,9
Batxillerat / COU	1,7	1,9	1,1	1,2	2,1	2,7
Títol d'estudis superiors	1,4	1,4	1,3	1,4	1,5	1,4
Estat relacionat amb l'ocupació						
Persones actives que treballen	1,4	1,5	0,9	0,9	1,9	2,0
Persones a l'atur	2,5	2,3	0,6	0,8	3,8	4,6

Font: enquestes *Cadre de vie et sécurité* 2007 i 2008

Aquesta evolució és el resultat de la disminució del tipus de robatori més freqüent: els robatoris i intents de robatori vinculats als cotxes. El 2007, les famílies van declarar que n'havien patit 1.562.000, xifra que representa més de la meitat dels robatoris i intents de robatori que afectaven els seus béns. Aquesta xifra ha disminuït en un 6,3% en relació amb la del 2006, amb 1.670.000 robatoris i intents de robatori declarats vinculats als cotxes.

En el cas dels altres tipus de robatoris (robatoris vinculats a les residències de les famílies), entre els quals hi ha els robatoris amb força, i robatoris vinculats als vehicles de dues rodes (bicicletes, motos i d'altres), el nombre de danys patits és globalment estable. El 2007, les famílies van declarar prop de 890.000 robatoris i intents de robatori en una residència i al voltant de 450.000 robatoris i intents de robatori de vehicles de dues rodes.

Una mica menys de 1.250.000 persones majors de 14 anys van declarar que havien patit almenys un robatori personal el 2007, 308.000 de les quals van ser víctimes almenys d'un robatori o intent de robatori amb violència o amenaces. Representen, respecti-

vament, el 2,5% i el 0,6% de les persones majors de 14 anys. En un any, la franja de persones víctimes almenys d'un robatori va disminuir de manera significativa, -0,3% punts, mentre que la de les víctimes de robatoris amb violència i amenaces era més aviat estable.

Es calcula que 1.715.000 robatoris i intents de robatori van afectar persones majors de 14 anys el 2007. Aquest nombre s'elevava fins a 1.835.000 el 2006, un nivell superior que, això no obstant, no és significativament diferent del del 2007. En canvi, la disminució d'1.354.000 robatoris personals sense violència ni amenaces el 2006 a menys d'1,2 milions el 2007 és significativa. Aquesta tendència difereix de la que s'ha observat en el cas dels robatoris amb violència i amenaces, amb una xifra que es va establir en 518.000 el 2007. Experimenta una alça lleugera en un any, però com que no era significativa, es considera que el nombre de declaracions és estable.

Una mica més d'un terç dels robatoris i els intents de robatori patits el 2007, és a dir, un 35,6%, va anar acompanyat d'una denúncia. Aquest índex va disminuir lleugerament en relació amb el 2006, en què se situava en el 36,3%. Es calcula que el nombre de robatoris i intents de robatori que les víctimes, les famílies o les persones majors de 14 anys van denunciar va passar de 1.771.000 el 2006 a 1.644.000 el 2007, amb una disminució del 7,2%.

Aquests valors numèrics són molt similars als que va publicar l'Observatori Nacional de la Delinqüència el gener del 2008 a partir de les dades sobre els casos constatats per la Policia i la Gendarmeria nacionals. Tenint en compte només les infraccions que corresponen als robatoris i els intents de robatori contra les persones físiques, qualificades de robatoris contra particulars, s'obté un total d'1.781.051 robatoris constatats el 2006 i d'1.651.259 el 2007, és a dir, amb una disminució del 7,3%.

A partir dels resultats de l'enquesta *Cadre de vie et sécurité*, no tan sols disminueixen en un any els robatoris acompanyats de denúncia, sinó el conjunt de robatoris declarats, incloent-hi els majoritaris que no van ser objecte de cap denúncia. La tendència a la baixa registrada des del gener del 2008 per les estadístiques sobre els casos de robatoris constatats també es veu confirmada per les dades extretes de l'enquesta de victimització.

Si hi hagués hagut alguna divergència entre les dues fonts hauríem arribat a la conclusió inversa.

L'enquesta *Cadre de vie et sécurité* es va elaborar amb la referència internacional de l'enquesta del Home Office britànic, anomenada *British Crime Survey (BCS)*, que es porta a terme cada any a Anglaterra i el País de Gal·les. Per tant, en matèria de robatoris es pot fer una comparació entre les dues enquestes de victimització.

Amb referència als intents de robatori al llarg dels dotze últims mesos, les famílies angleses i gal·leses enquestades entre l'abril del 2007 i el març del 2008 van declarar que havien estat víctimes de gairebé 2,7 milions de robatoris vinculats a un vehicle o a una residència (casa, pis i dependències pròximes), és a dir, 11,3 robatoris per cada 100 famílies. Gràcies a l'enquesta *Cadre de vie et sécurité* disposem d'un conjunt pràcticament equivalent de robatoris i intents de robatori, en què el nombre de danys per cada 100 famílies s'estableix en 10,6, el 2007. Tenint en compte que aquest valor està

Comparació de les enquestes *Cache de vie et sécurité* i *État 4001*: variacions entre el 2006 i el 2007 del nombre de robatoris i intents de robatori patits per les famílies i les persones majors de 14 anys, del nombre d'aquests casos que van ser objecte d'una denúncia i del nombre de casos constatats contra particulars i assimilats

	Estimació del nombre de danys patits			Estimació del nombre de danys acompanyats d'una denúncia		
	2006	2007	Variacions (en %)	2006	2007	Variacions (en %)
Conjunt de robatoris i intents de robatori declarats en les enquestes <i>Cadre de vie et sécurité</i> *	4.876.000	4.615.000	-5,4	1.771.000	1.644.000	-7,2
	Casos constatats					
				2006	2007	Variacions (en %)
Robatoris contra particulars i assimilats registrats per la Policia i Gendarmeria**				1.781.051	1.651.259	-7,3

Fonts:

* INSEE, enquestes *Cadre de vie et sécurité* 2007 i 2008

** *État 4001* anual, DCPJ

lleugerament infravalorat (al voltant de 0,5 punts) en relació amb el que es va calcular segons les normes de la BCS, podem dir que la freqüència d'aquests robatoris contra els béns de les famílies és molt similar a un costat i l'altre del canal de la Mànega. A més, en un any, ha evolucionat seguint la mateixa tendència a la baixa, tant a Anglaterra i al País de Gal·les com a França.

El nombre de robatoris personals declarats per part de persones majors de 16 anys a Anglaterra i al País de Gal·les, segons l'enquesta BCS, va a la baixa, d'un 8,1% en un any, el setembre del 2007, a desaparèixer, és a dir, una variació força similar a la dels robatoris personals i intents de robatori declarats per persones majors de 14 anys a França, entre el 2006 i el 2007, és a dir, -6,5%. En canvi, el nombre de robatoris personals declarats per 100 persones és més elevat a Anglaterra i el País de Gal·les, 4,3 per cada 100 persones majors de 16 anys en dotze mesos, segons l'enquesta BCS 2007-2008, per comparació al 3,4 per cada 100 persones majors de 14 anys a França, el 2007.

L'Observatori Nacional de la Delinqüència (OND) és un dels tres departaments de l'administració pública administrativa Institut Nacional d'Estudis Superiors de Seguretat (Decret 2004-750, de 27 de juliol del 2004).

L'Observatori Nacional de la Delinqüència (OND) disposa d'un òrgan d'orientació: el Servei d'Orientació. Aquest òrgan és autònom i l'únic que té competència per decidir i determinar les decisions i les orientacions dels objectius, els estudis i les investigacions en els àmbits i les missions propis de l'OND.

El Servei d'Orientació té l'objectiu de definir una estratègia que garanteixi la fiabilitat i la pertinència de les dades estadístiques en matèria de seguretat. Està format per 17 representants de la societat civil i, a més del director de l'INHES a títol consultiu, per 11 representants de l'Estat (Defensa Nacional, Justícia i Interior, però també Finances, Transports, Ciutat, Ultramar, Recerca i Educació Nacional).

El Servei d'Orientació de l'Observatori Nacional de la Delinqüència el va crear oficialment el 4 de novembre del 2003 el ministre d'Interior. Actualment el presideix Alain Bauer, professor de criminologia al CNAM.

Objectius i mitjans

L'Observatori Nacional de la Delinqüència té els objectius següents:

1. Recollir les dades estadístiques relatives a la delinqüència a partir de tots els departaments ministerials i els organismes públics o privats que coneguin directament o indirectament els casos o les situacions de dany a les persones o als béns.
2. Explotar les dades recollides per portar a terme, sobretot, anàlisis globals o específiques de la delinqüència.
3. Comunicar les conclusions que proposen aquestes anàlisis als ministres interessats i als col·laboradors de l'Observatori.
4. Assegurar la coherència dels indicadors, de la recollida d'informació i de l'anàlisi de les dades.
5. Facilitar els intercanvis amb altres observatoris, en particular amb l'Observatori de Zones Urbanes Sensibles.
6. Afavorir una xarxa de col·laboradors.
7. Organitzar la comunicació d'aquestes dades al públic.

El novembre del 2003, el ministre d'Interior va decidir crear l'Observatori Nacional de la Delinqüència dins de l'Institut Nacional d'Estudis Superiors de Seguretat, amb l'objectiu principal de fer més entenedores les estadístiques de criminalitat. D'aquesta manera, per aturar la polèmica i la crítica sobre les xifres produïdes pel Ministeri d'Interior, i sobretot per desdramatitzar el que està en joc al voltant de les xifres, les estadístiques de la delinqüència ja no són de domini reservat del Ministeri d'Interior.

Els treballs de l'Observatori Nacional de la Delinqüència, als quals estan associades, sobretot, les direccions generals de la Policia i la Gendarmeria, han contribuït, des de fa tres anys, a entendre més bé les evolucions de la criminalitat. Han permès que es possessin en funcionament eines amb l'objectiu d'anticipar més bé els canvis de tendència i, sobretot, d'explicar el que són i el que no són les xifres de la delinqüència.

D'altra banda, el febrer del 2006 el Ministeri d'Interior va confiar a l'Observatori Nacional de la Delinqüència el permís únic de publicar mensualment els casos constatats pels serveis de Policia i les unitats de Gendarmeria. Les dues direccions de la Policia i la Gendarmeria són les encarregades d'arxivar la comunicació vinculada a l'activitat dels serveis.

Combinant indicadors:
la *British Crime Survey*
i l'estadística policial.
L'experiència britànica

Katharine Thorpe

*Investigadora superior del
Programa d'enquestes sobre el crim
Home Office. Regne Unit*

Antecedents

Aquest document pretén explicar com s'ha mesurat el crim a Anglaterra i Gal·les, mostrar com el Home Office informa actualment sobre aquestes estadístiques i presentar un debat sobre els avantatges i els inconvenients d'aquest plantejament. El document també identificarà alguns desenvolupaments i reptes del futur respecte al mesurament i la presentació de les estadístiques del crim a Anglaterra i Gal·les.

Com mesurem el crim a Anglaterra i Gal·les?

El mesurament del crim té un llarg historial a Anglaterra i Gal·les, perquè la policia ha registrat el crim i n'ha informat el Home Office des del 1857 (vegeu Smith, 2006). No obstant això, les estadístiques sobre el crim generen un gran debat i susciten l'interès d'una gran varietat d'usuaris potencials, com els mitjans de comunicació, els polítics i el públic en general, a més dels acadèmics i els metges. Sembla que tothom té alguna cosa a dir sobre el crim. Tanmateix, la forma de mesurar el crim i la forma d'utilitzar aquest mesurament per part del Home Office ha anat canviant amb el temps.

A Anglaterra i Gal·les, inicialment el crim es mesurava fent servir els incidents de crims registrats per la policia. Per exemple, els registres del Home Office mostren que el 1857 la policia va registrar al voltant de 92.000 crims, comparat amb els prop de 5 milions registrats el 2008/09 (Home Office, 1998; Walker *et al.*, 2009). Tanmateix, tot i que les forces policials estan obligades a mantenir recomptes dels crims, la classificació del crim i la forma de registrar-lo ha anat canviant. Alguns desenvolupaments recents inclouen canvis en les normes de recompte del Home Office per al crim registrat per la policia, a més de la introducció dels Estàndards Nacionals per al Registre dels Crims per assegurar una major consistència entre les diferents forces policials a l'hora de definir i registrar els crims (vegeu Simmons *et al.*, 2003; Smith, 2006).

Tanmateix, es coneixen bé els punts forts i dèbils d'aquestes estadístiques, i sovint són objecte de debat. Per exemple, aquestes xifres només poden incloure els crims que es denuncien i que, per

tant, són registrats per la policia. Com a conseqüència, és difícil interpretar tendències en el crim registrat per la policia, perquè els canvis poden reflectir diferències en la forma de denunciar els crims per part de la gent. Per exemple, les víctimes poden sentir-se més capaces de denunciar els crims després de determinades campanyes nacionals que augmenten la consciència sobre aquests temes. Els crims registrats per la policia també es veuen afectats pels canvis en la legislació (per exemple, canvis en allò que està classificat o no com a il·legal), les pràctiques de registre policial que poden canviar la forma de classificar els crims o les polítiques operatives, com les prioritats locals i les intervencions de la policia (Smith i Hoare, 2009).

Com a conseqüència, el Home Office va veure que els registres policials del crim eren insuficients en ells mateixos en el desenvolupament i el control de la gestió policial. Hi havia una demanda creixent de saber més coses sobre l'impacte del crim sobre les víctimes, els factors de risc associats al crim, els nivells reals de criminalitat (inclòs tot allò que no es denuncia a la policia), així com percepcions del crim i les agències com la policia (Hough i Mayhew, 1983; Hough *et al.*, 2007).

Amb l'objectiu de tractar aquestes qüestions, el 1982 es va establir la *British Crime Survey* (Enquesta britànica sobre el crim), una enquesta domèstica sobre les experiències i les percepcions del crim. Aquesta enquesta fa un estudi dels adults de més de 16 anys que viuen a domicilis particulars d'Anglaterra i Gal·les. Les dades es recopilen mitjançant entrevistes personals i es fan servir mòduls que emplen els mateixos usuaris en el cas dels temes més sensibles, com el consum de drogues i la violència domèstica.

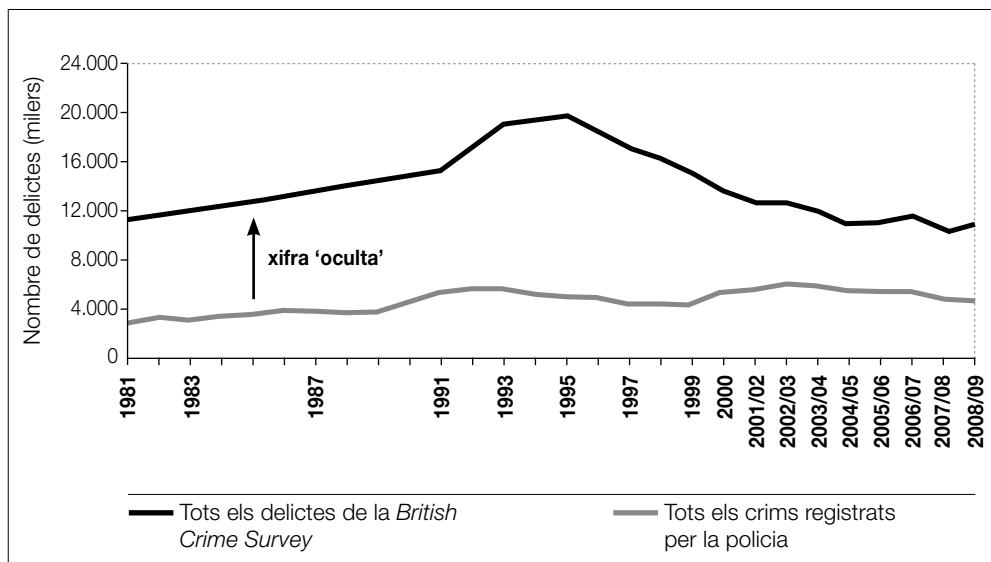
Inicialment, l'enquesta es va dissenyar com una eina de recerca que es feia servir cada dos o quatre anys i que entrevistava fins a 16.000 persones. Però des del 2001 l'enquesta s'ha realitzat de forma continuada, la qual cosa ha permès ampliar la mostra de persones enquestades. Per exemple, el 2008/09 es van fer més de 46.000 entrevistes. Això ha permès que la *British Crime Survey* (BCS) es pugui fer servir per controlar el rendiment de les 43 forces policials individuals d'Anglaterra i Gal·les, a banda d'assolir els seus objectius originals (Smith i Hoare, 2009; Jansson, 2007).

Mentre que la (BCS) és sens dubte una de les enquestes més famoses sobre el crim, també s'han dut a terme enquestes addicionals encarregades pel Home Office. Aquestes enquestes inclouen la *Commercial Victimization Survey* (Enquesta de victimització comercial, el 1994 i el 2002), que mesura el crim contra negocis minoristes i industrials, i l'*Offending Crime and Justice Survey* (Enquesta sobre delictes i justícia, entre el 2003 i el 2006), que pretenia mesurar la victimització i els delictes entre els joves de 10 a 25 anys (vegeu Shury *et al.*, 2005; Roe i Ashe, 2008). Aquestes enquestes proporcionen informació sobre el crim patit pels comerços i permeten entendre el crim experimentat i perpetrat pels joves. Però el crim a Anglaterra i Gal·les es mesura principalment i s'avalua periòdicament a través de la publicació d'estimacions de la BCS en combinació amb el crim registrat per la policia.

Com s'informa sobre el crim a Anglaterra i Gal·les?

Des del 2002, el Home Office ha publicat anualment un informe que

Tendències de la *British Crime Survey* i el crim registrat, del 1981 al 2008/09

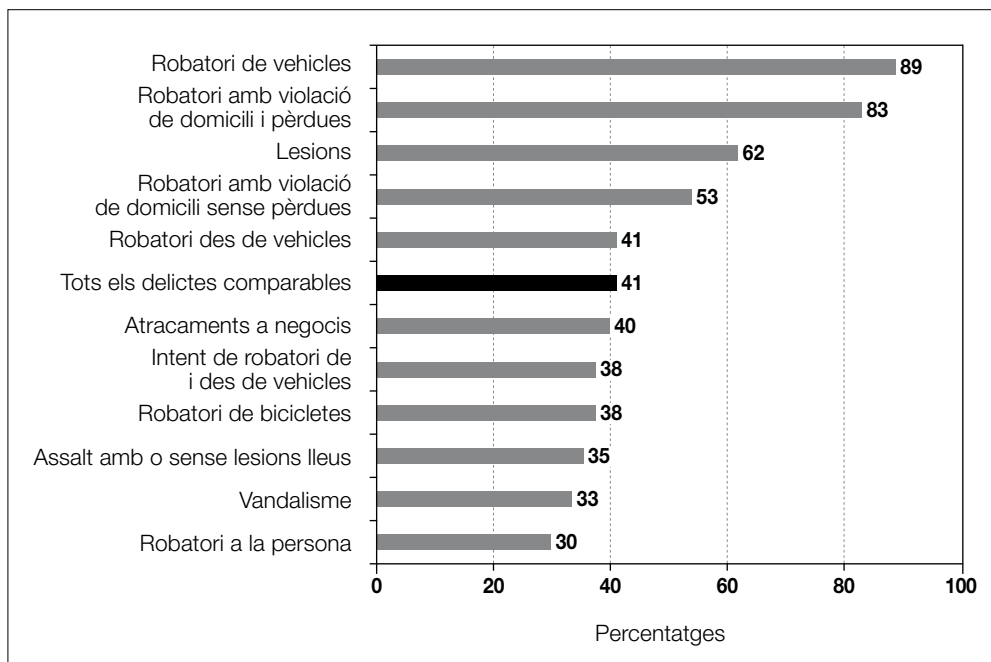
combina la informació dels crims registrats per la policia i els resultats de la *British Crime Survey*. Això ha permès que aquestes estadístiques divergents es presentin juntes amb la finalitat de proporcionar a l'opinió pública i altres usuaris una imatge del crim a Anglaterra i Gal·les més completa que la que es pot obtenir amb la presentació de qualsevol de les sèries per separat (Simmons *et al.*, 2002).

Un dels usos més sorprenents d'aquest tipus de publicació és que mostra clarament les diferències en la quantitat de crims estimats per la *British Crime Survey* per comparació als registres policials. Com mostra el gràfic anterior, si el Home Office hagués de confiar només en els registres policials s'estaria fent una estimació massa a la baixa dels canvis en el nivell dels crims amb el temps. Per exemple, el 2008/09 la policia va registrar molts menys crims (4,7 milions) per comparació als 10,7 milions mesurats per la BCS (Walker *et al.*, 2009).

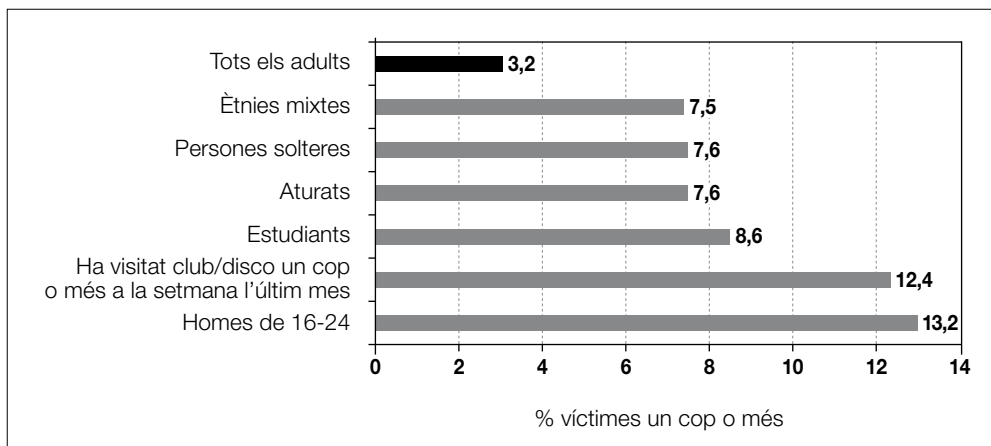
Aquesta diferència, que sovint s'anomena la 'xifra oculta' del crim, es produeix perquè la *British Crime Survey* és capaç de captar els delictes que pateix la gent, independentment de si els denuncien a la policia o no. La BCS del 2008/09 estima que la policia es va assabentar d'un 41 per cent dels delictes produïts (Hoare, 2009).

La *British Crime Survey* també ha mostrat de forma consistent, amb el temps, que les taxes de denúncia varien considerablement en funció del tipus de crim que s'hagi patit. Per exemple, la *British Crime Survey* mostra que el 2008/09 el 89% dels robatoris de vehicles van ser denunciats a la policia, comparat amb només el 33% dels incidents de vandalisme (vegeu el gràfic següent). El motiu principal que la gent indica per no denunciar els crims, en tots els tipus de crims, és que creuen que els crims són massa trivials, que no havien implicat cap pèrdua o que la policia no faria/no podria fer-hi gaire cosa (Hoare, 2009).

Índexs de denúncies, *British Crime Survey* de 2008/09

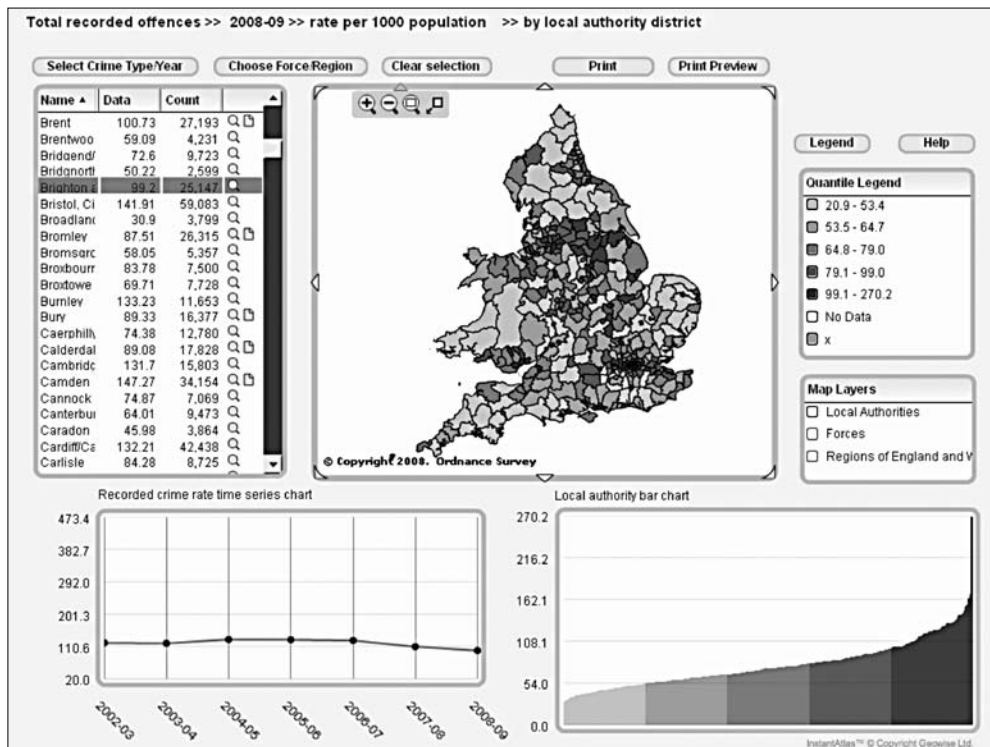

Adults amb més risc de patir actes de violència, *British Crime Survey* del 2008/09

La *British Crime Survey* també pot mostrar diferències entre individus i llars en termes del seu risc de ser víctimes de crims d'acord amb el que ha mesurat la BCS amb el pas del temps. Per exemple, la BCS del 2008/09 estima que el risc general de ser víctima d'un crim violent a Anglaterra i Gal·les és d'un 3,2% (Walker *et al.*, 2009). En canvi, mentre que la victimització global ha caigut amb el temps, la distribució dels riscos s'ha mantingut similar en els homes (4,4%),

Mapes interactius dels crims denunciats a la policia local al web del Home Office

147

i especialment els homes joves (13,2%) són els que tenen més probabilitats de patir actes de violència.

Mentre que la *British Crime Survey* va bé per proporcionar estimacions sobre el crim, especialment crims de gran volum com els robatoris amb violació de domicili, és menys fiable en els crims menys freqüents, com els atracaments a negocis, perquè és menys probable que les persones entrevistades hagin patit aquestes experiències. A més, atès que la BCS fa una estimació del crim basada en els relats de les víctimes, el crim denunciat a la policia és l'única font per obtenir les estadístiques dels homicidis. El fet que la BCS s'hagi dissenyat per proporcionar estimacions sobre el crim en l'àmbit nacional i en l'àmbit de les forces policials fa que el crim denunciat a la policia sigui l'única dada disponible per avaluar els nivells del crim en l'àmbit local. Cada cop es fa servir més aquesta informació per generar mapes del crim dins les forces policials, com la policia local o municipal (vegeu Higgins i Millard, 2009).

Mentre que el crim registrat per la policia es va dissenyar, en els seus inicis, per controlar el rendiment de la policia, la *British Crime Survey* fa poc que ha estat adaptada per a aquest propòsit. L'impuls per tal que els dos grups d'estadístiques es facin servir d'aquesta manera prové, en part, de la necessitat del Govern de ser més responsable davant el públic a l'hora de detallar els punts en què es volen centrar a través dels contractes de servei públic i de poder ava-

luar-ne l'èxit. Tant el crim registrat per la policia com la BCS s'han fet servir d'aquesta manera (Walker *et al.*, 2009; Kershaw *et al.*, 2008).

Per exemple, un dels antics objectius del Home Office era reduir el crim un 15% entre el 2005 i el 2008 (Kershaw *et al.*, 2008). La *British Crime Survey* es feia servir per mesurar el nivell global de crim a Anglaterra i Gal·les, atès que no es veu afectada per les pràctiques seguides a l'hora de denunciar o registrar els delictes. Tanmateix, la BCS és incapaç de proporcionar estimacions raonables per sota del nivell de la força policial. Com a conseqüència, es va fer servir un subconjunt de delictes registrats per la policia que són comparables amb la BCS per avaluar els nivells de criminalitat a les àrees locals (vegeu Jansson *et al.*, 2009).

Els punts forts i dèbils del crim registrat per la policia i la *British Crime Survey*, com s'ha comentat anteriorment, es reflecteixen en el conjunt actual d'objectius (vegeu Walker *et al.*, 2009). Cada font de dades ha estat seleccionada per avaluar prioritats diferents. Per exemple, la BCS es fa servir per avaluar només les percepcions de la gent. Això inclou la puntuació per part de la gent de la policia que treballa en associació amb altres agències a l'hora d'ocupar-se tant del crim com del comportament antisocial, les percepcions del consum problemàtic de drogues i alcohol i puntuacions del sistema de justícia criminal. Les dades dels crims registrats per la policia es fan servir per mesurar crims menys habituals, com els delictes greus i la violència amb resultat de lesions.

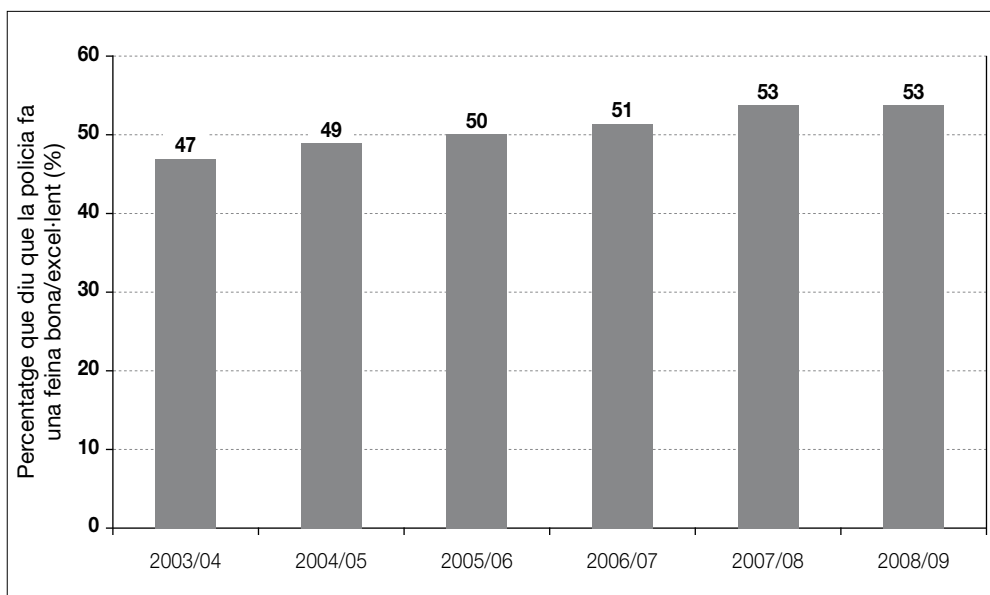
No obstant això, mentre els objectius antics han estat substituïts per noves mesures que avaluen les prioritats actuals, pot resultar molt difícil deixar de recopilar i/o publicar dades que s'han fet servir per avaluar les prioritats antigues. Això pot succeir per diverses raons, com el fet que les agències poden haver fixat objectius locals fent servir mesures antigues i volen una xifra nacional que serveixi per comparar-les, els usuaris poden preferir les mesures antigues i/o la gent pot voler fer servir les mesures antigues per avaluar les noves (vegeu la figura 5; Thorpe i Hall, 2009). Això pot fer augmentar la confusió entre els usuaris de les estadístiques dels crims quant a la mesura correcta que s'ha d'utilitzar i sobre si les mesures noves són millors que les seves predecessores.

Quins són els reptes de publicar les estadístiques de delictes?

Com ja s'ha comentat, el Home Office publica la *British Crime Survey* i el crim registrat per la policia en una publicació combinada, atès que d'aquesta manera proporciona una sèrie més completa i complementària de dades sobre el crim que no la que es podria obtenir publicant aquestes estadístiques per separat. Fins ara, aquest document s'ha centrat principalment en els punts forts d'aquest plantejament. Però una publicació combinada pot atraure crítiques i pot dur a males interpretacions, deliberades o no, d'una àmplia varietat d'usuaris potencials, com ara el públic en general, els mitjans de comunicació, els acadèmics i els polítics.

Això passa sovint quan els dos grups de dades proporcionen estimacions diferents del mateix delicte, especialment si és un crim de perfil elevat, com la violència. Com s'ha comentat, la *British Cri-*

Tendències en la puntuació de la policia local, de 2003/04 a 2008/09

me Survey no proporciona estimacions fiables en el cas de crims menys habituals, com l'atracament a negocis, tot i que sí que publica aquestes estadístiques. Com a conseqüència, el Home Office fa servir el crim registrat per la policia per monitoritzar aquests crims. No obstant això, aquestes estadístiques sovint es transmeten incorrectament als mitjans de comunicació, perquè els informes tendeixen a centrar-se en la diferència entre aquestes estimacions com a signe de debilitat de les estadístiques o mencionen la font que mostra l'«augment» més marcat (vegeu Waterhouse, 2008; Telegraph.co.uk, 2005).

Un altre dels problemes relacionats amb la presentació d'una publicació combinada per als lectors és el concepte de canvi dins els registres administratius, com el crim registrat per la policia enfront de les xifres generades mitjançant una enquesta. El concepte de si el canvi és estadísticament significatiu és difícil d'entendre per a les persones no enteses en estadística a l'hora d'interpretar la *British Crime Survey*. Això pot dur a confusions i frustracions quan aquestes estadístiques es presenten al costat del crim registrat per la policia, que és menys complicat de descriure perquè compta els delictes en comptes de fer-ne una estimació (Smith, 2006).

Com a conseqüència, aquestes estadístiques poden tenir una cobertura molt variada als mitjans i poden ser manipulades i/o malinterpretades per tal d'ajustar-se a la notícia del dia. Per exemple, els crims violents o el robatori amb violació de domicili està «remuntant» (vegeu Easton, 2009, on s'elabora més aquest aspecte). Cada cop més, això ha provocat debats que se centren en les xifres correctes i que es confia més en les estadístiques que en allò que succeeix amb el crim a Anglaterra i Gal·les.

Direccions futures a l'hora de mesurar el crim

En part com a resposta a aquests problemes, la producció i publicació d'estadístiques del crim s'està analitzant més minuciosament els últims anys. Per exemple, el 2006 la Comissió d'Estadístiques i el professor Adrian Smith van publicar dos estudis independents sobre les estadístiques del crim. Els dos estudis recomanaven fer canvis en la producció i la publicació de les estadístiques sobre el crim per tal de restaurar la confiança de la gent, com ara una distinció més clara entre el crim registrat per la policia i la *British Crime Survey* a l'hora de publicar conjuntament. També recomanaven fer canvis en les categories dels crims registrats per la policia i una ampliació de l'abast de la BCS (vegeu Smith, 2006; Comissió d'Estadístiques, 2006).

Recentment la producció i publicació de les estadístiques de crims ha canviat, en part reflectint les recomanacions identificades per aquests estudis però també amb canvis més amplis que s'han introduït en el govern d'Anglaterra i Gal·les. Per exemple, les estadístiques d'una qualitat i importància suficient s'anomenen Estadístiques Nacionals¹ des del 2008 (tant el crim registrat per la policia com la *British Crime Survey* tenen aquest status). Això assegura la implementació d'unes normes estrictes i un codi de bones pràctiques en relació amb aquestes estadístiques, que estipula en quin moment s'han de publicar les dades (i la data de publicació s'anuncia prèviament al públic). El codi de bones pràctiques també especifica com s'hauria d'organitzar l'accés a les dades per part dels responsables de formular polítiques i dels polítics abans de publicar-les. A més, tots els departaments del Govern ara tenen un estadístic en cap responsable de supervisar les estadístiques, que està directament subordinat al cap d'estadística d'Anglaterra i Gal·les. Això s'ha dissenyat per tal d'eliminar les percepcions d'interferència política (real o imaginada)² i augmentar la confiança en les estadístiques governamentals.²

Altres desenvolupaments inclouen un augment de la demanda de producció de dades més detallades, fent servir menys recursos i en períodes de temps més breus dins Anglaterra i Gal·les. Com a resposta, s'ha creat un Centre de Concentració de Dades per tal que el Home Office pugui analitzar directament les dades emmagatzemades per les forces policials, en comptes de demanar a les forces policials que vagin proporcionant les dades agregades. A més, des del gener de 2009, la *British Crime Survey* s'ha ampliat i inclou també la població entre 10 i 15 anys. Els primers resultats per a aquest grup d'edat es publicaran la primavera del 2010 (vegeu Walker *et al.*, 2009; Smith i Hoare, 2009).

Cada cop es generen i/o es publiquen més estadístiques de delictes directament per a usuaris externs al Home Office. Per exemple, la policia està començant a publicar dades locals sobre el crim de forma mensual i en línia, a més de realitzar enquestes locals de victimització. El Cos d'Inspectors de Policia de Sa Majestat està fent servir les dades de resultats, com el crim registrat per la policia i la *British Crime Survey*, que es recopilen de forma centralitzada en combinació amb les enquestes locals fetes per la policia, per informar sobre la seva avaluació a les forces policials. També es va crear l'Agència Nacional de Millora Policial (National Police Improvement Agency - NPIA) el 2007 per donar suport a la policia i millorar-ne el

¹ Concedit per l'Autoritat Britànica d'Estadístiques, una organització independent que fou creada l'any 2008. Es va crear per supervisar la producció i publicació d'estadístiques oficials, per exemple per proporcionar una investigació independent i assegurar unes bones pràctiques. Vegeu: <http://www.ons.gov.uk/about-statistics/ns-standard>

² Per a més informació vegeu <http://www.statisticsauthority.gov.uk/>

funcionament. I finalment, cada vegada es proporcionen més dades al públic per tal de fer una anàlisi secundària de les dades recollides pel Home Office, que pot desafiar i/o avaluar les publicacions i prioritats del Govern (vegeu Walker *et al.*, 2009; NPIA, 2009).

Conclusió

Esperem que aquest article hagi demostrat que combinar diferents tipus d'estadístiques sobre el crim té molts avantatges (p. ex. enquestes i estadístiques administratives) en una única sèrie de publicacions. En particular, aquest plantejament aprofita els punts forts de cada conjunt d'estadístiques i permet una presentació més exhaustiva del delictes. Tanmateix, aquest plantejament també pot destacar unes diferències entre les xifres que poden provocar confusió i un mal ús. Però els debats al voltant de la presentació de les estadístiques sobre el crim no són un dilema nou i és probable que continuïn, atès que la demanda d'estadístiques i la regulació de la seva producció probablement augmentaran en el futur.

Bibliografia

EASTON, M. «Map of the week: Recession cuts crime?». *BBC News Online*. octubre 2009. <http://www.bbc.co.uk/blogs/thereporters/markeaston/2009/07/map_of_the_week_recession_cuts.html>

HIGGINS, N.; MILLARD, B. «Geographic patterns of crime». A: WALKER, A.; FLATLEY, J.; KERSHAW, C.; MOON, D. [eds.]. *Crime in England and Wales 2008/09*. Home Office Statistical Bulletin 11/09. Londres: Home Office, 2009, vol. 1.

HOARE, J. «Extent and trends». A: WALKER, A., FLATELEY, J., KERSHAW, C.; MOON, D. [eds.]. *Crime in England and Wales 2008/09*. Home Office Statistical Bulletin 11/09. Londres: Home Office, 2009.

Home Office. *Digest 4*. Londres: Home Office, 1998. (reedició octubre de 2009). <<http://www.homeoffice.gov.uk/rds/digest4/chapter1.pdf>>

HOUGH, M.; MAXFIELD, M. (eds.). *Survey Crime in 21st Century. Crime Prevention Studies*. Nova Jersey: Criminal Justice Press, 2007, vol. 22.

HOUGH, M.; MAYHEW, P. *The British Crime Survey: first report*. Londres: Home Office, 1983, Research Study, núm. 76.

JANSSON, K. *British Crime Survey - measuring crime for 25 years*. Londres: Home Office, 2007.

JANSSON, K.; ROB, P.; HIGGINS, N.; BABB, P. «Extent and Trends». A: KERSHAW, C.; NICHOLAS, S.; WALKER, A. (eds.). *Crime in England and Wales 2007/08*. Home Office Statistical Bulletin 07/08. Londres: Home Office, 2008.

JANSSON, K.; BUDD, S.; LOVBAKKE, J.; MOLEY, S.; THORPE, K. «Attitudes, perceptions and risks of crime. *Crime in England and Wales 2006/07*». Home Office Statistical Bulletin 19/07. Londres: Home Office, 2007, vol. 1.

KERSHAW, C.; NICHOLAS, S.; WALKER, A. *Crime in England and Wales 2007/08*. Home Office Statistical Bulletin 07/08. Londres: Home Office, 2008.

National Police Improvement Agency. *Plan of action*. (reedició octubre de 2009). <<http://www.npia.police.uk/en/7061.htm>>

POVEY, D.; COLEMAN, K.; KAIZA, P.; HOARE, J.; JANSSON, K. *Homicides, Firearm Offences and Intimate Violence, 2006/07*. Home Office Statistical Bulletin 03/08. Londres: Home Office, 2008.

ROE, S.; ASHE, J. *Young people and crime: findings from the 2006 Offending, Crime and Justice Survey*. Home Office Statistical Bulletin 09/08. Londres: Home Office, 2008.

SHURY, J.; SPEED, M.; VIVIAN, D.; KUCHEL, A.; NICHOLAS, S. *Crime against retail and manufacturing premises: findings from the 2002 Commercial Victimisation Survey*. Home Office Online Report 37/05. Londres: Home Office, 2005.

SIMMONS, J. et al. *Crime in England and Wales, 2001/02*. Home Office Statistical Bulletin 07/02. Londres: Home Office, 2002.

SIMMONS, J.; LEGG, C.; HOSKING, R. *National Crime Recording Standard (NCRS): an Analysis of the Impact on Recorded Crime. Companion Volume to Crime in England and Wales 2002/2003*. Home Office Online Report 31/03. Londres: Home Office, 2003.

SMITH, A. *Crime statistics: An independent review*. Independent Report. Londres: Home Office, 2006.

SMITH, K.; HOARE, J. *Crime in England and Wales 2008/09*, vol. 2. Home Office Statistical Bulletin 11/09. Londres: Home Office, 2009.

Statistics Commission. *Crime statistics: User perspectives*. Statistics Commission. Report 30. Londres: Statistics Commission, 2006.

«The jury is still out on which set of crime figures tells the truth». *Telegraph*, 2005 (reedició octubre de 2009). <<http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1488410/The-jury-is-still-out-on-which-set-of-crime-figures-reveals-the-truth.html>>

THORPE, K. *Public perceptions of the police and local partners - results from the BCS year ending September 2008*. Londres: Home Office, 2009.

THORPE, K.; HALL, P. «Public perceptions». In: WALKER, A., FLATLEY, J., KERSHAW, C.; MOON, D. [eds.] *Crime in England and Wales 2008/09*, vol. 1. Home Office Statistical Bulletin 11/09. Londres: Home Office, 2009.

WALKER, A.; FLATLEY, J.; KERSHAW, C.; MOON, D. *Crime in England and Wales 2008/09*. Home Office Statistical Bulletin 11/09. Londres: Home Office, 2009, vol. 1.

WATERHOUSE, K. «The British Crime Survey? It's all lies, damned lies and crime figures». *The Mail Online*. 2008 (reedició octubre de 2009). <<http://www.dailymail.co.uk/news/article-1036722/The-British-Crime-Survey-Its-lies-damned-lies-crime-figures.html#comments>>

Àmbits específics

Enquestes amb metodologia ICVS a Espanya

Fátima Pérez

Observatori de la Delinqüència a Andalusia.
Institut de Criminologia. Universitat de Màlaga

Introducció

El model d'enquesta de victimització que més s'ha utilitzat en l'àmbit internacional, dissenyat, entre d'altres, amb l'objectiu de poder fer comparacions entre països, és l'*Enquesta internacional a víctimes de delictes* (ICVS) de l'Institut d'Investigació Interregional sobre la Justícia Criminal de les Nacions Unides (UNICRI), de la Universitat de Leiden (Holanda), de l'Institut Holandès per a l'Estudi de la Criminalitat i la Llei (NSCR) i del Ministeri de Justícia dels Països Baixos (WODC). Se n'han portat a terme cinc edicions internacionals el 1989, el 1992, el 1996, el 2000 i el 2004.

A Espanya s'han fet diverses enquestes de victimització des del 1978, la qual cosa, en principi, hauria de donar lloc al coneixement de l'evolució de la delinqüència; malauradament la utilització de diferents instruments de recollida de dades impedeix aquest objectiu.

D'altra banda, la utilització de la metodologia ICVS per conèixer la victimització al nostre país no ha estat gaire freqüent. Espanya va participar a les edicions del 1989 i del 2005. Catalunya, a través del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada, va fer sengles enquestes el 1993 i el 1996, aquesta última incorporada a l'informe internacional de l'any esmentat. També es van obtenir dades de Madrid capital a partir de l'enquesta europea del 2005 (EU ICS), coordinada per l'UNICRI i un consorci d'organitzacions de diferents països.

Per part seva, la secció de Màlaga de l'Institut Andalus Interuniversitari de Criminologia (IAC) va portar a terme els anys 1993 i 1994 una primera enquesta de victimització amb la metodologia ICVS. Es va tractar d'una enquesta d'àmbit provincial.

L'any 2005, i després de la creació de l'Observatori de la Delinqüència a Andalusia (ODA) a la seu d'aquest Institut, es va iniciar un projecte de realització d'enquestes de victimització amb la metodologia ICVS a les vuit capitals andaluses. Aquest projecte es va plasmar en la redacció dels informes ODA 2006, 2007 i 2008, que recullen els resultats de les enquestes esmentades.

Conscients de la idoneïtat de fer una enquesta d'àmbit nacional i aprofitant l'experiència adquirida en anys anteriors, al principi d'aquest any es va tornar a passar l'enquesta ICVS a una mostra

nacional d'enquestats a poblacions de més de 50.000 habitants, la qual cosa ha donat lloc a l'Informe ODA 2009.

Informes ODA: metodologia ICVS

Sens dubte, una de les informacions més rellevants que estan aportant els successius informes ODA és l'anàlisi comparada dels resultats, encara que són molts els aspectes interessants des d'un punt de vista criminològic que han sortit a la llum amb la realització de les enquestes esmentades.

Centrant-nos per tant en l'aspecte comparatiu, ateses les limitacions d'aquest espai d'exposició, direm que són tres els àmbits de comparació que la utilització de la metodologia ICVS a les nostres enquestes ha fet possible, tant espacialment com temporalment:

- Evolució dels aspectes estudiats a Màlaga capital
- Comparació dels resultats de les vuit capitals andaluses entre elles, amb Madrid i amb altres capitals europees i mundials
- Perspectiva temporal d'Espanya: s'han confrontat els resultats obtinguts a Espanya en diferents anys

Com s'afirma a l'informe "Victimització en la perspectiva internacional" relatiu a les enquestes internacional i europea del 2004 i 2005, els qüestionaris estandaritzats per tal de confrontar els resultats permeten identificar diferències estadísticament significatives en els nivells de victimització, a més de donar lloc a "la identificació de tendències i actituds davant la delinqüència, la prevenció, l'activitat policial i les sentències, així com l'ús de mesures preventives, la necessitat de suport per part de les víctimes i l'atenció que es dona a aquestes"¹.

Passem tot seguit a exposar alguns d'aquests resultats.

Màlaga capital

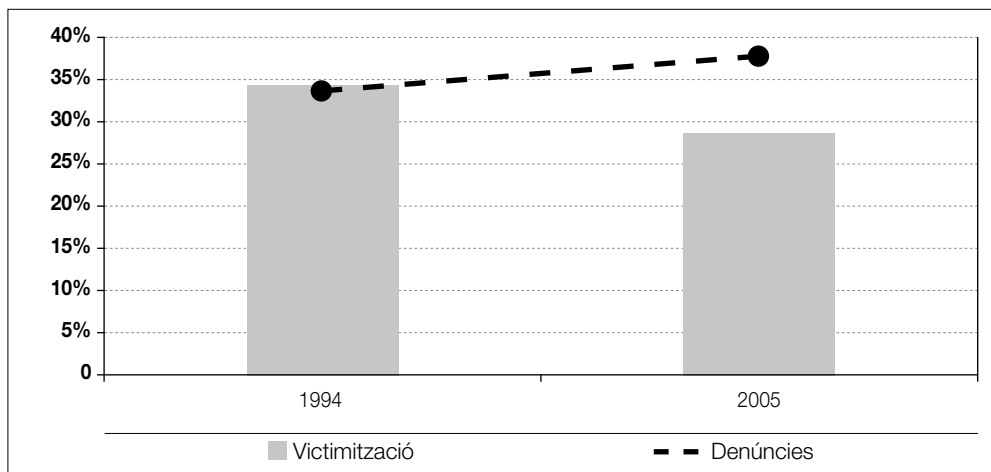
La ciutat de Màlaga no s'escapa de la percepció social generalitzada d'un augment de la delinqüència i la inseguretat als seus carrers. Com en altres zones d'Espanya, les notícies que periòdicament es publiquen sobre el nivell de delinqüència a la capital solen posar èmfasi en el seu increment.

Els resultats exposats a l'Informe ODA 2006 van deixar veure que si comparem els canvis produïts en les taxes de victimització i de denúncia en les dues enquestes dutes a terme a Màlaga el 1994 i el 2005, crida l'atenció que, malgrat el descens en sis punts del percentatge de víctimes d'un any a l'altre (d'un 34% es passa a un 28%), la mitjana de denúncies interposades s'ha incrementat notablement (de 35,2 ascendeix a 41,3). Així, les xifres oficials poden donar lloc a informar d'un augment de la delinqüència a Màlaga; tanmateix, aquesta situació vindria produïda per un augment de les denúncies dels ciutadans i no per un increment de l'activitat delictiva.

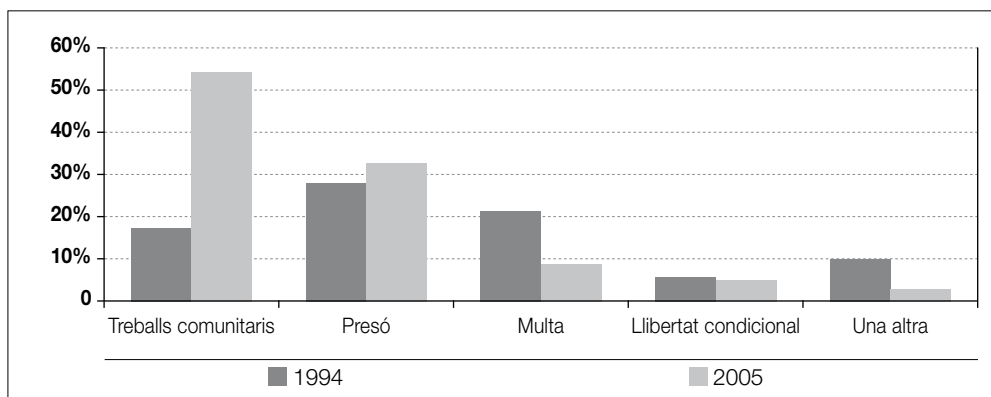
Un altre resultat que ens mostra un canvi en la població malaguena es produeix en l'àmbit de les actituds punitives. Com ja és sabut, l'ICVS planteja el que s'anomena un cas escenari. Es proposa un supòsit pràctic sobre un home de 20 anys a qui troben culpable de robar en una casa per segona vegada. Aquesta vegada va robar

¹ Cfr. Van Dijk, J. et al.: *Victimización en la perspectiva internacional*. Traducció de l'Instituto Ciudadano de Estudios sobre la Inseguridad, Mèxic. WODC, 2007, p. 170.

Evolució de les taxes de victimització i de denúncies a Màlaga

Comparació de l'actitud punitiva a Màlaga

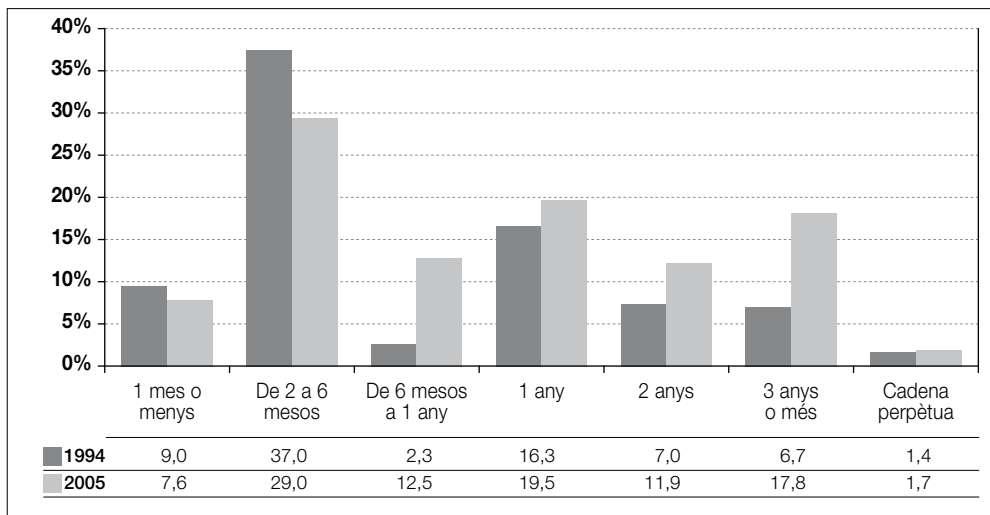

un televisor. Les qüestions establertes pretenen obtenir informació sobre quina pena imposarien els ciutadans de la mostra en un cas d'aquestes característiques.

Al gràfic anterior es reflecteix com el 1994 l'opció preferencial dels enquestats malaguenys per sancionar el jove del cas proposat era la presó, seguida de la multa. En una dècada les opinions s'han abocat cap a respostes formals més reparadores i integradores, i els treballs comunitaris són la resposta majoritària.

Analitzant altres aspectes d'aquestes respostes, es constata que aquells que van opinar que la pena havia de ser una pena privativa de llibertat van optar, l'últim any, per una ampliació temporal d'aquesta. Si comparem els resultats del 1994 i el 2005 es dedueix que, després de més de 10 anys, la població considera que la pena de presó ha de ser de més durada, ja que com s'observa al gràfic següent, entre el 1994 i el 2005 disminueix la freqüència dels que consideren que la pena de presó ha de durar entre 1 mes o menys i de 2 a 6 mesos, i

Opinió dels ciutadans sobre la durada de la pena de presó en el cas escenari a Màlaga

augmenten considerablement, a excepció de la presó perpètua, les opinions relatives que en aquest cas hipotètic, la presó ha de durar entre 6 mesos i més de 3 anys.

Comparació de les vuit capitals andaluses en l'àmbit nacional i internacional

La insuficiència de les xifres oficials de la delinqüència i, concretament, de les xifres policials per conèixer la realitat delictiva en tota la seva amplitud es torna a confirmar si es comparen els resultats entre les capitals andaluses.

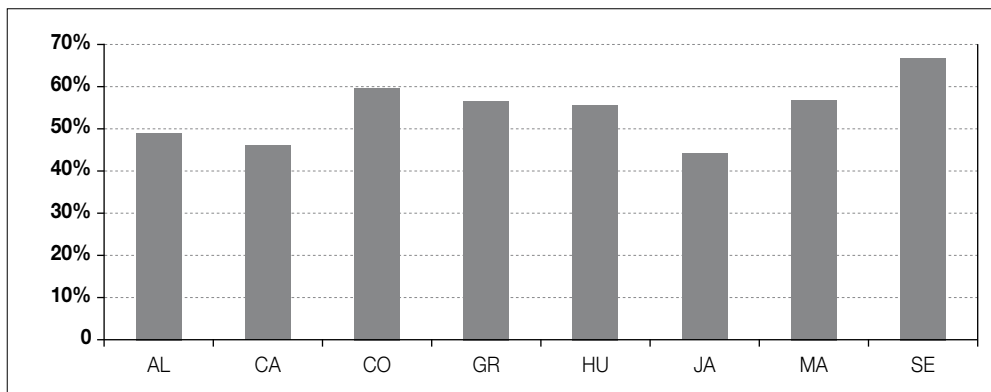
Així, les taxes de denúncia que s'obtenen ens confirmen el que les dades policials ens mostren: la capital sevillana és la ciutat andalusa en la qual un major nombre de ciutadans donen a conèixer els fets delictius a la policia. Tanmateix, la seva taxa de victimització i incidència se situa per sota de la d'altres capitals andaluses.

Una altra conclusió interessant que hem obtingut a partir de la comparació de les enquestes realitzades és la relació de les taxes de victimització i denúncia a partir dels onze delictes estudiats.

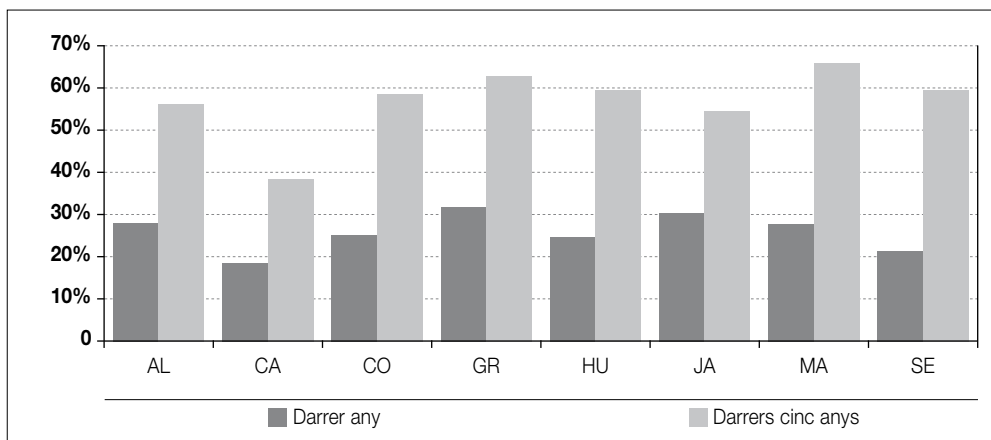
A partir d'aquesta taula hem agrupat els delictes en tres grups segons la seva prevalença:

1. Delictes amb una victimització alta i una denúncia mitjana o baixa. Aquestes infraccions són les que més sovint sofreix la ciutadania i, tanmateix, cap d'elles no destaca per tenir índexs alts de denúncia.
2. Delictes amb una victimització mitjana i un nivell de denúncia mitjà o baix. Les conductes delictives aquí agrupades formen part dels delictes personals i són les que no presenten taxes rellevants de prevalença ni de denúncia.

Taxes de denúncia a les vuit capitals andaluses

Taxes de victimització a les vuit capitals andaluses

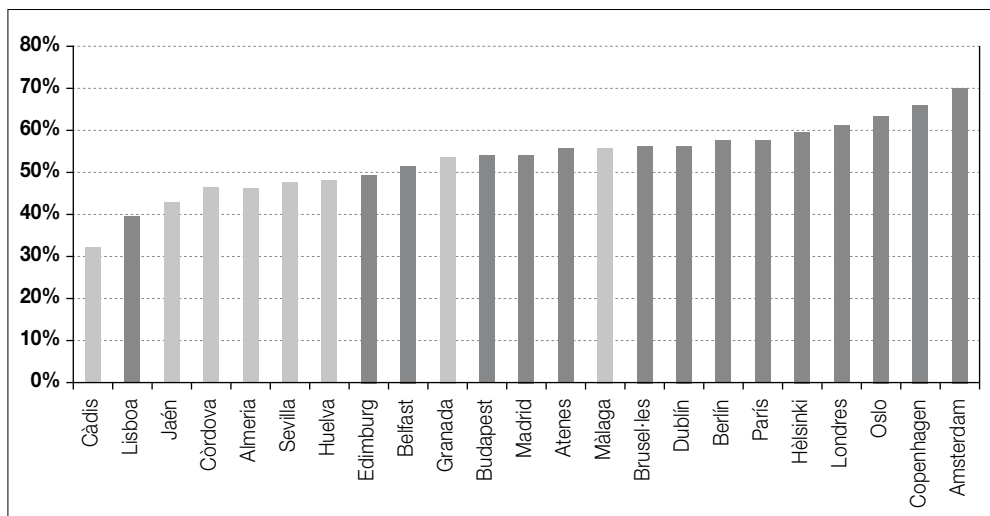
3. Delictes amb una baixa prevalença i diversos nivells de denúncia. Aquests delictes tenen una victimització inferior a la resta, però es diferencien posteriorment en la pauta de comportament de la víctima a l'hora de posar els fets en coneixement de la policia. Així, els robatoris de cotxes, de motos i en habitatges tenen una taxa de denúncia elevada, és a dir, la xifra negra d'aquestes infraccions és reduïda. Per contrapartida, les agressions sexuals es caracteritzen perquè les dones que sofreixen aquest tipus de delictes poques vegades manifesten a la policia el que ha succeït i, per tant, són molts els delictes d'aquest tipus que no arriben a aparèixer en les xifres oficials de la delinqüència.

Les xifres oficials de la policia aporten una imatge de la delinqüència que ha de ser completada amb les enquestes de victimització. Així, els delictes de robatori de vehicles i en habitatge són molt nombrosos d'acord amb les dades policials, mentre que la preva-

Relació de les taxes de victimització i denúncia

		VICTIMITZACIÓ		
		ALTA	MITJANA	BAIXA
Denúncia	ALTA	-	-	- Robatori de cotxe - Robatori de moto - Robatori a l'habitatge
	MITJANA	- Robatori d'objecte de cotxe	- Robatori amb violència - Furt	- Temptativa de robatori a l'habitatge
	BAIXA	- Destrosses a cotxes	- Robatori de bicicleta - Agressions i amenaces	- Agressions sexuals

Comparació de les taxes de victimització de les capitals andaluses amb altres capitals europees (10 delictes)

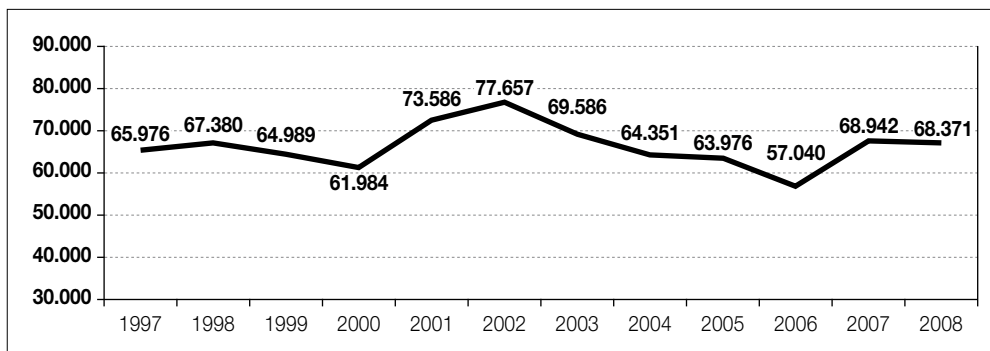
lença d'aquestes conductes és baixa, segons les nostres enquestes de victimització. Aquestes dades empíriques desacrediten l'aparent realitat social mostrada per les estadístiques oficials. I, per això, cal tenir en compte les enquestes de victimització a l'hora de decidir els camps policials d'actuació i els recursos assignats de cara a la prevenció dels delictes.

Com a última dada d'aquest apartat, aportem el gràfic comparatiu de les taxes de victimització de deu delictes de les capitals andaluses en relació amb altres capitals europees.

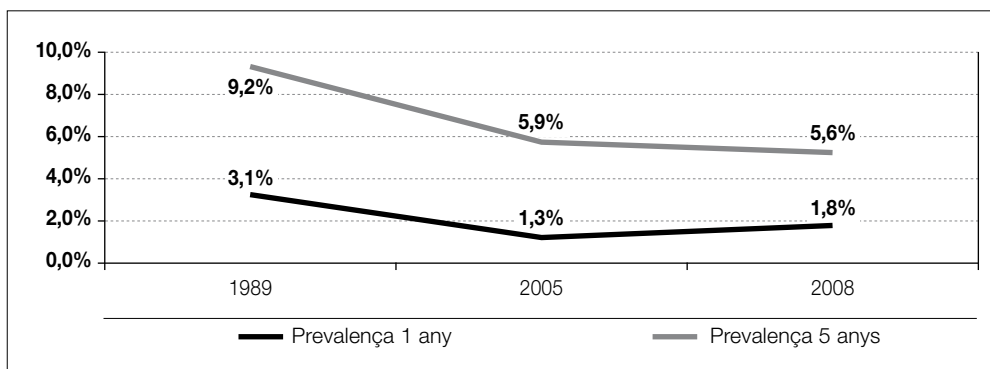
Perspectiva temporal d'Espanya

La realització de l'enquesta ICVS l'any 2008 en l'àmbit estatal permet traçar línies d'evolució de la victimització i la denúncia a Espanya,

Evolució dels robatoris amb violència i intimidació a Espanya

Evolució de les taxes de victimització de robatori amb violència a Espanya

comparant els resultats obtinguts amb els de les enquestes internacionals anteriors.

A tall d'exemple, comentarem els resultats obtinguts pel que fa al robatori amb violència.

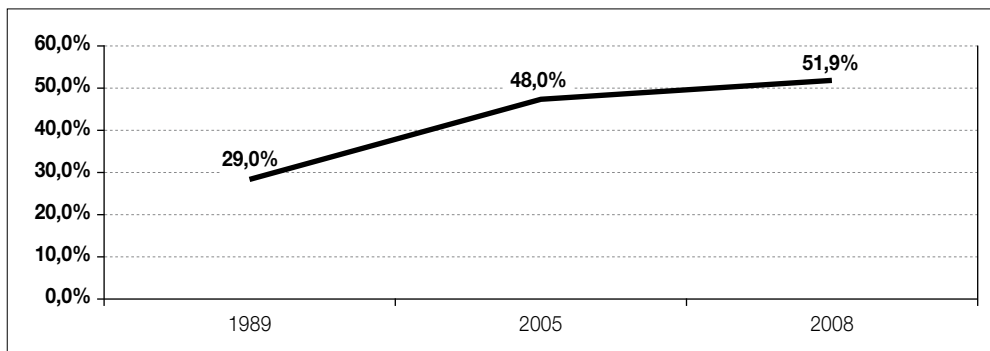
D'acord amb l'European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics, en la 3a edició, de 2003, Espanya continua sent el país del nostre entorn, junt amb Bèlgica, on més robatoris amb violència es produeixen per cada 100.000 habitants.² A l'interior, les dades policials deixen veure una evolució molt irregular de repetits ascensos i descensos, sense una tendència clara de disminució o millora.

Els resultats de les successives enquestes de victimització completen aquest panorama. El dictamen EU ICS 2005 comenta que els nivells de robatori amb violència en l'àmbit internacional no són gaire alts i que la tendència general és de descens; fa ressaltar en aquesta dinàmica la situació espanyola, ja que la seva evolució en aquest sentit entre el 1989 i el 2005 crida l'atenció.³ Si hi afegim la nova dada aportada per l'enquesta realitzada, es confirma que aquesta tendència de descens s'ha mantingut en el nostre país si s'observen

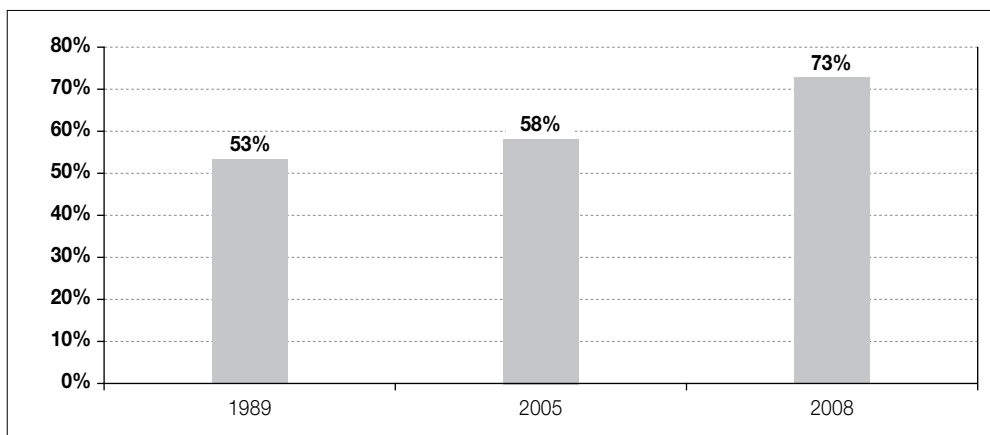
² *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics*. 3a edició. WODC, 2006, p. 44.

³ Cfr. VAN DIJK, J. ; VAN KESTEREN, J. i SMIT, P. *Op. cit.* (2007), p. 73 i següents.

Evolució de les taxes de denúncies

La policia fa una bona tasca per controlar el delictes a la seva zona

les dades dels cinc anys anteriors a la realització de l'enquesta. Les dades referides a l'any anterior es mantenen relativament estables en l'últim període i lluny dels nivells del 1989.

Si analitzem les dades relatives a les denúncies, el 2008 les víctimes van interposar una denúncia poc més de la meitat de les vegades (51,9%). Amb aquesta xifra es consolida un increment de denúncies constant en aquest tipus de delictes des del 1989⁴ vegeu el gràfic "Evolució de les taxes de denúncies". Aquesta informació ajuda a entendre el comportament irregular de les xifres oficials.

Més enllà de l'activitat pròpiament delictiva, un altre element que pot ser confrontat i que aporta una informació que ha de ser tinguda en compte en el tema de la gestió policial és l'opinió que té el ciutadà sobre com actua la policia a la seva zona a l'hora de controlar el delictes. A Espanya, la percepció sobre la bona tasca portada a terme per la policia no ha fet més que augmentar en el període estudiat, com mostra el gràfic anterior. Això aporta una informació positiva que reforça el treball de les forces d'ordre públic.

⁴ Cfr. VAN DIJK, J. ; VAN KESTEREN, J. i SMIT, P. *Op. cit.* (2007), p. 265.

En síntesi

L'enquesta de victimització ha de convertir-se en un instrument que completi assíduament la informació relativa a la delinqüència derivada de les estadístiques oficials elaborades per les forces policials, ja que mostren aspectes que ajuden a millorar l'eficàcia davant l'activitat delictiva pel fet que en donen una imatge més completa.

La realització d'aquestes enquestes amb el qüestionari ICVS permet fer comparacions en l'àmbit nacional i internacional de gran interès valoratiu. A més, el seguiment en el temps de l'evolució de la victimització i les denúncies, la particularització de les tendències dels diferents delictes, l'ús de mesures preventives per la ciutadania, l'activitat policial en el control del delictes i el suport rebut per les víctimes són alguns dels temes la informació dels quals és necessària per obtenir la major eficàcia en el control de la delinqüència i gestionar adequadament els àmbits que s'hi relacionen.

Bibliografia

GARCÍA ESPAÑA, E.; PÉREZ JIMÉNEZ, F.; BENÍTEZ JIMÉNEZ, M.J. *La delincuencia según las víctimas: Un enfoque integrado a partir de una encuesta de victimización*. Màlaga: Coedició de l'Institut Andalús Interuniversitari de Criminologia i la Fundació El Monte 2006.

GARCÍA ESPAÑA, E.; PÉREZ JIMÉNEZ, F.; BENÍTEZ JIMÉNEZ, M.J. *La delincuencia en Córdoba, Huelva y Sevilla. Una encuesta de victimización*. Màlaga: Coedició de l'Institut Andalús Interuniversitari de Criminologia i Cajasol Fundació 2007.

GARCÍA ESPAÑA, E.; PÉREZ JIMÉNEZ, F.; BENÍTEZ JIMÉNEZ, M.J. *La delincuencia en las capitales andaluzas. Encuestas de victimización en Andalucía*. Especial referencia a Almería, Cádiz, Granada y Jaén. Màlaga: Coedició de l'Institut Andalús Interuniversitari de Criminologia i Cajasol Fundació 2008.

DÍEZ RIPOLLÉS, J.L.; GARCÍA ESPAÑA, E. (Dirs.); GARCÍA ESPAÑA, E.; PÉREZ JIMÉNEZ, F.; BENÍTEZ JIMÉNEZ, M.J.; CERESO DOMÍNGUEZ, A.: *Encuesta a víctimas en España*. Màlaga: Coedició de l'Institut Andalús Interuniversitari de Criminologia i Cajasol Fundació 2009.

VAN DIJK, J.; VAN KERSTEREN, J.; SMIT, P. *Criminal Victimization in International Perspective, 2004-2005*. WODC, 2007.

VAN DIJK, J.; MANCHIN, R.; VAN KERSTEREN, J.; NEVALA, S.; HIDEG, G. *The Burden of Crime in EU. A Comparative Analysis of the European Crime and Safety Survey (EU ICS) 2005*. Gallup Europe, 2007.

Enquestes sobre violència escolar. L'experiència catalana

Javier Elzo

Catedràtic emèrit de sociologia a la Universitat de Deusto

Com diu el títol de la meva comunicació, em limitaré a presentar algunes notes majors de dos estudis sobre violència escolar portats a terme a Catalunya en què vaig tenir l'honor i el plaer de col·laborar activament. El primer, durant el curs 2000-2001, a una mostra representativa de secundària, en edats aproximades de 12 a 18 anys. El segon, durant el curs 2005-2006, a un total de 10.414 nois i noies, però no només de secundària sinó també de primària, ESO, batxillerat i cicles formatius de grau mitjà, és a dir, dels nivells corresponents a unes edats modals que van dels 8 als 18 anys. Ambdós estudis es poden consultar en català i en castellà al web de la Generalitat de Catalunya, als departaments d'Educació i d'Interior.

En efecte, els dos estudis sorgeixen d'una iniciativa conjunta dels departaments d'Educació i d'Interior, amb l'objectiu de conèixer en profunditat els comportaments, les actituds i els valors que afecten la convivència de l'alumnat dels centres educatius de Catalunya dels nivells esmentats. En el disseny i la realització de l'estudi va participar també la Secretaria General de Joventut. L'Institut d'Estadística de Catalunya es va ocupar del disseny d'una mostra representativa de l'alumnat i el treball de camp, i les tasques de gravació i depuració del fitxer de dades van ser encarregats a l'empresa DEP Consultoria Estratègica.

Molts estudis, la majoria fins i tot, quan tracten de violència escolar, es refereixen a violència dins de l'escola i, fins i tot, a violència dins de l'aula escolar. Altres estudis tracten de violència juvenil en general i, si escau, fan una distinció entre joves escolaritzats i joves no escolaritzats, però dins un mateix univers d'estudi, joves de tal a tal edat. Els estudis catalans a què fem referència no són, rigorosament parlant, equiparables a cap dels dos models anteriors, encara que segueixen sent, pertinentment, estudis sobre violència escolar. No són rigorosament equiparables perquè tenen en compte els dos universos dels dos models anteriors. D'una banda, aborden la violència que es pugui generar i fer "dins de l'escola", i també la violència que es produeix "fora de l'escola", però exclusivament per a joves escolaritzats de les edats retingudes, de manera que queden fora de l'objecte de l'estudi els joves de 16 a 18 anys (després ja sense escolaritat obligatòria), els quals, efectivament, no són a l'escola sinó en el món del treball o l'atur.

Les causes d'aquesta decisió són, almenys, de dos ordres. La direcció d'estudis del Departament d'Interior de la Generalitat de Catalunya desitjava endinsar-se, per raons òbvies, pensant en la delinqüència juvenil, a la problemàtica de la genèricament anomenada "violència dels escolars", de la violència produïda (com a agent actiu o passiu, com agressor o com a víctima) en els adolescents i joves de curta edat que fossin escolars. Però, donat l'àmbit de responsabilitat primera del Departament d'Interior, no es podia limitar a estudiar la violència "dins de" l'escola. Ara bé, havent decidit la manera d'administrar el qüestionari, per autoemplenat a l'aula escolar, en comptes del domiciliari, per exemple, resultava difícil d'entendre que no hi hagués cap referència a la dimensió de la violència a l'interior del centre on s'administrava el qüestionari. Després, era inevitable, i desitjable, que el Departament d'Educació intervingués en els projectes. D'aquí la configuració del qüestionari, on s'aborden aspectes de la violència escolar, dins i fora del centre escolar.

Però hi ha una altra raó que, científicament parlant, ens sembla molt més poderosa i que apuntala una decisió, diguem-ne així, de conveniència, per raó de l'organisme patrocinador de la investigació, el Departament d'Interior de la Generalitat de Catalunya. Dit d'una altra manera: cada dia és menys vàlida, per entendre en profunditat les manifestacions de violència juvenil, especialment quan es tracta d'agressions de cert calat, d'agressions físiques i sexuals, la distinció, parlant de joves escolaritzats, entre la violència "fora de l'escola" i la violència "dins de l'escola".

En efecte, la investigació científica assenyala cada vegada amb més freqüència, sobretot en la literatura del sud d'Europa, que l'escola no és un enclavament tancat, que l'escola ja no és, com potser va ser en altres dates, un món separat de l'espai circumdant, un espai que deixa fora dels seus murs la violència, en les diferents accepcions del terme *violència*. Ja no es pot parlar del món violent i del món no violent, segons estiguem fora o dins dels murs de l'escola. L'escola, fins i tot l'aula escolar, no són un espai privilegiat en què la sola violència legítima i legitimada és la que alguns denominen "violència simbòlica", altres "psicològica" i, en temps ja per sort llunyans, fins i tot "física" ("la letra con sangre entra"), però sempre unidireccional, la del professor (o direcció del centre) cap a l'alumne. La prova més palpable d'això la tenim en les recomanacions de determinats governs per refermar, físicament, els murs de l'escola en un esforç, sinó per revenir a la situació anterior, sí per esmorteir l'osmosi entre el "dins" i el "fora" del recinte escolar.

Però tot i que això és important, no va al fons de la qüestió. No és només un problema de localització física de les manifestacions de violència física entre escolars. Tampoc pensem ara en la bidireccionalitat d'aquestes manifestacions (de professors, directius o personal d'enquadrament a alumnes i, viceversa, també d'alumnes a professors o responsables educatius), sense oblidar la més important –almenys estadísticament parlant–, la violència horitzontal entre els mateixos escolars. Estem pensant, i aquesta és una de les nostres hipòtesis, que en més d'un cas el jove que és violent dins de l'aula escolar també ho és fora de l'aula, de manera que si bé és legítim estudiar les estratègies per gestionar les manifestacions de la violència intraescolar, sostenim que, si la nostra hipòtesi és correcta, no arribarem al fons de l'assumpte (o no ens hi aproximarem) si no

estudiem l'alumne en la seva integralitat. Això suposa, entre altres coses, no fer un departament estanc de l'escola i les manifestacions de violència de l'adolescent a l'escola.

Certament, com no podia ser menys, els estudis de violència intraescolar aborden moltes qüestions extraescolars dels alumnes: clima social, hàbitat, clima familiar, entorn on està ubicat el centre escolar, etc. És el que s'anomena "factors externs", que incideixen en la violència intraescolar. Evidentment és un aspecte que no es pot deixar de banda, però nosaltres pensem que cal fer un pas més. Cal analitzar, fins on sigui possible, la totalitat del comportament del jove escolaritzat, dins i fora de l'escola, en el període escolar i durant les vacances escolars, a fi de perfilar, amb la màxima exactitud possible, els comportaments, les actituds i els valors dels adolescents i joves en el camp que estem estudiant, sense oblidar, ben al contrari, el sentit que l'adolescent concedeix a les seves pròpies manifestacions de violència, quan aquestes es produeixin. En aquest punt, entronquem amb una altra hipòtesi de fons d'aquests estudis.

La violència dels joves no és necessària ni exclusivament una manifestació comportamental a conseqüència de determinats condicionants sociodemogràfics bàsics (edat, gènere, classe social, hàbitat, clima familiar, origen geogràfic, ètnic o racial, etc.). Tampoc és necessàriament una resposta a una mala gestió del centre docent, fins i tot una resposta a una violència física, simbòlica o psicològica provinent dels professors o de l'estructura escolar de cada centre concret i del "sistema escolar" en general. Sense negar, en absolut, la pertinència i el pes d'aquests factors, ens sembla clau introduir el paper que el jove d'avui concedeix a l'autoconstrucció del seu univers nòmic, en una societat en què la socialització es fa més a la manera de l'experimentació que de la reconstrucció, encara crítica, del que han heretat els agents tradicionals de socialització dels quals un, i no el menys important, és l'escola. D'aquí la importància d'estudiar quins són els valors, i els sistemes de valors, dominants en els escolars que analitzem.

El conjunt d'aquests pressupostos, violència dins i fora de l'escola, multidireccionalitat de la violència, anàlisi de l'escolar en integralitat i, en particular, de la seva dimensió nòmica, explicaran algunes de les notes majors d'aquests estudis. Vegem-ho succintament.

La por en els escolars

Comencem per l'essencial. Hi ha molts escolars que tenen por d'anar a l'escola. Aquesta por va en augment en els darrers anys. No necessàriament perquè la violència a les aules hagi augmentat. Si vostès consulten els estudis existents, en els quals, amb metodologies comparables, s'estudia l'evolució de la proporció de comportaments violents en escolars aquests darrers anys, les dades indiquen que els nivells de violència no han augmentat en nombre, encara que es mantenen i, de vegades, els més greus fins i tot augmenten—encara que el concepte de "greu" exigeix un tractament propi al qual em referiré més avall. Hi ha prou dades que avalen aquesta idea bàsica, que vinc repetint aquests darrers anys. La violència escolar en particular i la violència juvenil més en general no augmenta, però sí els episodis més greus, els més sagnants, els quals, a més, per la

lògica del que és notícia, tenen el seu reflex en els mitjans de comunicació, creant així el que pot anomenar-se un “constructe social” de la violència escolar. D’aquí l’alarma social i la por.

Per il·lustrar de quins nivells de maltractament estem parlant, vegem unes poques dades de l’últim estudi existent en l’àmbit espanyol. Quan es comparen les dades de l’estudi elaborat per encàrrec del Defensor del Poble espanyol de l’any 2000 amb l’estudi similar de 2005-2006, segons els autors, llegim a les conclusions que “hi ha una disminució de la incidència de certes modalitats de maltractament per abús de poder. En particular, els tipus de maltractament la incidència dels quals baixa de manera significativa són els “insults” (del 39,1% al 27,1%) i els “malnoms ofensius” (del 37,7% al 26,7%), la conducta d’“ignorar” (del 15,1% al 10,5%) i d’“amagar coses d’altres” (del 22% al 16%), així com les “amenaces per fer por” (del 9,8% al 6,4%) i l’“assetjament sexual” (del 2% al 0,9%). Es manté en nivells similars l’agressió verbal indirecta o “maledicència”, l’exclusió social activa o “no deixar participar”, les formes d’agressió física directa (pegar) com indirecta (robatoris i destrosses de propietats) i les formes més greus d’“amenaces” (pàg. 238). Nosaltres, tant en l’estudi català (com en un altre treball en l’àmbit basc de 2006¹) vam arribar a les mateixes conclusions. Fins i tot, si ens referim a dades policials i judicials, les conclusions són les mateixes.²

Hi ha un altre indicador indirecte del nivell i l’evolució de la por existent als centres docents. És la constatació empírica que, per als escolars, augmenta la sensació que no hi ha disciplina, quan és més que probable que la disciplina als centres sigui avui més gran que fa 10 o 20 anys. De fet, segons els estudis que hem analitzat, la proporció d’escolars de secundària que consideren que hi ha menys disciplina de la que cal ha augmentat de manera substancial, al llarg d’aquesta dècada. Més d’un terç dels alumnes del segon estudi català reclamen més disciplina a l’escola, quan no arriba a la quarta part els que entenen que la que hi ha és excessiva; la resta, una mica més del 40%, consideren que hi ha la disciplina que, a judici seu, hi hauria d’haver. L’asimetria és evident. Hi ha més escolars que consideren que hi ha un dèficit de disciplina que un excés, cosa que no deixa de ser sorprenent, sobretot quan estem parlant, en aquest punt, exclusivament d’escolars de secundària, que són els més protegits encara que només sigui per l’edat i la corpulència física. No tinc la dada evolutiva, en el temps, dels alumnes de primària, però estic segur que les xifres seran encara més contundents cap a una major demanda de disciplina que en l’ensenyament secundari.

En definitiva, és clar que s’està produint un increment de la sensació d’inseguretat entre l’alumnat, que probablement respongui a una amalgama de problemàtiques que no es limita als maltractaments sinó també a l’efecte que determinats episodis greus produeixen en els mitjans de comunicació social. Dit això, no és possible obviar la realitat dels maltractaments, que semblen ocupar un lloc d’importància estratègica entre els fets que vulnereu les normes de convivència a l’escola. I ara no ens referim únicament al retret ètic i normatiu que mereixen els maltractaments, sinó també a la capacitat de nuclear una reacció àmplia i enèrgica a favor de la convivència amb efectes positius en tots els àmbits, fins i tot en els àmbits disciplinaris i docents.

1 ELZO, J. i LAESPADA, M.T. (codirectors). Arostegui, E.; Elzo, J.; García del Moral, N.; González de Audikana, M.; Laespada, M.T.; Mugeta, U.; Sarabia, I.; Sanz, M. i Vega, A. (redactors). “*Drogas y Escuela VII. Las drogas en escolares de Euskadi veinticinco años después*”. Edit. Universidad de Deusto. Bilbao 2008, 599 pàgines.

2 Al nostre llibre *Los jóvenes y la felicidad*, Editorial PPC, 2006, traslladem al segon capítol força dades, amb tendències que es confirmen els anys posteriors. Es pot consultar directament al web del Ministeri de l’Interior i al del Ministeri de Justícia per a dates posteriors al nostre llibre.

En el segon informe català els resultats indiquen que un 16% de l'alumnat, durant el curs 2005-2006, sent bastanta o molta por de ser maltractat. La xifra és notable, encara que clarament superior a l'ensenyament primari. És evident, en efecte, que la sensació de por varia amb l'edat i amb el sexe, ja que les noies tenen més por, en general, que els nois. L'estudi detallat del fenomen mostra també l'oscil·lació de la por associada al final de l'educació primària i l'inici de la secundària, sobretot en el cas de les noies. Després, la baixada de la sensació de por serà contínua, encara que entre les noies es manté una minoria notable, lleugerament superior al 9%, que expressa sensació de por a l'escola més enllà dels 17 anys (2,3% en el cas dels nois).

Aquestes xifres ens interpel·len per la seva contundència i s'han de tenir en compte des de diversos punts de vista. En primer lloc, cal insistir en els problemes de transició entre l'educació primària i la secundària. En el primer curs de l'ESO, després en el pas de la primària a la secundària, quan els escolars tenen entre 11 i 12 anys d'edat, es produeixen increments significatius de la por en els escolars: del 70% entre les noies i del 30% entre els nois. Això fa pensar que l'acollida a l'ESO és millorable.

Però més enllà d'aquesta reflexió *organitzativa*, les dades assenyalen en una direcció elemental i particularment refractària als tractaments ràpids o superficials. La por està nítidament correlacionada amb l'edat, gairebé diríem que sembla correlacionada amb la força física: són les noies i l'alumnat de menor edat relativa –volem dir edat relativa perquè es refereix al cicle escolar en què es troben els que tenen més por– simplement perquè se senten més febles. Perceben amb realisme que les víctimes són seleccionades entre els que tenen dificultats per defensar-se, i la primera dificultat és generalment física; no és l'única dificultat, però sí la primera, la més elemental.

A més, la protecció que els ofereix l'organització escolar no modifica aquesta vivència bàsica: els que es troben en situació de debilitat són els que tenen més probabilitats de ser sotmesos a injustícies i, especialment, a accions negatives continuades que massa sovint han passat desapercebudes o han estat trivialitzades. Quan finalment es produeix una intervenció de l'escola, els seus efectes no sempre resulten reparadors per a la víctima. En casos extrems poden comportar, fins i tot, dificultats addicionals, sobretot en casos mal diagnosticats, en els quals poden equiparar les accions negatives sistemàtiques que pateix la víctima amb les seves respostes emocionals, generant situacions de falsa equanimitat que contribueixen a vexar la víctima, a intensificar-ne l'aïllament i a erosionar-ne l'autoestima.

Fins on coneixen el maltractament existent els pares i els educadors?

L'existència de nois i noies que són objecte d'accions negatives intencionades planteja immediatament la necessitat de saber si necessiten ajuda. La resposta és òbviament afirmativa. En xifres rodones, cal dir que un de cada tres escolars que ha patit maltractament reiterat pels seus companys demana *una mica d'ajuda* i un de cada cinc, *bastanta o molta ajuda*. Traslladant aquestes dades a la totalitat

de la població escolar, estem parlant d'un 5% que necessita *força o molta ajuda* i un 8% necessita *una mica d'ajuda*. Insisteixo, xifres importants.

Tenint en compte que les accions negatives continuades disminueixen clarament amb l'edat, no sorprèn que els alumnes que necessiten ajuda també disminueixin amb l'edat. És fàcil entendre que, en matèria d'ajuda, la intervenció del professorat i dels pares és, literalment parlant, cabdal, sobretot tenint en compte que la definició mateixa de maltractament pressuposa un desequilibri de forces i un aïllament relatiu de les víctimes que obliguen a desconfiar de l'eficàcia de les estratègies d'autodefensa o d'autoregulació del grup d'escolars. En aquest sentit, en l'enquesta catalana es preguntava literalment als afectats: "*Tu què has fet quan altres alumnes t'han tractat malament?*", i, com es pot observar en les seves respostes, informar el professorat o els progenitors constitueix l'estratègia de preferència (ho ha dit als professors el 37,6% dels afectats; ho ha dit al pare o a la mare el 37,9%, no necessàriament els mateixos). I es tracta d'una estratègia encertada d'acord amb el que sabem.

Precisament per això cal destacar també que aquestes mateixes xifres poden ser interpretades en negatiu, assenyalant que percentatges molt importants dels afectats no informen els adults del problema. N'hi ha molts que callen. I això ens permet afirmar (com a mínim sospitar, ja que les enquestes s'administren exclusivament als alumnes) que el professorat o els pares no sempre estan al corrent dels problemes de convivència que afecten els escolars. El grau de desconeixement dels problemes, per part dels adults, ens sembla superior al que habitualment es reconeix.

És difícil imaginar uns pares o uns professionals de l'educació que romanguin passius davant d'un cas d'accions negatives intencionades i continuades contra nois o noies que es troben en una situació de debilitat relativa. Després, la passivitat o les intervencions desencertades dels adults són conseqüència del desconeixement o d'una diagnosi equivocada dels fets. I la qüestió és particularment rellevant perquè, en les edats en què el problema és més freqüent, en els més petits, els adults tenen recursos per intervenir amb eficàcia. Fins i tot durant l'adolescència, quan la freqüència dels fets disminueix però la gravetat dels casos subsistents pot augmentar, una intervenció del centre o dels pares és generalment resolutiva.

En aquest sentit, s'ha de reconèixer que l'assetjament escolar (*bullying*) no ha estat sempre entre els problemes prioritaris de l'educació, potser perquè el procés d'escolarització generalitzada i la reforma de l'ensenyament posaven en primer pla els problemes de dotació material o humana i dels nivells d'instrucció assolits o per aconseguir. Fins i tot, els problemes de violència o victimització, de manera que els maltractaments entre iguals, que comporten sobretot formes de microvictimització, eren sovint confosos amb problemes de disruptió o tractats com a assumptes de rellevància escassa. Coses de xavals, es deia. Sembla que s'hagin percebut els fets sense diagnosticar el problema o, més exactament, sense diferenciar els diversos problemes existents, amb els efectes que això suposa sobre l'eficàcia dels tractaments.

Si ens aturem en l'existència de divergències i solapaments entre els nivells de coneixement dels progenitors i del professorat, ob-

servem que la casuística és molt variada. A la segona recerca catalana proposem diferenciar cinc segments d'escolars maltractats, formant una escala a partir dels que afirmen que tant els pares com els professors ho saben tot fins als que diuen que ni els pares ni els professors en saben res. Un sisè segment inclou un considerable 9,3% dels afectats, que no contesten a alguna d'aquestes dues preguntes.

El coneixement complet, molt alt o alt del problema (les dues parts, sigui els pares, sigui els professors, ho saben tot, o una part ho sap tot i l'altra algunes coses) no arriba al 25% dels afectats. Addicionalment, en un 27% dels casos es registren uns nivells de coneixement que podríem etiquetar de mitjans o intermedis (les dues parts saben algunes coses...). I la resta, és a dir, més del 41%, indica que els adults del seu entorn tenen un coneixement baix, molt baix o nul de les accions negatives que l'afecten. Com es veu, no es tracta d'un assumpte menor, ja que la disminució de les accions negatives continuades a l'escola requereix típicament la intervenció dels adults, i això pressuposa uns nivells d'informació segurament superiors als que estem registrant. En aquest sentit, observem un problema seriós a resoldre, a saber, el de l'ocultació del maltractament pels mateixos escolars que el pateixen. Per això podem afegir que, mentre que una part dels maltractaments es pateixen en silenci, les millores de la convivència –tot i reals com mostra la disminució de casos de maltractament que hem indicat més amunt– no es porten a la pràctica, però, amb la celeritat i el reconeixement necessaris en massa casos. D'aquí la importància d'implementar mecanismes de detecció ràpida de casos de maltractament que facilitin a l'escolar maltractat un mecanisme per fer visible la situació que pateix.

La importància de l'autovaloració de l'escolar

En els estudis catalans s'analitza amb detall la dimensió personal, subjectiva, la que implica l'actor social, l'escolar en aquest cas, en el moment de valorar tant la violència patida com la violència exercida, tant el paper del victimari com el de la víctima. Això ens permet, fet i fet, determinar no només el nivell de la violència exercida o patida, sinó també el grau i la gravetat des de l'escolar mateix. Aquest punt ens sembla clau i molt específic dels estudis catalans, el que ens permet, entre altres coses, determinar com determinats comportaments agressius o violents que, en un rànquing de gravetat, puguin semblar menors (el menyspreu psicològic o la simple burla), per comparació a altres que jutjaríem *a priori* més greus (la violència física), en realitat són percebuts, sentits i valorats com si fossin més greus per als escolars maltractats.

L'efecte “centre escolar”

El fet de disposar d'una gran massa d'alumnes a l'ensenyament primari, amb un nombre significatiu d'aules en les quals s'ha administrat el qüestionari, ens ha permès apuntar a la possible importància de cada centre escolar, a la seva dinàmica pròpia i específica, a l'hora d'explicar diferents nivells de maltractament, explicacions que van

resultar infructuoses mitjançant altres indicadors utilitzats en anàlisis estadístiques exhaustives. En efecte, la violència escolar a “cada centre escolar” no s’explica, exclusivament, ni per l’origen de l’alumnat ni per la classe social dels seus alumnes ni per l’emplaçament geogràfic de l’escola (al centre o a la perifèria de les grans ciutats, per exemple) ni pel sol fet de ser centre públic o privat, religiós o laic, etc. Sostenim que, sense oblidar la importància de plans globals i generalistes, ja que l’educació és una cosa que afecta tota la societat, cal atendre a la singularitat de cada centre docent. Aquesta idea ja la teníem al pensament a l’hora de preparar l’estudi de 2001, ja que tampoc és nova. Citem aquí les últimes línies d’un article, que ja té alguns anys, del conegut sociòleg francès expert en temes relacionats amb joves problematitzats François Dubet, que afirma en aquest sentit:

“Si la violència escolar s’explica en gran mesura per la naturalesa de les exigències culturals i estructurals que pesen sobre els centres escolars i per les característiques dels barris i les poblacions conernits, cal constatar que centres comparables, des d’aquest punt de vista, no coneixen les mateixes formes ni els mateixos graus de violència. A més, alguns centres escolars de classes mitjanes que haurien de ser molt tranquils, de fet no ho són. Els centres escolars i les polítiques educatives locals tenen capacitats específiques per fer front als problemes que planteja la violència. Col·legis o instituts comparables tenen “climes” molt diferents. Alguns s’han “degradat”, d’altres, per contra, s’han “restablert”. L’actualització de mecanismes globals no ha d’impedir que no es tingui en compte l’existència de marges d’acció, de capacitats d’iniciativa i de resposta, que són les que caldria estudiar més precisament”.³

Són els escolars immigrants més violents?

Moltes persones tenen la percepció que els immigrants són més violents i que maltracten més que els autòctons els seus companys a classe a l’aula escolar. La realitat és ben diferent, com ens mostra la segona de les investigacions catalanes.

En xifres globals, el 18,8% dels nascuts a Catalunya són objecte d’accions negatives un cop per setmana o més, i la xifra equivalent per als nascuts fora de Catalunya és del 23,4%: 4,6 punts per sobre. Cal afegir que, més enllà de l’origen geogràfic dels escolars, aquí també es produeixen diferències molt substancials entre l’ensenyament primari i el secundari, que reflecteixen la disminució del problema amb l’edat en el conjunt poblacional, autòctons compresos, encara que entre els immigrants hi pot haver problemes afegits.

Les dades obtingudes mostren una concentració del problema entre l’alumnat de menys edat, d’educació primària, i suggereix certa relació amb les dificultats de comunicació lingüística. En termes generals, els que provenen d’àmbits sociolingüístics més allunyats registren més problemes de convivència, especialment si les dificultats de comunicació van acompanyades de distàncies d’ordre cultural o social. El problema afecta especialment els nois i les noies d’origen africà.

L’alumnat d’origen estranger, sobretot els més petits, és objecte de més accions negatives (victimització objectiva) i té més dificultats

³ “Les mutations du système scolaire et les violences à l’école” en un número especial de la revista *Les cahiers de la sécurité intérieure*, núm. 15, trimestre 1r, 1994, pàg. 26, titulat, justament, “La violence à l’école”, amb contribucions de pedagogs, educadors, policies, estudiants, responsables de centres docents, etc. La revista és una publicació de l’Institut des Hautes Études de la Sécurité Intérieure de Paris.

per relacionar-se amb els companys i les companyes, alhora que, un cop analitzades les dades amb deteniment, afegim que la gravetat que assigna als maltractaments soferts (victimització subjectiva) és 1,2 punts per sobre del que es registra per als nascuts a Catalunya. Després de la major victimització objectiva soferta, cal afegir que la subjectiva també és més gran.

Però potser l'essencial que cal dir és en un altre lloc. L'evolució per etapes formatives ens permet situar el problema en perspectiva. L'alumnat d'origen estranger afectat per accions negatives intencionades valorades com a particularment greus per ells mateixos permet apreciar la concentració del problema en l'educació primària, que és també major que la que pateixen els alumnes autòctons, però –aquí rau la diferència que volem remarcar– en l'evolució posterior, una vegada arriben a la secundària, observem que se situa a uns nivells relatius iguals o inferiors al de l'alumnat autòcton.

La conclusió és evident. En l'ensenyament primari, els alumnes d'origen estranger tenen més problemes de maltractament escolar que els autòctons. El problema és tant més gran com major sigui la distància social, cultural i lingüística. Però aquells alumnes estrangers que continuen en el sistema escolar, en arribar al final de la secundària estan tant o més integrats que els mateixos alumnes autòctons. La qüestió següent és saber quin col·lectiu de l'alumnat d'origen estranger ha transitat per tot el procés educatiu i quin n'ha sortit abans d'arribar al bon port del final de l'ensenyament secundari. *En efecte, sabent que els problemes de maltractament escolar, essent sempre superiors, en tota categoria d'alumnes, autòctons i immigrants, en l'etapa primària ho són fins i tot en major grau entre els immigrants i que aquesta correlació interna, però, desapareix i, fins i tot, canvia de sentit a la secundària, és inevitable preguntar-se quins factors concorren per a aquesta inversió de correlacions en l'ensenyament primari i en el secundari.* És una qüestió que, entre altres raons per la baixa submostra d'immigrants, no hem pogut estudiar encara, però que ens sembla cabdal per al futur de la integració dels immigrants en la nostra societat.

En tot cas, hi ha una conclusió extremament important a retenir, és a dir, que si la societat aconsegueix retenir a l'escola els immigrants fins al final del cicle obligatori, l'escola apareix com un potentíssim agent integrador dels escolars vinguts a Catalunya de fora de Espanya.

Una tipologia d'escolars de secundària

En els dos estudis catalans hem elaborat sengles tipologies d'escolars de secundària. Cal recordar que una tipologia pretén segmentar una població en diferents grups formats per individus que presenten similituds entre ells i diferències amb els altres. En termes estadístics, es tracta de constituir grups amb la màxima variància intergrupala i la mínima intragrupal. Òbviament, és possible construir, en cada recerca, diferents tipologies en funció de la informació disponible, de les variables que són objecte d'investigació i, fins i tot, del nombre de grups que vulguem constituir.

Limitant-nos a la tipologia oferta en l'últim estudi català, en el quadre adjunt recollim, succintament, el resultat obtingut.

Resum: tipologia retinguda de l'alumnat de secundària (curs 2005)

TIPUS 1:	Amb tendències agressives especialment intenses	1,0%
TIPUS 2:	Amb tendències a l'aprofitament il·lícit especialment intenses	12,2%
TIPUS 3:	Amb tendències incíviques a la via pública especialment intenses	27,3%
TIPUS 4:	Integrats i normatius	59,5%

Per a la construcció de la tipologia ens hem basat en tres conjunts de factors que considerem rellevants i interrelacionats:

- 1. La font dels valors** (*on s'aprenen les coses més importants per viure?*).
- 2. La puntuació dels valors** (*fins a quin punt són importants un llarg seguit d'aspectes esmentats (tenir bons amics, col·laborar en ONG, jugar amb videojocs, lligar, etc.) en la consideració de l'escolar?*).
- 3. La autoinculpació**, és a dir, el reconeixement de les infraccions, dins i fora de l'escola, que ha portat a terme l'escolar.

La raó d'aquesta selecció rau en la hipòtesi que hi ha una relació significativa entre el sistema de valors d'una persona i el seu comportament, sense entrar ara en la problemàtica de les causes, que desbordaria l'abast d'aquest informe. Així, la tipologia proporciona dades sobre els sistemes de valors i les diferents modalitats dels comportaments problemàtics de l'alumnat i estudiem les correlacions entre aquests conjunts de variables, com ja es va fer durant el curs 2000-2001, encara que en l'edició del curs 2005-2006 no s'han retingut exactament les mateixes variables, cosa que impedeix dur a terme una comparació en sentit estricte.

En tot cas, les dades obtingudes ens han permès agrupar el conjunt de l'alumnat en quatre segments internament homogenis, sobretot en matèria de valors, i amb comportaments relativament diferenciats, particularment pel que fa a les accions contràries a la convivència.

Mirant al futur: una proposta teòrica de quatre modalitats de violència escolar

Per acabar aquesta comunicació, traslladaré breument una tipologia de quatre modalitats de violència en relació amb l'escola que proposem dins la comunitat científica des de fa uns pocs anys. Es tracta d'una prolongació modificada de lectures del que estudiosos d'aquest tema a França (Debarbieux i Dubet, entre d'altres) han suggerit.

La violència **interna** associada a la massificació, als problemes inherents a la mateixa estructura escolar, als conflictes entre els objectius manifestos i les estructures latents del sistema escolar. Violència **exògena** a l'escola, violència externa a l'escola, violència a la societat, de la societat on està ubicada l'escola, i que té el seu trasllat amb les incidències presumibles en la mateixa escola. Violència **anti-escolar**, de vegades com a conseqüència dels problemes inherents a l'escola (una qualificació considerada injusta, un altercat amb un

professor, etc.) i que l'alumne reverteix al centre escolar, en el personal, els professors principalment, o contra el mobiliari. De vegades, i és una altra modalitat diferent dins d'aquest apartat, l'alumne veu en la institució escolar, en l'obligatorietat de la presència a l'escola, l'obstacle a la seva emancipació o als seus objectius immediats i s'hi rebel·la amb violència. Finalment, violència **identitària** també exògena a l'escola, també antiescolar, veient l'escola com a institució que impedeix créixer i desenvolupar la seva pròpia identitat col·lectiva, real o pretesa, poc importa, però identitat, "la seva identitat", que consideren lesionada. L'escola s'apareix als escolars com l'agent institucionalitzat pel poder per impedir que la seva identitat personal i col·lectiva es desenvolupi. En aquestes quatre modalitats de violència estem parlant de lògiques diferents que exigeixen plantejaments diferents en l'abordatge i la resolució.

Aquestes quatre modalitats són símptomes i manifestacions de quatre formes de fracàs escolar. La primera procedeix de la institució mateix, de l'organització mateix del sistema escolar. Sigui de forma estructural per desajustaments en l'organització dels escolars i dels professors, sigui de forma curricular, per la selecció i la prioritització de continguts determinats en lloc d'altres, sigui en fi per l'optimització d'uns objectius del sistema educatiu o d'altres, fracassa l'objectiu de transmetre coneixements, el de preparar per a la sortida laboral o el d'educar l'adolescent i fer-lo ciutadà.

En la segona modalitat, el fracàs vindrà d'un replegament de cada centre en la mera tasca transmissora de coneixements al marge del context concret en què està inserit. Aquí el fracàs vindrà de fer una formació sense tenir en compte on, en quines circumstàncies geogràfiques i amb quin alumnat cal exercir la docència. És obvi que no és idèntic el context a Espanya que a Colòmbia, l'Argentina, o Mèxic, per citar només aquests països. A més, a cada país, i fins i tot a cada municipi, cal estudiar amb rigor l'entorn de cada centre escolar. Cal fer una consideració similar de la tercera modalitat de fracàs escolar, especialment quan em refereixo a la decisió de l'alumne de voler abandonar el centre perquè a la seva presència no hi veu cap utilitat, ja que pot subvenir a les seves necessitats, amb comoditat, fora del centre escolar. És el que passa en determinades localitats turístiques amb forta necessitat de mà d'obra barata i jove, o en situació de fortes mancances econòmiques a la família d'origen.

Per acabar, el quart model de violència identitària és evident que pot comportar un absentisme escolar, un desinterès pels ensenyaments rebuts quan no una revolta davant d'aquests, que, fins i tot, poden ser llegits pels escolars com a vehicles de desidentificació nacional. És el que hem vist en alguns escolars al País Basc; també passa molt marcadament a França, per exemple, i cada vegada serà més fort a Espanya, pel fet que ja és un país d'immigrants. Aquí ja entrem en un tema que considero central en l'Espanya dels propers anys i les properes dècades.

El projecte pilot d'*Enquesta europea de victimització*

Geoffrey Thomas

*Tècnic del Departament d'Estadístiques
de Delinqüència i Justícia Penal. Eurostat*

La fase de desenvolupament

El Pla d'acció de la UE per avaluar la delinqüència i la justícia penal

La necessitat de controlar la delinqüència i els problemes de seguiment a fi de proporcionar informació per a la formulació de polítiques ha conduït al desenvolupament de sistemes estadístics sobre delinqüència i justícia penal a cada país europeu. Normalment, aquests sistemes cobreixen diverses fases del sistema de justícia penal, des d'informes policials a condemnes i mesures penals passant per processos judicials, i la majoria dels països publiquen estadístiques relatives a totes o a algunes d'aquestes fases. No obstant això, els sistemes de justícia nacionals varien molt els uns dels altres, atès que han tingut un desenvolupament històric molt diferent, i per això i per altres raons (com ara la diferència en les pràctiques de registre i notificació) no és possible comparar directament les xifres de delictes de diferents països, per la qual cosa resulta arriscat extreure conclusions sobre les tendències en l'àmbit europeu.

Aquest problema ha esdevingut cada vegada més greu a mesura que la Unió Europea s'ha anat desenvolupant, i el Consell Europeu en va fer menció expressa en el Programa de la Haia el 2004. El Consell va detectar la dificultat de desenvolupar un sistema d'estadístiques comparables de delictes, fins que va observar que s'estan fent progressos per abordar aquest problema:

[...] el Consell Europeu celebra la iniciativa de la Comissió de crear instruments europeus de recopilació, anàlisi i comparació d'informació sobre delinqüència i victimització i les seves respectives tendències evolutives en els estats membres, utilitzant com a indicadors acordats les estadístiques nacionals i altres fonts d'informació. Caldrà encomanar a l'Eurostat que proporcioni la definició d'aquestes dades i també que les recopili als estats membres.¹

En compliment d'aquest mandat, l'Eurostat (l'Oficina Estadística de les Comunitats Europees) va participar activament en l'elaboració d'un pla d'acció per al desenvolupament d'una estratègia global i coherent de la UE per avaluar la delinqüència i la justícia penal.² La responsabilitat d'aquest pla d'acció recau en la Direcció General de Jus-

¹ El Programa de la Haia: Consolidació de la llibertat, la seguretat i la justícia a la Unió Europea. *Diari Oficial de la Unió Europea*, C 053, 3.3.2005, pàg. 1. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2005:053:0001:0014:EN:PDF> (versió en anglès)

² Comunicació de la Comissió al Parlament Europeu, al Consell i al Comitè Econòmic i Social Europeu. Desenvolupament d'una estratègia global i coherent de la UE per avaluar la delinqüència i la justícia penal: Pla d'acció de la UE 2006-2010. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0437:FIN:EN:PDF> (versió en anglès)

tícia, Llibertat i Seguretat (DGJLS) de la Comissió, però l'ampli abast de les qüestions relatives a la delinqüència i la seguretat ha implicat la participació de moltes altres direccions generals (incloses, per exemple, les de Medi Ambient, Recerca, Mercat Interior i Fiscalitat i Unió Duanera) i altres organismes, com ara l'OEDT (Observatori Europeu de Drogues i Toxicomanies), l'EUROJUST i l'EUROPOL. El Pla d'acció, que comprèn el període de cinc anys entre 2006 i 2010, ha estat dirigit de manera progressiva pels serveis de la Comissió. Els avenços que ja s'han produït en el marc del Pla d'acció sens dubte formaran la base del treball futur en aquesta àrea quan n'expiri el termini l'any que ve.

El programa d'estadístiques de l'Eurostat es duu a terme en el marc del Sistema Estadístic Europeu, com es descriu en el recent Reglament 223/2009 relatiu a l'estadística europea.³ L'aplicació del Pla d'acció, per tant, va implicar la creació d'un grup de treball de representants nacionals de les autoritats estadístiques dels vint-i-set estats membres de la Unió Europea. Aquest grup s'ha reunit anualment des del 2007 i ha estat responsable de la dimensió estadística del Pla d'acció.

Paral·lelament, es va crear un grup d'experts per assessorar sobre les necessitats dels usuaris d'estadístiques sobre delinqüència i justícia penal.⁴ Aquest grup (en el qual, com en el grup de treball de l'Eurostat, tots els estats membres hi estan representats) té un paper vital en el marc del Pla d'acció a l'hora de proposar indicadors perquè siguin desenvolupats pels estadístics. Els representants nacionals dels dos grups no són les mateixes persones, però treballen en estreta col·laboració per tal de facilitar un procés de desenvolupament simbiòtic.

Una enquesta europea de victimització

Les enquestes són un mètode alternatiu als registres administratius per mesurar la delinqüència. És evident que aquests dos mètodes no tindran els mateixos resultats, i de fet en la majoria dels casos mesuren fenòmens diferents. Es podria dir que es dóna una situació similar en l'àmbit de les estadístiques d'ocupació, en què es recullen les xifres tant d'enquestes com de fonts administratives i en què els estadistes tenen la important responsabilitat de distingir entre aquests instruments i ser capaços d'explicar-ne les diferències. Les xifres de l'*European Labour Force Survey* (Enquesta de població activa europea) són vitals a l'hora d'obtenir una visió global del mercat de treball a la Unió Europea, ja que ofereixen un grau de comparabilitat que no és possible obtenir de les fonts administratives, encara que aquestes últimes també es poden utilitzar per fer els ajustaments necessaris a determinades estimacions.

Així mateix, en l'àmbit de les estadístiques sobre delinqüència, les enquestes complementen la informació obtinguda dels registres policials o judicials. La probabilitat que s'eliminin les diferències existents en els codis jurídics sembla tan remota que, en comparació, les dificultats d'aplicar una enquesta única de victimització semblen relativament petites.

La majoria de països europeus han dut a terme en un moment o altre enquestes de victimització domiciliàries, i aproximadament la meitat d'aquests països les fan de manera regular. En el passat s'han fet alguns intents per comparar els resultats d'aquestes enquestes, però en general no han fet més que recolzar la conclusió que, per

3 Reglament (CE) núm. 223/2009 del Parlament Europeu i del Consell d'11 de març de 2009 relatiu a l'estadística europea. Diari Oficial de la Unió Europea, L 87, 31.3.2009, pàg. 164.
http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/General/RegulationEuropStats223_09OJL8731March09en.pdf (versió en anglès)

4 Decisió de la Comissió de 7 d'agost de 2006 per la qual es crea un grup d'experts sobre les necessitats polítiques en matèria de dades sobre la delinqüència i la justícia penal (2006/581/CE). Diari Oficial de la Unió Europea, L 234, 29.8.2006, pàg. 29.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:234:0029:0032:EN:PDF> (versió en anglès)

aconseguir una comparabilitat real, les enquestes s'han d'haver elaborat d'acord amb una metodologia general bàsica.

Així doncs, aquests van ser els antecedents de la decisió d'incloure el desenvolupament d'una enquesta europea de victimització com un dels elements constitutius del Pla d'acció.⁵ Per evitar que es prejudgés aquesta qüestió, el Pla d'acció es va referir a una enquesta comuna (mòdul), que havia de ser interpretada com una sèrie de preguntes sobre victimització, en lloc de com una enquesta com a tal. Aquest mòdul, per tant, podria ser o bé un qüestionari complet o bé una part d'un qüestionari, en funció de si el resultat final havia de prendre la forma d'una enquesta especialitzada o formar part d'una enquesta domiciliària existent o enquesta global.

El desenvolupament de l'*European Victimization Survey* (Enquesta europea de victimització) s'inscriu en el mandat del grup de treball esmentat més amunt, però en vista de la naturalesa tècnica de l'activitat, es va crear una comissió tècnica que ha de presentar un informe al grup de treball. Aquesta comissió tècnica s'ha reunit fins ara en dues ocasions, el 2007 i el 2009, i la propera reunió tindrà lloc el 2010. El lloc web especialitzat de CIRCA, disponible únicament als membres del grup de treball i de la comissió tècnica, permet el contacte regular entre els membres d'aquests dos grups.⁶

Preparant el terreny

En les fases inicials del desenvolupament del mòdul, es va fer ús de la col·laboració que ja havien mantingut la Comissió Europea i diversos altres organismes internacionals en el període previ a l'establiment del Pla d'acció.

International Crime Victimization survey

La *International Crime Victimization Survey* (ICVS), Enquesta internacional de victimització, és un exercici de recerca que fins ara s'ha dut a terme en cinc ocasions (1989, 1992, 1996, 2000 i 2004).⁷ L'última enquesta es va fer en part amb el suport econòmic de la Comissió Europea a alguns estats membres de la UE, motiu pel qual es va anomenar UE-ICS. El mostreig es duu a terme principalment per telèfon, amb un qüestionari limitat en gran mesura a una llista fixa de delictes comuns i amb mostres relativament petites (normalment unes 2.000 per país). El 2009 es durà a terme una sisena enquesta en un nombre reduït de països (el Regne Unit, els Països Baixos, Alemanya, Suècia i Dinamarca, a més d'alguns països no europeus) i de nou s'ha demanat que la Comissió Europea en financii una part.

Projecte CRIMPREV

La Comissió Europea també ha finançat una sèrie d'altres projectes d'investigació a través dels diversos programes marc supervisats per la Direcció General de Recerca. Cal esmentar, per exemple, la iniciativa CRIMPREV (en el marc del 6è Programa marc), que inclou una sèrie de projectes relacionats amb la victimització.⁸ Entre els informes elaborats fins ara hi ha un estudi sobre la victimització i la inseguretat a Europa, que inclou una revisió de la utilització de les enquestes existents.⁹

Col·laboració amb organismes de les Nacions Unides

Des del 2005, una comissió tècnica organitzada conjuntament per l'Oficina de les Nacions Unides contra la Droga i el Delicte (ONUDD)

⁵ Vegeu l'apartat 4.3 del Pla d'acció a: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0437:FIN:EN:PDF> (versió en anglès)

⁶ Lloc web de CIRCA sobre la delinqüència i la justícia penal (accés protegit): <http://circa.europa.eu/Members/irc/dsis/crimestat/home>

⁷ Intervict, *International Crime Victims Survey*: <http://rechten.uvt.nl/icvs/>

⁸ CRIMPREV. *Assessing Deviance Crime and Prevention in Europe*. <http://www.crimprev.eu/germ/index.php?id=4>

⁹ Zaubermann, R. (ed.). *Victimisation and Insecurity in Europe*. 2009 <http://www.cesdip.fr/spip.php?article397>

i la Comissió Econòmica per Europa de les Nacions Unides (CEPE), ha desenvolupat una base de dades d'enquestes de victimització existents, basada en les respostes a un qüestionari enviat als països de les Nacions Unides. La comissió tècnica estava formada per membres d'una desena de països, entre els quals hi havia diversos estats membres de la UE (Itàlia, Polònia, els Països Baixos, el Regne Unit i la República Txeca), a banda de l'Eurostat. L'ONUDD i la CEPE van posar a disposició de l'Eurostat aquesta informació, la qual va resultar ser un punt de partida essencial per al treball posterior. De la base de dades se n'encarreguen regularment la CEPE i l'ONUDD.

La comissió tècnica de l'ONUDD i la CEPE també ha preparat un manual per proporcionar directrius per a l'elaboració d'enquestes de victimització. El projecte va ser aprovat en la Conferència d'estadistes europeus els dies 8 a 10 de juny de 2009 i la versió final es publicarà en els llocs web de l'ONUDD i la CEPE cap al final d'aquest any en anglès, amb traduccions a altres idiomes més endavant.

L'estudi de HEUNI

Durant els anys 2006 i 2007, l'Institut Europeu per al Control i la Prevenció de la Delinqüència de les Nacions Unides (HEUNI), un organisme de les Nacions Unides amb seu a Hèlsinki, va dur a terme, a petició de l'Eurostat, una anàlisi detallada de la situació a la UE pel que fa a les enquestes de victimització actuals. Aquest estudi identifica les característiques principals de les enquestes respectives, i en destaca els trets comuns.

Desenvolupament d'una metodologia

Com s'ha esmentat anteriorment, la comissió tècnica de victimització de l'Eurostat va ser creada pel Grup de Treball d'Estadístiques sobre Delinqüència i Justícia Penal en la reunió dels dies 1 i 2 de març de 2007. Aquesta comissió es va reunir per primera vegada els dies 28 i 29 de juny de 2007, i va aprovar el mandat següent basat en la proposta del Grup de Treball:

- *Establir una metodologia per a un mòdul d'enquesta sobre victimització, tenint en compte les experiències pertinents a escala nacional i internacional i, en particular, la tasca de la comissió tècnica de l'ONUDD/CEPE sobre les enquestes de victimització i l'estudi dut a terme pel HEUNI amb una subvenció de l'Eurostat.*
- *Examinar els resultats de les proves del mòdul de l'enquesta de victimització en els estats membres, explorar la viabilitat del mòdul i extreure'n conclusions.*
- *Sobre la base de l'avaluació de la prova, proposar un enfocament per a l'aplicació d'un mòdul d'enquesta sobre victimització a escala europea.*
- *Informar el Grup de Treball d'Estadístiques sobre Delinqüència i Justícia Penal en cada fase de les activitats esmentades.*

La primera reunió es va dedicar a complir el primer punt d'aquest mandat. En la reunió, es va elaborar un qüestionari per fer una prova en una selecció d'estats membres. El qüestionari es va basar, entre d'altres, en l'experiència adquirida en enquestes de victimització anteriors, tant a escala nacional com internacional. El qüestionari original de la ICVS (basat també en models nacionals anteriors) va

servir com a punt de partida, però també hi havia un mandat polític segons el qual calia tenir en compte les necessitats polítiques més recents tal com havien expressat els usuaris, especialment per mitjà del grup d'experts de la Direcció General de Justícia, Llibertat i Seguretat sobre les necessitats polítiques en matèria de dades sobre la delinqüència i la justícia penal.¹⁰

Aquestes propostes específiques per al material addicional que van ser seleccionades per a la versió de prova incloïen, per exemple:

- “Sensació de seguretat i preocupacions sobre la delinqüència”, inclòs el temor de sortir de casa, la por de patir atacs físics, la por al terrorisme, etc. (secció B)
- “Altres qüestions relatives a la victimització”, inclosos la suplantació d'identitat, el frau d'identitat i la seguretat informàtica (Secció E)
- “Altres temes de seguretat”, incloses la por d'esdevenir una víctima, les mesures de protecció i la possessió d'armes (Secció F)
- “Qüestions específiques de violència” que pot respondre personalment l'enquestat, inclosos els delictes sexuals, l'assetjament i la violència domèstica (Secció G)

Aquest enfocament tan extremament ampli va donar lloc, naturalment, a un qüestionari molt llarg. No obstant això, es va considerar que el procés d'avaluació oferiria l'oportunitat d'estudiar els mèrits relatius i els problemes pràctics que sorgissin de l'exercici de prova. Per tant, durant l'avaluació seria possible reduir el qüestionari, que està basat en una sèrie de factors com ara la viabilitat tècnica, la rellevància política, consideracions econòmiques, etc.

L'any 2008 es va presentar al grup de treball un informe sobre la tasca feta per la comissió tècnica de l'Eurostat. Els dies 4 i 5 de juny de 2009, es va dur a terme una segona reunió de la comissió tècnica per començar a abordar els punts segon i tercer del mandat, és a dir, per examinar els resultats dels exercicis pilot en la mesura que estiguessin disponibles, i per debatre mètodes per aplicar un mòdul d'enquesta a escala europea. Les conclusions de la reunió van ser les següents:

- *Els projectes per dirigir un mòdul d'enquesta de victimització europea en els estats membres s'ultimaran durant els pròxims mesos, de conformitat amb els calendaris establerts en els acords de subvenció individuals.*
- *L'equip d'experts supervisarà el progrés d'aquests projectes i facilitarà a l'Eurostat una avaluació periòdica dels resultats.*
- *L'equip d'experts també seguirà l'enquesta sobre victimització ICVS 2 que hi ha en curs i la tindrà en compte en les seves recomanacions.*
- *L'equip d'experts presentarà una proposta de qüestionari (o de diversos qüestionaris alternatius), com s'ha acordat per contracte, els quals es presentaran a la comissió tècnica perquè es tractin en la propera reunió el 2010.*
- *Els resultats finals dels exercicis pilot seran examinats per la comissió tècnica sobre victimització en la seva pròxima reunió el 2010.*
- *L'informe d'aquesta reunió es presentarà al grup de treball de l'Eurostat en la pròxima reunió el 2010.*

10 Decisió de la Comissió, de 7 d'agost de 2006, per la qual es crea un grup d'experts sobre les necessitats polítiques en matèria de dades sobre la delinqüència i la justícia penal (2006/581/CE). Diari Oficial de la Unió Europea, L 234, 29.8.2006, pàg. 29. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:234:0029:0032:EN:PDF> (versió en anglès)

La fase de proves

Convocatòria de propostes

Un cop la comissió tècnica va haver acordat una metodologia els dies 28 i 29 de juny de 2007, l'Eurostat va publicar l'agost de 2007 una convocatòria de propostes per traduir el mòdul acordat (que s'havia desenvolupat en anglès) als idiomes nacionals i per posar-lo a prova en un entorn de treball de camp. L'objectiu era permetre una avaluació sobre la viabilitat del mòdul que servís de base per a les recomanacions sobre l'aplicació en línia amb el Pla d'acció de la UE. Aquestes recomanacions abordaran la qüestió de com s'hauria d'aplicar el mòdul.

Els estats membres de la UE van ser convidats a traduir aquest mòdul d'enquesta de victimització als seus idiomes oficials i a formular propostes per dur a terme els procediments experimentals adequats en un entorn d'entrevista personal amb una mostra extreta de la població nacional. Així doncs, aquesta convocatòria de propostes anava dirigida a les autoritats estadístiques nacionals (ja fossin departaments d'estadística o ministeris governamentals) que s'encarregaven de la recollida d'estadístiques sobre delinqüència a escala nacional i que havien signat un acord marc d'associació amb la Comissió Europea en el context del programa "Prevenició i lluita contra la delinqüència" en l'àrea d'activitat d'Estadístiques de la UE sobre Delinqüència i Justícia Penal.¹¹ Les accions van ser finançades fins a un 70% o, en els casos en què es justificava, fins al 95%.

Es pretenia obtenir la màxima quantitat possible d'informació relativa a maneres alternatives d'aplicar un mòdul de victimització, de manera que els estats membres tinguin una llibertat considerable en relació amb el plantejament de la prova.

El mòdul que s'inclou com a annex a aquesta convocatòria de propostes consisteix en les seccions següents:

- A Persona enquestada i característiques familiars
- B Sensació de seguretat i preocupacions per la delinqüència
- C Preguntes de filtratge
- D Formulari de víctimes
- E Altres qüestions de victimització
- F Altres qüestions de seguretat
- G violència

Les seccions A-D es van considerar prioritàries. La secció A es va basar en les recomanacions sobre les variables socials de base establertes per la Comissió Tècnica de l'Eurostat sobre Variables Socials de Base.¹²

El mètode d'elaboració de la mostra podia ser escollit per l'estat membre, que podia seleccionar individus o famílies (tots els membres de la família o només alguns membres seleccionats). No obstant això, es va considerar important assegurar *grosso modo* un equilibri entre homes i dones, i una representació adequada de persones joves (d'edat inferior a vint-i-cinc anys).

Les entrevistes es podien fer de manera presencial utilitzant ordinadors portàtils (entrevista presencial assistida per ordinador - CAPI) o per telèfon (entrevista telefònica assistida per ordinador - CATI). Es va recomanar als estats membres que utilitzessin tots dos mètodes per als diferents subconjunts de la mostra, per tal de poder avaluar els avantatges i desavantatges de cada modalitat en aquest

11 Decisió del Consell, de 12 de febrer de 2007, per la qual s'estableix per al període 2007-2013 el programa específic "Prevenició i lluita contra la delinqüència", integrat en el programa general "Seguretat i defensa de les llibertats" (2007/125/JHA). Diari Oficial de la Unió Europea, L 58, 24.2.2007, pàg. 7.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:058:0007:0012:EN:PDF> (versió en anglès)

12 Eurostat, Comissió Tècnica de l'Eurostat sobre Variables Socials de Base, juny 2007.
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/publication?p_product_code=KS-RA-07-006

tipus de mòdul d'enquesta. Les seccions del qüestionari sobre temes delicats, com ara els delictes sexuals, les podia respondre en privat la mateixa persona enquestada en un ordinador o per escrit. El mòdul podia analitzar-se com una enquesta independent o com a part d'una enquesta més gran (o com a totes dues coses). Es va recomanar dividir la mostra en petits grups per analitzar a fons totes les possibilitats.

S'esperava que la grandària mitjana de la mostra de cada estat membre fos de prop de mil persones, en funció dels costos generats. Es va estimar que les entrevistes presencials serien per força considerablement més cares que les telefòniques.

Abans d'iniciar el treball de camp, es va considerar apropiat dur a terme proves cognitives del mòdul d'enquesta traduït fent ús del laboratori d'enquestes en cas que estigués disponible.

Resultats que cal obtenir

El resultat del projecte són tres informes, que s'han de trametre a l'Eurostat com a documents d'MS-Word en anglès.

1. Un informe sobre la traducció del mòdul de l'enquesta de victimització de l'anglès a la llengua nacional. L'informe ha de contenir com a annex el text complet del mòdul de l'enquesta de victimització en l'idioma nacional. La traducció l'haurien de dur a terme traductors nadius amb un domini excel·lent de l'anglès i un coneixement exhaustiu del camp de la delinqüència i la justícia penal. La traducció de l'original l'ha de revisar com a mínim un altre traductor que reuneixi aquests requisits. La traducció inversa pot ser una altra forma adequada per corregir la traducció.

L'informe ha de destacar experiències concretes relacionades amb el procés de traducció. En particular, caldria prendre nota de les dificultats en la traducció de conceptes o de frases, juntament amb les solucions que s'han tingut en compte i les que s'han adoptat. La traducció dels tipus concrets de delictes poden ser d'importància cabdal a l'hora d'avaluar els resultats de les proves.

Als països en els quals l'anglès és l'idioma nacional, se'ls ha demanat que proposessin una versió revisada en què suggerissin millores lingüístiques, sense que afectessin l'estructura del qüestionari o el significat de les preguntes. En aquests casos, cal raonar els canvis proposats, i caldria debatre totes les qüestions específiques relacionades amb el context nacional.

Aquest informe s'ha de trametre a l'Eurostat tres mesos després de l'inici del projecte pilot.

2. Un informe sobre l'enfocament adoptat per a la prova del mòdul de l'enquesta de victimització. Aquest informe hauria de comprendre tots els aspectes pertinents de la prova, inclosos:

- Les qüestions derivades de les proves cognitives
- El disseny de la mostra
- L'elecció del tipus d'entrevista (preferiblement tant CAPI com CATI)
- El calendari d'entrevistes
- El nombre i el perfil dels entrevistadors

Cal raonar la tria d'enfocament (disseny de la mostra, tipus d'entrevista, etc.).

Aquest informe s'ha de trametre a l'Eurostat sis mesos després de l'inici del projecte pilot.

3. Un informe de qualitat que inclogui els aspectes següents:

- Índex de resposta
- Aspectes organitzatius de la prova
- Descripció de les dificultats trobades (en particular, de comprensió, cooperació, etc.)
- Comparació dels resultats amb les dades de qualsevol altra enquesta sobre delinqüència duta a terme en l'estat membre en qüestió
- Comparació dels resultats amb les dades procedents de fonts administratives nacionals
- Període de referència preferit per a l'anàlisi dels resultats i motius per escollir aquest període (el qüestionari permet fer una anàlisi d'incidents ocorreguts durant els dotze mesos anteriors o, alternativament, en el calendari l'any anterior)
- Desglossament de les respostes per a cada pregunta
- Avaluació dels resultats obtinguts per a cada pregunta i utilitat de la pregunta
- Estimació del cost de l'aplicació d'aquest mòdul a escala nacional
- Conclusions i recomanacions per a accions futures

Aquest informe s'ha de trametre a l'Eurostat dotze mesos després de l'inici del projecte pilot.

Resposta a la convocatòria de propostes

L'aplicació dels acords marc d'associació de la Direcció General de Justícia, Llibertat i Seguretat ha prolongat considerablement l'avaluació de les convocatòries de propostes, atès que la Decisió del Consell que estableix el Programa específic sobre la prevenció i la lluita contra la delinqüència requeria la consulta al Comitè del Programa abans de distribuir cap recurs,¹³ mentre que la decisió de fer aquesta distribució requereix una nova decisió de la Comissió.¹⁴ En conseqüència, no va ser fins a mitjan 2008 quan es van poder elaborar acords de subvenció entre l'Eurostat i les autoritats nacionals seleccionades.

La taula que figura en l'annex proporciona els noms de les disset organitzacions que van signar els acords per traduir i provar el mòdul de victimització, i també proporciona informació relativa a l'estat dels treballs actualment en curs. En un principi, estava previst que tots els exercicis funcionessin durant dotze mesos, tal com s'especifica en la convocatòria de propostes, però les dates d'inici no coincidien (a causa de les circumstàncies individuals dels països afectats) i, a més a més, en alguns casos els calendaris s'han hagut de revisar posteriorment, de nou per diverses raons. En alguns casos, la crisi financera de l'últim any i la recessió que hi va associada han pertorbat greument la distribució de calendaris de les autoritats nacionals. Per tant, mentre que la majoria d'aquests exercicis acaben de finalitzar o ho faran pròximament, altres seguiran en funcionament durant el 2010.

La fase d'avaluació

L'avaluació dels exercicis descrits anteriorment és responsabilitat de la comissió tècnica de l'Eurostat d'acord amb el mandat mencionat més amunt. Per ajudar la comissió tècnica en aquest procés, es va

13 Decisió del Consell, de 12 de febrer de 2007, per la qual s'estableix per al període 2007-2013 el programa específic "Prevenció i lluita contra la delinqüència", integrat en el programa general "Seguretat i defensa de les llibertats" (2007/125/JHA). Diari Oficial de la Unió Europea, L 58, 24.2.2007, pàg. 7 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:058:0007:0012:EN:PDF> (versió en anglès)

14 Decisió de la Comissió, de 31 de juliol de 2008, relativa a la concessió de subvencions per traduir i provar un mòdul d'enquesta de victimització (2008/679/JHA). Diari Oficial de la Unió Europea, L 221, 19.8.2008, pàg. 34 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:221:0034:0035:EN:PDF> (versió en anglès)

crear un equip d'experts internacionals amb experiència en el camp de les enquestes de victimització, els membres del qual procedien de les universitats de Tilburg (Països Baixos) i Lausana (Suïssa).¹⁵ Les tasques d'aquest equip d'experts s'exposen a continuació.

Un informe sobre els darrers avenços en cada estat membre en matèria de la victimització

L'equip d'experts presentarà un informe actualitzat sobre els darrers avenços en cada estat membre en matèria de victimització des del 2004, és a dir, debats actuals, plans per a desenvolupaments futurs, etc. Les qüestions rellevants que s'analitzaran inclouran necessitats polítiques i la resposta a l'enquesta de victimització i al resultat de l'enquesta. Es tindran en compte les investigacions anteriors, incloses la que va dur a terme la comissió tècnica de la CEPE i l'ONUDD sobre les enquestes de victimització i la del HEUNI (Institut Europeu per al Control i la Prevenció de la Delinqüència), duta a terme per a l'Eurostat. Es descriuen en detall els exercicis pilot o les activitats de prova que s'estan efectuant o que estan previstos, tenint en compte la justificació d'aquests avenços i tots els detalls tècnics pertinents. Aquestes activitats se situaran en el context nacional i internacional, i se n'extrauran conclusions sobre els objectius, els resultats i l'efectivitat.

Això anirà acompanyat per un inventari de totes les enquestes i els mòduls d'enquesta relacionats amb la victimització. Aquest inventari inclourà tota la informació important relativa a les enquestes o els mòduls en qüestió, inclosos dades de contacte, contingut de l'enquesta, desenvolupament històric, disseny de la mostra i tota la resta de dades metodològiques. Aquest inventari es presentarà en un format que en faciliti la comparació i les referències creuades entre els diversos instruments d'enquesta identificats. Les enquestes dirigides a un públic concret (com ara dones o estrangers) també s'hi inclouran, però han d'estar clarament identificades com a tals. Les enquestes que tinguin una dimensió internacional, com ara la *International Crime Victimization Survey*, també hi estaran compreses, per tal d'oferir informació sobre l'aspecte nacional de cada estat membre (mostra nacional, organització, etc.). L'informe inclourà una avaluació crítica de les finalitats i els objectius específics de cada enquesta en relació amb els antecedents polítics, i una avaluació del grau en què aquests antecedents es compleixen.

Descripció d'un treball recent en estats membres que inclou resultats del qüestionari

L'equip d'experts reunirà la informació necessària per avaluar l'eficàcia de l'aplicació experimental del mòdul de victimització de la UE en cada estat membre participant. Per a això és necessària la participació de les autoritats competents de cada un dels estats membres de la UE. La participació dels estats membres s'hauria de fer en forma de qüestionari estructurat per garantir la coherència dels resultats de tots els estats membres. Les persones que responguin els qüestionaris haurien de ser membres del personal de l'estat membre involucrats en l'aplicació experimental, i també personal dels ministeris de Justícia i de l'Interior, com a possibles usuaris dels resultats d'aquesta enquesta. El qüestionari permetrà als estats membres informar sobre la seva experiència a l'hora d'implementar l'enquesta.

¹⁵ Oficina Europea de Publicacions, *Tenders Electronic Daily*, notificació de contracte 2008/S125/165931. http://ted.europa.eu/Exec?DataFlow=N_one_doc_access.dfl&Template=TED/N_one_result_detail_curr.htm&docnumber=165931-2008&docId=165931-2008&StatLang=EN (versió en anglès)

Una avaluació dels exercicis pilot del mòdul d'enquesta de victimització de la UE

Es portarà a terme una avaluació formal dels resultats dels exercicis pilot. S'utilitzaran com a base els tres informes següents que s'exigeixen a cada estat membre com a part de l'exercici pilot:

a) Un informe sobre la traducció del mòdul de l'enquesta de victimització de l'anglès a la llengua nacional (cada un d'aquests informes hauria de contenir com a annex el text complet del mòdul de l'enquesta de victimització en l'idioma nacional, la traducció del qual l'haurien de dur a terme traductors nadius amb un domini excel·lent de l'anglès i un coneixement exhaustiu del camp de la delinqüència i la justícia penal. La traducció de l'original l'hauria de revisar com a mínim un altre traductor que reuneixi aquests requisits. La traducció inversa pot ser una altra forma adequada per corregir la traducció). L'informe hauria de destacar experiències concretes relacionades amb el procés de traducció. En particular, caldria prendre nota de les dificultats en la traducció de conceptes o de frases, juntament amb les solucions que s'han tingut en compte i les que s'han adoptat. La traducció dels tipus concrets de delictes poden ser d'importància cabdal a l'hora d'avaluar els resultats de les proves.

b) Un informe sobre l'enfocament adoptat durant la prova del mòdul de l'enquesta de victimització. Aquest informe hauria de comprendre tots els aspectes pertinents de la prova, inclosos:

- Les qüestions derivades de les proves cognitives
- El disseny de la mostra
- L'elecció del tipus d'entrevista (preferiblement tant CAPI com CATI)
- El calendari d'entrevistes
- El nombre i el perfil dels entrevistadors

Cal raonar la tria d'enfocament (disseny de la mostra, tipus d'entrevista, etc.)

c) Un informe de qualitat que inclogui els aspectes següents:

- Índex de resposta
- Aspectes organitzatius de la prova
- Descripció de les dificultats trobades (en particular, de comprensió, cooperació, etc.)
- Comparació dels resultats amb les dades de qualsevol altra enquesta sobre delinqüència duta a terme en l'estat membre en qüestió
- Comparació dels resultats amb les dades procedents de fonts administratives nacionals
- Període de referència preferit per a l'anàlisi dels resultats i motius per escollir aquest període (el qüestionari permet fer una anàlisi d'incidents ocorreguts durant els dotze mesos anteriors o, alternativament, en el calendari l'any anterior)
- Desglossament de les respostes per a cada pregunta
- Avaluació dels resultats obtinguts per a cada pregunta i utilitat de la pregunta
- Estimació del cost de l'aplicació d'aquest mòdul a escala nacional
- Conclusions i recomanacions per a accions futures

Una anàlisi estratègica del desenvolupament futur de la cobertura de la victimització en l'àmbit de la UE

L'equip d'experts presentarà una anàlisi estratègica del desenvolupament futur de la cobertura de la victimització en l'àmbit de la UE, basada en les conclusions dels tres informes anteriors, que s'hauria de centrar tant en les necessitats polítiques com en les consideracions tècniques. En aquest context, s'estudiaran i s'examinaran en profunditat les respectives deliberacions del grup d'experts sobre les necessitats polítiques en matèria de dades sobre la delinqüència i la justícia penal, les del grup de treball de l'Eurostat sobre estadístiques relatives a la delinqüència i a la justícia penal, i les de la comissió tècnica sobre victimització. També s'examinaran altres opinions dels grups principals en aquest àmbit, segons correspongui. Tenint en compte l'objectiu recollit en el Pla d'acció d'implementar un mòdul de l'enquesta de victimització, l'equip d'experts examinarà enfocaments alternatius per poder complir aquest objectiu, amb la deguda consideració de tots els aspectes pertinents en els camps polític i tècnic. Es proporcionaran càlculs detallats dels costos previstos de totes les solucions proposades.

També es tindran en compte els últims avenços en el sistema estadístic europeu, inclosa l'existència o la planificació d'altres enquestes socials. En particular, s'examinarà el progrés de les enquestes globals o amb finalitats múltiples, que podrien proporcionar un vehicle adequat per a un mòdul de victimització. En la presentació d'escenaris alternatius, l'equip d'experts oferirà una avaluació motivada, recolzada mitjançant referències als resultats de l'avaluació, dels avantatges i desavantatges de cada un.

Avaluació per part de la comissió tècnica de l'Eurostat

La propera reunió de la comissió tècnica de l'Eurostat està prevista per a l'abril del 2010. Abans d'aquesta data, els exercicis pilot ja s'hauran acabat (amb possibles excepcions aïllades). A més, la tasca de l'equip d'experts estarà molt avançada i els informes descrits anteriorment ja estaran disponibles, en forma d'esborrany o potser ja la versió final. La comissió tècnica, per tant, estarà en condicions de fer les seves recomanacions, basades en les experiències dels exercicis pilot, pel que fa a la viabilitat d'implementar una enquesta europea de victimització i a la manera d'implementar-la. Queda per veure fins a quin punt la proposta de la comissió tècnica s'assembla a la descripció general del mòdul amb què s'està experimentant, i quines altres opcions d'implementació considera apropiades la comissió tècnica. En vista d'això, en les properes fases es pot arribar a una decisió estratègica.

Taula d'organitzacions participants i estat dels treballs en curs

Organització	Data d'inici	Informe de traducció, disponible als 3 mesos	Informe de l'enfocament per a la prova, disponible als 6 mesos	Informe de qualitat, disponible als 12 mesos
Consell Nacional Suec per a la Prevenció de la Delinqüència	01/09/2008	Rebut 16/12/2008	Rebut 1/03/2009	Previst 31/08/2009
Departament d'Estadística del Govern de Lituània	01/09/2008	Rebut 23/01/2009	Rebut 27/2/2009	Previst 31/08/2009
Institut Nacional d'Estadística de Portugal	15/12/2008	Rebut 16/4/2009	Rebut 3/8/2009	Previst 31/12/2009
Departament d'Estadística de Dinamarca	01/09/2008	Rebut 11/12/2008	Rebut 2/3/2009	Previst 31/08/2009
Oficina d'Estadística de la República d'Eslovàquia	01/11/2008	Rebut 2/3/2009	Rebut 11/5/2009	Previst 31/10/2009
Institut de Justícia de Polònia	01/09/2008	Rebut 29/01/2009	Previst 1/9/2009	Previst 28/02/2009
Oficina Federal d'Estadística d'Alemanya	01/09/2008	Rebut 28/11/2008	Rebut 30/6/2009	Previst 31/05/2010
Departament d'Estadística d'Àustria	01/08/2008	Rebut 27/11/2008	Rebut 6/3/2009	Previst 31/10/2009
HEUNI, Finlàndia	01/07/2008	Rebut 14/10/2008	Rebut 19/12/08	Previst 28/02/2010
Ministeri de l'Interior de Catalunya	01/06/2008	Rebut 4/12/2008	Rebut 3/3/2009	Rebut 10/07/09
Oficina d'Estadística de la República d'Eslovènia	01/09/2008	Rebut 31/12/2008	Rebut 2/6/2009	Previst 31/08/2009
Institut Nacional d'Estadística (ISTAT), Itàlia	01/09/2008	Rebut 17/12/2008	Rebut 12/5/2009	Previst 31/08/2009
Departament Central d'Estadística, Letònia	01/09/2008	Rebut 28/11/2008	Rebut 27/2//2009	Previst 31/08/2009
Secretaria d'Estat de Seguretat, Espanya	01/09/2008	Rebut 23/12/2008	Rebut 9/2/2009	Rebut 4/3/2009
Oficina Nacional d'Estadística de la República Txeca	01/10/2008	Rebut 31/12/2008	Rebut 23/03/2009	Previst 31/9/2009
Oficina Nacional d'Estadística d'Hongria	01/10/2008	Rebut 23/12/2008	Rebut 30/03/2009	Previst 31/9/2009
Oficina Nacional d'Estadística de Xipre	01/10/2008	Rebut 9/1/2009	Rebut 30/03/2009	Previst 31/9/2009

Bibliografia

AEBI, M. et al. *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics*. 2006. <<http://www.europeansourcebook.org/index.html>>

AROMAA K.; HEISKANEN, M. (eds.). *Victimisation Surveys in Comparative Perspective*. Ponència del Simposi de Criminologia d'Estocolm, 2007.

Comunicació de la Comissió al Parlament Europeu, al Consell i al Comitè Econòmic i Social Europeu. Desenvolupament d'una estratègia global i coherent de la UE per avaluar la delinqüència i la justícia penal: Pla d'acció de la UE 2006-2010. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0437:FIN:EN:PDF>> (versió en anglès)

CRIMPREV. *Assessing Deviance Crime and Prevention in Europe*. <<http://www.crimprev.eu/gern/index.php?id=4>>

Decisió de la Comissió 2006/581/CE, de 7 d'agost, per la qual es crea un grup d'experts sobre les necessitats polítiques en matèria de dades sobre la delinqüència i la justícia penal. Diari Oficial de la Unió Europea, L 234, 29.8.2006. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:234:0029:0032:EN:PDF>> (versió en anglès)

Decisió de la Comissió 2008/679/JHA, de 31 de juliol, relativa a la concessió de subvencions per traduir i provar un mòdul d'enquesta de victimització. Diari Oficial de la Unió Europea, L 221, 19.8.2008, pàg. 34. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:221:0034:0035:EN:PDF>> (versió en anglès)

Decisió del Consell 2007/125/JHA, de 12 de febrer, per la qual s'estableix per al període 2007-2013 el programa específic Prevenció i lluita contra la delinqüència. Diari Oficial de la Unió Europea, L 58, 24.2.2007, pàg. 7. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:058:0007:0012:EN:PDF>> (versió en anglès)

El Programa de la Haia: Consolidació de la llibertat, la seguretat i la justícia a la Unió Europea. Diari Oficial de la Unió Europea, C 053, 3.3.2005, pàg. 1. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2005:053:0001:0014:EN:PDF>> (versió en anglès)

Eurostat. Comissió Tècnica d'Eurostat sobre Variables Socials de Base, juny 2007. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/publication?p_product_code=KS-RA-07-006>

Intervict. *International Crime Victims Survey*. <<http://rechten.uvt.nl/icvs/>>

IRK, Ferenc (ed.). *Victims and Opinions*. 2004.

Oficina Europea de Publicacions. *Tenders Electronic Daily*, notificació de contracte 2008/S125/165931. <http://ted.europa.eu/Exec?DataFlow=N_one_doc_access.dfl&Template=TED/N_one_result_detail_curr.htm&docnumber=165931-2008&docid=165931-2008&StatLang=EN> (versió en anglès)

Reglament del Consell 223/2009, d'11 de març, relatiu a l'estadística europea. Diari Oficial de la Unió Europea, L 87, 31.3.2009, pàg. 164. <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUC-KET/General/RegulationEuropStats223_09OJL8731March09en.pdf> (versió en anglès)

Statistics on crime and criminal justice. Lloc web de CIRCA (accés protegit) <<http://circa.europa.eu/Members/irc/dsis/crimestat/home>>

VAN DIJK, J. *The World of Crime*. 2007.

ZAUBERMANN, R. (ed.). *Victimisation and Insecurity in Europe*. 2009. <<http://www.cesdip.fr/spip.php?article397>>

És viable una *Enquesta*
europea de victimització?

Geoffrey Thomas

Tècnic del Departament d'Estadístiques
de Delinqüència i Justícia Penal. Eurostat

Introducció

La idea d'una enquesta europea de victimització és atractiva tant per als estadístics com per als criminòlegs i els polítics, per diverses raons. En general es considera que les variacions en les pràctiques de registre i notificació, a més de les diferències en la història i el desenvolupament de les estructures jurídiques dels estats membres de la Unió Europea, fan que sigui extremament arriscat comparar les xifres de la policia i dels tribunals penals de països diferents. Actualment s'està fent un esforç per crear un sistema de classificació comú a través del qual aquestes estadístiques podrien ser més comparables, però és força qüestionable fins a quin punt aquest procés està limitat pel poderós efecte de l'evolució històrica en els codis penals nacionals.

Per contra, les enquestes de victimització ofereixen una perspectiva de la comparabilitat més prometedora. Tenen una història molt més curta que les estadístiques policials, i els conceptes utilitzats tendeixen a ser més generals i més flexibles que els del Codi penal. Es presumeix, per tant, que el desenvolupament d'una enquesta europea pot considerar-se com un problema d'estadística, que pot ser més fàcil de resoldre que les difícils qüestions que tradicionalment han debatut juristes i criminòlegs.

Aquesta suposició tàcita és la base de la decisió d'incloure el desenvolupament d'una enquesta d'aquest tipus dins del Pla d'acció de la UE per al desenvolupament d'una estratègia global i coherent per avaluar la delinqüència i la justícia penal a la Unió Europea.¹ Aquesta comunicació presenta en forma resumida alguns dels resultats de la recerca duta a terme amb aquest objectiu en ment. La recerca va ser dirigida, en nom d'Eurostat, per un equip d'experts de les universitats de Tilburg (Països Baixos) i Lausana (Suïssa), en particular pel professor Marcelo Aebi i per Antonia Linde. Des d'aquí agraïm enormement la seva feina.

La investigació ofereix una anàlisi de l'evolució històrica i la situació actual en relació amb la recollida de dades de l'enquesta sobre victimització, tant a escala de la UE com per a cadascun dels vint-i-set estats membres per separat. L'anàlisi inclou enquestes nacionals, estudis acadèmics o estudis de recerca, exercicis experimentals i enquestes internacionals. Té en compte el treball previ

¹ Comunicació de la Comissió al Parlament Europeu, al Consell i al Comitè Econòmic i Social Europeu. Desenvolupament d'una estratègia global i coherent per avaluar la delinqüència i la justícia penal: Pla d'acció de la UE 2006-2010. COM (2006) 437 final.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0437:FIN:EN:PDF> (versió en anglès)

dut a terme en aquest àmbit per diversos grups anteriors, inclosos la comissió tècnica CEPE/ONUDD, el HEUNI en nom de l'Eurostat i la xarxa CRIMPREV. L'anàlisi inclou, quan és possible, la informació següent per a cada enquesta: l'any de l'enquesta, la freqüència de l'enquesta, el tipus d'enquesta (victimització, per a usos múltiples, etc.), el qüestionari utilitzat, el tipus de mostra (nacional, municipal, etc.), la mida de la mostra, la taxa de resposta, la metodologia, la institució que la finança i la institució que l'aplica.

Els objectius de les enquestes que es fan a les víctimes de delictes poden ser analitzats d'acord amb la seva influència sobre les decisions en política penal i en política pública. Segons l'anàlisi duta a terme per Zaubermann (2008), l'ús d'enquestes oscil·la entre un ús intensiu i un ús baix. En resum, es pot dir que a Anglaterra i a Gal·les, la *British Crime Survey* (Enquesta de victimització britànica) s'ha convertit en la principal mesura de la delinqüència i s'utilitza per avaluar els resultats de les polítiques en matèria de delinqüència introduïdes pel govern, com per exemple, la *Crime and Disorder Act* (Llei de desordre i delinqüència) de 1998. A Bèlgica, el *Moniteur de sécurité* (Monitor de seguretat) està vinculat explícitament als contractes locals de seguretat aprovats per l'Estat federal i per les ciutats, i el *Politie monitor Bevolking* constitueix una part integrant de l'organització policial. A Espanya no hi ha indicis que s'utilitzin enquestes amb aquests objectius en l'àmbit nacional o en l'àmbit de Catalunya. A França, els resultats de les enquestes nacionals són utilitzats per l'Observatori Nacional de les Zones Urbanes Sensibles i per l'Observatori Nacional de la Delinqüència, tot i que sembla que les estadístiques policials segueixen sent la principal font d'informació sobre la delinqüència. A Alemanya, les enquestes a les víctimes no tenen un efecte clar sobre les polítiques nacionals o regionals, malgrat que diverses enquestes locals recents van ser finançades per les autoritats municipals. A Itàlia sembla que les enquestes no tenen cap impacte a escala nacional, però regions com la d'Emília Romagna en fan ús. En resum, alguns estats i algunes regions utilitzen les enquestes de victimització com un instrument d'orientació en la prevenció del delicte i les polítiques de seguretat. Al mateix temps, les enquestes temàtiques dirigides a poblacions específiques –com ara les dones i els joves– tenen un efecte notable, en concret a Espanya per la violència de gènere i a Alemanya per la violència escolar (Zaubermann, 2008).

L'experiència dels països de la UE en l'aplicació d'enquestes de victimització

A continuació es resumeix la participació dels països de la UE en les enquestes de victimització.

1) La *ICVS - International Crime Victims Survey* (Enquesta internacional de victimització) s'ha dut a terme cinc vegades, els anys 1989, 1992, 1996, 2000 i 2005 (UE ICS a la UE-15 + tres països).

- Vint-i-sis països hi han participat com a mínim una vegada.
 - Només Xipre no hi ha participat mai.
 - Quatre països i regions hi han participat totes cinc vegades:
 - Finlàndia
 - Els Països Baixos
 - Polònia
 - El Regne Unit: Anglaterra i Gal·les

- Sis països i regions hi han participat quatre vegades:
 - Bèlgica
 - Estònia (l'ha duta a terme cinc vegades)
 - França
 - Suècia
 - El Regne Unit: Irlanda del Nord
 - El Regne Unit: Escòcia
- Cinc països hi han participat tres vegades:
 - Bulgària
 - La República Txeca
 - Letònia (1995, 1998 i 2000)
 - Lituània
 - Eslovènia
- Dos països la fan servir actualment i l'han adoptada com la seva enquesta de victimització nacional:
 - Bulgària
 - Estònia

2) ICVS 2 - *International Crime Victims Survey 2* (Enquesta internacional de victimització) – *Estudi pilot*

- Tres països europeus van participar, el gener de 2009, en un estudi pilot en què es va utilitzar una versió curta del qüestionari de l'ICVS:
 - Suècia
 - Alemanya
 - El Regne Unit: Anglaterra i Gal·les
- L'enquesta es durà a terme l'any 2009 amb mostres de 4.000 enquestats de sis països europeus:
 - Canadà
 - Dinamarca
 - Alemanya
 - Els Països Baixos
 - Suècia
 - El Regne Unit: Anglaterra i Gal·les

3) *Eurobaròmetre*

- 1996: Inclouïa una sèrie de preguntes sobre victimització.
- Les preguntes relatives a la por a la delinqüència utilitzades el 1996 també es van incloure a les enquestes de 2000 i de 2002 (que inclouïen també altres preguntes sobre la seguretat pública).
- Els països de la UE-15 van participar en l'*Eurobaròmetre* de 1996.

4) *Enquestes nacionals periòdiques*

- Dotze països i una regió duen a terme enquestes nacionals de manera periòdica:
 - Bèlgica (*Moniteur de sécurité* –Monitor de seguretat– 1997, bianual des de 1998)
 - Bulgària (ICVS: 1997, 2002, 2004, 2005, 2007, 2008, 2009)
 - Dinamarca (1996, anual des de 2005)
 - Estònia (ICVS: 1993, 1995, 2000, 2005 i 2009)
 - Finlàndia (Enquesta nacional finlandesa, periòdica des de 1980)

- França (*Living Conditions of Household Surveys*¹ –enquesta de condicions de vida de les famílies– 1996-2006; *Cadre de vie et sécurité* –context de vida i seguretat–, anual des de 2005)
- Irlanda (*Quarterly National Household Surveys* –Enquesta nacional trimestral sobre les famílies–, cada tres anys des de 1998; *Garda Public Attitudes Survey* –Enquesta de la Garda sobre les actituds públiques–, anual des de 2002)
- Itàlia (*Italian Citizens' Safety Survey* –Enquesta sobre la seguretat dels ciutadans italians–, cada cinc anys des de 1997/1998; *Everyday Life Aspects* –Aspectes de la vida quotidiana–, anual des de 1993)
- Els Països Baixos (1974-1980: *National Victimization Survey* –Enquesta nacional de victimització–; 1980-2005: *Crime Victim Survey* –Enquesta de victimització–; 1980-2005: *Permanent Survey on Living Conditions* –Enquesta permanent de condicions de vida–; 2005-2008: *National Security Monitor* –Monitor de seguretat nacional–; des de 2009: *Integral Security Monitor* –Monitor de seguretat integral–; *Politiemonitor* –Monitor policial–: de 1993 a 2001 cada dos anys, i a partir d'aquí anual)
- Romania (*Living Conditions Survey* –Enquesta de condicions de vida–, de 2001 a 2006)
- Catalunya (Espanya) (*Enquesta de seguretat pública de Catalunya*, anual des de 1999)
- Suècia (*Living Conditions Survey* –Enquesta de condicions de vida–, anual des de 1978; *Swedish Crime Survey* –Enquesta de victimització sueca–, anual des de 2006)
- Regne Unit (*British Crime Survey*, BCS –Enquesta de victimització britànica–, periòdica de 1982 a 2000)
- Anglaterra i Gal·les (BCS, contínua des de 2001)
- Irlanda del Nord (*Northern Ireland Crime Survey* –Enquesta de victimització d'Irlanda del Nord–, periòdica des de 1994)
- Escòcia (*Scottish Crime Survey* –Enquesta de victimització d'Escòcia–, periòdica des de 1993)

5) Enquestes nacionals no periòdiques

- Onze països han dut a terme com a mínim una enquesta nacional no periòdica:
 - Bulgària
 - La República Txeca
 - Dinamarca
 - França
 - Alemanya
 - Grècia
 - Hongria
 - Irlanda
 - Itàlia
 - Luxemburg
 - Portugal

6) Estudi pilot sobre el mòdul d'enquesta de victimització de la UE

- Disset països i regions duen a terme aquest estudi pilot:
 - Àustria

¹ Nota de l'editor: s'ha optat per deixar en anglès el nom d'aquesta enquesta i les següents, de diversos països, tal com consten en l'escrit original de l'autor.

- Xipre
- La República Txeca
- Dinamarca
- Finlàndia
- Alemanya
- Hongria
- Itàlia
- Letònia
- Lituània
- Polònia
- Portugal
- La República d'Eslovàquia
- Eslovènia
- Espanya + Catalunya
- Suècia

7) IMAWS - International Violence Against Women Survey (Enquesta internacional de violència contra les dones)

- Tres països han participat en aquesta enquesta:
 - Dinamarca (2003)
 - Grècia (2003)
 - Polònia (2004)

8) Enquestes nacionals de violència contra les dones

- Sis països han dut a terme enquestes d'aquest tipus:
 - Finlàndia (1997 i 2005)
 - França (2000)
 - Itàlia (2006)
 - Els Països Baixos (1996, 1997 i 2009)
 - Espanya (1999 i 2002)
 - Suècia (1999 i 2000)

9) ICBS / ICCS – La primera International Commercial Crime Survey, ICCS (Enquesta internacional de victimització comercial)

- Onze països han dut a terme aquesta enquesta (de vegades amb mostres de ciutats):
 - Bulgària (2000)
 - La República Txeca (1994)
 - Finlàndia (1994)
 - França (1994)
 - Alemanya (1994)
 - Hongria (1994 i 2000)
 - Itàlia (1994)
 - Lituània (2000)
 - Els Països Baixos (1994)
 - Romania (2000)
 - El Regne Unit: Anglaterra i Gal·les (1994)

10) Enquestes nacionals de comerç

- Quatre països han dut a terme enquestes d'aquest tipus:
 - Bulgària (2002, 2004 i 2005)
 - Estònia (1998)
 - Finlàndia (1996 i 1997)
 - Els Països Baixos (anual des de 2004)

11) EU-MIDIS European Union Minorities and Discrimination Survey (Enquesta de la Unió Europea sobre les minories i la discriminació) *Agència dels Drets Fonamentals de la UE: Pilot Victim Survey on Ethnic Minorities and Immigrants (Enquesta pilot de victimització sobre les minories ètniques i els immigrants)*

- Sis països han participat a l'enquesta pilot del 2006/2007:
 - Àustria
 - Bèlgica
 - Bulgària
 - Itàlia
 - Romania
 - La República d'Eslovàquia

EU-MIDIS European Union Minorities and Discrimination Survey

- Els vint-i-set països de la UE han participat en aquesta enquesta el 2009.

Mètodes d'entrevista utilitzats pels estats membres

CATI (entrevista telefònica assistida per ordinador)

- Dinou països han utilitzat aquest mètode d'entrevista.
- Vuit països no han aplicat el sistema CATI:
 - Bulgària
 - Xipre
 - Estònia
 - Lituània
 - (Malta)
 - Polònia
 - Romania
 - La República d'Eslovàquia

Entrevista presencial

- Vint-i-sis països han utilitzat aquest mètode d'entrevista.
- En el cas de Malta no s'especifica el mètode utilitzat per a la ICVS de 1996.

Consideracions per al desenvolupament d'una enquesta europea de victimització

Tal com s'ha descrit en una altra presentació preparada per a aquest seminari, ja s'han dut a terme alguns treballs preparatoris pensant en una enquesta europea de victimització. Segons les experiències obtingudes fins ara, es poden fer les observacions següents:

El qüestionari

Potser l'element individual més evident que facilitaria la comparabilitat és un qüestionari comú. Experiències anteriors han demostrat que els intents de comparar els resultats de les enquestes existents que s'han fet amb qüestionaris diferents tenen poques possibilitats d'èxit. Malgrat que es podria argumentar que el procés de la traducció introdueix algun element de comparació, ja hi ha experiència en el seguiment d'aquest procés arran d'altres enquestes europees i també de la prova del mòdul de victimització de la UE actual.

S'ha fet un estudi detallat de les enquestes de victimització existents pensant en el mòdul de victimització de la UE, el qual mostra que hauria de ser possible trobar punts en comú en els quals basar un qüestionari, tot i que òbviament hi haurà espai per discutir quins temes s'hi han d'incloure o se n'han d'excloure. Hi ha poques raons per suposar que hi ha temes concrets que són intrínsecament més importants per a uns països que per a uns altres, i, per tant, en principi s'hauria de poder arribar a un acord en relació amb les prioritats polítiques. Des d'una perspectiva més tècnica, el procés de dissenyar un qüestionari per al mòdul de la victimització de la UE en una situació en què no hi ha limitacions específiques en relació amb la durada del mòdul va resultar en un producte final que possiblement és massa llarg per ser produït. Aquest procés, però, va fer possible investigar una sèrie de temes diferents per ser inclosos al qüestionari. Els resultats de l'aplicació experimental haurien de facilitar el procés d'eliminació de temes que no poden incloure's de manera satisfactòria, i això oferirà una visió més clara de com hauria de ser el qüestionari europeu ideal.

Arribar a un acord sobre aquesta matèria és només un dels aspectes relatius a la metodologia que cal acordar, i que també afecta altres qüestions. Per exemple, en general es coincideix en el fet que el límit de temps per a una entrevista telefònica ha de ser inferior al límit de temps que es pot dedicar a una entrevista presencial. La tècnica de mostreig utilitzada en aquest últim cas (la base del qual és una llista d'adreces postals) també és diferent de la del primer (que es pot basar en una llista de números de telèfon).

Mètodes d'entrevista

La qüestió dels mètodes d'entrevista té moltes implicacions. Hi ha qui opina que només les entrevistes presencials ofereixen el grau de encorcialtat suficient per encoratjar les persones enquestades a proporcionar informació sobre la victimització (especialment en certs temes més delicats), però aquest sentiment no sempre és compartit pels països que han dut a terme principalment entrevistes telefòniques. Entre els inconvenients més mencionats del sistema de mostreig mitjançant números de telèfon hi ha que els telèfons mòbils, que ja són gairebé universals, poden no estar inclosos dins del marc de mostreig, mentre que els telèfons fixos sovint ofereixen opcions de filtratge, que permeten a l'usuari ignorar trucades no desitjades. En alguns països és possible incloure números de telèfon mòbil, i la tècnica de la marcació aleatòria pot ser viable.

També es pot demanar a la persona enquestada que completi l'enquesta ella mateixa, ja sigui tota sencera (per exemple, reenviant-la per correu) o en part. La resposta parcial de les preguntes delicades (mitjançant un ordinador) és una opció per a entrevistes presencials, però òbviament no ho és per a entrevistes telefòniques, en les quals cal utilitzar una tècnica diferent. La dificultat de garantir un índex de resposta satisfactori (i imparcial), que és un dels principals problemes de les enquestes per correu, també es dona en les enquestes en línia. Tot i pressuposar una introducció d'Internet satisfactòria, encara no és clar com es pot animar les persones enquestades a participar de manera satisfactòria.

Costos

Sembla evident que les entrevistes presencials, que en alguns aspectes poden semblar la solució més satisfactòria, són també la solució més cara. Per diverses raons, és difícil obtenir xifres que puguin aplicar-se a tots els països, però es pot calcular que cada entrevista presencial suposa un mínim de 100 euros, mentre que les entrevistes telefòniques poden costar prop de la meitat.

Cada tipus d'entrevista té partidaris i detractors. Algunes enquestes nacionals existents utilitzen una barreja de mètodes, com succeeix en algunes enquestes europees d'altres àmbits. Per tant, potser el més important seria arribar a un acord sobre quins mètodes resulten adequats en cada context.

El camí que cal seguir

Una enquesta de victimització a escala europea molt probablement hauria de ser més una enquesta especialitzada que no pas un mòdul d'una enquesta existent, com s'ha suggerit de manera alternativa. El Pla d'acció de la UE feia menció a un *mòdul de l'enquesta de victimització* com una forma de deixar aquesta qüestió oberta, però el procediment de prova ha mostrat que aquest assumpte té tantes especificitats que seria difícil de combinar amb altres qüestions, i a més la majoria de les enquestes existents ja tenen el calendari complet per als pròxims anys.

Les estadístiques europees es troben actualment en un procés general de revisió anomenat *vision for the next decade*² ("visió per a la pròxima dècada"), i la transformació de les estadístiques socials forma part d'aquest desenvolupament. Si una nova enquesta de victimització hagués de formar part d'aquesta iniciativa, la manera més senzilla de fer-ho seria la dels països que actualment no tenen cap o poca experiència en aquest àmbit. Els que ja duen a terme enquestes de manera regular haurien d'escollir entre diverses opcions. Passar-se a l'enquesta europea pot implicar córrer el risc de perdre les sèries cronològiques de què ja es disposa (en funció de si els dos tipus d'enquesta han divergit molt o poc), mentre que utilitzar les dues enquestes en paral·lel, a banda de les despeses que això implica, significaria haver d'explicar les diferències als usuaris. En alguns casos seria possible utilitzar les dades d'enquestes existents a fi de proporcionar inputs als resultats europeus, però una vegada més això dependria de les característiques de l'enquesta nacional. Una possibilitat interessant que es planteja en la *visió per a la pròxima dècada* és que les mides de la mostra es podrien calcular en alguns casos de manera que produïssin estimacions europees en lloc de xifres nacionals, cosa que sens dubte implicaria una simplificació. Això podria influir en l'elecció entre les opcions descrites més amunt, però és evident que cada cas hauria de ser examinat de forma individual i que en darrer terme seria una decisió que hauria de prendre el país en qüestió.

Conclusions

No hi ha dubte que l'aplicació d'una enquesta a escala europea seria una tasca complicada i lenta. Les qüestions esmentades més amunt afecten diverses àrees. Tènicament, caldria arribar a un acord pel que fa al qüestionari i a la metodologia de mostreig. La càrrega econòmica seria sens dubte considerable i requeriria una planificació

² Comunicació de la Comissió al Parlament Europeu i al Consell sobre el mètode d'elaboració de les estadístiques de la UE: una visió per a la pròxima dècada. COM (2009) 404 final. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0404:FIN:EN:PDF> (versió en anglès)

acurada. Molt probablement caldria redactar diverses lleis. I potser el més important de tot, hi hauria d'haver la voluntat política de donar suport a aquesta iniciativa i, en cas necessari, de trobar l'equilibri entre les necessitats nacionals i les internacionals.

No obstant això, les enquestes d'àmbit europeu existeixen i proporcionen dades fiables i de les quals es fa un gran ús. L'EU-SILC (*Social Inclusion and Living Conditions* – Enquesta d'ingressos i condicions de vida de la UE) i la *EU Labour Force Survey* (Enquesta de població activa de la UE) poden ser mencionades com a instruments internacionals basats en exercicis de recopilació de dades a escala nacional. En alguns casos les enquestes nacionals es van adaptar de manera gradual per aconseguir un major grau de comparabilitat, mentre que altres estats membres van optar per aplicar una metodologia que s'havia debatut i acordat durant un procés de consulta. L'adopció d'una enquesta europea de victimització probablement necessitaria una combinació d'ambdós enfocaments. No obstant això, hi ha moltes raons per creure que, si hi ha voluntat política per fer-ho, aquest objectiu es podria aconseguir.

Bibliografia

ALVAZZI del FRATE, A.; VAN KESTEREN, J. *Criminal Victimization in Urban Europe. Key findings of the 2000 International Crime victims Survey*. Torí: UNICRI, 2004.

AROMAA, K. *The International Violence Against Women Survey*. Comissió Estadística i Comissió Econòmica per Europa de les Nacions Unides. Conferència d'estadistes europeus. Document de treball núm. 9. Ginebra: HEUNI, 2004.

AROMAA, K.; HEISKANEN, M. (eds.). *Victimization Survey in comparative Perspective*. Ponència del Simposi de Criminologia d'Estocolm 2007. Hèlsinki: HEUNI, 2008.

Comunicació de la Comissió al Parlament Europeu, al Consell i al Comitè Econòmic i Social Europeu. Desenvolupament d'una estratègia global i coherent de la UE per avaluar la delinqüència i la justícia penal: Pla d'acció de la UE 2006-2010.

Comunicació de la Comissió al Parlament Europeu i al Consell sobre el mètode d'elaboració de les estadístiques de la UE: una visió per a la pròxima dècada.

Decisió del Consell 2007/125/JHA, de 12 de febrer de 2007, per la qual s'estableix per al període 2007-2013 el Programa específic prevenció i lluita contra la delinqüència. Diari Oficial de la Unió Europea, L 58, 24.2.2007, pàg. 7.

Decisió de la Comissió 2006/581/CE, de 7 d'agost de 2006, per la qual es crea un grup d'experts sobre les necessitats polítiques en matèria de dades sobre la delinqüència i la justícia penal. Diari Oficial de la Unió Europea, L 234, 29.8.2006.

GOODEY, J. "Targeted Victimization Survey on Immigrants and Ethnic Minorities: Considerations for Comparative Research Development". A: AROMAA, K.; HEISKANEN, M. (eds.). *Victimization Survey in comparative Perspective*. Ponència del Simposi de Criminologia d'Estocolm 2007. Hèlsinki: HEUNI, 2008. pàg. 16-33.

NEVALA, S. *Violence against women: a statistical overview, challenges and gaps in data collection and methodology and approaches for overcoming them*. Article per a la reunió del grup d'experts organitzada per la Divisió de les Nacions Unides per a la Promoció de la Dona, de la Comissió Econòmica per Europa (ECE), i per l'Organització Mundial de la Salut (OMS) a Ginebra, Suïssa, de l'11 al 14 d'abril de 2005.

Reglament del Consell núm. 223/2009, d'11 de març de 2009, relatiu a l'estadística europea. Diari Oficial de la Unió Europea, L 87, 31.3.2009, pàg. 164.

THOMAS, G. "Development of a EU victimisation Module". A: Aromaa, K.; Heiskanen, M. (eds.). *Victimization Survey in comparative Perspective*. Ponència del Simposi de Criminologia d'Estocolm 2007. Hèlsinki: HEUNI, 2008.

VAN DIJK, J. J. M.; MANCHIN, R.; VAN KESTEREN, J.; Hideg, G. *The Burden of Crime in the EU, a Comparative Analysis of the European Survey of Crime and Safety (EU ICS 2005)*. Brussel·les: Gallup Europe, 2007.

VAN DIJK, T.; LANGERAK, R. *Pilot data collections ICVS 2: Results and conclusions*. Els Països Baixos: Auteursrecht voorbehouden. Intomart GfK, 2009.

ZAUBERMAN, R. (ed.) *Victimization et insécurité en Europe. Un bilan des enquêtes et de leurs usages*. París: L'Harmattan, 2008.

ZAUBERMAN, R. *Assessing Deviance, Crime and Prevention in Europe. Surveys on Victimization and Insecurity in Europe*. França: CRIMPREV, 2008.

a qüestió de la viabilitat d'una enquesta europea de victimització no es pot tractar de manera global. Hi ha diferents aspectes a tenir en compte.

Els objectius

En primer lloc, cal arribar a un consens sobre els objectius de l'enquesta i sobre què es vol obtenir. Sense aquest consens, els estats elaboren una enquesta diferent, cap de les quals és viable. Per tant, el primer pas seria arribar a un acord sobre els objectius que serviran de guia per a l'elaboració de l'enquesta. En funció dels objectius fixats de manera conjunta, es decidirà posteriorment sobre les característiques de l'enquesta.

En relació amb el projecte d'enquesta de victimització de la Unió Europea que podria dur-se a terme el 2013, i arran dels debats que van tenir lloc a Luxemburg a principis del mes de juny del 2009, es pot dir que encara no s'ha arribat a un consens en els objectius. Hi ha grans discrepàncies entre els partidaris d'una enquesta europea ambiciosa, que podria servir d'enquesta de victimització nacional, i els països que desitgen una enquesta *light*. Caldrà trobar, per tant, el punt mig entre aquestes dues posicions sabent que, necessàriament, i encara que no s'hagi tractat del tot aquesta qüestió, el finançament que es destina a l'enquesta esdevindrà un dels elements clau que condicionarà d'una banda els objectius de l'enquesta i, de l'altra, les condicions per a la seva elaboració.

De tota manera, el principal objectiu d'Eurostat és aquest: comparar la situació en matèria de victimització entre els diferents països de la Unió Europea.

Aquesta opció, que sembla evident, té importants conseqüències ja que la prioritat no és buscar xifres exactes a cada país, sinó més aviat la possibilitat d'obtenir indicadors comparables de Lisboa a Vilna, o de Dublín a Nicòsia.

Un altre objectiu que es va plantejar a Luxemburg és inscriure l'enquesta en la dinàmica d'enquestes internacionals anteriors, com l'ICVS. Malgrat tot, és difícil que les diferents posicions es posin d'acord sense alguna concessió d'una de les parts, sense la qual,

a falta d'un objectiu comú i concret, es fa pràcticament impossible elaborar l'enquesta.

Com un exemple a seguir, l'OND, que havia manifestat el seu interès perquè l'enquesta europea es basés en les enquestes nacionals ja existents en països que disposaven d'aquest tipus d'enquesta, accepta la idea que la comparació exigeix dur a terme un projecte diferent. No obstant això, no es presenta com una tasca fàcil comentar enquestes d'un mateix tema que segurament donin resultats diferents.

En aquest sentit, convindrà reflexionar, per als estats que ja disposen d'una enquesta nacional, amb les instàncies europees en el discurs que caldrà adoptar. Si es tenen en compte la delicadesa de les qüestions de seguretat i de delinqüència, i les dificultats que hem trobat per emprendre una enquesta de victimització, és important que l'enquesta europea i l'enquesta nacional no s'oposin entre elles i no permetin als detractors de les enquestes de victimització, o simplement als mitjans de comunicació, posar en dubte els resultats de les enquestes nacionals que contradirien els de l'enquesta europea.

L'experiència

Una vegada definits els objectius, la qüestió de la viabilitat desemboca en els mitjans per dur-los a terme. Per tant, es considera una enquesta com un objecte que es defineix per un qüestionari i un protocol, és a dir, un conjunt de característiques com el sistema de comunicació, el sistema de selecció de les persones enquestades o les consignes de recollida. La qüestió és si és possible aplicar un dispositiu com aquest per a diversos països europeus.

L'elaboració d'un qüestionari per a una enquesta de victimització nacional, tasca que l'OND i l'INSEE han dut a terme des del 2004 fins al 2006 per a l'enquesta *Cadre de vie et sécurité* (Contexte de vida i seguretat), és una operació complexa que ha requerit un gran nombre de tests a fi de corregir les formulacions poc entenedores, les incoherències i, fins i tot, les contradiccions que només apareixien en situacions reals. Aquesta dificultat s'ha de multiplicar pel nombre de països que participen a l'enquesta europea per imaginar l'abast del repte que consisteix a redactar un qüestionari de victimització comú que pugui ser comprensible per a tothom.

Per assolir-ho, caldrà recórrer a equips experimentats de cada país en matèria d'enquestes de població i, si és possible, d'enquestes de victimització. També cal dir que l'experiència no ha de convertir-se en dogmatisme.

Després de tres enquestes nacionals, del 2007 al 2009, precedides per dues enquestes *lights* el 2005 i el 2006, hem pogut observar que no hi ha res que pugui substituir els tests que es fan en el terreny. De fet, l'últim test és la mateixa enquesta.

L'equip que va elaborar l'enquesta *Cadre de vie et sécurité* va cometre diversos errors, alguns més importants que altres, i els que no es van detectar a temps, és a dir, durant els tests, van haver de ser corregits després de la primera enquesta i, fins i tot, després de la segona enquesta. La conclusió que en traiem és que cal avançar de manera prudent tenint en compte que les idees i les propostes no es poden considerar bones si no es validen abans sobre el terreny.

L'elaboració d'un qüestionari no són tot certeses, sinó més aviat un camí sembrat d'interrogants i de dubtes.

El qüestionari

Amb aquesta experiència, els responsables de l'enquesta de cada país han de determinar, d'acord amb els seus homòlegs europeus, el contingut de les preguntes i trobar la millor manera de formular-les en cada llengua i per a cada país tenint en compte la cultura, les tradicions i la manera de concebre el crim.

Un dels reptes és establir una llista única de danys (victimitzacions) per a l'enquesta, encara que les infraccions no tenen la mateixa qualificació ni es defineixen de la mateixa manera en els diferents sistemes judicials nacionals. Els danys que es poden formular amb una pregunta comuna en tots els països són els que es podran definir fàcilment en el llenguatge comú. El robatori d'un vehicle n'és un exemple. Però, fins i tot per un acte com aquest, les coses no són tan senzilles com semblen. En el cas del robatori d'un vehicle, té un sentit diferent si s'agafa aquest vehicle sense l'autorització del propietari i després es retorna, o bé si es roba de manera definitiva, o amb aquesta intenció, ja que també hem d'introduir la noció de temptativa.

Un altre exemple que demostra la dificultat per elaborar una llista única de danys són els robatoris en els habitatges. La paraula francesa més freqüent per designar aquest robatori és *cambriolage* . Aquest terme només fa referència al robatori amb força per entrar al domicili, és a dir, quan s'hi ha accedit forçant la porta o la finestra. Per extensió, s'inclou la intrusió al domicili quan s'hi accedeix escallant o utilitzant claus falses.

A l'enquesta de victimització *Cadre de vie et sécurité* , es formulen dues preguntes sobre els robatoris en el domicili, una sobre els *cambriolages* i l'altra sobre els robatoris sense força. En canvi, en anglès, el terme *burglary* és més genèric que *cambriolage* ja que inclou el robatori amb o sense força. Per tant, podem trobar un concepte comú tenint en compte tots els tipus de robatoris en habitatges, cosa que implica que, en francès, la pregunta no faci referència únicament al *cambriolage* .

Les tasques de l'OND per comparar els danys entre les enquestes nacionals CVS i BCS demostren el gran nombre de matisos que poden intervenir en una mateixa qüestió. Respecte als robatoris en el domicili, a l'enquesta francesa no s'indica si es tracta del domicili actual o de l'anterior (existeix una datació per al mes de l'incident i el mes d'entrada al domicili actual per identificar les famílies víctimes de robatori en el domicili anterior), mentre que a la BCS les mateixes preguntes es formulen dues vegades, una per al domicili actual i, si escau, per al domicili anterior.

El protocol

Un gran nombre d'estats voldrien afegir a la llista de danys que són objecte de l'enquesta la violència al nucli familiar i la violència sexual. En aquest cas, no es pot concebre aquest tipus de preguntes sense

plantejar-se el nombre de mostres i el sistema per enquestar a les persones.

La violència sexual o la violència en el nucli familiar, que s'haurà d'indicar si és física i/o psicològica, són victimitzacions que apareixen amb menor freqüència per comparació a altres tipus de victimització, com els danys que es poden produir en els béns del domicili. Són difícils de detectar i, sobretot, els resultats només poden ser tractats, ja que són representatius, si el nombre d'enquestats és prou important. Si hi ha un nombre reduït d'enquestats no es poden obtenir resultats sobre aquestes victimitzacions. Caldrà, per tant, posar-se d'acord sobre aquesta qüestió que respon als objectius, però que també està vinculada a la problemàtica del finançament de l'enquesta.

D'altra banda, un altre element del protocol de l'enquesta és el sistema per formular les preguntes. Per obtenir respostes que es puguin tractar posteriorment sobre violències més *sensibles*, caldrà preveure un protocol que permeti que els enquestats responguin de la manera més sincera possible respectant la confidencialitat.

Però, el protocol més adaptat pot ser diferent per a cada país. Es pot fer l'enquesta per telèfon, en paper o autoadministrar-la a l'enquestat en un suport gravable. Si els protocols són diferents, difícilment s'assolirà l'objectiu de comparabilitat de les enquestes.

Es tracta, però, d'una paradoxa. Ens agradaria comparar entre els diferents països europeus de manera prioritària un tipus de violència que les autoritats no coneixen bé o desconeixen, per mitjà de les queixes recollides de les víctimes ja que no ho denuncien a la policia. Es tracta, en primer lloc, de la violència en el nucli familiar i, especialment, entre els cònjuges, i la violència sexual. Qüestions que no es poden tractar de la mateixa manera d'un país a l'altre.

Un únic protocol, l'enquesta presencial o l'enquesta telefònica per citar els dos exemples principals, pot comportar un buit en les respostes en un país on no s'ha pogut entendre bé o s'ha interpretat malament, fent impossible qualsevol intent de comparació. En canvi, un protocol diferent per a cada país fa que tota comparació sigui delicada.

L'organització

Redactar els qüestionaris i determinar els protocols nacionals d'una enquesta europea són operacions complexes de les quals n'hem esmentat alguns aspectes. També podem pensar que seria realment complex resoldre, d'un país a l'altre, l'edat a partir de la qual es podria enquestar a una persona, la base de sondeigs disponible, algunes de les preguntes sobre l'actitud envers la policia o el sistema penal.

Sobre paper, la complexitat de la tasca no sembla ser insuperable. Requereix temps i una organització eficaç. Per fer treballar conjuntament diferents equips per a l'elaboració d'enquestes i sobretot aconseguir que es posin d'acord sobre un projecte comú es requereix un pla eficaç. Aquesta qüestió ha generat incertesa durant la reunió d'Eurostat del mes de juny del 2009.

Si ens centrem en la viabilitat del projecte que s'està fixant, constatem que la metodologia que caldrà seguir per a l'enquesta del 2013 és objecte de debat entre agents la lògica dels quals no coincideix i que, per tant, sembla difícil que es pugui arribar a un consens.

Hi ha projectes anteriors a l'enquesta del 2013, com l'enquesta ICVS, que provoquen tensions entre els que volen que l'enquesta de la Unió Europea s'inspiren en aquesta última i d'altres que volen un projecte independent.

Encara són objecte de debat les principals característiques de l'enquesta del 2013, mitjà de comunicació i nombre d'enquestats nacionals. S'ha fet la prova amb un qüestionari que s'ha passat en diversos països i s'està fent el mateix en d'altres. Hi ha qui creu que cal fer-lo més breu i simplificar-lo. Aquestes posicions tendeixen a alleugerir el projecte amb el risc, però, de limitar-ne l'interès.

Caldria fixar una única gran reunió per arribar a un acord sobre els objectius i no organitzar diferents reunions durant les quals les posicions nacionals s'expressen paral·lelament. S'arribaria a determinar l'objectiu i el mètode. D'aquesta manera, es podria donar a les autoritats diferents esquemes d'enquestes a fi de demanar-los un finançament determinat.

L'enquesta en la seva forma més limitada i, per tant, la menys costosa, seria la que es concentraria en els objectius declarats ineludibles durant l'acord.

S'haurien de reunir dues condicions per fer viable una enquesta de victimització europea. Un servei central, com l'Eurostat, que du a terme una organització eficient, i representants nacionals disposats a fer concessions per assolir un projecte comú.

L'enquesta europea de victimització: una visió des de Catalunya

Actualment, a l'Estat espanyol, l'estadística en matèria de seguretat presenta problemes de comparabilitat. D'entrada, només l'estadística oficial catalana preveu la realització periòdica d'enquestes de victimització, de manera que els resultats obtinguts a Catalunya no poden comparar-se amb els d'altres comunitats. I, addicionalment, l'estadística policial s'ha vist afectada per canvis normatius i organitzatius que també han limitat la seva comparabilitat. Molt especialment, el desplegament de les policies autònomes al País Basc i a Catalunya ha suposat el desenvolupament d'una producció estadística pròpia d'aquests cossos policials, de concepció sovint avançada, però insuficientment integrada en un sistema comú.

En l'àmbit de l'estadística oficial i dels indicadors que se'n deriven, la comparabilitat és un valor crucial. És a dir, és un dels valors que inspiren la resta de l'activitat. Per exemple, les dades sobre els delictes coneguts, fins i tot quan es recullen amb el màxim rigor, són de caràcter convencional: s'acorda una manera de comptar, òbviament basada en el Codi penal, però en la qual les consideracions pragmàtiques (ha de ser econòmic, ha de ser senzill...) o les qüestions valoratives (s'exclouran certs fets i d'altres no...) resulten determinants. Aquestes opcions no es fonamenten en una teoria científica que determini el que ha de ser objecte de mesura i com s'ha de mesurar, ni existeix un consens que orienti detalladament les opcions que s'han de prendre en el disseny d'una tipologia estadística a partir de la tipologia penal (quines agregacions es practiquen, quins agreujants o atenuants s'expliciten...) o en la determinació de les unitats de mesura de cada epígraf (quan es compten les denúncies, quan es retenen els diversos fets d'un únic procediment, quan és preferible comptar víctimes...). Les dates de tancament, els criteris de depuració, gairebé tot el que conté una reglamentació estadística es basa en convencions; fins i tot opcions de gran abast, com ara el paper de la víctima en l'estadística policial, són producte de convencions. I un cop dissenyat el projecte estadístic, i sotmès a prova, es tracta de no introduir-hi modificacions si no estan ben justificades.

I són precisament aquests problemes de comparabilitat els que

més afecten l'estadística policial a Catalunya i a Espanya. D'entrada, el desplegament dels Mossos d'Esquadra ha tingut efectes inevitables sobre la producció estadística, amplificats per la incorporació de les policies locals catalanes al sistema d'informació policial i per la manca d'una reglamentació compartida i d'una tradició registral comuna entre els diferents cossos de policia implicats. Gairebé es podria dir que mancava i encara manca una "cultura estadística". I no n'hi ha prou que les reglamentacions estadístiques siguin semblants; fins i tot quan són idèntiques es produeixen diferències en els hàbits registrals i s'ha de fer un esforç de formació, de motivació i d'inspecció per preservar la comparabilitat. Sense tenir en compte, ara, que els funcionaris encarregats d'introduir les dades poden dedicar més o menys atenció a aquesta feina en funció de les càrregues de treball i dels valors organitzatius. És evident que tot això afecta la qualitat i la comparabilitat de les dades.

I aquests problemes de comparabilitat poden resultar intractables en l'àmbit internacional perquè, a sobre, hi ha diferències en els sistemes legals de base. És a dir, a cada país es recullen dades sobre tipologies penals diferents, obtingudes a partir d'hàbits de denúncia diferents, enregistrades amb unitats de compte diferents i seguint procediments de registre també diferents... És obvi que aquestes dades no s'haurien de comparar sense extremar la prudència, indicant –com a mínim– la selecció de fets que es compara, les unitats de compte que es fan servir i l'índex de denúncia. Estem lluny de poder fer comparacions d'aquesta mena amb caràcter ordinari. I, no obstant això, esperem avançar en el marc d'Europa cap a la creació d'algun tipus d'*Uniform Crime Report*, promogut per Eurostat, sobre la base del registre homogeni d'una selecció d'infraccions penals comunes als estats membres de la Unió.

En el context espanyol, el Ministeri de l'Interior va crear, a finals del 2007, el Gabinet d'Estudis de Seguretat Interior (GESI), al qual es va encarregar el desenvolupament de l'anomenat Sistema Estadístic de Criminalitat, que havia de fonamentar una producció estadística uniforme a tots els cossos policials de l'Estat espanyol. Els progressos assolits pel GESI han estat notables, però no hauríem de subestimar la feina pendent. Queda molt a fer, sobretot en el terreny conceptual. L'estadística policial s'ha d'orientar a facilitar l'avaluació i la presa de decisions i a deixar enrere les rutines memorialístiques o ornamentals. I, a partir d'aquí, repensar les dades que s'han de conservar sobre la víctima, sobre el context, desplegar els reglaments tècnics, millorar la univocitat conceptual, la uniformitat en els mètodes de recollida, la definició dels indicadors, la formació o el desenvolupament normatiu.

En definitiva, els progressos són importants, però queda molt per fer. I per superar el dèficit de modernitat que encara pateix l'estadística espanyola d'interior, potser hem de començar reconeixent aquestes mancances. Sense qüestionar les millores que s'han assolit, ni els esforços realitzats, ni la vàlua dels professionals que treballem en aquest àmbit, hem de començar a reconèixer que els progressos són insuficients. Les dificultats per fer comparacions en l'espai (per exemple, entre Madrid i Barcelona) o en el temps (per exemple, l'evolució dels delictes coneguts a Catalunya des de l'any 2000) il·lustra les dimensions del problema: avui qualssevol d'aquestes comparacions estan il·lustrades per la necessitat d'agregar dades obtingudes

amb metodologies no estrictament comparables, similars, però no idèntiques.

A sobre, l'Estat espanyol no compta amb una enquesta de victimització que cobreixi el conjunt de comunitats autònomes i, fins fa ben poc, els estudis amb instruments d'enquesta en matèria de seguretat i policia es plantejaven com a *estudis d'opinió*. Fins i tot podríem dir que, encara avui, alguns confonen els estudis d'opinió, que pretenen mesurar el que pensen els ciutadans, amb els estudis de victimització, que pretenen mesurar el que han experimentat en l'àmbit de la seguretat (els il·lícits, la inseguretat...). I, de fet, no han estat les institucions espanyoles les que han reconegut la necessitat de complementar l'estadística policial amb les dades obtingudes amb instruments d'enquesta, sinó que han estat les institucions europees les que ho han aconsellat.

És a dir, fins ara, la totalitat de les enquestes en matèria de seguretat realitzades per l'Administració central a Espanya (uns deu estudis d'opinió, i més d'una dotzena de baròmetres amb preguntes aïllades sobre interior i justícia des del 1978), les ha portat a terme el *Centro de Investigaciones Sociológicas* (CIS), és a dir, un centre oficial d'estudis d'opinió, d'acord amb una lògica inevitablement centrada en la dimensió opiniàtica dels problemes. Excepcionalment, l'any 1995 el CIS va dur a terme, en col·laboració amb el Ministeri de l'Interior, una enquesta de seguretat i policia, d'unes 15.000 entrevistes, que ja tenia l'estructura d'una enquesta de victimització, però aquella experiència no va tenir continuïtat.

Afortunadament, l'època en què es pensava que les enquestes d'opinió constituïen el complement de l'estadística policial estan quedant enrere i actualment a l'Administració central s'enregistren iniciatives prometedores en l'àmbit dels estudis de victimització. Molt especialment cal destacar que l'Institut Nacional d'Estadística (INE), és a dir, l'organisme oficial d'estadística a Espanya, participa en la prova pilot de l'*Enquesta europea de seguretat* promoguda per Eurostat, l'agència europea d'estadística. I en aquesta experiència de pilotatge, també hi participen el Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació de la Generalitat i l'Institut d'Estadística de Catalunya. La incorporació de l'INE als estudis de victimització, amb els seus recursos i la seva experiència, pot suposar un salt qualitatiu en el desenvolupament de l'estadística sobre la delinqüència i la inseguretat i, per tant, hauria de ser objecte d'una atenció especial per evitar els problemes que habitualment amenacen aquestes oportunitats de millora.

En primer lloc, s'hauria d'evitar que una enquesta de victimització d'àmbit estatal es fes al marge dels seus usuaris principals, és a dir, al marge del Ministeri de l'Interior i dels serveis de seguretat i policia de les comunitats autònomes amb competències en la matèria, especialment dels serveis d'interior de Catalunya, que ja tenen un instrument d'enquesta periòdic i han mostrat el seu interès en aquest àmbit des de fa anys. És evident que hi pot haver altres usuaris d'una enquesta de victimització (la justícia, els municipis, la comunitat acadèmica...), però la pràctica demostra que els serveis d'interior tendeixen a estar particularment preocupats per aquestes dades i són dels pocs que, en el seu cas, s'han mostrat disposats a fer aportacions pressupostàries significatives per obtenir-les.

No és casual que les grans enquestes de victimització a Europa

s'hagin desenvolupat a partir de l'interès dels serveis d'interior. La *British Crime Survey* es promou directament des del Home Office, el *Moniteur* belga depèn de la policia federal, el *Politiemonitor Bevolking* holandès –l'enquesta de victimització més gran del món en relació amb la població del país– també depèn dels serveis d'interior i l'enquesta de victimització francesa es fonamenta en un conveni entre l'Observatori Nacional de la Delinqüència del Ministeri de l'Interior i l'institut oficial d'estadística francès, és a dir, l'INSEE (Institut National de la Statistique et des Études Économiques). Podríem aportar exemples d'un altre tipus, però entrariem en l'àmbit de les enquestes locals, de les enquestes esporàdiques o de les enquestes que no alimenten sistemes d'indicadors.

En segon lloc, les administracions d'interior espanyoles haurien de tenir una estratègia de desplegament del seu sistema estadístic i, en especial, dels seus instruments d'enquesta, amb independència de la iniciativa europea. És a dir, més enllà d'expressar el nostre suport a la iniciativa d'Eurostat, i de reconèixer que tindrà un paper beneficiós en la modernització del sistema estadístic espanyol, també hem de constatar que presentarà probablement un seguit de limitacions que hauríem de cobrir amb recursos propis. D'entrada, l'*Enquesta europea de seguretat* s'iniciarà l'any 2013 i és previsible que durant un cert període tingui una periodicitat modesta, potser quadriennal. En aquestes circumstàncies, des de Catalunya ja podem avançar que mantindrem la nostra pròpia operació, és a dir, l'*Enquesta de seguretat pública de Catalunya*, els anys en els quals no es dugui a terme l'enquesta europea. I seria desitjable que l'Administració central espanyola optés per alguna solució similar. De fet, seria desitjable que aquestes iniciatives complementàries estiguessin coordinades.

És massa d'hora per pronunciar-se sobre operatives concretes, però podem imaginar multitud de solucions sinèrgiques en les quals una operació d'enquesta europea s'harmonitzi amb operacions d'enquesta en el conjunt de l'estat o en les comunitats autònomes que ho desitgin: es pot pensar en un format telefònic en panell que es fonamenti en una enquesta europea presencial, o estudiar amb més detall les diferències de resultats entre enquestes presencials i telefòniques amb l'objectiu de complementar –en el temps, en l'espai– una sèrie de referència basada en enquestes presencials. Com ja s'ha dit, a Catalunya, si no hi ha alternatives millors, mantindrem l'*Enquesta de seguretat pública de Catalunya* els anys en els quals no es porti a terme l'europea. En tot cas, hi ha diverses solucions, i no és aquest el moment d'entrar en detalls tècnics, però sí cal destacar que la iniciativa d'Eurostat no únicament té valor per ella mateixa, sinó que constitueix, addicionalment, una ocasió per modernitzar els nostres sistemes d'informació, introduint els instruments d'enquesta en l'estadística oficial dels serveis d'interior.

La cultura política de la societat catalana

Gabriel Colomé

*Director del Centre d'Estudis d'Opinió
de la Generalitat de Catalunya*

Introducció

La baixa participació a les eleccions al Parlament de Catalunya del 2006, amb un 56%, i a les eleccions municipals del 2007, amb un 53%, va posar en el centre del debat el concepte de desafecció política, de malestar democràtic, de desencís... És cert que en un món canviant, amb una globalització més econòmica que política, les societats intenten buscar referents que les facin més segures en el seu futur, futur incert per ell mateix. El 1979 és un any de referència per explicar-nos el que ens passa com a societat. És l'any del *desencanto*. La democràcia, el sistema polític recent creat, no ha satisfet les expectatives de la societat. La crisi, l'atur, la inflació, les portes tancades d'Europa, una situació política interna molt complicada que portarà al país a un intent de cop militar són els elements contextuals que donen lloc a aquest concepte. El 1982 és l'any del canvi en tots els sentits.

Avui, ens trobem amb una situació semblant. Pèrdua de referents, pèrdua de lideratge, crisi, atur, manca d'expectatives, però amb indicadors que ens mostren com són. No vull parlar de desafecció o de malestar democràtic; crec que és molt més interessant analitzar, a la llum de les enquestes, la cultura política de la societat catalana i les claus interpretatives que se'n desprenen.

Un cop analitzada, a grans trets, la cultura política, la pregunta que intentarem respondre és si la societat catalana té prou xarxes per aguantar sense problemes les noves preguntes que es plantegen avui i en el futur.

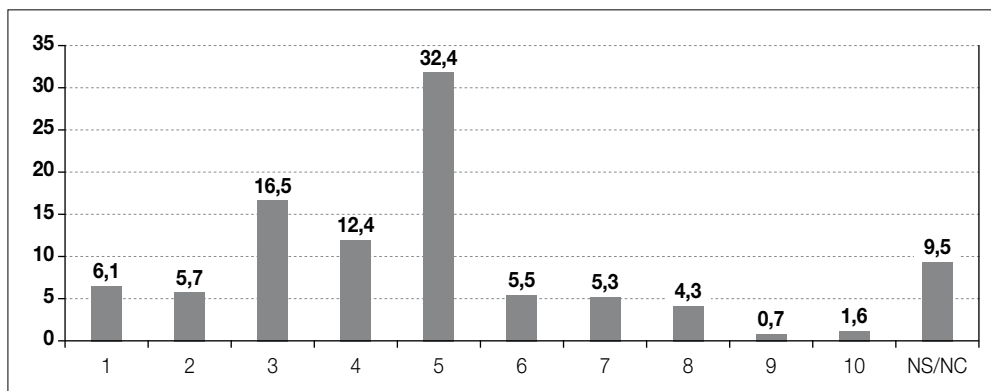
Les dades d'aquest article són extreptes de les enquestes del Centre d'Estudis d'Opinió (CEO).

Posicionament ideològic en l'escala esquerra-dreta

Dins l'escala de posicionament ideològic, on el valor 1 equival a definir-se d'extrema esquerra i 10 d'extrema dreta, la posició més habitual, per una àmplia diferència amb la resta, és el valor 5, aproximadament el valor central de l'escala, amb un lleuger decantament cap a les posicions d'esquerra. Concretament, la mitjana d'ubicació en l'escala (descomptats els que no responen) és de 4,48.

Escala ideològica de l'entrevistat

(1=extrema esquerra; 10=extrema dreta)

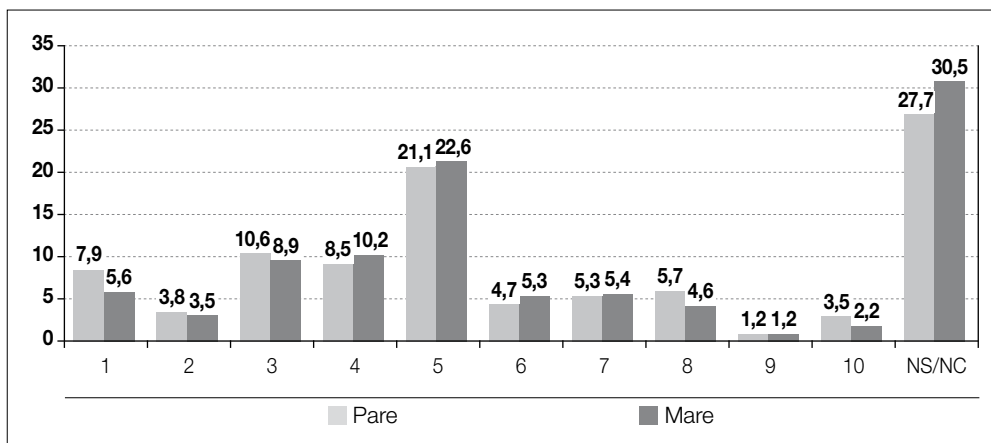

Posicionament ideològic dels pares

A continuació, es mostra el posicionament que els enquestats fan dels seus pares en la mateixa escala ideològica. Destaca un increment substancial de la no-resposta, que apaivaga relativament el gruix de posicionaments centrals. També s'aprecia una major dificultat per ubicar ideològicament la mare en comparació amb el pare. La mitjana d'ubicació a l'escala del pare és del 4,75 i la de la mare, del 4,78; per tant, tots dos són percebuts com lleugerament més a la dreta de l'enquestat, en especial la mare, malgrat que tots dos es mantenen en el bloc de posicionament de l'esquerra.

Escala ideològica dels pares de l'entrevistat

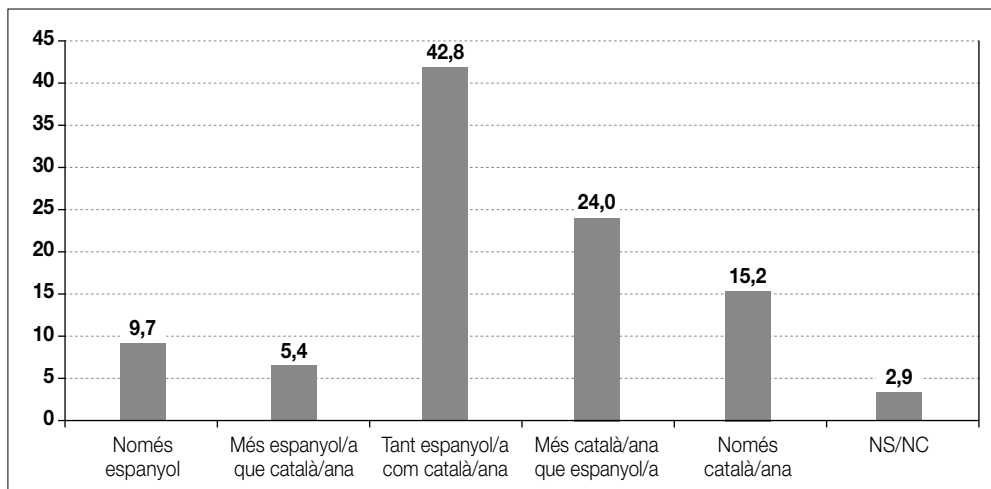
(1=extrema esquerra; 10=extrema dreta)

Sentiment de pertinença

El sentiment de pertinença majoritari entre els catalans és el dual, és a dir, el que defineix els ciutadans com a tan catalans com espanyols. La segona opció més citada, amb una quarta part de les respostes, és la de ser més catalans que espanyols (24,0%). Els extrems, que reflecteixen sentiments de pertinença exclusius (catalans o espanyols), representen una altra quarta part dels enquestats (24,9%), amb un major pes dels que es declaren només catalans (15,2%). La mitjana de l'escala se situa en el 3,30, a mig camí entre el sentiment de pertinença dual i el més català que espanyol.

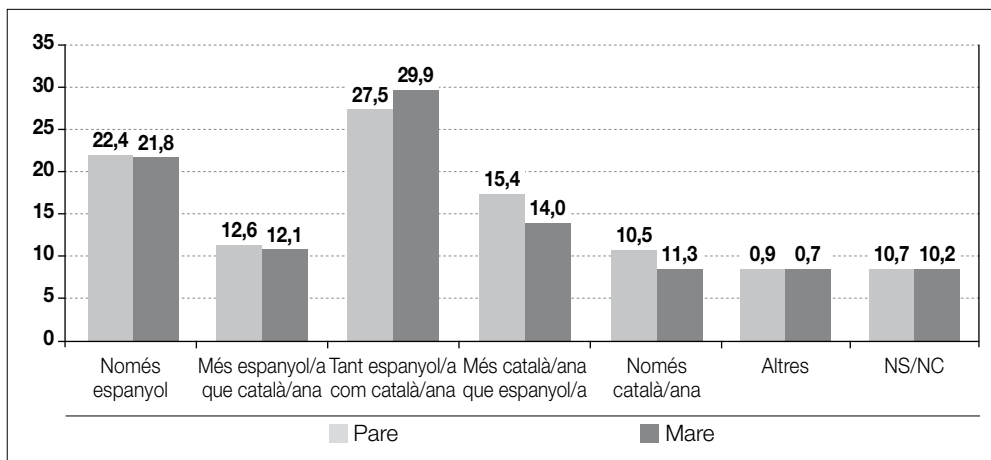
Sentiment de pertinença de l'entrevistat

Sentiment de pertinença dels pares

La mitjana dels enquestats situa els seus pares cap a posicionaments més espanyolistes. La mitjana del posicionament del pare se situa en el 2,76 i la de la mare, en el 2,79.

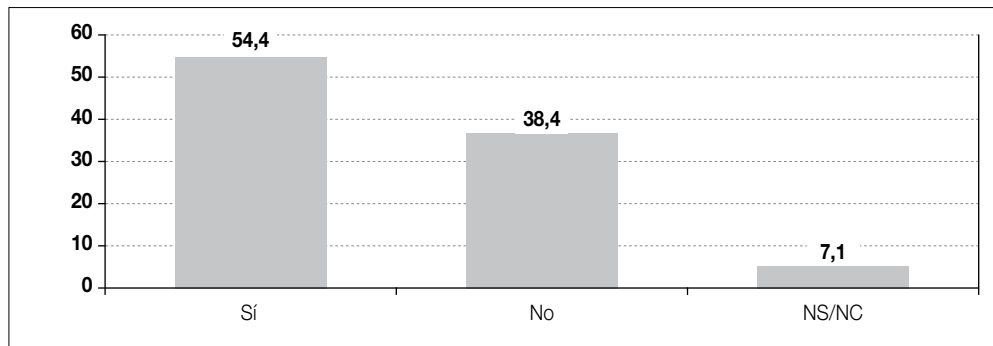
Sentiment de pertinença dels pares de l'entrevistat

Definició de Catalunya

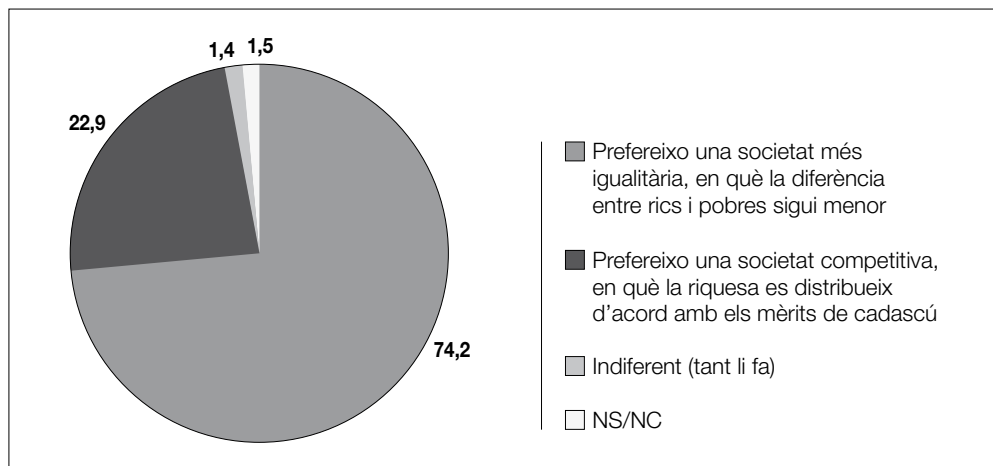
Més de la meitat dels enquestats (54,5%) afirmen que consideren Catalunya com una nació dins l'Estat espanyol. Els que estan en contra d'aquesta definició representen el 38,4% de l'electorat.

Creu que Catalunya és una nació dins l'Estat espanyol?

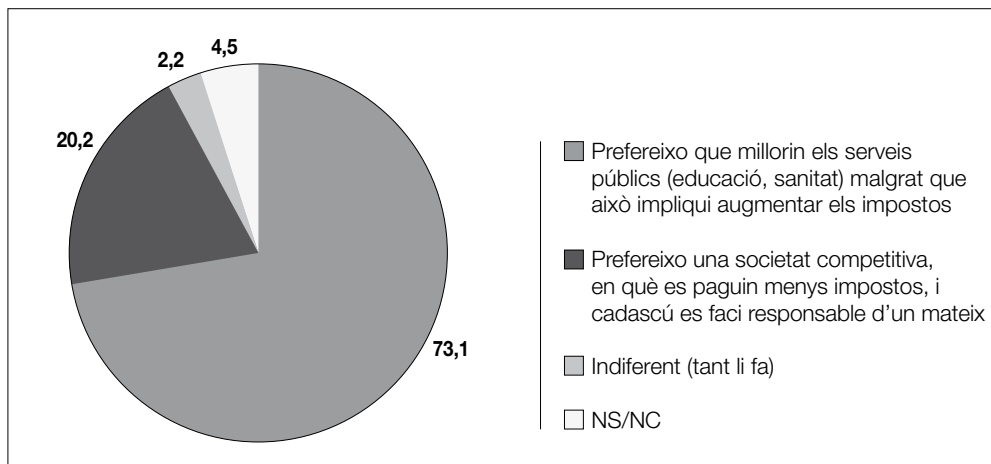
Societat competitiva vs. societat igualitària (1)

Aproximadament les tres quartes parts dels catalans (74,2%) prefereixen una societat més igualitària en la qual la diferència entre rics i pobres sigui menor, abans que una societat competitiva on la riquesa es distribueixi d'acord amb els mèrits de cadascú (22,9%).

Societat competitiva vs. societat igualitària (2)

Tres de cada quatre catalans prefereix pagar més impostos i que, a canvi, millorin els serveis públics (educació, sanitat) malgrat que això impliqui augmentar els impostos (73,1%) abans que viure en una societat competitiva en la qual es paguin menys impostos però on cadascú es faci responsable d'ell mateix (20,2%).

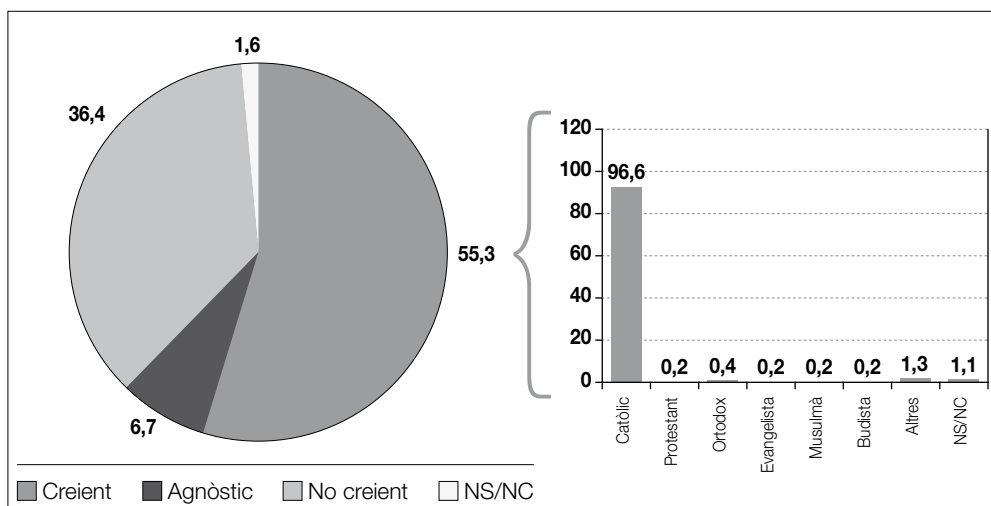

221

Religiositat

Més de la meitat dels catalans (55,3%) es consideren creients, davant del 36,4% que es declara obertament no creient i del 6,7% que es defineix com a agnòstic. Entre els creients, la pràctica de la religió catòlica és gairebé hegemònica, però també es recull la pràctica d'altres religions minoritàries presents a Catalunya.

Com es considera vostè des del punt de vista religiós?

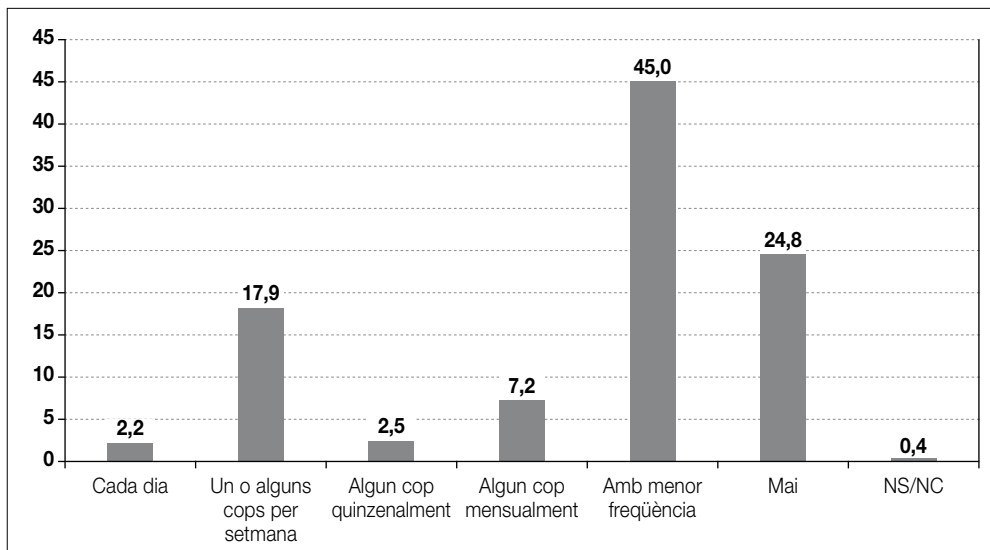

Pràctica religiosa

La participació d'una creença religiosa no comporta per a la majoria dels catalans una assistència assídua als oficis religiosos, atès que prop del 45% dels catalans que es declaren creients afirmen que la seva assistència a l'església és esporàdica, amb una freqüència inferior a la mensual, i un de cada quatre creients (24,8%) reconeix que no hi va mai. Per contra, només una cinquena part (20,1%) dels creients assisteixen a l'església amb una freqüència mínima setmanal.

Amb quina freqüència assisteix vostè als oficis religiosos

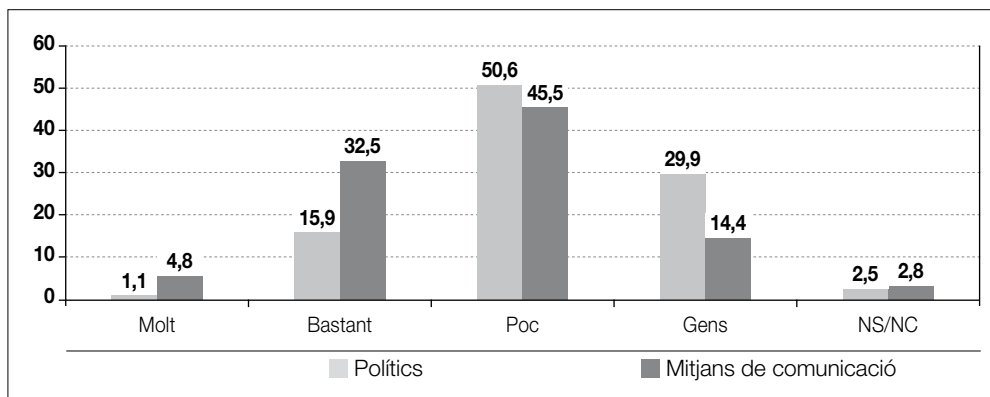
(Base: creients)

Confiança en els polítics / mitjans de comunicació

En conjunt, 6 de cada 10 catalans confien poc o gens en els mitjans de comunicació. Els polítics, per la seva banda, recullen un grau de confiança menor que el dels mitjans: generen desconfiança entre el 80,5% de la població.

Quin grau de confiança li mereixen els polítics /els mitjans de comunicació?

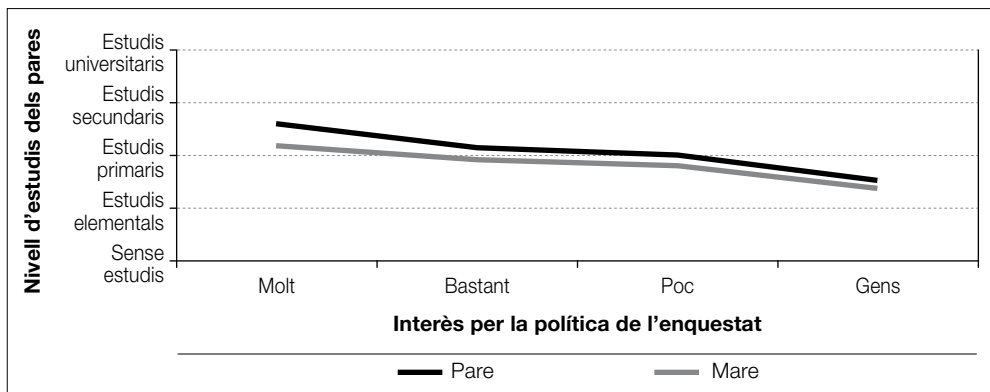

La transmissió de valors polítics entre pares i fills

Interès per la política de l'enquestat segons el nivell d'estudis dels pares

Com s'observa en el gràfic, a mesura que s'incrementa el nivell d'estudis dels pares, augmenta el grau d'interès dels enquestats per la política. Es pot apreciar més clarament en les posicions extremes de "molt" i "gens" d'interès. Així, en el cas dels "molt interessats", ambdós pares han superat els estudis primaris, mentre que els pares dels "gens interessats" no han arribat, de mitjana, a finalitzar aquests estudis primaris.

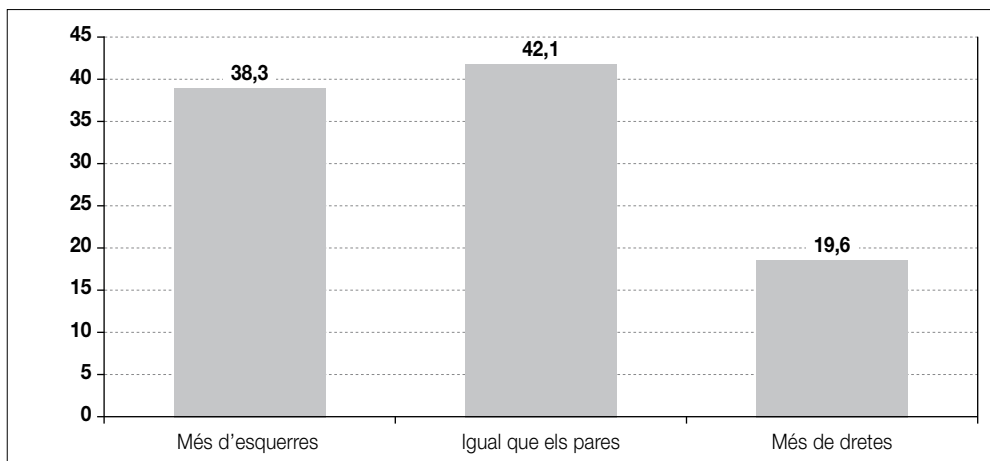
Interès per la política de l'enquestat segons el nivell d'estudis dels pares

Comparació de la ubicació ideològica entre pares i fills

Pel que fa a la ubicació en l'escala esquerra-dreta, la comparació entre pares i fills denota que la majoria d'aquests se situa ideològicament igual que els seus pares (42,1%). Tot i això, entre aquells que difereixen dels seus progenitors, una àmplia majoria se situa en posicions més a l'esquerra que els seus pares (38,3%), mentre que els situats a la dreta representen només un 19,6% dels enquestats.

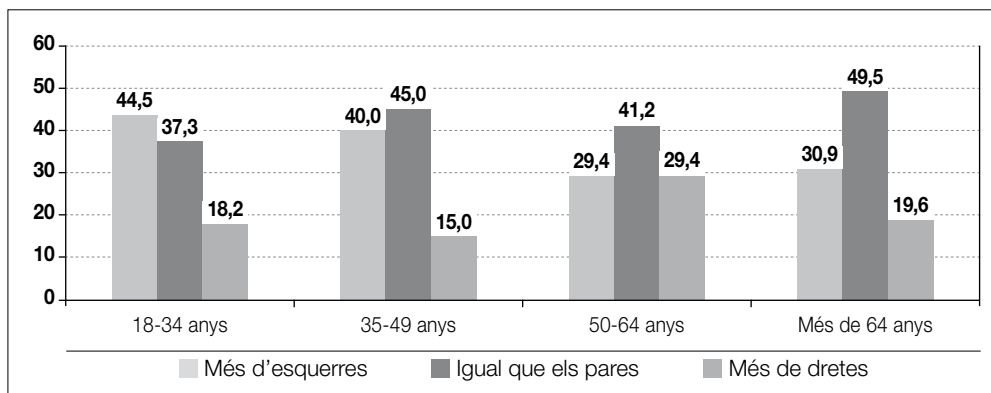
Comparació de la ubicació ideològica pròpia amb la dels pares

Comparació de la ubicació ideològica entre pares i fills segons l'edat de l'enquestat

Aplicant la mateixa comparació del gràfic anterior en funció de l'edat de l'enquestat, s'observa que el grup dels joves, entre 18 i 34 anys, és el que més difereix dels pares, mentre que, per contra, els majors de 64 anys mostren un grau de coincidència amb els seus pares que se situa per sobre de la mitjana. També es constata que els posicionaments més a l'esquerra dels pares superen àmpliament als més a la dreta, almenys entre els més joves i els menors de 50 anys, produint-se una equiparació entre els dos grups a la franja d'edat de 50 a 64 anys.

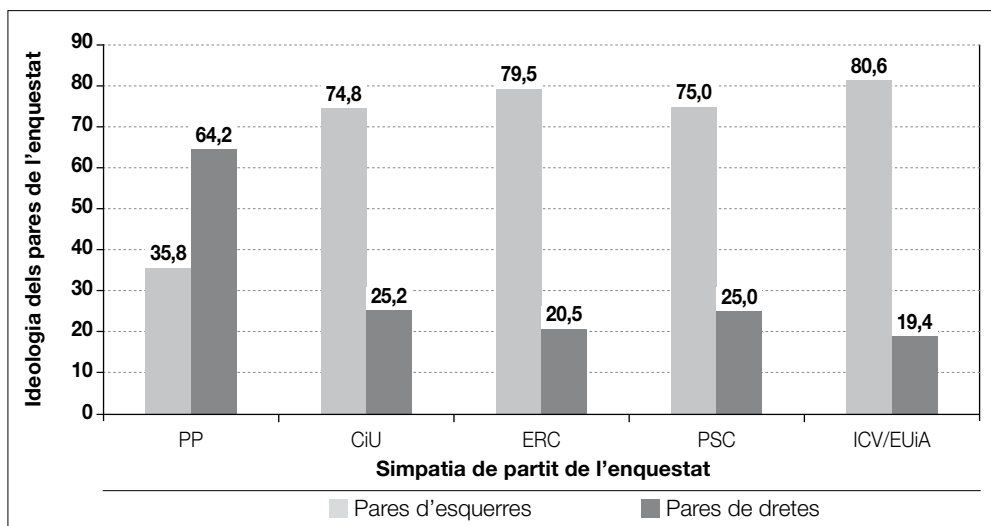
Posició ideològica en relació amb els pares segons l'edat

Comparació de les simpaties partidistes de l'enquestat i de la ideologia dels pares

A continuació, s'observa l'impacte de la ideologia política dels pares en les simpaties de partit expressades pels enquestats. Així, per exemple, s'aprecia que un 35,8% dels simpatitzants del PP tenen pares situats ideològicament a l'esquerra, mentre que el 64,2% restant de simpatitzants populars provenen de famílies de dretes. Pel que fa als simpatitzants de la resta dels partits, es constata que aproximadament tres de cada quatre han estat socialitzats políticament en llars d'ideologia d'esquerres.

Simpaties de partit de l'entrevistat segons la ideologia dels pares

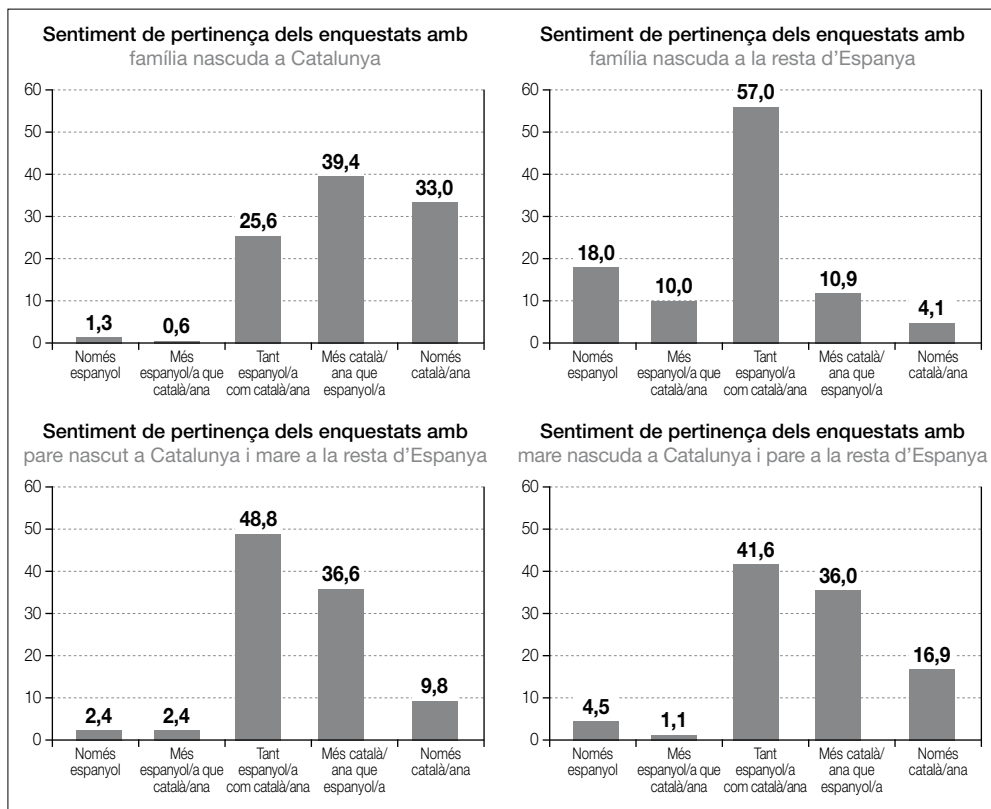
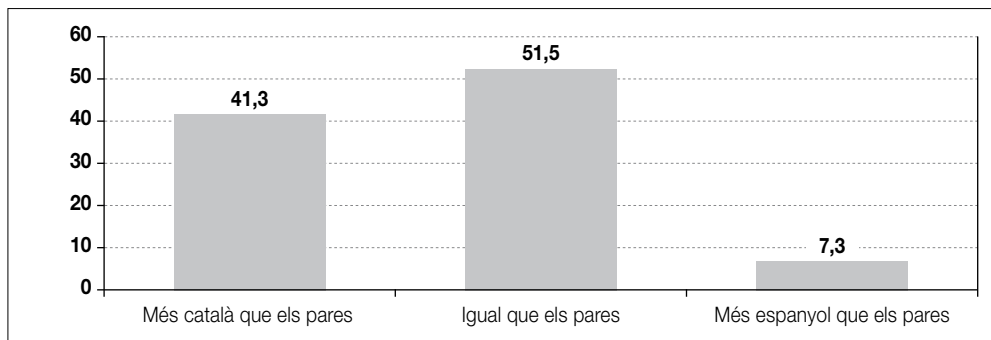

Comparació del sentiment de pertinença de l'enquestat amb el dels seus pares

Més de la meitat dels enquestats (51,5%) s'han situat en el mateix punt que els seus pares a l'escala de sentiment de pertinença. Entre els que s'han diferenciat, una àmplia majoria ho ha fet per ubicar-se en posicions més catalanistes que els seus progenitors (41,3%), quedant únicament un 7,3% que ha afirmat sentir-se més espanyol que els seus pares.

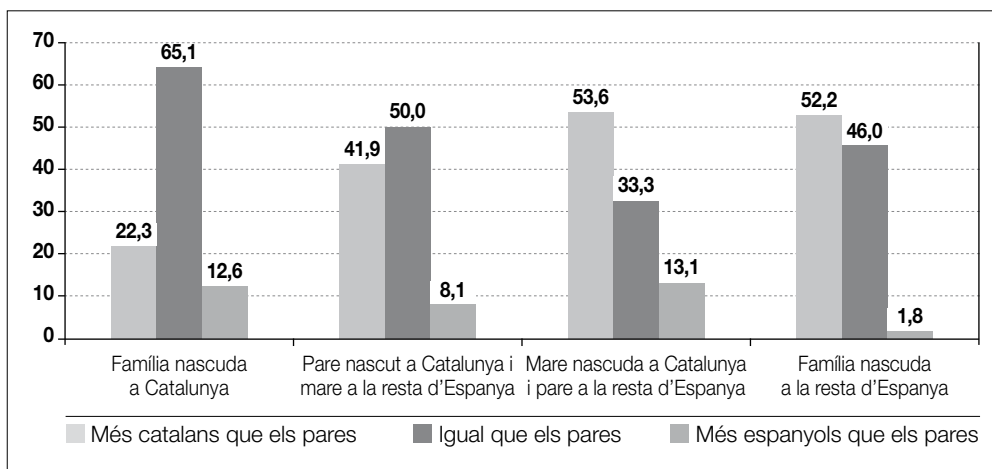
En aquests gràfics es presenta el sentiment de pertinença de l'enquestat segons el lloc de naixement dels pares. Una àmplia majoria dels fills de pares nascuts tots dos a Catalunya se senten "més catalans que espanyols" i "només catalans" (72,4%). El 25,6% consideren que són tant espanyols com catalans, i només l'1,9% se senten més o únicament espanyols.

Comparació del sentiment de pertinença propi amb el dels pares

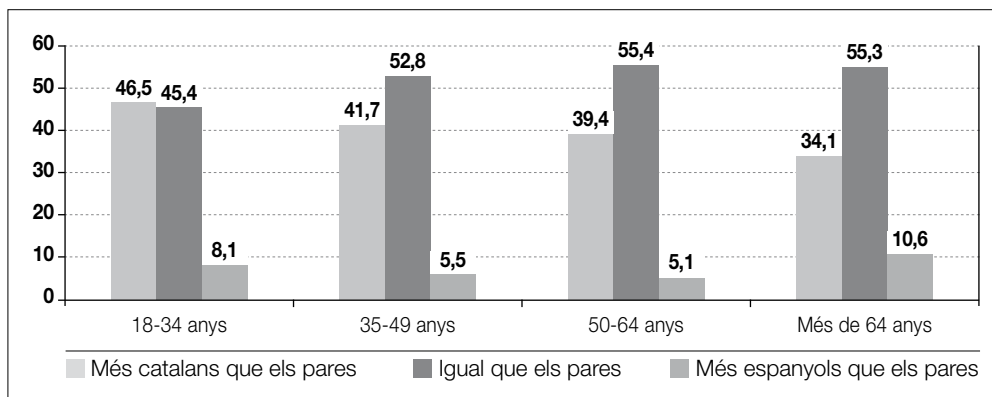

Entre els enquestats amb un progenitor nascut a Catalunya i l'altre a la resta d'Espanya, el percentatge dels que se senten més catalans que espanyols i només catalans descendeix. Aquesta disminució és més elevada en el cas que sigui el pare el que hagi nascut a Catalunya i no la mare. En concret, els enquestats que són fills de pare nascut a Catalunya i mare en altres indrets d'Espanya i que se senten més catalans que espanyols i només catalans són el 46,4%, mentre que el mateix grup, quan és la mare la que ha nascut a Catalunya i el pare en altres indrets d'Espanya, és del 52,9%. Els enquestats amb pares nascuts tots dos en altres indrets d'Espanya se senten bàsicament tant espanyols com catalans (57%). El grup dels que es consideren més catalans disminueix fins al 15% només, mentre els que se senten més espanyols són gairebé el doble que aquests (28%). En conjunt, el lloc de naixement dels pares influeix en el sentiment de pertinença dels fills. El fill de pares nascuts tots dos a Catalunya té un sentiment de pertinença més català que el fill d'una família on només un dels pares és català. Aquest, al seu torn, té un sentiment de pertinença més català que el fill de pares nascuts tots dos a la resta d'Espanya.

Sentiment de pertinença en relació amb els pares segons el lloc de naixement dels pares

Sentiment de pertinença en relació amb els pares segons l'edat

En aquest gràfic es compara el sentiment de pertinença propi amb el dels pares en funció de si aquests últims han nascut o no a Catalunya. Gairebé dos terços (65,1%) dels enquestats amb pares nascuts tots dos a Catalunya tenen un sentiment de pertinença igual al dels seus progenitors. El 22,3% se sent més català, 10 punts per sobre dels que se senten més espanyols que els pares. En les famílies en què la mare ha nascut a Catalunya i el pare no, el fill se sent més català que els seus pares (53,6%). En canvi, si és el pare el que ha nascut a Catalunya, el fill s'assembla més als pares (50% igual que els pares). Pel que fa als fills de pares nascuts tots dos a la resta d'Espanya, la major part se sent més catalana que els pares (52,2%). Els que se senten igual són el 46%, mentre que molt pocs es veuen com a més espanyols (1,8%). En conjunt, les dades reflecteixen un augment en el sentiment de pertinença català, que es fa especialment present entre els fills de pares nascuts fora de Catalunya.

Si s'analitzen per grups d'edat les diferències entre pares i fills respecte al sentiment de pertinença, s'observa que, com més gran es fa l'individu, més s'assembla als seus pares. Entre el grup d'edat més jove (de 18 a 34 anys), els que se senten més catalans que els seus pares són una proporció una mica superior que la dels que tenen el mateix sentiment de pertinença que els seus progenitors. A partir d'aquí, com més envelleix el grup d'edat, més augmenta la proporció dels que tenen el mateix sentiment de pertinença que els seus pares.

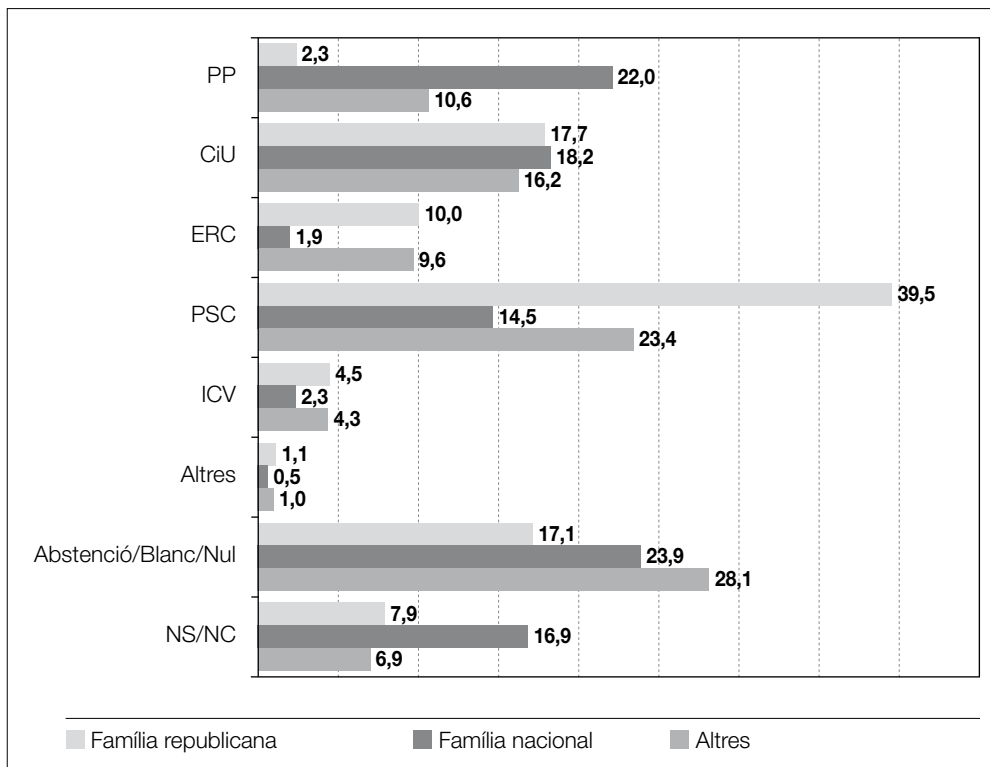
La Guerra Civil

Un dels elements més interessants de la cultura política és la translació de valors entre les generacions i com el manteniment de la memòria històrica es transmet entre les generacions. Si es compara el mapa electoral de les eleccions de febrer del 1936 amb el de les eleccions del 1977, es comprovarà el manteniment actitudinal ideològic a les *dues espanyes*, de la mateixa manera que no es pot entendre el comportament electoral a Catalunya sense traçar la columna vertebral del carlisme territorial. El gràfic següent ens mostra les línies de divisió dels pares segons el bàndol durant la Guerra Civil i el record de vot en les darreres eleccions al Parlament de Catalunya.

Perfils ideològics esquerra-dreta

- Els homes són lleugerament més d'esquerres que les dones.
- Els majors de 64 anys són els més conservadors, mentre que els més joves i els que tenen entre 50 i 64 anys són els més d'esquerres.
- Els creients són més conservadors que els agnòstics i els no creients. La freqüència de l'assistència a missa és directament proporcional al conservadorisme: com més sovint s'hi va, més conservadora és la persona.
- Els nascuts a Catalunya són més d'esquerres que els nascuts a la resta d'Espanya. No s'observen diferències ideològiques pel que fa al lloc de naixement del pare i la mare.
- Els solters i els que no tenen fills són més d'esquerres.

Record de vot a les autonòmiques 2006 segons el bàndol dels pares durant la Guerra Civil

- Segons la situació laboral, els estudiants són els més d'esquerres, junt amb els aturats. Els jubilats i les mestresses de casa són els dos grups més conservadors.
- Els empresaris i els professionals són més conservadors que els assalariats.
- A l'empresa privada, els empleats són més d'esquerres que els que tenen un càrrec intermedi, i aquests, al seu torn, ho són més que els directius.
- A l'Administració pública en canvi, no es produeix una relació lineal d'aquest tipus: els més conservadors són els ordenances (E), junt amb el cos superior (A), els dos extrems de la piràmide; el cos mitjà (B) és tan d'esquerres com el cos auxiliar (D), i els més d'esquerres són del cos administratiu (C).
- Pel que fa al nivell educatiu, els que no tenen estudis i els que tenen estudis elementals són els més conservadors, mentre que els que han assolit el nivell universitari són els més d'esquerres.
- Els que han cursat estudis en una escola concertada són també més d'esquerres, per davant fins i tot dels que han anat a l'escola pública. Els més conservadors són els que s'han educat en una escola privada.
- Com més educació ha rebut la mare de l'enquestat, més d'esquerres és aquest. Aquesta associació també està present en el cas del nivell educatiu del pare, però no de forma tan clara.

- Els enquestats que parlen bàsicament en castellà a casa seva, a la feina o amb amics són els més conservadors.
- Les persones que parlen altres idiomes a part del català i el castellà són ideològicament més d'esquerres.
- Els que es consideren de classe alta (una part molt petita de la mostra) són els més conservadors, seguits dels que es troben a l'altre extrem: els de classe baixa. La classe mitjana és la més progressista.
- Els enquestats que viuen en llars amb més ingressos són també més conservadors, tot i que els que tenen menys poder adquisitiu (menys de 900 euros) són dels més conservadors.

Perfils de sentiment de pertinença

- El sentiment de pertinença dels homes i les dones és gairebé el mateix.
- El grup d'edat més jove (entre 18 i 34 anys) és en el que es fa més present el sentiment de pertinença català.
- Els agnòstics i els no creients tenen un sentiment català més acusat que els creients.
- Els nascuts a Catalunya se senten més catalans que els nascuts a la resta d'Espanya. El fet que el pare o la mare hagin nascut també a Catalunya influeix en el fet que l'enquestat se senti més català, però no tant com el lloc de naixement propi.
- Els solters i els que no tenen fills se senten més catalans.
- Els que es troben en situació laboral activa, bé treballin o siguin a l'atur, i els estudiants, se senten més catalans que els jubilats i les mestresses de casa.
- Els assalariats eventuais o interins tenen un sentiment de pertinença català que la resta.
- A l'empresa privada, els directius i els càrrecs intermedis se senten més catalans que els empleats.
- A l'Administració pública, el cos superior i el cos mitjà tenen un sentiment de pertinença català més acusat que el de la resta.
- Pel que fa al nivell educatiu, els que no tenen estudis i els que tenen estudis elementals i primaris se senten més espanyols que els que tenen estudis secundaris o universitaris.
- Els que han cursat estudis en una escola concertada o privada se senten més catalans que els que han anat a l'escola pública.
- Els enquestats que tenen pares amb estudis universitaris tenen un sentiment de pertinença més català que la resta.
- Els enquestats que parlen bàsicament en català a casa seva, a la feina i amb amics se senten força més catalans que els que s'expressen només en castellà.
- Les persones que parlen altres idiomes a part del català i el castellà tenen un sentiment de pertinença més català.

A excepció dels que es consideren de classe alta (una petita part de la mostra), hi ha poques diferències entre classes socials pel que fa al sentiment de pertinença.

Amb referència al nivell d'ingressos de la llar, hi ha una lleugera tendència segons la qual a les llars amb més ingressos hi ha enquestats que se senten més catalans que la resta.

Els problemes més importants de Catalunya

La sèrie d'enquestes del *Baròmetre d'Opinió Política* ens dona elements d'anàlisi sobre dos dels problemes percebuts com a importants, com són la inseguretat ciutadana i la immigració. La combinació d'aquests dos problemes afegits als problemes de l'atur, al funcionament de l'economia i a la insatisfacció amb la política poden convertir-se en una barreja que cal tenir en compte.

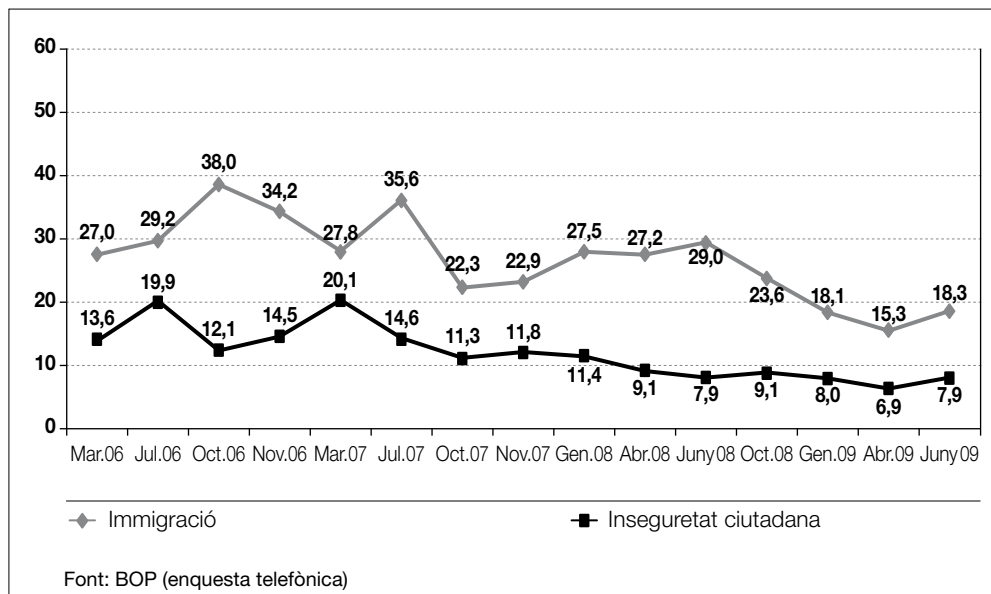
La combinació dels problemes resulta com un problema de futur o com uns elements que poden mostrar la fortalesa del sistema mateix a partir de l'anàlisi del capital social de la societat catalana, que permet que funcionin les xarxes socials de tot tipus per integrar i assegurar la mateixa convivència cívica.

En els gràfics següents es comprova quines són les xarxes que han de donar resposta als problemes de la societat: família, amics, confiança i cohesió social són els fonaments a partir dels quals es construeix l'edifici social.

Robert Putnam va escriure el llibre de referència sobre el capital social *Bowling Alone*. La pregunta per a Catalunya és si anem sols al futbol o continua sent una xarxa relacional familiar i d'amistat?

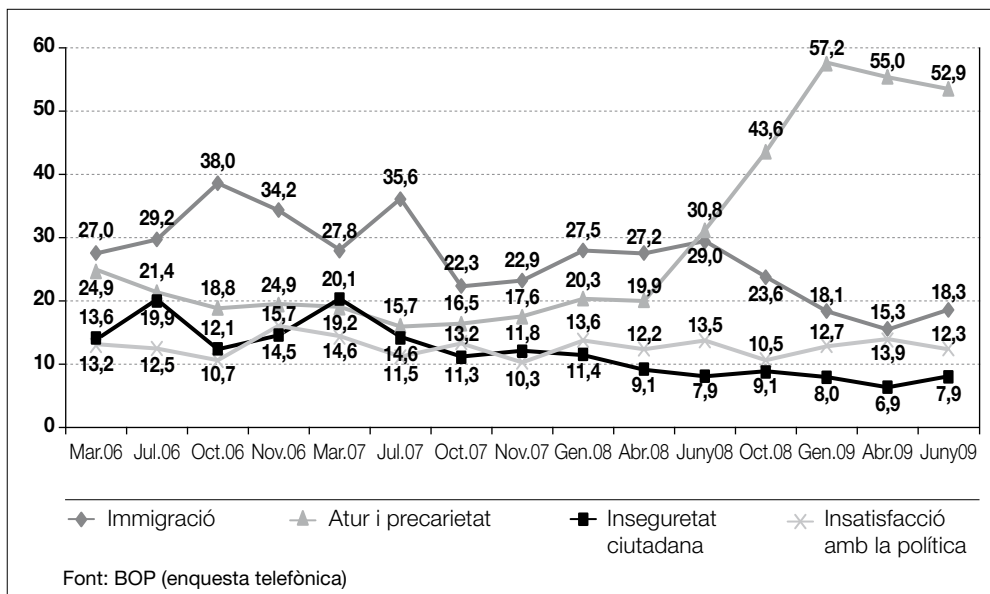
Problemes de Catalunya en seguretat i immigració

P.1 En la seva opinió, quins creu que són els principals problemes que té actualment Catalunya? (Més d'una possibilitat de resposta, resultats expressats en percentatge)

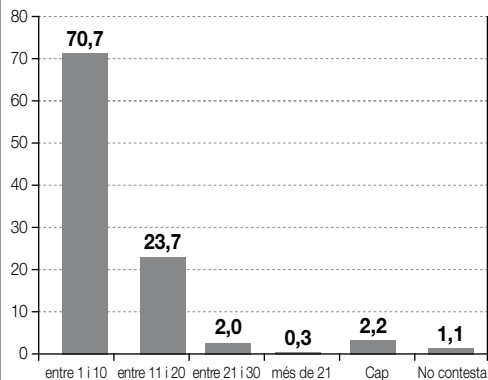
Problemes de Catalunya en seguretat i immigració

P.1 En la seva opinió, quins creu que són els principals problemes que té actualment Catalunya? (Més d'una possibilitat de resposta, resultats expressats en percentatge)

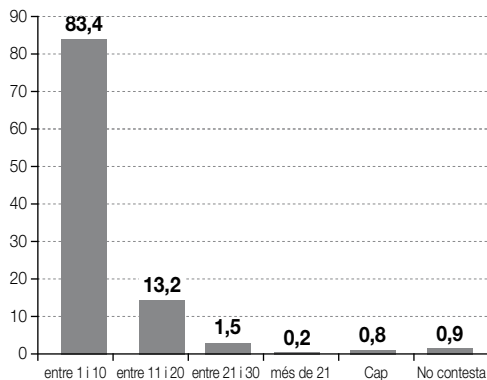

Xarxes familiars

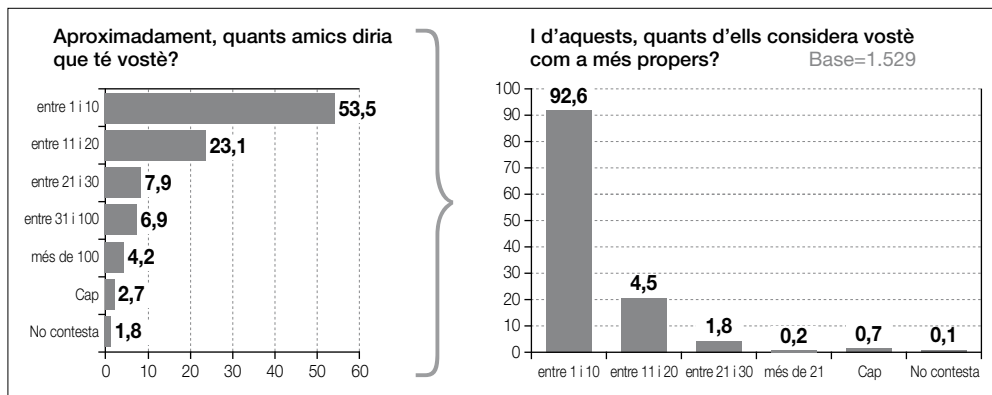
Aproximadament, amb quants familiars manté una comunicació regular, sense comptar aquells que viuen amb vostè?

Pensant en tots els seus familiars, inclosos aquells amb els que viu, amb quants manté una relació propera?

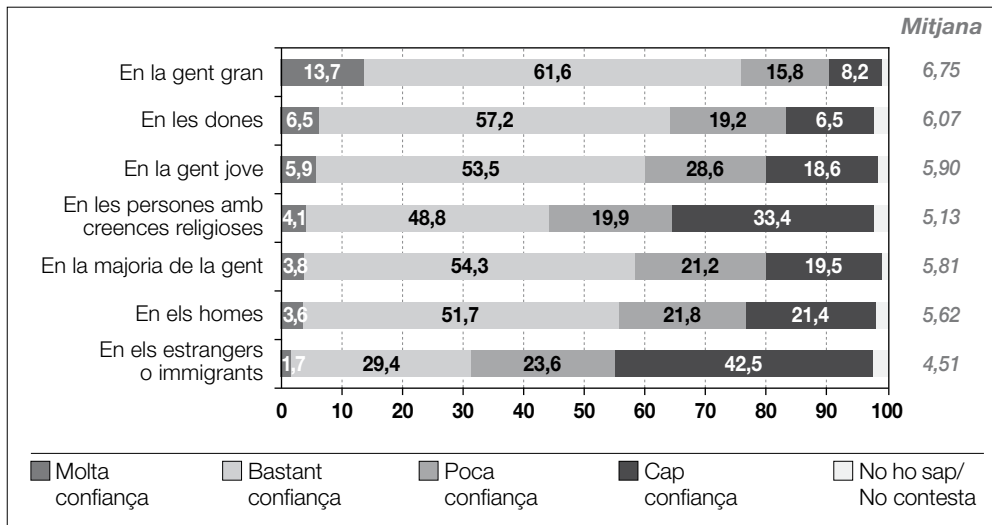

Xarxes d'amics

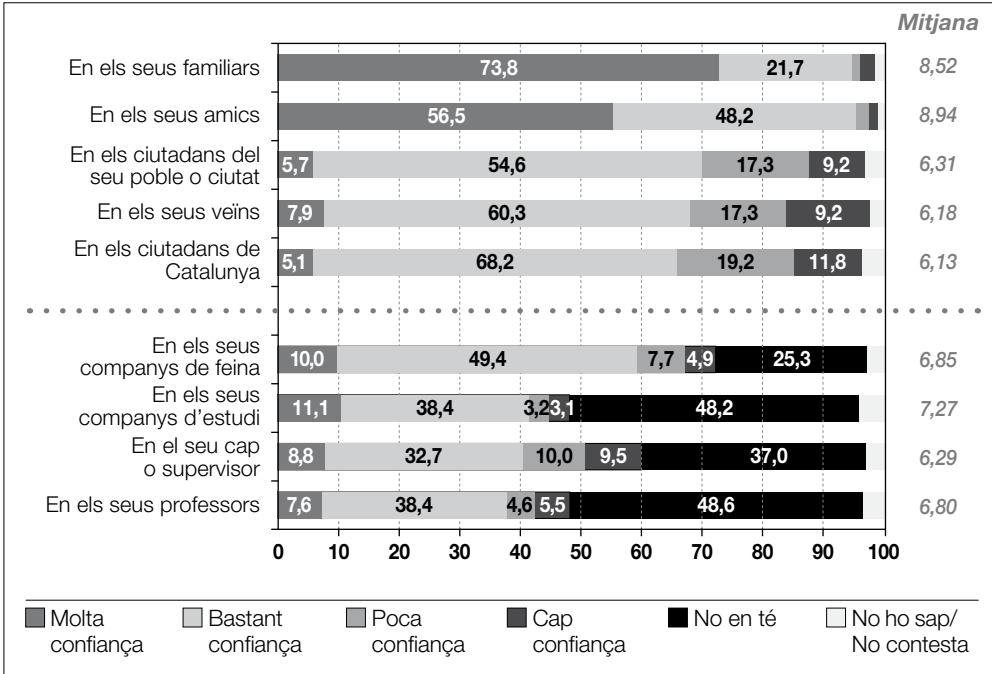
Confiança en general

En una escala de 0 a 10, en la qual 0 significa que no li inspira cap confiança i 10 que li inspira molta confiança, en quina mesura confia vostè...

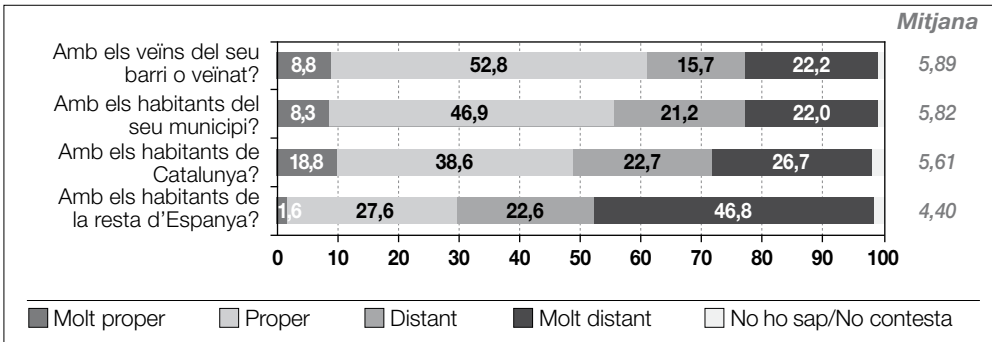
Confiança en xarxes

A continuació li llegiré una sèrie de grups o personal. En quina mesura confia vostè en cadascuna d'elles en una escala de 0 a 10, en la qual 0 significa que no li inspira cap confiança i 10 que li inspira una total confiança?

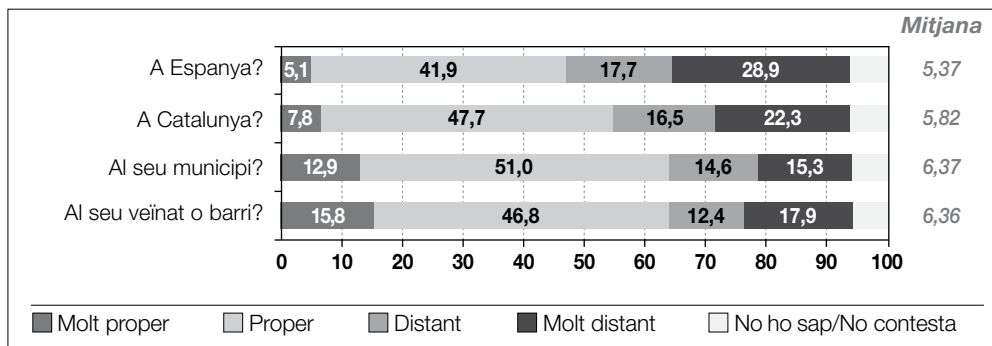
Cohesió social

En una escala de 0 a 10, en la qual 0 significa molt distant i 10 molt proper, quin grau de proximitat sent...

Cohesió social

En una escala de 0 a 10, en la qual 0 significa molt conflictiva i 10 molt pacífica, com qualifica la situació social...

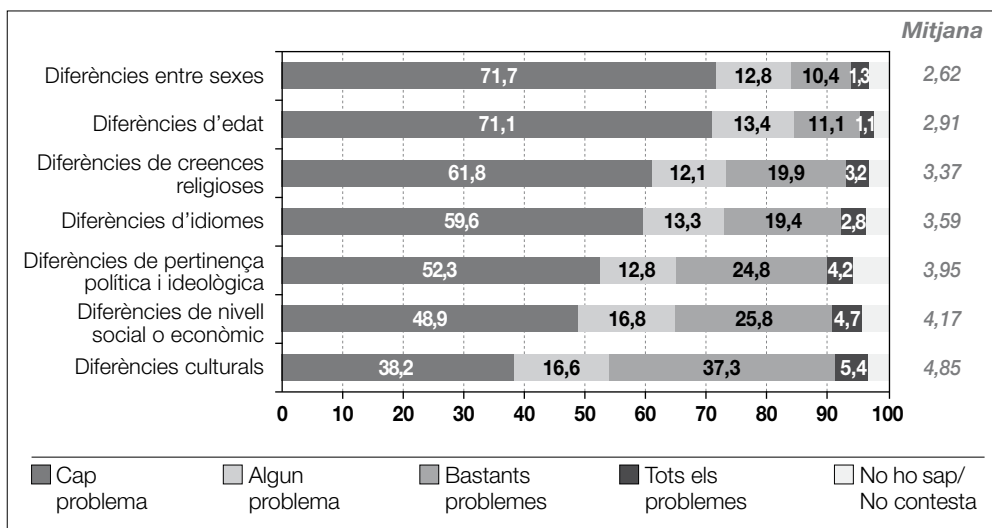

234

10 anys d'Enquesta de seguretat pública de Catalunya

Cohesió social

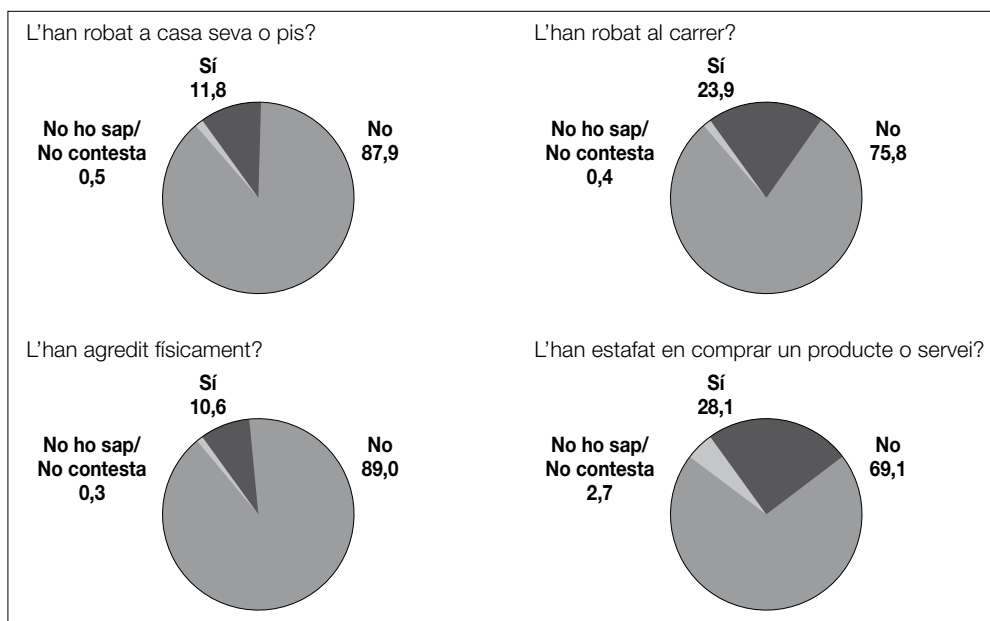
En una escala de 0 a 10, en què 0 significa que no causen cap problema i 10 que causen tots els problemes, digui'm, si us plau, en quina mesura causen o poden causar problemes les següents diferències en el seu barri o veïnat:

Finalment, en l'enquesta sobre capital social, la seguretat també és un element de referència per saber quin és el percentatge de persones a qui han robat, agredit o estafat en els darrers cinc anys. És cert que no és una resposta de l'enquesta de victimització, però la resposta no s'ha de menystenir: robats a casa, 11,8%; robats al carrer, 23,9%; agredits físicament, 10,6% i estafats en comprar, 28,1%.

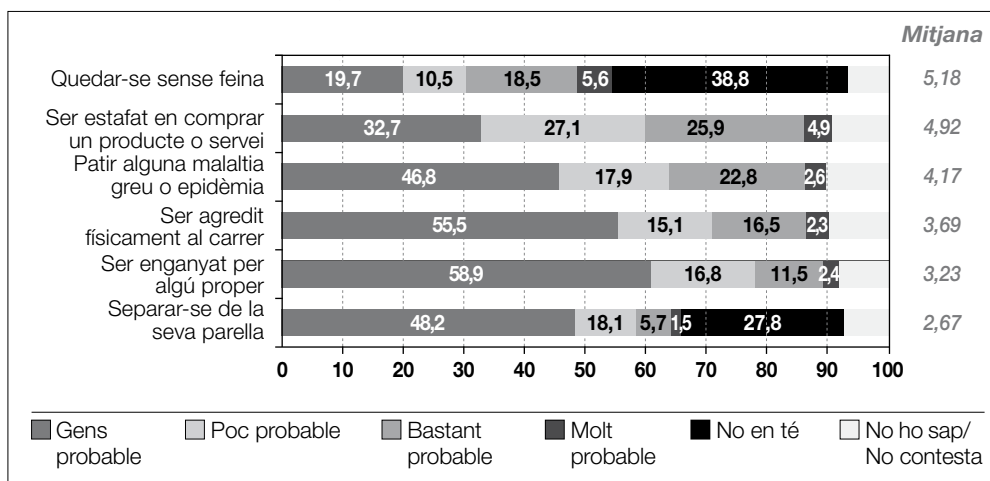
Seguretat

En els darrers 5 anys...

Seguretat

En una escala de 0 a 10, en què 0 significa gens probable i 10 molt probable, en quina mesura pensa que és possible que li pugui passar en els propers 5 anys...

Conclusió?

Aquest escrit ha estat volgudament molt poc interpretatiu i, en canvi, ha volgut ser molt descriptiu, ja que la voluntat ha estat suscitar la reflexió, a partir de les dades, i no tant la interpretació, marcant un camí predeterminat.

Desafecció? Malestar democràtic? No. Valors. Cultura política. Cultura cívica. Les dades ens dibuixen una societat en evolució, però també és cert que les dades ens diuen quins són els elements estables i perdurables. L'opinió pública és molt estable i canvia de manera lenta en els seus indicadors estructurals, que són els importants per a l'anàlisi. I és a partir de l'anàlisi de les dades que comença un exercici bàsic en tota democràcia com és la reflexió i el debat. Aquesta ha estat la intenció d'aquest escrit: provocar el debat.

10 anys d'*Enquesta de
seguretat pública de Catalunya*
Experiències europees.
Balanç i reptes de futur
Cloenda

Joan Delort

*Secretari de Seguretat del Departament d'Interior,
Relacions Institucionals i Participació de la Generalitat de Catalunya*

Per què l'Enquesta de seguretat pública?

En primer lloc, vull agrair a tots vostès la participació en aquest seminari, que tenia per objectiu fer balanç dels 10 anys de la nostra *Enquesta* i, a partir de la incorporació d'altres experiències i perspectives en l'entorn europeu, poder identificar quins són els reptes que se'ns obren en el futur immediat i alhora determinar les accions més estratègiques a llarg termini.

Si fem un repàs a les activitats que des de les responsabilitats nacionals i internacionals respectives s'han dut a terme els darrers anys, veurem que no hi ha hagut gaire oportunitats de provocar la coincidència en l'espai i el temps de tècnics, analistes, prescriptors en definitiva del món de l'anàlisi estadística i de l'opinió pública, amb qui en té la responsabilitat des de l'àmbit específic de la seguretat. Aquests dies hem tingut la sort de poder-nos trobar i compartir amb personalitats destacades dels respectius àmbits d'especialitats i llocs de procedència. I hi hem pogut debatre a partir de la seva experiència i el seu coneixement.

La qüestió que ha planejat des de l'inici del seminari i que és la que ens ha convidat a organitzar-lo és la següent: **per què una enquesta de seguretat?** Veient les poques experiències comparades, la resposta no és trivial.

Són moltes les administracions públiques amb competència sobre la seguretat dels ciutadans que orienten les seves accions concretes i, per tant, se suposa, les seves polítiques a partir del que els reporta el sistema policial. Existeix el que està registrat i es registra el que es denuncia; *ergo*, el que no es denuncia no es registra. Sembla una equació de primer grau, ben senzilla de resoldre. I a partir d'aquesta afirmació, per antiga no menys utilitzada actualment, la criminologia ha elaborat i exposat des de fa molts decennis el concepte "xifra negra" com allò que criminalment existeix però els ciutadans no han denunciat i que tothom dóna per bo, però no per això l'anàlisi i les conclusions han deixat d'escorar cap al món exclusiu dels registres policials. I el problema rau que una cosa és el que passa, una altra el que es reporta i, finalment, una altra el que es registra.

Acceptem, doncs, que no tot el que passa es denuncia i que el grau de denúncia per part de la ciutadania pot variar força en funció

de diferents qüestions, entre d'altres: la mateixa confiança en la policia, l'accessibilitat dels serveis policials, la necessitat quasi obligada de denunciar el fet per poder rescabalar el dany o el que s'ha sostret, i el grau d'afectació íntima sobre la persona del fet delictiu.

Fins i tot podríem arribar a la paradoxa que qui millor reporta i registra –policialment parlant, és clar– queda penalitzat en l'emmira-llament comparat. Efectivament, *fer-ho millor* implica comptar més i qui compta més apareix com que *està pitjor*. Els posaré un exemple de casa nostra. A Catalunya, els registres en el sistema d'informació policial els porta a terme el conjunt d'organitzacions policials catalanes, les que depenen de les administracions públiques de Catalunya, la Policia de la Generalitat – Mossos d'Esquadra i les policies locals. Aquestes aporten el gens menyspreable 20% de tots els registres de delictes i faltes. A l'Estat espanyol, això només succeeix a Catalunya, de manera que les dades que són ofertes per altres administracions de seguretat només compten les de les forces policials pròpies. El Ministeri de l'Interior presenta, doncs, les dades pròpies de les Forces i Cossos de Seguretat de l'Estat. Comparativament, les dades policials –registre de delictes i faltes– sempre resultaran més elevades perquè en inici ja són *penalitzades* amb el 20% dels cossos de policia local, que no són incorporats a l'estadística estatal.

Però és que, a més, com és sabut, els registres policials ens mostren allò que, havent emergit de l'opacitat inicial, es comunica a la policia. I hi ha delictes que, per la seva naturalesa o percepció de poca transcendència, no seran mai registrats; altres, senzillament, són ocultats. N'hi ha prou, en fem prou, doncs, amb els registres policials per orientar les polítiques de seguretat? Aquest és el dilema. Per a nosaltres la resposta és no. Cal conèixer l'obscur, i el clarobscur, els matisos i, el que no deixa de ser també molt important, la perspectiva de la seguretat des de l'òptica del receptor dels serveis públics, el ciutadà, i no només del prestatari del servei, la policia. Per això aquest llarg recorregut d'enquestes a Catalunya i a Barcelona.

La importància de les enquestes com a font alternativa necessària de coneixement de la realitat

Al llarg d'aquestes jornades s'ha deixat clar que les dades policials només reflecteixen una part de la realitat, no tota, i que les enquestes són necessàries perquè donen, a més, altres tipus d'informació. Alhora, s'ha remarcat, però, que les dades policials són tremendament útils i riques perquè també faciliten informació que les enquestes no inclouen. És a dir, **les enquestes no substitueixen les dades policials, sinó que les complementen**. Cal cercar totes les dades complementàries possibles. Els anglesos ho introdueixen tot, fins i tot els indicadors de *performance*, i els francesos estan en procés de treballar també amb les dades de l'Administració de justícia.

La metodologia de les enquestes: presencial, telefònica, Internet...

Ha estat un tema recurrent en gairebé totes les discussions, i des de l'organització del seminari hi teníem un interès especial: la millora dels

instruments de mesura i de la seva eficiència. Obtenir més i millor, amb costos competitius i amb una fiabilitat alta, és un repte, i encara més en l'època d'inevitable i necessària contenció en què vivim.

Tot i que entre alguns participants s'imposava la idea que les entrevistes presencials eren amb molta diferència les millors (per dir-ho en termes simples), el primer ponent (Dr. Killias) ha revolucionat la sala de conferències quan ha explicat que considerava un malbaratament de diners increïble la gran quantitat d'enquestes presencials que feien anglesos i americans, ja que ell creia que no eren necessàries, que les telefòniques ja donaven prou informació. En el mateix sentit s'han manifestat tant la ponent de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona com la del *Moniteur de Sécurité* de Bèlgica, que fins i tot ha esmentat les virtuts d'aquest mètode, i també que en el futur immediat cal explorar les possibilitats d'Internet.

Un cop provocat el debat directe entre diversos ponents, tots han acceptat que potser dependrà més del tipus d'informació o del tipus de destinatari que serà més recomanable l'entrevista presencial, tot acceptant que hi ha casos en què la informació és prou bona amb altres mitjans més econòmics. Ara bé, cal tenir en compte que el tipus de mitjà utilitzat pot facilitar un tipus de resposta o un altre i que si el mostreig no es fa bé el mitjà emprat pot condicionar el perfil de les respostes.

Creuament de dades

Hi ha un plantejament generalitzat (en coherència amb el que s'ha apuntat a la primera part) que cal diversificar les fonts i els instruments d'informació per tenir una bona fotografia de la delinqüència, la seguretat, el treball de la policia, etc. Tothom creu que cal utilitzar totes les dades a l'abast. Ara bé, tothom coincideix, el Home Office inclòs, que **no es poden utilitzar conjuntament perquè donen informacions diferents**. Les dades es complementen o poden servir per contrastar-se mútuament, però no es poden utilitzar conjuntament, no es poden "sumar". Fins i tot la representant del Home Office ens recomana que en publicar informes amb fonts diverses preferiblement s'expliquin per separat, ja que en cas contrari s'accentua la confusió i es deslegitimitza la informació, perquè sovint aquestes dades, sense posar-les en el context respectiu, es percebran de manera contradictòria entre elles.

Es recomana, doncs, l'explicació separada i, en tot cas, treballar en apartats diferenciats les comparacions, sobretot intentant justificar el perquè d'aquests resultats.

Altres tipus d'enquestes

Durant tot el seminari s'ha plantejat la necessitat de treballar àmbits específics de manera diferenciada, ja sigui amb mòduls autoadministrats dins l'enquesta general (model francès, on el mòdul de violència dins la llar és autoadministrat amb ordinador), ja sigui amb enquestes específiques sobre joves (Catalunya i projecte a França), violència de gènere o enquestes de satisfacció d'usuari. En aquest darrer cas, el model més clar és el de la Metropolitan Police, ja que a Bèlgica

incorporen a l'enquesta general preguntes sobre la policia, com es fa a Catalunya.

La comparabilitat

S'evidencia la importància de disposar de paràmetres de comparabilitat entre territoris i països. En aquest context, es fa patent el problema a l'Estat espanyol pel que fa a la inexistència d'una enquesta global per a tot el territori, o si més no d'un grup d'enquestes agregables a partir de la seva homologació i estandardització quant a paràmetres i metodologia, tot i la participació espanyola en la *Internacional Crime Survey* de periodicitat quinquennal.

La comparabilitat és necessària per poder situar l'àmbit territorial objecte d'anàlisi en relació amb altres territoris (i països) en termes homologables. En definitiva, utilitzant els mateixos elements de mesura quantitativs i qualitativs i la ponderació i *traducció* d'indicadors transnacionals que, en clau local, poden tenir significats diferents.

És en aquest sentit que cada vegada és més recomanable que hi hagi una enquesta europea de seguretat, que permeti una visió comparable entre països i territoris a partir de la superació d'aquestes diferències territorials i la seva heterogeneïtat. Una enquesta europea, a més de la comparabilitat entre països i territoris, permetria diversificar esforços en diversos àmbits d'interès per a la seguretat, més enllà de les de criminalitat, entre d'altres, les específiques de satisfacció d'usuari i els estudis complementaris de caràcter bianual, trienal o quinquennal.

Finalment, i potser per això tan important com el principi

Serem capaços d'allunyar les mesures obtingudes en la recerca de l'opinió dels ciutadans i dels registres policials de la manipulació, política o mediàtica? Jugar amb la seguretat és jugar amb foc. No assumir la realitat, també.

Fer-ho passa, inevitablement, per dotar-nos d'instruments i procediments avançats en els registres policials, i alhora d'enquestes que incorporin la lectura i el coneixement del vessant opac de la realitat i de l'opinió dels ciutadans sobre la seguretat i sobre els serveis que l'han de garantir.

Aquest és el repte i aquest és el nostre compromís.

Moltes gràcies, novament, per la seva assistència, i el meu agraïment a les persones del meu equip que han fet possible aquest seminari.

